

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRASYA ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

RUSYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİNDE ORTA ASYA'NIN ROLÜ VE
ÖNEMİ
THE ROLE AND IMPORTANCE OF CENTRAL ASIA IN NATIONAL SECURITY
OF RUSSIA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Havva AVCU

(172028002)

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Nur ÇETİN

GİRESUN-2019

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AVRASYA ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

**RUSYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİNDE ORTA ASYA'NIN ROLÜ VE
ÖNEMİ**

**THE ROLE AND IMPORTANCE OF CENTRAL ASIA IN NATIONAL SECURITY
OF RUSSIA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Havva AVCU

(172028002)

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Nur ÇETİN

GİRESUN-2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 17.06.2019 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrasya Araştırmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Havva AVCU'nun Rusya'nın Ulusal Güvenliğinde Orta Asya'nın Rolü ve Önemi başlıklı tezini incelemiş olup aday 05.07.2019 tarihinde, saat14:00'te jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Fatih ÜNAL	
Üye	Prof. Dr. Nur ÇETİN (Danışman)	
Üye	Doç. Dr. Alper KARAVARDAR	

ONAY

...../...../2019

Prof. Dr. Güven ÖZDEM

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Rusya’nın Ulusal Güvenliğinde Orta Asya’nın Rolü ve Önemi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../...

Havva AVCU

ÖN SÖZ

Devletlerin kendi güvenliklerini sağlamaya yönelik endişelerini ifade etmelerinde kullanılan ulusal güvenlik, günümüzde Rusya Federasyonu'nun dış dünya ile kurduğu ilişkilerine yön veren temel parametrelerden birisi durumundadır. Orta Asya ile olan geçmiş bağlar ve coğrafi konum Rusya'nın milli menfaatleri ve ulusal güvenliği açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu akademik çalışma yoluyla günümüzde güçlü devletler statüsünde yer alan Rusya'nın ulusal güvenliğinde Orta Asya'nın etkisine dair bilgiler verilmektedir.

Bu tez çalışmasında; Rusya'nın ulusal güvenliğe verdiği önemin gelişim süreci, bu algıda yapmış oldukları çalışma belgeleri ve bu belgelerdeki Orta Asya'nın rolü ve önemi incelenmiştir. Özellikle Rusya'nın son dönem ulusal güvenlik politikasının esaslarını oluşturan belgenin Rusçadan çevirisi yapılarak Orta Asya'nın öneminin anlaşılmasında katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Bu bağlamda tezin oluşturulması aşamasında yol gösteren, her türlü sorunlarımız karşısında kapısı daima açık olan, bilgi ve birikimini öğrencilerinden esirgemeyen değerli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Nur ÇETİN'e saygı ve teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmam boyunca yardım ve desteklerini hep hissettiğim kıymetli arkadaşlarıma ve değerli ağabeyim Adem USTA'ya teşekkür eder ve son olarak bugünlere gelmemde maddi ve manevi hiçbir desteğini esirgemeyen aileme sonsuz şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Değişen dünya ile birlikte ülkelerin güvenlik algılamalarında değişiklikler meydana gelmiştir. Böylece güvenlik kavramının askeri anlamına ulusal güvenlik, çevre güvenliği, ekonomi güvenliği gibi anlamlar eklenerek genişletilmiştir. Soğuk Savaş döneminin çift kutuplu sisteminin Doğu Bloğu'nun lideri olarak Sovyetler Birliği, uluslararası güvenlik sistemini etkilemeyi başarmıştır. Çift kutuplu dünyanın sona ermesinin ardından SSCB'nin varisi olarak Rusya Federasyonu, ulusal güvenlik algılamalarında gelişmelerden en çok etkilenen ülke olmuştur. Stratejik rekabetin ve küresel çatışmanın merkezinde yer alan Orta Asya ise, Rusya'nın ulusal güvenlik stratejisinde en kritik halkalarından birini oluşturmaktadır.

Bu çalışma 1991'den günümüze kadar küresel ve bölgesel dinamiklerin etkisiyle ciddi değişimler geçiren Rusya Federasyonu'nun başlangıcından günümüze kadar ulusal güvenliğinin oluşumunda etkili olan dönem belgelerini içermektedir. Ayrıca ulusal güvenlik anlayışındaki dönüşümden yola çıkılarak Orta Asya'ya yönelik güvenlik alanlarında sürdürdüğü politikaları ve ilişkileri ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Orta Asya, Güvenlik, Ulusal Güvenlik, Putin

ABSTRACT

Along with the changing world, there have been changes in the security perceptions of the countries. Thus, the military part of security has been expanded by adding meanings such as national security, environmental security and economic security. The Soviet Union, as the leader of eastern block in cold war, was able to influence the international security system. After the end of the bipolar world, as the heir of the USSR, the Russian Federation became the most affected by the developments in national security perceptions. Central Asia, at the heart of strategic competition and global conflict, is one of the most critical links in Russia's national security strategy.

This study contains the documents which have affected Russia's national security formation altered by the effects of global and regional dynamics, from 1991 to this day. In addition, Russia's security politics and relations regarding Central Asia are issued based on the transformation of national security understanding.

Keywords: Russia, Central Asia, Security, National Security, Putin

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR DİZİNİ.....	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM**GÜVENLİK KAVRAMI VE RUSYA’NIN ULUSAL GÜVENLİĞİNİN
GELİŞİM SÜRECİ**

1.1.GÜVENLİK KAVRAMI.....	4
1.1.1. Ulusal Güvenlik.....	11
1.1.2. Askeri Güvenlik.....	16
1.1.3.Askerî Doktrin.....	19
1.2. RUSYA ULUSAL GÜVENLİĞİNİN GELİŞİM SÜRECİ.....	21
1.2.1. Rus Coğrafyası ve Tarihi.....	22
1.2.2. Sovyet İdeolojisi.....	35
1.2.2.1. Marksist-Leninist Teori.....	35
1.2.2.2. Lenin Dönemi.....	36
1.2.2.3. Stalin Dönemi.....	39
1.2.2.4. Kruşçev Dönemi.....	41
1.2.2.5. Brejnev Dönemi.....	42

1.2.2.6. Gorbaçov Dönemi.....	43
-------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

RUSYA FEDERASYONU'NUN ULUSAL GÜVENLİK POLİTİKASI VE STRATEJİSİ

2.1. Rusya Federasyonu'nun Ulusal Güvenliğinin Gelişimi ve Gelişime Yön Veren Belgeler46

2.1.1. Yeltsin Dönemi (1991-2000) Belgeleri.....49

2.1.1.1. 1993 Dış Politika Konsepti.....52

2.1.1.2. 1993 Askeri Doktrini.....55

2.1.1.3. 1997 Ulusal Güvenlik Belgesi.....57

2.1.2. Putin'in I. Dönem (2000-2008) Belgeleri59

2.1.2.1. 2000 Dış Politika Konsepti.....62

2.1.2.2. 2000 Askeri Doktrini.....63

2.1.2.3. 2000 Ulusal Güvenlik Belgesi.....65

2.1.3. Medvedev Dönemi (2008-2014) Belgeleri.....67

2.1.3.1. 2008 Dış Politika Konsepti.....68

2.1.3.2. 2009 Ulusal Güvenlik Belgesi.....70

2.1.3.3. 2010 Askeri Doktrini.....71

2.1.4. Putin'in II. Dönem (2014-) Belgeleri.....72

2.1.4.1. 2014 Askeri Doktrini.....73

2.1.4.2. 2015 Ulusal Güvenlik Belgesi.....74

2.1.4.3. 2016 Dış Politika Konsepti.....75

2.2. Rusya Federasyonu'nun Ulusal Güvenlik Politikasının Esasları.....	76
2.2.1. Savunma.....	77
2.2.2. İç Politika.....	81
2.2.3. Dış Politika.....	82
2.2.4. Uluslararası İstikrar.....	85
2.2.5. Devlet ve Kamu Güvenliği.....	87
2.2.6. Sosyo-Kültürel Gelişim.....	89
2.2.7. Ekonomik Gelişme.....	92
2.2.8. Demografinin Önemi.....	99
2.2.9. Sağlık.....	102
2.2.10. Bilişim ve İletişim Teknolojileri.....	105
2.2.11. Çevrenin Korunması.....	108

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUSYA FEDERASYONU'NUN ULUSAL GÜVENLİK POLİTİKALARINDA ORTA ASYA

3.1. Orta Asya'nın Jeopolitik Önemi ve Rusya'nın İç ve Dış Ulusal Güvenlik Politikalarındaki Yeri	114
3.2. İkili İlişkilerde Orta Asya.....	121
3.2.1. Kazakistan-Rusya İlişkileri.....	122
3.2.2. Kırgızistan-Rusya İlişkileri.....	125
3.2.3. Özbekistan-Rusya İlişkileri.....	128
3.2.4. Tacikistan-Rusya İlişkileri.....	132

3.2.5. Türkmenistan-Rusya İlişkileri.....	134
3.3. Çok Boyutlu İlişkilerde Orta Asya.....	136
3.3.1. Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT).....	137
3.3.2. Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ).....	140
3.3.3. Avrasya Ekonomik Topluluğu (AET).....	142
3.3.4. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ).....	143
SONUÇ.....	147
KAYNAKÇA.....	150
EKLER.....	175
ÖZ GEÇMİŞ	211

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrasya Ekonomik Topluluğu
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
BRICS	: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika
COMECON	: Council for Mutual Economic Assistance (Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi)
CSTO	: Collective Security Treaty Organization (Kolektif Güvenlik ve İşbirliği Örgütü)
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
GUUAM	: Gürcistan, Ukrayna, Özbekistan, Azerbaycan ve Moldova
G-7	: Almanya, ABD, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, Japonya ve Kanada
G-20	: Türkiye, İngiltere, Japonya, Kanada, Almanya, Fransa, İtalya, Rusya, Avustralya, Brezilya, Arjantin, Hindistan, Çin, Endonezya, Meksika, Suudi Arabistan, Güney Afrika, Güney Kore, ABD ve Avrupa Birliği
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
KGA	: Kolektif Güvenlik Anlaşması
KGB	: Komitet Gosudarstvennoy Bezopastnosti (Devlet Güvenlik Komitesi)

KGAÖ	: Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü
KHKK	: Kolektif Hızlı Konuşlandırma Kuvvetleri
M.Ö.	: Milattan Önce
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
NEP	: Yeni Ekonomik Siyaset
NKVD	: İçişleri Halk Komiserliği
ÖİH	: Özbekistan İslam Hareketi
RIC	: Rusya, Hindistan, Çin
RF	: Rusya Federasyonu
RSFSC	: Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti
s.	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ŞİÖ	: Şanghay İşbirliği Örgütü
v.dğr.	: Ve diğerleri
vs.	: Vesaire

GİRİŞ

Rusya, dünya siyaset sahnesinde her zaman önemli bir aktör olarak varlığını sürdürmektedir. Çarlık Rusya'sı 19. yüzyılda tüm Avrasya'da varlığını hissettirmiş, daha sonra Çarlık Rusya'nın yıkılışıyla, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) adıyla yeniden uluslararası arenada yerini almıştır. Soğuk savaş döneminin en önemli iki süper gücünden biri olarak SSCB, bu dönemde izlediği politikalar ile dünya güvenlik politikalarının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. ABD, AB ve Türkiye başta olmak üzere birçok devletin dış politikalarının şekillenmesinde ve uluslararası güvenlik ittifaklarının oluşmasında yine Rusya'nın izlediği güvenlik politikaları etkili olmuştur.

1991 yılı büyük devletlerin artık savaşmadan da yıkılabileceğini göstermiştir. SSCB'nin yıkılması ile Rusya Federasyonu, yeni dönemde dış politikasında değişikliklere gitmiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olması, bölgesel süper güç olma vasfını sürdürmesi ve köklü geçmişe dayanan büyük devlet geleneği ile halen dünyadaki gelişmeleri, özellikle de çoğu 21. yüzyıldaki uluslararası sistem ve güvenlik yapılanması bakımından büyük önem atfedilen Avrasya coğrafyasındaki güvenlik yapılanmasını ciddi biçimde etkilemektedir.

1991'de Rusya Federasyonu Atlantikçi politika üzerinden hareket etmeye başlamış, fakat bu politikanın başarısız olması üzerine 1993'te Yakın Çevre Doktrini ile Avrasya bölgesinde gücünü artırma çabasına girmiştir. Bu doktrin çerçevesinde önceliğini ulusal güvenliğine vermiş ve yakın çevresinde gerçekleşecek her türlü gelişmeyi yakından takip etmeye başlamıştır. Ulusal güvenliğin temel amacı olarak ülke sınırlarının korunması, herhangi bir bölgesel istikrarsızlığın Rusya'ya sıçramamasını, Orta Asya dâhil olmak üzere yakın çevresindeki etkinliğinin artırılmasını hedeflemiştir.

Başlangıçta Atlantikçi politika ile başarısız olan Rusya, özellikle Putin döneminde izlenen güvenlik politikaları ile tekrar toparlanmaya ve eski gücüne kavuşmaya başlamıştır. Rusya için daimi hedefi olarak görülen "süper güç" olma yolundaki amacı doğrultusunda, güvenlik politikalarında Kazakistan, Kırgızistan,

Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan'ın yer aldığı bölge olan Orta Asya önemli rol oynamaktadır. Avrasya'nın merkezinde yer alan Orta Asya; doğusunda petrol ve doğalgaz zengini Hazar Denizi'ni, batısında yükselen güç Çin ve Çin'in en istikrarsız bölgesi olan Uygur bölgesini, güneyinde Afganistan gibi yine istikrarsız ülkeleri, kuzeyinde ise Rusya'nın güney sınırları ile karşılaşması dünyanın en stratejik bölgelerinden biri haline getirmiştir. Aynı şekilde Avrasya kıtasının Rusya, Çin, Hindistan gibi büyük güçlerin kesiştiği noktada yer alması Orta Asya'nın önemini daha da artırmaktadır. Rusya'nın ulusal güvenliği için tampon bölge olan Orta Asya, ikili ve çoklu ilişkilerde Rusya için oldukça önemli görülmekte ve Rusya'nın Orta Asya politikası, ulusal güvenlik üzerinden şekillenmektedir.

Üç ana bölümden meydana gelen çalışmada öncelikli olarak Rusya ulusal güvenlik anlayışı ve bu anlayıştan yola çıkılarak iç ve dış faktörler çerçevesinde Orta Asya'nın coğrafi ve tarihsel yakınlıkları da göz önünde bulundurularak, Orta Asya'nın Rusya ulusal güvenliğindeki önemi ve rolünün mevcut kaynaklar dâhilinde açıklanması hedeflenmektedir. Bu çalışma ile Rusya'nın ulusal güvenliğini Orta Asya aracılığı ile nasıl sağladığını ve bu konuda dış politikasında uygulamaya koymuş olduğu belgelerde Orta Asya'nın mevcut durumunun tespitinin yapılması amaçlanmaktadır. Böylelikle Türkiye'de bu çalışma başlığı altında daha önce herhangi kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olması Türkçe literatürdeki kaynak boşluğunu doldurmaya yönelik bir adım olmuştur. Yine bu çalışma kapsamında konuyla ilgili olarak Türkçe, İngilizce ve Rusça kitap, bilimsel makale, elektronik kaynak, rapor ve tezlerden yararlanılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümü olan "Güvenlik Kavramı ve Rusya'nın Ulusal Güvenliğinin Gelişim Süreci" başlığı altında ilk olarak kavramsal çerçeveyi oluşturmak adına güvenlik kavramı, ulusal güvenlik, askeri güvenlik ve askeri doktrin kavramları ele alınarak, uluslararası ilişkiler ve Rusya için bu kavramların yeri belirlenecektir. İkinci adım olarak, birinci bölüm ana başlığı altında Rusya'nın ulusal güvenliğinin gelişim süreci kronolojik olarak dönemler bazında ele alınarak nihayetinde Rusya için güvenliğin özünü anlamaya yönelik olarak ilk bölüm tamamlanacaktır.

“Rusya Federasyonu’nun Ulusal Güvenlik Politikası ve Stratejisi” başlıklı ikinci bölüm kapsamında, Rusya Federasyonu’nun ulusal güvenlik politikalarının gelişimine katkı sağlayan dönem belgeleri, Rusya devlet başkanları dönemleri altında kronolojik açıklanmaya çalışılacaktır. Sonrasında Rusya’nın iç ve dış politika alanındaki amaçları, hedefleri, tedbirleri ve stratejik ulusal önceliklerini belirleyen, yürürlükte olan 31 Aralık 2015 tarihli “Ulusal Güvenlik Stratejisi Üzerine” adlı Kararnamesi ele alınacaktır. Belgenin bugüne kadar orijinal dilinden Türkçeye çevrilmemiş olması, Rusya’nın son dönemde ulusal güvenliğine yönelik stratejilerini anlamada alan içerisinde eksiklik olarak görülmüştür. Bu eksikliğı giderebilmek adına belgenin çevirisi yapılp, Rusya’nın güncel politikalarındaki hedefleri anlaşılmaya çalışılacaktır.

Son olarak “Rusya Federasyonu’nun Ulusal Güvenlik Politikalarında Orta Asya” başlıklı üçüncü bölümde öncelikli olarak Orta Asya’nın öneminden bahsedilerek, Rusya’nın ulusal güvenlik politikalarında Orta Asya’ya ve bu coğrafyadaki ülkelere hangi alanlarda ne amaçla önem verdiğine dair bir perspektif çizilmeye çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜVENLİK KAVRAMI VE RUSYA’NIN ULUSAL GÜVENLİĞİNİN GELİŞİM SÜRECİ

1.1. Güvenlik Kavramı

Güvenlik kavramı, köken olarak güven kelimesine dayanmaktadır. Güven kelimesi Türk Dil Kurumu’na göre “korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat” anlamına gelmektedir. Yine Türk Dil Kurumu’na göre güvenlik kavramı ise, “toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet” anlamlarına gelmektedir. Cambridge Academic Content Dictionary online sözlüğünde ise güvenlik, “özgürlükleri tehdit eden kötü değişim” şeklinde tanımlanmaktadır (Dictionary).

Avrupa Birliği Standardizasyon Komitesi de 2005 yılında, güvenliği şu şekilde tanımlamıştır: “Güvenlik, bir kişi, toplum, örgüt, sosyal kurulu, devlet ve onların vasıtalarını, (eşyalar, altyapı vb) suç faaliyetleri, terörizm ve diğer saldırı veya düşmanca hareketler, afetler (doğal veya insan tarafından) gibi tehlike veya tehditlere karşı korunmasının gerekli olduğu sanılan veya teyit edilen durumdur” (Yılmaz, 2008, s. 96).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde de güvenliğe dair açıklama 25. Madde’de şu şekilde yer almaktadır: “Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir” (Danıştay).

Güvenlik kavramı, Latince de “se” (olmaksızın) ve “cura” (endişe) kelimelerinin birleşmesinden oluşan “Securitas” kelimesinden türetilmiş olup ve “endişeden uzak olma ve sükûnet” olarak tercüme edilmektedir. Securitas kavramının ise Yunanca’da kayıtsızlık ve sakinlik anlamına gelen “Ataraksia” kavramına dayandığı varsayılmaktadır (Frederick & Arends, 2009, s. 5-6).

Güvenlik kavramının, farklı perspektiflerde çok çeşitli tanımlamaları mevcut olup, ulusal/uluslararası alanda içinde barındırdığı unsurlarıyla tarihsel süreç içinde gelişen siyasi, ekonomik, sosyal olaylar çerçevesinde kapsamı genişlemiştir (Bakan & Şahin, 2018, s. 136). Güvenlik kavramı üzerine yapılan birçok çalışmaya rağmen hala herkes tarafından kabul görmüş bir güvenlik tanımının yapılamaması bu kavramın çok boyutluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısı ile güvenlik kavramı birçok yazar tarafından kaleme alınmış ve literatüre farklı tanımlar kazandırılmıştır.

Booth'a göre ise güvenlik kavramının türetilmiş bir kavram olması güvenlik tanımının net bir şekilde yapılamamasının nedeni olarak görülmektedir. Güvenlik ne demektir sorusunun tüm zamanlar ve mekânlar için geçerli olacak tek bir cevabı ve tanımı bulunmamaktadır. Kişilerin ve toplumların güvenlik anlayışı, onların siyasi bakış ve felsefi dünya görüşünden türemektedir iddiasını savunmaktadır (Çetinkaya, 2012-2013, s. 241-242).

Doğal yaşamının başlangıcıyla birlikte her canlının varoluş mücadelesinin merkezinde ve hayatın birçok evresinde yer alan güvenlik kavramı, "varlığını koruma ve sürdürme" amacını taşıyan her davranış biçiminde karşılaşılan bir olgu olarak görülmektedir (Dedeoğlu, 2008, s. 21). Bununla birlikte, bir sosyal bilim terimi olarak güvenlik Art'a göre anlamca "muğlak ve esnek olarak" görülmektedir (Art, 1993, s. 820). Bu sebepten dolayı güvenliğin, algılamada yaşanan değişimlere bağlı olarak birçok şekilde tanımlandığını görülmektedir. Haftendorn güvenliği; "tehditlerin bulunmaması" olarak tanımlamaktadır (Haftendorn, 1991, s. 5). Brauch'a göre güvenlik; "sosyal bilimlerde genel çerçeve ve boyutlara tekabül eden, bireylere, konulara, toplumsal adetler ile değişen tarihsel şartlara ve durumlara uyarlanan bir temel kavramdır." Bununla birlikte Brauch güvenliğin barış ile sıkı bir bağı olduğunu vurgulamakta ve güvenliğin tüm aktörler için olağanüstü önlemler gerektiren bir değer olduğunu vurgulamaktadır (Brauch, 2008, s. 2).

Fischer ise güvenliği "yalnızca savaştan korunmak veya olası bir savaşı engellemek olarak değil de hayatta kalabilmemizi ve refahı etkileyen olası tehlike ve tehditlerden korunmayı da içerir olarak görmüştür. Bunların yanı sıra savaştan korunmanın tek yolu askeri tehditler ile baş etmek değildir. Muhtemel savaş

nedenlerine dikkat ederek ve muhtemel çatışmaları öngörerek bunları bir savaşa yol açmadan önce öngörüp çözebilmektir” şeklinde tanımlamaktadır (Fisher, 1993, s. 7). Wolfers güvenliği, “elde edilen değerlere karşı tehdidin yok olduğu durum” olarak tanımlarken güvenlik kavramının nesnel ve öznel olarak iki yönünü işaret etmektedir. Güvenlik, nesnel manada kazanılmış değerlere yöneltilen tehditleri ölçmekte, öznel manada ise, bu değerlere saldırılacağı yönünde korkuların olmamasını ifade etmektedir (Wolfers, 1952). Güvenliğin nesnel ve öznel olarak etki ve çağrışımları uluslararası ilişkilerde önem arz etmektedir. Buna göre muhtemel herhangi bir saldırı durumunda nesnel olarak ölçülemiyorken, bu durum öznel olarak değerlendirme ve spekülasyon durumunu içermektedir. Devletler veya devlet içi aktör ve gruplar aynı dış uyaranlara karşı farklı tepkiler gösterebilmektedirler. Bir kısmı tehlikeleri abartırken diğer grup küçümseyebilmektedir (Sapmaz, 2018, s. 5). Güvenliğe olan yaklaşım, algı ve tehditlerin tanımlanmasındaki farklılıklar bu konudaki karar vericilerin siyasi görüş ve düşüncelerinden kaynaklanmaktadır (Bilgin, 2010). Devlet açısından bakıldığında güvenliği Bellany, barış zamanında kendi değerlerini tehditlere karşı koruyabilme ve olası bir savaş halinde zafer kazanabilme gücü olarak tanımlamıştır (Bellany, 1981, s. 102).

Rothschild güvenlik kavramını “günümüzde tek ve yeknesak olarak ele almanın mümkün olmadığını bunun yerine çok-boyutlu bir kavram olarak ele almanın mümkün olduğundan bahsetmiştir.” Günümüzde bireysel, ulusal, bölgesel, uluslararası, küresel güvenlik ile askeri, siyasi, toplumsal, çevresel, ekonomik, insani güvenlik kavramları bir arada bulunmaktadır. Bir başka ifade ile güvenlik kavramı, devletten grup ve bireyler ile biyosfere doğru dikey olarak; askeri tehditlerden siyasi, ekonomik, sosyal, çevresel ve insani konulara doğru yatay olarak ve ulus-devletten bölgesel-yerel hükümetler, uluslararası kuruluşlar, hükümet-dışı örgütler, kamuoyu, basın, piyasa ve doğa güçlerine doğru genişletilmiştir (Akgül Açıkmeşe, 2012, s. 13).

Güvenlik kavramı tarihin her aşamasında hemen hemen bütün devletlerde toplum değerleri, kültürü, bulunduğu coğrafyanın genel karakteristik özelliklerine göre değişmiştir. Aynı zamanda bireyler, gruplar ve devletlerin arasında sürekli güvenlik tehdit ilişkisi ile doğru orantılı olan çatışma-uzlaşma ilişkisi söz konusu

olmuştur. Bu bağlamda ele alındığında uluslararası olaylar çerçevesinde güvenlik, ilk uygarlıklarda antik dönemlerde M.Ö. Sümer site devletlerine kadar uzandığı görülmektedir. Güvenliği oluşturma endişesinin ilk resmi biçimi, monarşik yapıyı ilk kuran M.Ö. 16. yüzyılda Hititler olmuştur. M.Ö. 1340 yıllarında Mısır ve Hititler arasında çıkan anlaşmazlıklar sonrası yaşanan Kadeş Savaşı ve neticesinde ilk yazılı anlaşma olan “Kadeş Antlaşması” ile sınır güvenliği sağlanmıştır. Bu süreci izleyen bir başka örnek ise, M.Ö. güçlenen Perslerin, Yunan Sitelerine tehdit oluşturmalarıdır. İmparatorluk olarak büyük tehlike oluşturan Perslere karşı Yunan Siteleri birlikte hareket etmiş ve ilk uluslararası örgütlenme olarak ve bir nevi deniz savunma örgütü olarak görebileceğimiz M.Ö. (478) Attik Delos Deniz Birliği kurulmuştur. Yunan Siteleri, güçlü Pers ordularına karşı başarılı olmalarında etkili olduğu düşünülen bu site birliği oluşumu ile birlikte o dönemlerde genellikle doğru orantılı olması söz konusu olan, her türlü teknik/bilgi ve ekonomik üstünlüğe sahip olmuşlardır (Dedeoğlu, 2008, s. 21-23).

Güvenlik; bireyden başlayarak toplumu, devleti ve devletler ile diğer aktörlerin meydana getirdiği uluslararası sistem içerisinde yer almakta ve birçok boyutuyla birlikte gelişme eğilimindedir (Urhal, 2009, s. 57). Toplumsal bir değer olarak görülen güvenlik ele alındığında ise tehlike, risk, düzensizlik ve korkunun zıttı manasında, koruma, risk yokluğu, kesinlik, güvenilirlik, itimat ve güven ile öngörülebilirliğe ilişkin olarak kullanılmaktadır (Brauch, 2008, s. 4). Güvenlik kelimesi, tarihsel olarak bir geçmişe sahiptir. İmparatorluk ve devletleşme zamanlarında güvenlik algısı iç ve dış güvenlik olarak ikiye ayrılmıştır. İç güvenlik asayiş, dış güvenlik ise sınırlar dışarısından gelebilecek olan olası saldırılar şeklinde açıklanmaktadır (Değer & Karabulut, 2015, s. 71).

Güvenliğin tanımına ilişkin farklı yaklaşımların ortaya koyduğu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, güvenliğin sağlanmasına yönelik unsurlar şu şekilde özetlenebilir: Değerleri korunması gereken özneler, ilgili değerler, güvenliğin niteliği, tehdit türleri, söz konusu tehditlere karşı başvurulan yöntemler ve bunların maliyetleri olarak ortaya çıkmaktadır (Ergüven, 2016, s. 776).

Güç kavramı yukarıda bahsedilen unsurlar arasında güvenlik ile birlikte bağlantılı görülmektedir. Devletin, uluslararası sistemin diğer öznelere karşı avantaj ve dezavantajlarının bir araya gelecek biçimde tanımlanan gücün, ilk sırada akla gelen işlevi, devletin güvenlik için başvurduğu araçları belirlemesidir. Güç, devletin; ordusu, iletişim imkânları, ekonomisi, coğrafyası, komşuları, denizlere göre konumu, nüfus yoğunluğu ve doğal kaynakları gibi unsurları temel almaktadır (Dedeoğlu, 2008, s. 62). Uluslararası ilişkiler bağlamında güç ve güvenlik kavramlarına ilişkin çalışmalar genellikle devletler düzleminde şekillendiği görülmektedir. Devletlerin ulusal hedeflerinde, en azından sürdürülebilir seviyede güvenliğe sahip olmak yer aldığından, diğer devletlerin güçlerini dengelemek veya diğerlerine karşı daha güçlü hale gelmek, daha fazla güvenliğe ulaşmanın aracı olarak görülmektedir (Cural, 2011, s. 6-7).

Güvenliğin sağlanmasına ilişkin temel unsurlardan bir diğeri olarak görülen tehdit kavramı, devletin nüfusunun yaşam kalitesini şiddetle tehdit edip, nispeten kısa bir süre içerisinde düşüren veya hükümetin politika seçeneklerinin çeşitliliğini önemli ölçüde daraltan ve aynı şekilde bireyler, toplumlar ve hatta tüzel kişileri etkileyen eylem veya eylemler dizisi olarak tanımlanmaktadır (Ullman, 1983, s. 133). Tehdit, genel olarak üç biçimde ortaya çıkmaktadır; ilk olarak, eldekini kaybetme riski gündeme gelmesi ile oluşmaktadır, ikinci olarak, diğer öznelerin etkisinde bulunan unsurları ele geçirememek veya üçüncü bir özneye kaptırmak şeklindedir, üçüncü ve son olarak ise, uluslararası sistemin hiçbir öznesinin tek başına sebebiyet vermediği, yalnızca tek bir öznenen bağımsız, küresel tehditler şeklindedir (Dedeoğlu, 2008, s. 63).

Güvenlik kavramının unsurları göz önüne alındığında, tehdit ve güç olmak üzere ortaya çıkan iki temel kavram arasında mutlak bir ilişkinin mevcut olduğu görülmektedir. Buna göre güvenliğin sağlanması, her şeyden önce güvenliğin ondan türetilebileceği bir tehdit ve söz konusu tehdidi ortadan kaldıracak nitelikte bir güç ile mümkün hale gelmektedir (Ergüven, 2016, s. 777).

Güvenlik alanındaki ilk çalışmalar ABD'de İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır. Tıpkı uluslararası ilişkiler disiplini gibi, uluslararası güvenlik çalışmaları

da Batı kaynaklı ve temelleri çoğunlukla Kuzey Amerika, Avrupa ve Avustralya'da atılmış olan bir alandır. Güvenlik üzerine çalışmalar İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra devletleri savaşın yıkıcı etkilerinden koruma amacı doğrultusunda yapılmıştır. Savaştan önce güvenlik "savaş çalışmaları", "askeri çalışmalar" ve "strateji" başlıkları altında çalışılmış; 1945'ten sonra ise ayrı bir çalışma alanı hâline gelmiştir (Baysal & Lüleci, 2011, s. 66).

Başlangıçta geniş bir kapsam içermeyen güvenlik kavramı, uluslararası gerilimin daha çok askeri yönlerine odaklanmıştır. Güvenlik çalışmalarının Rönesans'ı, 1970'lerin ortasında Ford Vakfı'nın güvenlik sorunlarında çeşitli akademik merkezleri destekleme kararı alması ve alanla ilgili temel bilimsel forum haline gelen "International Security" dergisinin kurulması ile güvenlik çalışmalarının "Rönesans'ı" başladığı kabul edilmektedir (Yılmaz, 2007, s. 70).

Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında ise güvenlik kavramına yönelik, hem hükümetler tarafından hem de akademik araştırmacılar tarafından çalışmalar yapılmamıştır. Soğuk Savaş dönemindeki güvenlik algılamalarına bakıldığında, bu algılamaların temelde askeri, ekonomik, ideolojik ve siyasi temellere dayandıkları görülmektedir (Günyel, 2011, s. 6). İki kutuplu bir dünya düzenini ifade eden Soğuk Savaş döneminde, gücü elinde bulunduran devletler Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği olmuştur. Böyle bir ortamda diğer devletler ise kendi güvenliklerini güvence altına alabilmek için bu iki devletten birini seçerek bir çeşit himaye altında yaşamayı tercih etmek veya tarafsız kalmaya çalışmak durumunda kalmıştır. Söz konusu olan bu iki devlet birbiriyle geleneksel anlamda bir savaş yaşamamış olsalar dahi uluslararası barışın korunması açısından uluslararası örgütlerin kurulmasını ve güvenliği sağlanmaya yönelik çalışmaların yapılmasını sağlamışlardır (Gökbaş, 2018, s. 2-3).

ABD, Batı Avrupa'nın Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne (SSCB) karşı güçlendirilmesine yönelik, ekonomik ve siyasi destek vermek amacıyla Truman Doktrini, Marshall yardımı ve NATO'yu, SSCB ise Doğu Avrupa ülkelerine destek sağlamak amacıyla COMECON'u (Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi) ve askeri amaçlı Varşova Paktını oluşturmuşlardır (Günyel, 2011, s. 6-7).

Soğuk Savaş'ın ardından 90'lı yıllarda güvenlik kavramına yönelik çalışmalar artmıştır. Bu yıllarda artış gösteren etnik ve sivil çatışmalar, kırılğan rejimler, devletlerin terör ve suç örgütleri ile mücadeleleri, güvenliğe yönelik tehditler, devletler altı düzlemde yoğun şekilde yer aldığını gösteriyordu. Devlet üstü düzlemde ise küresel iklim değişikliği, ozon tabakası, birçok bulaşıcı hastalıklar, uluslar arası terör ve suç örgütleri gibi tehditlerin varlığı, klasik güvenlik tanımının yetersiz olduğunu göstermiştir. Tüm bunlara göre insan yaşamında yer alan bu alana yönelik tehditlerde güvenlik içerisinde yer almaktadır. Çok farklı alanlardan gelen bu tehditler yalnızca ulus devletin çabası ile ortadan kaldırılamayacağından dolayı yeni bir güvenlik kavramsallaştırılmasına gidilmiştir (Paris, 2001).

Güvenliğin kavramlaştırılmasına göre son dönemlerde birçok ulusal güvenlik belgesi güvenliği, yalnızca devletlerarası bir askeri savunma meselesi olarak değil de, vatandaşlarını da farklı türlerdeki tehditlerden korunması gerektiği şeklinde ele almışlardır. Rusya Federasyonu da güvenlik kavramını en geniş ve somut hali ile tanımlayan ülke olarak nitelendirilmektedir. Bu konuda özellikle 2000 ve 2009 yıllarında yayımlanan ulusal güvenlik belgeleri gösterilmektedir. Güvenliğin kavramlaştırılmasına yönelik olarak bu belgelerde sınır olaylarından örgütlü suçlara, nükleer silahlardan küresel ısınmaya, NATO'dan kültürel değerlerin zayıflamasına ve dahası bilim sanat alanındaki gelişmeleri bile güvenlik alanına dâhil edilmiştir. Belgelerin güvenlik kavramsallaştırmasını genişleterek Rus toplumunu güvenikleştirdiği ve güvenikleştirme çerçevesinde de devlet otoritesini güçlendirmek için meşruiyet ürettiği iddia edilmiştir (Yalçın, 2018, s. 99).

Tüm bu tanımlara bakıldığında güvenlik, bireyler ve uluslar için ihtiyaç olarak görüldüğü gibi toplumsal faaliyetlerde değişen koşullar ile yeniden şekillenen ve farklı boyutlar kazanan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Soyut bir terim olan güvenlik kavramının tanımlamasında kimler için güvenlik ya da ne için güvenlik temelinden yola çıkılarak farklı tanımlamalar ile karşılaşılmaktadır. Tüm bunların yanı sıra güvenlik kavramı, farklı dönemlerde farklı koşullarda ortaya çıkan tehdit ve risklere göre şekillendiği gibi uluslararası ilişkiler disiplininde uluslararası teoriler kapsamında tarihsel süreçte değiştiği görülmektedir. Güvenlik kavramı,

Ruslar için tarih boyunca en önemli öncelik konusu olmuş ve halen olmaya devam etmektedir. Çünkü Ruslar güvenliği her şeyin temeli olarak görmektedirler. Günümüzde de güvenlik Rusya'nın dış dünya ile kurduğu ilişkilere yön veren temel parametrelerden birisi olarak değerlendirilmektedir (Sapmaz, 2008, s. 106).

1.1.1. Ulusal Güvenlik

Ulusal güvenliğin tanımını, Uluslararası Sosyal Bilimler Ansiklopedisi “bir ulusun kendine ait değerleri dış tehlikelerden koruma yeteneği” olarak tanımlarken; Wolfers ulusal güvenliği, “bir ulusun kendisine yönelen bir saldırıyı önleyebilmesi ya da bu saldırıya karşı harekete geçerek galip gelebilmesi” olarak tanımlamaktadır (Özcan, 2011, s. 449). Bir başka tanımlamaya göre ulusal güvenlik; “bir devletin ulusal sınırları ve çıkarlarının, başka devletlerin saldırı ve tehditlerinden uzak olması durumudur” (Dağ, 2005, s. 391). “Farklı bir tanımlama da Barry Buzan tarafından yapılmıştır: Ona göre ulusal güvenlik; devletlerin ve toplumların tehditlerden kurtulma arayışları ve rakip güçlere karşı bağımsız kimliklerini ve işlevsel bütünlüklerini koruma yetenekleridir” (Kaya & Özdoğan, 2003). Güvenlik kavramının tanımından yola çıkan Ali Bilgin Varlık, ulusal güvenliği “devletin bekasının ve refahının sağlanması, bunlara yönelik tehdit ve risklere karşı gerekli tedbirlerin alınması, ortak kimlik ve değerlerin korunması suretiyle ulusal çıkarların gerçekleştirilmesi hali” olarak tanımlamıştır (Varlık, 2015, s. 17).

Türkiye Cumhuriyeti Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği “gereklik doğrultusunda, devletler; bölgesel ve küresel ortamın izlenerek tehdit ve fırsatların tespit edilmesi ile bu hususlara matuf siyasetin belirlenmesini ve en uygun politikaların uygulanmasını sağlayacak süreç ve unsurları ihtiva eden milli güvenlik sistemlerini tesis etmektedirler.” açıklamasında bulunmaktadır (MGK).

Ulusal güvenlik, devletlerin güvenliklerini sağlamaya yönelik endişelerini ifade etmekte kullanılan bir terimdir. Ulus-devletlerin güvenliğinin gelişimini sağlayan her şey o devletler için yararlı olarak nitelendirilirken, güvenliğinin azaltan eylem ve davranışlar ise zararlı olarak nitelendirilmektedir. Tarih boyunca, genel olarak güvenlik ulusal sınırları başka devletlerin saldırı ve tehdidinden uzak tutmak,

devletlerin güvenlik anlayışlarının en önemli unsuru olarak belirlemiştir. Doğal kaynaklara ulaşabilme, dünyanın çeşitli bölgeleriyle ticaret yapabilme güvenliği ilgilendiren diğer konular, hep ulusal sınırların korunması önceliğinin altında yer almaktadır (Erhan, 2001, s. 78).

Geleneksel güvenlik anlayışının temelinde yer alan ulusal güvenlik kavramı, uluslararası ilişkilerde devletlerin en önemli meselelerinden birisi olarak görülmektedir. Genel anlamı ile bir devletin kendi ulusal güvenliğini uzun vadede sağlamaktır. Bu kavram bir devletin neleri tehdit olarak algıladığını ve bu tehditlerle nasıl baş etmesi gerektiğine dair cevaplar içermektedir (Yalçın, 2018, s. 18). Tarihsel süreçte devletlerin ulusal güvenliği, ellerinde bulundurdukları güç ile bağlantılı görülmüştür. Devletlerin ulusal güvenliklerini sağlayabilmek adına diğer devletler ile mücadele halinde olmaları ise uluslararası güvenlik sorunlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Karabulut, 2015, s. 19-21).

Devlet, gerek güvenliğin sağlanmasından sorumlu bir araç olarak ele alınsın gerekse güvenliğinin sağlanması gereken bir amaç olsun, sonuçta her iki durumda da bu işlevi yerine getiren, devletin kendisi olmaktadır. Bu çerçevede uluslararası güvenlik kavramını Ayoob şu şekilde ele almaktadır; “Ulus-devletlerden oluşan uluslararası sistemin, güç kullanımı ve savaş tehdidinden uzak bir biçimde, küresel çatışmalardan korunması olarak tanımlanabilir. Burada uluslararası güvenliğin iki boyutu karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi; bir ulus-devletin, içerisinde bulunduğu uluslararası sisteme karşı konumunu belirten ve bu sistem içerisinde kendi ulusal güvenliğini sağlamasına dikkat çeken uluslararası güvenlik anlayışıdır. İkincisi ise; bir bütün olarak uluslararası sistemin kendisinin güvenliği anlayışıdır” (Özcan, 2011, s. 449).

Ulusal güvenlik kavramının kökeni Batılı kaynaklarda 1648 Westfalya Anlaşması ile Avrupa’da kurulmuş olan devletler sistemine dayandırılmaktadır. Konu olarak ulusal güvenliğin I. Dünya Savaşından sonra gündeme geldiği ve bugünkü anlamına ulaşmasında özellikle II. Dünya Savaşı dönemi ve sonrasında yaşanan gelişmeler olduğu yönünde yaklaşımlar mevcuttur (Khong & Macfarlane, 2006, s. 25).

II. Dünya Savaşı döneminde ulusal güvenlik kavramı/düşüncesi, “Amerika’nın dünyanın geri kalanıyla ilişkisini açıklamak için” Amerika’da ortaya atılmış olup, Amerikan güvenlik sisteminin gelişmesiyle savaş döneminde de temel kavramlardan biri haline gelmiştir. Bu kavram iki dünya savaşı arası dönemde ve savaş sonrası yıllarda yaşanan, temel askeri silahlanma eleştirisinden asker ve silah yığılması ve dış politika elitlerinin hâkim zihniyetlerinin askerileşmesine uzanan önemli bir zihniyet değişikliğini meşrulaştırmak için kullanılmıştır (Brauch, 2008, s. 4).

Ulusal güvenlik politikası genel kabul görmüş bakış açısına göre bir ülkenin amaçları doğrultusunda politik, askeri, ekonomik, psikolojik olayların tutarlı ve mantıklı bir sistem içerisinde beraberce yürütülmesidir (Cankara & Cankara, 2007, s. 195). Ulusal güvenlik politikaları ülkelerin ulusal çıkarlarını iç ve dış tehditlere karşı korumayı amaçlamaktadır. Ulusal güvenlik politikasının belirtildiği ulusal güvenlik konseptleri ise, devletlerin en üst düzey stratejik dokümanları olarak görülmektedir. Ulusal güvenlik konsepti; birey, toplum ve devletin siyasi, ekonomik, sosyal, askeri, çevre ve bilgi alanı ile ilgili iç ve dış tehditlere karşı güvenliğini sağlamayı amaçlayan, hedef ve stratejileri belirleyen siyasi bir doküman olarak görülmektedir (Sapmaz, 2018, s. 10). “Rusya’nın 2020 Ulusal Güvenlik Stratejisi” incelediğimizde ise dokuz bölümden oluştuğu görülmektedir. Bunlar savunma, devlet ve toplum güvenliği, yüksek yaşam standartları, ekonomik büyüme, bilim, teknoloji ve eğitim, sağlık, kültür, ekoloji, stratejik istikrar ve ortaklık gibi bir çok alanı kapsamaktadır (Giles, 2009).

Çarlık Rusya’sı ve SSCB dönemlerinde Rus güvenlik literatürlerinde ulusal güvenlik kavramı ilgi görmeyen bir kavramdır. Rusya Federasyonu öncesi dönemlerde mevcut rejimi korunması anlamına gelen devlet güvenliği kavramı daha ön planda yer almıştır. 1990’larda SSCB’nin dağılmasının ardından Rusya’nın bağımsızlığını ilan etmesi ile birçok alanda olduğu gibi ülkede iç ve dış güvenlik kavramlarının belirginlik kazanması ve ulusal güvenlik stratejisinin ortaya konulmasında bir buhran yaşanmıştır (İsmayılov, 2015, s.1).

Rusya Federasyonu döneminde Federal Kanunu'nda "Güvenlik Hakkında" başlığı altında ulusal güvenlik kavramı kullanılmamıştır. 1993 tarihli Anayasa'da da ulusal güvenlik kavramına yer verilmemiştir. Fakat bunun yerine devlet güvenliğine dair bazı maddelerde yer verilmiştir. 1997 sonrasında RF'nin ulusal güvenlik kavramı kullanılmaya başlamıştır (Şapmaz, 2018, s. 10). RF'nin ulusal güvenliğinin hukuksal boyutu; RF Anayasa'sı, ulusal güvenlik stratejisi, güvenlik ve savunma konulu federal kanunlar, askeri doktrin ve diğer doktrin dokümanlarından oluşmaktadır. Ulusal güvenlik stratejisi bunların içinde en önemlisi olarak görülmektedir (Persson, 2013, s. 72).

RF'nin ulusal güvenliğinin oluşumunda en önemli siyasal argümanlar olarak şunlar görülmektedir: Dünyanın her tarafında istikrar ve güvenlik, Bağımsız Devletler Topluluğu'nun istikrar ve güvenliği, dış tehditlerin "potansiyel risk" seviyesine indirildiği bir uzlaşmanın temini, düşman ve muhaliflerin yokluğu, savaşın insan hayatından kesin olarak çıkarılması, dış ulusal menfaatlerin askeri yöntemlerle korunması ihtiyacının olmamasıdır (Caşın, 2015, s. 266-267). Bunların yanı sıra Rusya'nın ülke sınırları içerisindeki ulusal çıkarları olarak şunlar görülmektedir: Rusya topraklarının federal bir devlet olarak istikrarlı ve güvenli bir yapıya dönüştürülmesi, toplumun sosyal bilincinde var olan askeri karakterin yok edilmesi, Rusya'nın dünya siyasi ekonomik entegrasyonu ve devletin tüm faaliyet alanlarında insan haklarının üstünlüğünün öncelikli olması ve bu temellere dayanarak demokrasinin geliştirilmesidir (Mironov, 1994, s. 49-50).

Ulusal güvenlik konsept/stratejileri, RF için ulusal politikaları ve menfaatlerine yönelik tehdit ve tedbirlerin en üst seviyede ifade edildiği dokümanlar olarak görülmektedir. RF'nin ulusal güvenlik stratejisi; askeri, diplomatik, uluslararası hukuk, haberleşme, ekonomi ve diğer alanlarda milli güç unsurların ulusal hedeflerine yönelik nasıl kullanılacağını açıklamaktadır. Rusya'nın konsepti, ulusal çıkarlarını ve bu ulusal çıkarlara ulaşmaya yönelik tehdit oluşturan durumlara yönelik olarak nasıl önlemler alınacağını ortaya koymaktadır (Şapmaz, 2018, s. 11).

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 2006'da Rusya Federal Meclisine yaptığı konuşmasında ulusal güvenlikle alakalı şu hususlara değinmiştir: 2000

yılında kabul edilen ve 1990'lardan beri geliştirilen Rusya Ulusal Güvenlik Konsepti; "Gerçekçi Caydırma" stratejisi ile kriz ve çatışmayı önleme operasyonlarında diplomatik, ekonomik ve kuvvet kullanma dışı yöntemlere öncelik vermektedir. Ancak kabul edilemeyen tehlikeler karşısında Rus hükümeti asimetrik karşılık esasına bağlı olarak tek taraflı kuvvet kullanma hakkını saklı tutmaktadır (Gazeta, 2006).

SSCB'nin 1991'de dağılmasının ardından yeni sistem kurma konusunda birtakım düşünceler ortaya atılmıştır. Bunlardan birisi de Aleksandr Dugin tarafından ortaya atılan Avrasyacı Yaklaşım'dır (Avrasyacılık). Sovyetler Birliği'nin yerine kurulan Rusya Federasyonu'nun Avrasya bölgesine özel önem atfetmesi ve buna yönelik ayakları yere basan politikalar oluşturması ve de bunları hayata geçirmesini savunan bu yaklaşım Rus karar vericilerini ve akademik camiasını yakından etkilemiştir (Kısacık, 2018, s. 359). Özellikle Putin dönemi dış politikasında ve Rusya'nın ulusal güvenliğinin oluşumunda Avrasyacılık düşüncesi önemli rol oynamaktadır.

RF'de güvenlik ile alakalı olarak Federal Kanun'da (Aleskerli, 2005) üç ana merci yer almaktadır. Bunlar; Devlet Başkanlığı, RF Güvenlik Konseyi ve Bakanlar Kurulu'ndan oluşmaktadır. Federal Kanun'a göre bu aktörler arasında en yetkili makam Devlet Başkanıdır (Haas, 2004, s. 11). Ayrıca Devlet Başkanı Rusya Anayasasına göre geniş yetkilere sahiptir. Buna göre; hükümet üyelerini atamak ve görevden almak, RF Güvenlik Konseyi üyelerini atamak ve Konseye başkanlık yapmak, devletin içi ve dış siyasetinin esaslarını belirlemek, RF Silahlı Kuvvetlerinin başkomutanlığını yapmak, yine RF Silahlı Kuvvetlerinin üst düzey komutanlarını atamak, askeri doktrini onaylamak gibi anayasal yetkilere sahiptir. Bunların yanı sıra Savunma Bakanlığı da dâhil olmak üzere ülkenin iç ve dış güvenliği ile alakalı olan tüm birimler doğrudan RF Devlet Başkanı'na bağlıdır. Dolayısıyla ülkenin devlet iç ve dış güvenlik sisteminden resmi sorumlu RF Devlet Başkanı'dır (Konstitutsiya).

Rus Parlamentosu, RF Anayasa'sına göre ulusal güvenliğin sağlanması, dış politikanın desteklenmesi ve ülkenin uluslararası yükümlülüklerinin yerine getirilmesi gibi konularda RF Devlet Başkanı'nın ve Hükümetin önerilerini dikkate

olarak yasalar çıkarmaktadır. Ulusal güvenliğin sağlanması hususunda sorumluluk Hükümete aittir (Yılmaz, 2018, s. 2). Güvenlik konusunda diğer önemli bir aktör ise RF Güvenlik Konseyi'dir. Güvenlik Konseyi ile ilgili ilk düzenleme 24 Nisan 1991'de Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSC) Devlet Başkanı Hakkında Kanunu'nda yapılmıştır. 24 Mayıs 1991 tarihli Anayasa değişikliği ile Güvenlik Konseyi'ne anayasal statü tanınmıştır. 1992 "Güvenlik Hakkında" Federal Kanunu ile Güvenlik Konseyi'nin içeriği, yapısı ve statüsü belirlenmiştir (Asker, 2014, s. 36).

Güvenlik Konseyi, ulusal güvenliğe yönelik tehditleri önceden tespit eder, değerlendirir ve bu tehditlerin önlenmesi konusunda Devlet Başkanına karar tasarıları şeklinde sunar; ulusal güvenlik ve dış politika konularında önerilerde bulunur, ulusal güvenliğini sağlayan kuvvetlerin ve unsurların faaliyetlerini koordine eder, alınan kararların uygulanmasını kontrol eder (Yılmaz, 2018, s. 2). Ayrıca Güvenlik Konseyi dış ve iç güvenliğin yanı sıra askeri, ekonomik, sosyal, bilgi, ekolojik ve diğer güvenlik türleri konusunda analizler yaparak bu konular üzerine politikalar üretilmesine yönelik çalışmalarda yapar (Haas, 2004, s. 15).

Güvenlik Konseyi'nde, üye sayısı 15-25 arasında değişmektedir (Haas, 2004, s. 15). Devlet Başkanı, Başbakan, Konsey Sekreteri, Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı, Federal Güvenlik Servisi (FSB) daimi üyeleridir. Federasyon Konseyi Başkanı, Duma Başkanı, Devlet Başkanlığı Ofisi Başkanı, İçişleri Bakanı, Adalet Bakanı, sivil savunmadan ve olağanüstü durumlardan sorumlu Bakan, Genelkurmay Başkanı, Başsavcı, Sınır Koruma Hizmeti Başkanı, Dış İstihbarat Servisi Başkanı (SVR), Bilimler Akademisi Başkanı ile Devlet Başkanı'nın idare bölge temsilcileri gerektiğinde Konsey toplantılarına katılırlar (Yılmaz, 2018, s. 2-3).

1.1.2. Askeri Güvenlik

Güvenlik ve ulusal güvenlik kavramı düşüncesinin odak noktasını oluşturan ve bu kavramlar bağlamında askeri güvenlik sorunları hala ilk sırada öncelikli sorun olmaya devam etmektedir. Askeri güvenlik alanında yapılacak değişimler ve yeniliklerin temelinde devlet büyük rol almaktadır ve devlet en önemli referans

nesnesi olarak görülmektedir. Devletin yönetici elitleri ise, en önemli güvenlikleştirici aktörler olarak değerlendirilmektedir (Torun, 2012, s. 93).

Askeri güvenlik, siyasi amaçlar için organize şiddet kullanımını ve tehdidinden uzak olma ya da bu yönde tehdit hissetmeme durumu olarak tanımlanmaktadır (Herring, 2007, s. 131). Bireyin ya da devletin askeri tehditler karşısında kendini güvende hissedip, gerçekte ise büyük tehdit altında olması muhtemel bir durum olarak görülmektedir. Bu durumu örneklendirmek gerekirse: Stalin, 1941 yılında Hitler'in SSCB'yi işgal etmeyeceğini varsaymıştır. Bu durum Stalin'in yanlısı olarak değerlendirilmiştir ve SSCB'nin büyük kayıp vermesine neden olmuştur. Bunların yanı sıra bir tehdit ya da tehdiye varacak düzeyde olgu/olay olmaması durumunda askeri tehdit hissetmek de olası bir durum olarak ele alınmaktadır (Sapmaz, 2018, s.12).

Buzan'a göre askeri güvenlik, güç kullanımına dayandığından dolayı, ulusal güvenliğe yönelik tehditler sıralamasında en yüksek önceliğe sahiptir. Askeri tehdit eylemleri, devletin bütün birimlerini tehdit edebileceğinden buna benzer eylemler yalnızca devletin temel koruyucu fonksiyonlarını tehdit etmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal ve bireysel çıkarlarını da tehdit eder (Torun, 2012, s. 94). Yine Buzan'a göre bir ülke için askeri tehditler ülke sınırları dışından olduğu gibi ülke sınırları içerisinde de gelebilir. Yine bu olası durumlara göre herhangi bir devletin kendi vatandaşlarından iç askeri tehditler olarak algıladığı ayrılıkçı, devrimci, terör hareketlerinden organize suç örgütlerine kadar gitmektedir. Bunların yanı sıra, bazı yönetimler kendi otorite kontrollerini ve haklarına karşı silahlı tehditleri de, yine kendilerine karşı güç kullanabilme amacıyla bu kategoride güvenlikleştirmektedirler. Ulusal güvenliğe yönelik iç tehdit algılanması durumunda askeri güvenlik, öncelikli olarak devlet yönetimindekilerin iç barışı ve ülkesel bütünlüğünü koruyabilmesi olarak görülmüştür (Buzan, Weaver, & Wilde, 1998, s. 50).

Rusya Federasyonu, güvenlik ve askeri güvenliği anlamsal olarak yakın görmektedir; birey, toplum ve devletin hayati önemdeki çıkarlarının, asker güç kullanımını veya kullanma tehdidiyle bağlantılı iç ve dış asker tehditlere karşı korunması şeklinde tanımlanmaktadır. Bu yaklaşıma göre ise "iç" ve "dışın" askeri

kapsamda değerlendirilmesi, Batı bakış açılarına göre önemli bir farklılık olmuştur (Bingöl, 2015, s. 3).

Rusya Federasyonu'nda askeri güvenliği sağlamaktan sorumlu organ olan RF Silahlı Kuvvetleri; Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı olarak görev yapan Kara Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri, Hava ve Uzay Kuvvetlerinden meydana gelmektedir. Bunların yanı sıra iki özel silahlı kuvveti daha vardır. Hava İndirme Kuvvetleri olarak adlandırılan bu birim, ani reaksiyon birimidir ve diğer birim olan Stratejik Füze Kuvvetleri ise karada konuşlandırılmış kıtalararası füzelerden sorumludur. Bu kuvvetlerin yanı sıra RF'de Savunma Bakanlığı dışında Federal Güvenlik Servisi ve İçişleri Bakanlığı da bünyesinde askeri personel ve birlikler bulundurmaktadır (Haas, 2004, s. 18).

Rusya askeri güvenlik politikası, Rus geçmişinin getirdiği gelenekten birkaç noktanın devamını sağlamakta ve bunun üzerine inşa edilmektedir. Rusya'nın bin yıllık tarihinde toprakları genişletme, savaş ve toplum üzerinde baskın olan devlet yapısını içeren, otokrasi ile bir yönetim ve ulusal sınırların savunulması konusunda hassas bir zihniyet meydana gelmiştir. Bu zihniyetin oluşmasında ise Rusya'nın bulunduğu coğrafyanın büyük önemi vardır. Rusya bunda coğrafyası nedeniyle kesin sınırlara sahip bir ülke konumunda değildir. Ülkede, Avrupa'ya uzanan tek düze ovalık coğrafyasını, komşularından ayıracak dağ blokları benzeri doğal sınırları bulunmaması askeri güvenlik açısından önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bahse konu olan coğrafi yapı, Rusya zayıfladığında kendisine daha az koruma sağlamaktadır ve güçlendiğinde ise gücünü yansıtmamasının önünde engel oluşturmamaktadır. Rusya tarihi boyunca ülke sınırlarına dair aldığı tüm saldırıları ülkenin batısı olan coğrafyadan gelmiştir ve Rusya'nın kendisini korumak için doğal engellere sahip olmaması, düşmanı anavatandan mümkün olduğu kadar uzakta karşılamak şeklinde stratejik bir zihniyet gelişimine neden olmuştur. Bu sebeplerden dolayı RF açısından coğrafi genişleme tümüyle var oluş isteğine dayandırılmaktadır. Sonuç olarak XV. yüzyıldan beri Rusya, kendi coğrafyasını çevreleyen toprakları düşmanlara bırakmaktansa elde edilmesini savunan bir düşünce benimsemiştir (Sapmaz, 2018, s. 15).

1.1.3. Askeri Doktrin

Askeri doktrin, farklı devletlerde çok farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Çeşitli tanımların nedeni devletlerin karşılaştıkları güvenlik faktörleri, teknolojik gelişmeler, ulusal güvenlik öncelikleri, bütçeden silahlı kuvvetlere ayrılan pay ve sivil-asker ilişkileri gibi etkenler olarak görülmektedir. Askeri doktrinler genel olarak askeri stratejik kabiliyetleri, stratejik amaçlar doğrultusunda istenilen hedeflere yöneltir. 1990'ların başında yapılan bir başka değerlendirmeye göre askeri doktrin üç farklı vurguya sahip olduğunu dile getirilmiştir. Buna göre ilk olarak diğer devletlerin aleyhine olacak şekilde genel güvenliği azaltarak garanti edilebilir, ikinci olarak bir tehdidi eşitleyerek veya genel güvenliği stabilize hale getirerek ulusal güvenliği garanti etmek, üçüncü olarak diğer devletlerin güvenlik algısını artırarak ulusal güvenliği güvence altına alarak, tehdit kaynaklarını zayıflatmak şeklindedir (Chapman, 2009, s. 1).

Rusya-NATO Çağdaş Siyasi ve Askeri Terimler Sözlüğü'ne göre askeri doktrin tanımı şu şekilde yapılmıştır: “Bir devlette veya devletler koalisyonunda siyasi amaçlara yönelik olarak askeri gücün kullanımı, askeri görevlerin doğası ve bunları yapma metotları ile askeri kapasitenin geliştirilmesine yönelik temel prensipleri içeren resmi görüş ve kılavuzlar sistemidir” (Robertson & Ivanov, 2001, s. 125). Chapman'a göre askeri doktrin, “Askeri gücün uygulanmasına, sürdürülmesine yönelik entelektüel çalışmanın sonucunda ürün olarak meydana gelen basitleştirme süreci” olarak tanımlanmaktadır (Chapman, 2009, s. 1). Devletin temel gücü olarak görülen ikna yeteneğinden kaynaklanan ve ikna yeteneğinin temel aracını da oluşturan askeri güçtür (Sapmaz, 2018, s. 17). Askeri güç, devletlerin barış sürecinde potansiyellerinin, savaş süresince ise reel güçlerinin temel göstergesi olarak ele alınmaktadır. Askeri güç devletin değişen konjonktürü çerçevesinde siyasi, ekonomik ve diplomatik karar ve öngörülerden etkilenmektedir. Ayrıca bu kararların uygulanış tarz ve şekline etki edebilmektedir. Devletin güvenliğe bakış açısı, ekonomik kaynakların kullanım ve aktarımına tesir ederken aynı zamanda da diplomatik ve siyasi ilişkilerin boyutunu da belirlemektedir (Davutoğlu, 2011, s. 28).

SSCB döneminde Askeri Doktrin, kapsamı geniş ve ulusal güç unsurlarına bağlı kavram olarak görülmektedir. Askeri doktrine; tarihi etkenler, ulusal karakter, komünist ideoloji, uygulanan dış politikanın temel unsurları, jeopolitik ve jeostratejik konum, ekonomik, teknolojik, moral ve sosyokültürel durum ile düşman durumunu etki etmektedir. SSCB’de Mareşal Nikolay Vasilyeviç Ogarkov’un tanımına göre askeri doktrin; devletin belirli bir dönemde olası bir savaşın doğası ve amaçları doğrultusunda, devlet ve silahlı kuvvetlerin savaşa hazırlanması ve sonrasında savaşın icra edilmesi ile ilgili olarak ortaya çıkan düşünceler sistemidir (Sapmaz, 2018, s. 17-18).

RF’de Ekim 1993’te “Rus Askeri Doktrininin Temel Prensipleri Taslağı” ortaya konulmuştur ve kısa sürede gelişeceği düşünülmüştür, fakat bu çalışmanın devamı sağlanamamış. Rusya’da askeri ve siyasi çevrelerde gelişen olaylar ve diğer bazı faktörlere bağlı olarak birçok değişiklik önergesinin verildiği taslak çalışmanın defalarca değiştirilmesine ve güncellenmesine yol açmıştır. Aralık 1997’de dönemin Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin tarafından onaylanan Ulusal Güvenlik Konsepti, Kosova olaylarının hemen sonrasında ve Çeçenistan’da yaşanan gelişmeler ışığında Vladimir Putin’in de içinde bulunduğu bir grup tarafından bazı değerlendirmelere tabi tutulmuştur ve son şeklini almıştır. 21 Nisan 2000’de Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin tarafından imzalanmış olan 706 numaralı Başkanlık Buyruğu, içeride ve dışarıda uzun yıllardır tartışılan ulusal güvenlik belgesi ve askeri doktrinin o dönem için son halini almıştır (Kibaroglu, 2001, s. 99).

Rusya askeri doktrini içerik olarak Batılı devletlerin askeri doktrinleri ile kıyaslandığında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Buna göre Batılı devletlerin askeri doktrinleri genel olarak askeri hareket üzerine yoğunlaştırılmıştır. Rus askeri doktrini ise politik amaçlarda içermektedir. Yani Rus askeri doktrinleri, siyasi ve stratejik seviye ile yakın ilişki halinde görülmektedir (Sapmaz, 2018, s. 19). Rusya Federasyonu’nun askeri doktrini bölgesel düzeyde meydana gelebilecek konvansiyonel çatışmaların yine bölgesel ve hatta küresel düzeyde nükleer savaşa dönüşme olasılığını açıkça ifade etmektedir. Bu sebepten dolayı Rusya bir saldırıya maruz kaldığı ya da saldırı tehdidi altına kaldığı takdirde bunu savuşturmak veya

baştan caydırmak amacıyla nükleer silahlarına başvurma hakkını bir kez daha vurgulamaktadır. Askeri ve stratejik değerlendirme çerçevesinde Rusya Federasyonu'nun askeri güvenliğinin sağlanmasının nükleer silahların savaşa hazırlık durumunun üst seviyede olması ile bağlantılı olduğu açıkça ifade edilmektedir (Kibaroglu, 2001, s. 102).

Sonuç olarak bakıldığında bir ulusal güvenlik stratejisi, devletlerin kendi kamuoyuna, bazen de dünya devletlerine duyurdukları ve resmi süreç içerisinde hazırladıkları, ulusal ve askeri politikalarının çerçevesini çizen belgeler olarak görülmektedir. Ulusal güvenlik politikaları belirlenmesinde ve sürdürülmesinde birçok etken faktörler olmasının yanı sıra askeri güvenlik ve askeri doktrinler önemli rol oynamaktadırlar.

1.2. Rusya Ulusal Güvenliğinin Gelişim Süreci

Rus yazarlar Rusya tarihi için başlangıç noktası olarak Moskova Knezliği'ni esas alırlar ve kendi dünyalarının kendi tercihleri sonucu olarak diğerlerinden farklı şekilde ortaya çıktığını varsaymaktadırlar. Rus tarihi ve siyaseti üzerine çalışmalar ve araştırmalar yapan bütün diğer yazarlar da üzerine araştırma yaptıkları geniş coğrafyadaki Rusya toprakları ve bu topraklarda yaşayan insanların yaşayışlarını yöneten güç sahiplerinin, Rus tarihinin her döneminde dikkat çektikleri konusunda ortak bir görüşe sahip olmuşlardır (Onay, 2002, s. 13).

Ulusal devletlerin karar verici mekanizmalarına hâkim olan değerler sistemi, aynı zamanda dış politikalarındaki kararlarına yön vermektedir. Buradan hareketle çevresel etkenler ve rasyonel karar alma mercileri dışında çoğu zaman ülkelerin geçmişi ve bilinçaltı sayılabilecek şekilde toplumların değer sistemleri olarak da bilinen felsefi inançları, siyasal kültürün oluşmasında ve dolayısıyla dış politika kararlarının alınmasında önemli rol oynamaktadır. Bu gelenek unsuru Rus toplumsal yapısının ve diplomatik davranış biçimlerinin şekillenmesine de etki etmiştir. Stratejik yaklaşımlar çerçevesinde siyaset, askeri, ekonomik doktrinler ülkelerin dış politika kalıplarının şekillenmesini sağladığı gibi tarihsel süreç içerisinde onlara şekil verir (Caşın, 2015, s. 18-19).

Ulusal güvenlik kültürünün oluşum sürecindeki en önemli unsurlardan biri olarak görülen, ülkenin tarihsel gelişim süreci boyunca edinilen özelliklerdir. Rusya tarihi boyunca kendi güvenliğini artırabilmek ve dünyada kendi politik ve askeri gücünü geliştirebilmek adına sömürge edinen askeri-politik bir imparatorluk olmuştur (Jafarov, 2007, s. 13).

Tüm bunlar esas alındığında Rusya'nın ulusal güvenliğinin şekillenmesi ve bugünkü haline gelmesi geniş bir coğrafyada ve tarihsel süreç içerisinde olmuştur. Rus ulusal güvenliğini anlamak için tarihinden yani temel yapıtaşlarından da söz etmek gerekir.

1.2.1. Rus Coğrafyası ve Tarihi

Rusya ulusal güvenlik kültürünün oluşumundaki en önemli unsurlardan birisi olarak Rus coğrafyası görülmektedir. Her şeyden önce, "Rusya" kavramı bir coğrafi anlayışı ifade ettiği gibi bir ülke adını da ifade etmektedir. Ülkenin dış coğrafi sınırları, kültürel ve uluslararası kimliğini tanımlanmasını sağlamasının yanı sıra iç bölgesel yapılanmasını ve siyasal sistemin doğasını doğrudan etkilemiştir (Trenin, 2001, s. 11).

Coğrafi açıdan bakıldığında, Avrupa ve Asya kıtalarının ya da Avrasya'nın kalpgahında yer alıyor olmak son bin yıl içinde Rusya'nın jeopolitik gelişimini, iç ve dış politikasını güçlü biçimde etkilemiştir (Jafarov, 2007, s. 6).

Coğrafi yapı bakımından ve tarihsel olarak, Rus devletinin çekirdeğini oluşturan Doğu Avrupa Ovası'nın temel özellikleri dikkat çekmektedir: verimsiz topraklar, büyük ırmak şebekelerinin varlığı ve doğal engellerin eksikliğidir. Verimsiz toprak ve engelsiz arazi, bu alanda uzun süre göçebe milletlerin akınlarına dayanabilecek bir toplumun ortaya çıkışını engellemiştir (Soltan, 2001, s. 66). Diğer taraftan geniş ve seyrek nüfuslu Doğu Avrupa Ovası ve Sibiryaya nüfusun Rusya'nın merkezinden çevreye yayılması için gereken ideal koşulları oluşturmuştur. Volga, Dinyeper, Dinyester ve Moskova nehirlerinin yer aldığı arazi, ülkeye yönelik yabancı saldırılara uygun bir ulaşım yolu işlevi görmesinin yanı sıra, diğer taraftan da uygarlığın oluşumu için uygun zemini sağlamıştır. Rusya'nın devlet geleneği

açısından oldukça önem arz eden Kiev, Novgorod ve son olarak da modern Rusya devletinin başkenti olarak kabul edilen Moskova kentlerinin bir ırmak kıyısında bulunması bu bağlamda açıklanabilmektedir. Coğrafi yapı bakımından, deniz ve dağ yükseklikleri gibi doğal bariyerlerin eksikliği, ülkeyi hem doğu hem de batıdan yabancı saldırılara açık hale getirmektedir (Chubarov, 1999, s. 5-6).

Rusya'nın coğrafyası denilince, soğuk iklimi dikkat çeken diğer hususlardan birisidir. Ülke kıta iklim şartları özelliği taşımaktadır ve buna göre; yazın çok sıcak, kışın ise çok soğuk geçmesine sebep olmaktadır. Doğu Slavlarının yaşadığı arazilerde yüksek dağ silsileleri güneyden gelen sıcakları engelliyorken, kuzeyinde bu tür bir dağların olmayışı, Rusya'yı Sibiryaya kuzey kutbu rüzgârlarına karşı korumasız bırakmaktadır (Soltan, 2001, s. 67).

Araştırmalara göre Ruslar bin yıl boyunca büyük baskı ve istilalara maruz kaldıklarından dolayı kimseye güvenmemeyi, sürekli tetikte bulunmayı, üstünlüğe sahip olmadıkları yerde diplomatik davranmayı öğrenmişlerdir. Güvensizliğin yol açtığı bu ulusal duygunun gelişmesinde coğrafyanın da önemli etkisi olmuştur. Zira Ruslar tarihleri boyunca doğal ve savunmaya elverişli sınırlara sahip olmamıştır (Caşın, 2015, s. 36-37).

Rusya Federasyonu, Asya'nın kuzey yarısı boyunca, Pasifik'e kadar on bir saat dilimini kapsayacak şekilde uzanan dünyanın en büyük ülkesidir (Atasoy, 2009, s. 22). Çok geniş bir coğrafyaya sahip olması Rusya'nın güvenlik anlayışının oluşumunu da etkilemiştir. Doğal engellerden mahrum oluşu, ülkeyi doğudan ve batıdan saldırılara açık hale getirmesi, güvenliğin "alan derinliği" olarak algılanmasına neden olmuş ve daha fazla güvenliğin sınırların daha da ötelere ilerletilmesiyle sağlanacağı düşüncesinin oluşmasını sağlamıştır (Jafarov, 2007, s. 7).

Rusya, Batısında Ortodoks dışı Hıristiyanlıkla, güneyinde İslam'la ve doğuda Konfüçyüs dininin temsilcileriyle sınırlarını paylaşmaktadır. Bunun yanı sıra batısında Avrupa Birliği'nin, güneyinde yer yer dini radikalizmin etkin olduğu ülkeler, doğusunda ise Japonya ve Çin'in bulunması ulusal güvenlik anlayışını etkileyen diğer önemli hususlar olarak dikkat çekmektedir (Jafarov, 2007, s. 12).

Rusya Federasyonu, Kuzeyden Kuzey Buz Denizi; doğudan Bering Denizi ve Ohotsk Denizi; güneyden (çok az) Kuzey Kore, Çin, Moğolistan, Kazakistan, Azerbaycan, Gürcistan ve Karadeniz; son olarak batıdan ise Ukrayna, Belarus, Litvanya, Letonya, Estonya, Finlandiya ve Norveç ile sınırlandırılmıştır. Bu geniş coğrafi alanın dışında Polonya ile Litvanya arasına sıkışmış eski adı ile Doğu Prusya'nın Koenigsberg'i olarak da bilinen Kaliningrad Oblastı (ili) da vardır (Roskin, 2014, s. 319-322).

Uçsuz bucaksız Rusya topraklarında, (Roskin, 2014, s. 319) taş devrinden bu yana bir dizi uygarlık yaşamıştır. Tarihi kaynaklar, M.Ö. 8.yy. ile M.S. 9.yy. arasında Kimmerler, İskitler, Sarmatlar, Antlar ve başka halkların buralarda yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Akgönenç Mugisuddin, 1994).

Rus (Slavca Rusi) adının kökeni hakkında genellikle farklı görüşler mevcut olsa da Norman Okulu'nun görüşüne göre, "Rus" veya "Rusi" kelimesinin, Finedeki "Routsi" den geldiği kabul edilmektedir. "Routsi" kelimesi Maeller Gölü yakınlarındaki İsveçlilere takılan addı. Bu kelimenin İsveç dilindeki karşılığı "Roeder", Almanca "Ruderer" şeklindedir ve sözlük anlamı "kayıkçılar, kürekçiler" anlamına geldiği belirtilmektedir. Fince "ruotsi" kelimesi, Slav diline "Rusi", "Ruks-Parlak Işık" ve sonra "Rus" olarak yerleşmiştir. Bu grup Hazar Devleti egemenliğinin zayıflaması ile birlikte, Orta Dinyeper'i kendilerine vatan edinen Rus knezlerinin idari yönetimlerine dâhil olmuşlardır. Böylelikle Rus yurdu ve Slavlar X. yüzyıl sonrasındaki siyasal-toplumsal kaynaşmalarında, Hıristiyanlığın kabulü, dil-din birliği ile takviye edilince neticesinde "Rus" adı tüm Doğu Slav topluluklarına mal edilmiştir (Kurat, 1987, s. 16-17).

Rusların köklerine bakıldığında temelleri Slav ailesine dayanmaktadır. Bu aile, Doğu Slavları (Ruslar, Ukraynalılar, Belaruslar), Batı Slavları (Polonyalılar, Çekler, Slovaklar vs.) ve Güney Slavları (Bulgarlar, Sırp, Hırvatlar, Slovenler, Makedonyalılar vs.) olarak kendi aralarında üçe ayrılır. Bunlar dilleri bakımından Hint-Avrupa halklarıdır (Keskin, 2009, s. 33). Slavların Hint-Avrupa (ari) menşeli kavimler ile aynı ırktan oldukları antropolojik ve dil araştırmalarıyla tespit edilmiştir. Kavimler Göçü dönemine ait bazı Slav iskeletler üzerinde yapılan araştırmalar bunu

doğruladığı gibi VI. yüzyıl Bizans kayıtları ve IX-X. yüzyıl Arap kaynaklarındaki bilgiye göre de Slavların “sarışın” bir kavim oldukları belirlenmiştir (Kurat, 1987, s. 3).

Slav dillerinin yazılma biçimleri, Slav kavimlerini birbirlerinden ayırmaktadır. Buna göre Batı Slavları (Polonyalılar, Çekler, Hırvatlar ve diğerleri) Roma vasıtasıyla Hıristiyanlaşmışlardır; bu sebepten dolayı Latin alfabesi kullanmaktadırlar. Doğu Slavları (Ruslar, Ukraynalılar, Belarus ve diğerleri) ise Constantinople’den gelen Doğulu Ortodoks keşişler tarafından dinleri değiştirildiğinden dolayı ve Slavlara ilk din değiştiren keşişlerden birinin, St. Cyril’in adına dayandırılıp Kiril diye adlandırılan, Grek alfabesinin bir türü ile dillerini yazmaktadırlar (Roskin, 2014, s. 320-321).

Birçok tarihçiye göre Slavların kökeni de, M.Ö. 2000 yılın ortalarına, Orta ve Doğu Avrupa’ya dayandırılmaktadır. Daha sonra Güney’e (Balkanlar’a), Doğu’ya (Dinyeper Nehri Civarına) ve Kuzey’e doğru yayılmışlar. “Slav” adına ilk kez M.S. 6. yüzyılda Nazianslı Pseudo-Cesarios’un kitabında rastlanmıştır. Ancak anlamı bilinmemektedir. Buradan hareketle Slavların tarih sahnesinde ilk görüldükleri dönem olarak bu kitap temel alınmaktadır. İlk Slav vatanının, Vistül Nehri ile Pripet Havzası ve Orta Dinyeper arasında olduğu sanılmaktadır. Hunlar ve Gotlar döneminde var olan Slav kavimleri 6. yüzyılda Avarların istilasına uğramıştır. Ardından Hazarların egemenliğinde gündeme gelmişlerdir. Doğu Slavlar Dinyeper, Volga, Don nehirleri civarındaki ormanlık alanda yaşamışlardır. Zamanla Fin Kavimlerinin topraklarına doğru ilerlemeye başlamışlar ve Doğu Slavlar ile İsveçlilerin ataları sayılan Normanlar (Vareg-Ruslar) arasında uzun çatışma dönemleri yaşanmıştır (Keskin, 2009, s. 33).

Araştırmalara göre ilk Slav ana vatanının Vistül Nehri’nden başlayarak, Pripet ve Orta Dinyeper havzasının etrafında yerleşim merkezleri olarak şekillendiğini ortaya koyulmaktadır. Belirtilen bu coğrafi alanda eski Slav yurdunun doğusundaki kabileler, genellikle Doğu Slavları olarak anılmıştır. Buradan hareketle Rus tarihçileri, Doğu Slavların Rus Devleti’nin siyasal gelişmesinde ve Rus ulusunun oluşumunda büyük önemi olduğu üzerinde durmuşlardır. Dinyeper, Volga ve Don

gibi büyük nehirler arasında ulaşımlarını sağlayan Doğu Slavlarının yaşadığı yerlerin ormanlık alanlarda olmasının neticesinde coğrafi koşullara bağlı olarak, avcılık, balıkçılık, arıcılığın gelişimine olanak sağlamıştır. Dinyeper Nehri yolu birçok Rus kaynaklarında da “Büyük Suyolu” olarak tanımlanmıştır. Doğu Slavlarının su yolunu kullanarak Karadeniz’e çıkmalarına ve sahilden devam ederek Bizans’a ulaşımını sağlamıştır (Caşın, 2015, s. 32).

Rusların ataları olarak Doğu Slavlar kabul edilmektedir. Ruslar diğer Slav kavimleriyle knezlikler halinde yaşamışlardır. Kiev öncesi dönemde bilinen diğer Slav kavimleri gibi Ruslar da siyasi birlikten yoksun şekilde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Ruslar siyasi bir varlık haline gelmeleri ancak IX. yüzyıldan sonra gerçekleşmiştir. Kiev Rusya’sının oluşumu konusunda genelde iki teori vardır. Norman teorisine göre Kiev Rusya’sının İlmen gölü ve Dinyeper nehri kıyılarında yaşayan Normanlar veya İsveçlilerin kurdukları; Slavcılara göre ise Rusların güneydeki Kiev’de çok eski zamanlardan beri yaşadıkları ileri sürülmektedir (Acar, 2004, s. 11,16,20).

Baskın olarak kabul gören görüşe göre; Kiyef (Kiev) Rusya’sına giden süreç şu şekildedir: IX. yüzyılın ortalarında Doğu Avrupa iki siyasi nüfuz alanına bölünmüştü ve buna göre güneyde Hazarlar, kuzeyde ise Normanlar (Vareg-Ruslar) hâkimdir. Bu yüzyılın ortalarında sonra doğudan Peçeneklerin baskısı altında kalan Hazarlar, Doğu Avrupa siyasi gelişimi üzerinde etkili olmuşlardır. Buna göre Orta Dinyeper çevresinde yaşayan Slav boyları, Hazar nüfuzundan ayrılarak Vareg-Rus hâkimiyeti altına girmeye başladılar. Bu sayede Kiyef (Kiev) çevresinde bir Rus-Slav Devletinin kurulabilmesi için gerekli şartlar yaratılmıştır.

Rus devletlerinin temeli olarak görülen ilk devlet organizasyonu, M.S. 862’de İlmen ve Ladoga gölleri civarındaki Novgorod’da İskandinav kökenli Vikinglerin lideri Rurik tarafından gerçekleştirilmiştir. Rurik oldukça kuvvetli bir lider olmasının neticesinde kuzeydeki bütün Slav ve Fin toplumları onun hâkimiyetini tanımışlardır. Rurik, Ladoga gölü sahasından hareketle İlmen gölü kıyısındaki Ostragard şehrine geçmiştir ve buraya Slavlar, Novgorod (Yenişehir) adını vermişlerdir. Rurik’in geniş bir bölgeyi idaresi altına almış olması, ve yerli Slav ve Fin boyları üzerinde

hakimiyetini tesis etmesi Rurik'in Rus devletinin kurucusu olarak kabul edilmesine sebep olmuştur (Kurat, 1987, s. 19). Rurik'in varisi olan Oleg ise 882'de Kiev'in kontrolünü ele geçirerek Kiev Rusya'sının temellerini atmıştır (Mikail, 2008, s. 176). Oleg Kiev şehrini "Rus Şehirlerinin Anası" ilan ederek, stratejik savunma olanakları açısından bu şehirde yerleşimi benimsemiştir. Bizans'ın başkenti, Konstantinopolis'e (İstanbul) deniz yoluyla sefere çıkan Oleg, düzenlediği bu seferlerde başarısız olmasına rağmen Rus Devleti stratejik olarak bu kritik su yolu ile Bizans yönetimi ile siyasi-askeri-kültürel temasların başlangıcını tesis etmiştir (Caşın, 2015, s. 34).

X. yüzyılda (M.S. 957) Rusların en kuvvetli prensliği olarak görülen Kiev'de Kraliçe Olga'nın zorlanmasıyla Prens Vladimir, 988'de Bizans Ortodoks inancını resmi devlet dini olarak kabul etmiştir (Onay, 2002, s. 16). Rusların Hıristiyanlığı kabulü, Rus kültürel ve siyasal hayatında gelişmelerin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Rusların Hıristiyanlığı Bizans'tan alması, Rus Kilisesi'nin devlet düzenindeki konumunu etkilemesinin yanı sıra tarihin akışı, Rus kültürünün Batı Avrupa'dan farklı gelişmesine de yol açmıştır. Rus devlet geleneğindeki bu önemli yenilik, Bizans devlet politikasının geleneği olarak, Ortodoksluğu yayma misyonunun otomatik olarak Rus knezlerine kalmasını sağlamıştır. Diğer bir gelişme olarak ise, Rus metropolitliğinin¹ Kilise yoluyla, dağınık halde yaşayan Slavlar üzerinde siyasi birlik oluşturularak, bir ortak devlet ve kültürel uygarlık oluşturulması üzerinedir (Caşın, 2015, s. 37).

XI. yüzyılda büyük knez Yaroslav'ın hayatta iken önemli bölgeleri oğulları arasında paylaşması, Rusya'nın her biri farklı bir knezin yönetimindeki knezliklere bölünmesine, dolayısıyla siyasi birlikten yoksun feodal bir Rusya'nın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Kurat, 1987, s. 37). Zamanla knezler arasında Kiev'deki büyük knezlik ve tüm knezliklerin hâkimiyeti için kavgalar çıkmıştır. Süreç içerisinde kilisenin yanında yer alan Novgorad knezliği isyanları bastırmış, ancak iç ve dış etkenlerden kaynaklanan istikrarsızlık devam etmiştir. İstikrarın tamamen sağlanması ise güçlü bir lider olan, Vladimir'in Kiev knezi olmasının ardından

¹ Metropolitlik: Hıristiyanlıkta bir bölgenin tüm kiliselerinden sorumlu piskopos veya başpiskopos. Ortodoksluk'ta ise, Yunan kiliselerinde başpiskopos ile piskopos arasında bir unvan.

gerçekleşmiştir. Moğol idaresi sırasında da Moğol Kağan'ı güçlü Tver knezi yerine zayıf Moskova knezinin Büyük Knez olmasını desteklemiştir. Zira Kağan'a göre "böl ve yönet" politikası için zayıf bölge knezi daha iyi bir araç olarak görülmüştür (Acar, 2004, s. 30-45).

Tüm bunlardan hareketle Rusların tarih sahnesine siyasi bir birlik olarak çıkışlarının arka planında Kuzey'den gelen Normanların Rusları prenslikler altında bir arada toplamaları ile Hıristiyanlık ve Bizans kültürünün birleştirici etkisi yatmaktadır. Batılılaşma da Rusya'nın bir dünya devleti haline gelmesinde önemli etken olmuştur (Demir, 1998, s. 25).

XII. yüzyıla gelindiğinde Rus knezleri ülkelerine yönelik saldırı ve istila girişimleri ile tanışmak zorunda kalmışlardır. Direnen knezler kısa sürede içerisinde yenilgiye uğrayarak tamamen Türk-Moğol egemenliği altına girmişlerdir (Onay, 2002, s. 17).

Moskova Knezliği XIII. yüzyılın ikinci döneminde kurulmuştur. Moskova'nın ilk knezi, Daniil Aleksandroviç'tir ve ilk knez unvanı ile Moskova knezleri sülalesini kurmuştur. Sonraki Moskova Büyük Knezleri ve Rus Çarları bu sülaleden türemiştir. Rus knezlikleri, Moskova Knezliğinin hâkimiyetini tanıyarak bir tek devlet halinde birleşmişler ve bugünkü Rusya'nın temellerini oluşturmuşlardır. Bu bakımdan Moskova Knezliğinin tarihi, Rus tarihinde ayrıca önem kazanmıştır (Kurat, 1987, s. 89).

Rusya Federasyonu'nun tarihi temelini oluşturmada oldukça önemli görülen Moskova Knezliği, 1300'de yaklaşık 20.000 km² yüzölçümüne sahipken genişleme sürecinde Moskova Knezliği 1462'de 430.000 km², 1533'de 2.800.000 km² ve 1590'da 5.400.000 km²'ye ulaşmıştır (Jafarov, 2007, s. 9)

Ruslar açısından 15. yüzyılda meydana gelen bu ilk önemli gelişmede Timur'un büyük etkisi olmuştur. Timur, Yıldırım Bayezid Han'ı yenerek Bizans'ın nefes almasını sağlayarak ve İstanbul'un fethini geciktirmiştir. Ayrıca Altınorda'yı parçalayarak da Rusların toparlanmasını ve tek bir devlet haline gelmelerini sağlamıştır. Diğer önemli gelişme ise Moskova Hanlığı'nın güçlenmesi ve diğer

Prenslikler üzerinde etkisini arttırmasıdır (Demir, 1998, s. 24). Altınorda hâkimiyeti altında kalan Ruslar Moskova Knezliği vasıtasıyla Batu Han'a sığınarak, "Güçlü ile Birlikte Yaşam" politikası gereğinde süreç içerisinde güçlenmişlerdir. İki buçuk yüzyıl Altınorda Devleti hâkimiyeti altında kalan Ruslar bu süreçte siyasi ve ticari imtiyazlar ile dini ideolojiyi, bağımsızlığa giden yolda stratejik olarak kullanmışlardır (Saray, 1994, s. 17). Moskova Knezliği Rusya'nın Çarlık hâkimiyetinin yükselişinin temelini oluşturmaktadır (Caşın, 2015, s. 41).

Rusya 13. ve 17. yüzyıllar arasında Bizans'tan gelen Ortodoks devlet anlayışı ile Moğollardan gelen merkezi devlet anlayışı karışımından oluşan bir politik kültüre sahip olmuştur. Bu kültürün en önemli öğelerinden biri III. Roma teorisi olarak karışımıza çıkmaktadır. Bu teori sonraki dönemlerde de Rusya devletinin temel ideolojilerinden biri haline gelmiştir (Acar, 2004, s. 89-90). Özellikle Moskova Knezi olarak Bizans İmparatorluğu'nun halefi sıfatı ile İvan da bu düşünce yer almıştır. Teoriye göre, Ortodoksluğun koruyucusu ve devamını sağlayacak olanın Moskova olması gerektiği fikri giderek güç kazanmıştır (Caşın, 2015, s. 44). Kısaca İvan döneminde (1533-1584) formüle edilen III. Roma teorisi böylece Rusya'nın politik hedeflerinin meşruiyet kaynağı olmuştur (Canikoğlu, 2010, s. 78).

Dış politikada da İvan Dönemi oldukça önem taşımıştır. İvan döneminde Rusya Batıya ve Doğuya doğru genişlemiştir ve Batıya doğru ilerleme gösterirken Baltıklarda Litvanya'ya karşı başarı elde etmiştir. Bunun yanı sıra İvan, doğuda da önemli başarılar sağlamıştır. Kazan'ın iç işlerinin karışık olmasından istifade ederek 1552'de Kazan'ı, 1554'de Astrahan'ı ele geçirmiştir ve Rusya Kazan, Astrahan hanlıklarını elde etmek suretiyle bir imparatorluk haline gelmeyi başarmıştır. Kazan'ın elde edilmesi Ruslara Volga yolunun kontrolünü sağlayarak İvan ve halkına başarı duygusu vermiştir. Böylelikle Sibiryaya giden yol açılmıştır (Acar, 2004, s. 71-72).

İvan'ın 1533'de Çar unvanını almasıyla başlayan "Rus Çarlığı" dönemi, 1584'te İvan'ın ölmesiyle bir süre karışıklıklara sahne olmuştur. 1613'te Rus Çarlığı'na Mihail Romanov getirilmiş ve 1917'e kadar Rusya'yı Romanov (Romanof) hanedanı yönetmiştir. Romanov hanedanı içerisinde özellikle iki

hükümdar, Rusya'yı güçlü ve büyük bir Avrupa devleti haline getirmiştir. Bunlar, Birinci Petro (1689-1725) ve II. Katerina'dır (II. Yekaterina, 1762-1796) (Armaoğlu, 2010, s. 31).

XVIII. yüzyıla gelinceye kadar Rusya'nın Karadeniz kıyılarında ticaret amaçlı kullanabileceği büyük limanlarının olmayışı Rus Çarı I. Petro'nun dikkatini çekmiştir. I. Petro tahta geçtikten sonra ticaret için büyük limanlara sahip olunması ve sıcak denizlere inilmesi gerektiğini fark eden ilk kişi olmuştur (Ünal, 2015, s. 7). I. Petro iç kalkınmayı ve gelişmeyi sağlarken, kara devleti olan Rus Çarlığı'nı denizlere çıkarmak ve oradan da Rusya'ya denizler üzerinden pencere açmak istemiştir. Bu denizler ise Baltık Denizi ve Karadeniz'dir (Armaoğlu, 2010, s. 31). I. Petro, Rusya'da sistemli bir biçimde köklü değişim duygusunun oluşmasını istemiştir. Rönesans sonrası Batıdaki gelişmelere benzer şekilde ufukların genişlemesi, yeni olanakların algılanması üzerinde durmuştur. I. Petro Rusya'nın Batılılaşmasının öncüsü olmuş ve bunu zorla halkına dayatmıştır. Erkeklerin sakallarını kestirmiş, kadınların peçe ve uzun elbise giymelerini yasaklamış, takvimi değiştirmiş, halkı tütün içmeye teşvik etmiştir. Ülkeyi sekiz yönetsel bölgeye ayırdıktan sonra, dokuz kişiden oluşan Senato aracılığıyla yönetmeye başlamıştır (Tellal & Keskin, 2004). Aslen Alman olan Çariçe Katerina ise, III. Petro ile evlendikten sonra Ortodoksluğu kabul ederek bir Rus'tan daha fazla Rus olmuştur. Katerina, Petronun çizgisinde hareket etmiş ve ülkenin ilerlemesine yardımcı olmuştur. Bu dönemde ülke tarihteki en geniş sınırlarına ulaşmıştır. Platon'un "Devlet" eserindeki "filozof monark" olmaya soyunan Çariçe, çağın aydınlarıyla özel ilişkiler kurmuş ve bu ilişkilerin neticesinde soyluların devlet içindeki gücü artmış ve imparatorluk Dvoryanlar (çiftlik sahibi küçük asilzade) monarşisine dönüşmüştür. Dönemin ünlü Fransız aydınları ile fikir alışverişinde bulunarak ve bazı liberal fikirlere sahip olarak, ülkede reformlar düzenlemiştir. Fakat bu reformlar sırasında asillerin ayrıcalıklarını genişleterek, Rus köylüsünün serflik (esirlik) durumunu daha da yoğunlaştırmıştır. I. Petro, Rusya'yı daha ziyade Batıda ve İsveç'in zararına olarak genişletmiştir. 1709'da İsveç ile yaptığı Poltava muharebesinde İsveç'i yenerek Petersburg şehrini kurmuş ve hükümet merkezini de buraya taşımıştır. Katerina ise güneye yönelerek Osmanlı Devleti ile mücadelelerde

bulunmuştur. 1768-1774 savaşı sonunda imzalana Kaynarca Antlaşması ile Azak Denizi'nin ağzını kapayan Kerç, Yenikale ve Kefe'yi, Dinyeper Nehri ağzındaki Kılburun kalelerini, Azak kalesi etrafındaki toprakları ve Bug Nehri ile Dinyeper arasındaki toprakları almıştır. Bunların yanı sıra Karadeniz'de ticaret gemilerini dolaştırma hakkını elde etmiştir. Katerina 1787'de Osmanlı Devleti'ne savaş açmış ve savaş neticesinde 1792 tarihli Yaş (Jassy) Antlaşması imzalanmıştır. Yaş Antlaşmasına göre Rusya, sınırlarını Karadeniz'in batı kıyısında Dinyester nehrine kadar uzatmış ve Kırım'ı ilhak ederek Karadeniz kıyılarını tamamen ele geçirmiştir (Armaoğlu, 2010, s. 31-33).

Nikolay (1825-1855) döneminde Rusya'nın Balkanlar ve Kafkasya'da toprakları genişlemiştir (Kurat, 1987, s. 323). Rusya Kafkasya'da ilerlerken bazen İran ile bazen de Osmanlı devleti ile savaşmıştır. Nikolay'ın politikaları ve ideolojisi entelektüel alanda da yankılar bulmuştur. 1830'lu yıllardan başlayarak Rusya Kırım Savaşı'ndan sonra Balkanlar'dan ve Yakın Doğu'dan bir süreliğine elini çekmiştir. Bazı yazarlara göre ise Kırım'da alınan yenilgi ve kayıpları telafi amacıyla Rusya'nın Orta Asya'ya yöneldiğini ve buradaki kazançlarıyla kayıpları telafi etmeye çalıştığını belirtmektedir. Rusların Orta Asya bölgesine gelişi 1730'lu yıllarda başlamış olup, güneyine kadar inmeleri 19. yy.'ın sonuna kadar sürmüştür (Çetin & İmashova, 2017). Rus siyasilere Rusya'nın Orta Asya'yı ele geçirmesindeki amacını, sınırlarda güvenliği sağlamak ve ticari ilişkiler için gerekli uygarlık ortamını ve istikrarı sağlamak olduğunu vurgulamaktadırlar (Acar, 2004, s. 196, 210).

Çarlık döneminde Rusya'nın Orta Asya'ya yayılmasının en önemli nedenleri arasında görülen coğrafi yakınlık, bölgenin jeopolitik konumu ve ticaret, Rusya'nın 18. ve 19. yüzyıllarda yaşadığı doğu işgalleri, öncelikle askeri-stratejik motivasyonlara bağlı olarak, sınırlarda istikrarın sağlanmasını zorunlu hale getirmiştir. Orta Asya'nın Çarlık devletinin temel yapısına eklenmesiyle ülkenin Asya kıtasındaki güvenliği ve siyasi istikrarının öncelikli faktör haline gelmesine sebep olmuştur. Bu dönem gelişen "doğal sınırlar" teorisi Orta Asya'ya doğru hareketin tarihin doğal süreci olarak açıklanmaya çalışılmış, her devletin kendi

sınırlarını koruması gerektiğini, dolayısıyla ülkeyi koruyabilecek yeni sınır çizgileri oluşturulmak istenilmiştir. Bu bağlamda Rus devleti ülkenin askeri-stratejik konumunu istikrarlı bir hale getirmek için dağlar, nehirler ya da güçlü devlet yapılanması gibi doğal sınırlar oluşturmayı amaçlamıştır (Askarov, 2014, s. 153).

19. yüzyılda İngiliz tüccarların ve ajanların Hindistan üzerinden Orta Asya bölgesine gelmeleri ve aktif faaliyetlerde bulunmaları ile bölgede İngiltere'nin etkisinin artması, Rusya'nın XIX. yüzyılda Orta Asya'daki yayılcılık faaliyetlerinin yoğunlaşmasına neden olmuştur. Kendisinin güney bölgesi olan Orta Asya'yı bir an önce ele geçirmek ve İngiliz etkisinden "kurtarmak" istediği için hızlı bir şekilde ordusunun askeri müdahalesi ile üç farklı istikametten bu bölgeye ilerlemeye başlayan Çarlık, Orta Asya'daki Kokand Hanlığını, Buhara Emirliği ve Hive Hanlığını sırasıyla ele geçirmiştir (Çetin & İmashova, 2017, s. 235).

II. Aleksandr (1855-1881) zamanında, Rus fikir ve politik hayatında önemli bir rol oynayan düşüncelerden biri de "Panslavizm" olmuştur. "Slavyanofil" görüşü, başta felsefi ve edebi bir fikir iken sonraları, özellikle Çek ve Güney Slavları arasında Avusturya Alman baskısına karşılık siyasi bir duruş olarak Rusya'da kabul görmüştür. Chomyakov, Kiriyeovski, Katkov ve Aksakov kardeşler (İvan Aksakov, Konstantin Aksakov) ile Danilevski tarafından bir ideoloji haline getirilen bu görüş, Rusya'nın hâkimiyeti altında bütün Slavları birleştiren bir devlet kurulmasını amaçlamaktadır (Kurat, 1987, s. 343).

Rusya, XIX. yüzyıl boyunca gelişim gösteren ülkelere oranla çok az ilerleme kaydetmiştir. Bütün çarlar, anayasal monarşi olmayı reddetmiştir. "Özgürleştirici Çar" diye de bilinen II. Aleksandr bile yalnızca sınırlı reformlar yapmıştır. 1861'de serfleri hukuki olarak kölelikten kurtaran ünlü Kurtuluş Fermanı'nı yayınlamıştır (Roskin, 2014, s. 324).

III. Aleksandr (1881-1894) döneminde (Kurat, 1987, s. 337) giderek artan terörist ve devrimci hareketleri baskıcı ve katı politikalarla çözmeye çalışmıştır. Bu duruma paralel olarak uygulanan milliyetçilik politikaları ile Rus olmayanların

yaşadığı bölgelerde, özellikle Kafkasya'da ortaya çıkan isyanları önlemek için Ruslaştırma ve Ortodokslastırma politikaları izlemiştir (Acar, 2004, s. 219-220).

II. Nikolay (1894-1917) döneminde Rusya'nın politikaları Orta Asya, Yakın Doğu ve Uzak Doğu üzerinde yoğunlaşmıştır. 1860-1880 arasında elde edilen Orta Asya ve Kafkasya'da direniş hareketleri azalmakla birlikte devam etmiştir. Bunun en önemli nedeni Rus hükümetinin bir önceki dönemde başlattığı Ruslaştırma ve baskı politikaları olarak görülmektedir. Ruslaştırma politikasının araçları arasında Rusça eğitim, Ortodokslastırma ve Rus olmayan halkın yaşadığı bölgelere Rusları yerleştirmek şeklindedir. 1890-1910 arasında üç milyon Rus köylüsü Başkurdistan, Kazakistan ve Türkistan topraklarına yerleştirilmiştir (Acar, 2004, s. 257). Ruslar, Orta Asya bölgesini tamamen kontrolleri altına almak için ilerledikleri yollarda askeri kaleler inşa etmişlerdir, bu kalelerin inşası için binlerce kilometre karelik verimli topraklar alınmıştır ve bu topraklara Rusya'dan getirilen Rus köylüler yerleştirilmiştir. Bu dönemde Orta Asya topraklarında 150'den fazla kale inşa edilmiştir. Bugünkü Almatı, Bişkek, Semey şehirlerinin temelleri o dönemde atılmıştır. Bununla birlikte bu topraklarda kalıcı olabilmek adına Çarlık idari sistem değişikliğine gitmiştir. Türklerin geleneksel yönetimi olan hanlık, aksakallar heyetleri ve seçimleri iptal etmeleri ile yerine kendilerinin Rus yönetim sistemini getirerek, yöneticileri merkez Moskova'dan tayin etmeye başlamışlardır. Orta Asya bölgesinin zengin doğal kaynaklara sahip olmasından dolayı ekonomik bakımdan da Rusya'nın hammadde deposuna dönüştürülmeye başlanmıştır (Çetin & İmashova, 2017).

Rusya'nın büyümesini ve gelişmesini sağlayan bazı etkenler şunlar olmuştur; 1) Güçlü otokratik bir lider, 2) Dışarıda genişlemeye yönelik saldırgan dış politika, 3) İçeride genişlemenin masraflarını karşılamak amacıyla aristokratlarla da işbirliği yaparak güçlendirilen feodal ekonomik ve sosyal yapı, 4) Devletin denetiminin ve kontrolünün egemen olduğu ticaret/sanayileşme politikası. Bu dört maddenin çoğunluğunun sağlandığı durumda Rusya genişlemeye ve ayakta kalmaya devam etmiştir (Canikoğlu, 2010, s. 79-80).

Rusya 1904-1905'de Japonya ile yaptığı savaştan yenik ayrılınca ülkede sosyal ve ekonomik sorunlar baş göstermiş, devrim için uygun koşullar oluşmaya başlamıştır. Halkın baskıları üzerine Çar 1905 yılında meşruti monarşi ilan etmiştir. Bu süreçte Rusya siyasi açıdan üç kampa bölünmüştür: Muhafazakârlar mevcut düzenin devamını, Liberaller monarşinin kaldırılmasını ve Batı tarzı reformların yapılmasını, Sosyalistler ise ülkede sosyalizmin kurulmasını hedeflediler (Sapmaz, 2008, s.88).

I. Dünya savaşı döneminde Rusya'da, büyük kayıplar verilmiştir ve ülkede ekonomik sıkıntılardan kaynaklanan genel hoşnutsuzluk hâkim olmuştur. Çar hükümetinin bu siyasi ve ekonomik krizin üstesinden gelmesi mümkün olamamıştır. Neticede bu durum 1917 de önce Şubat devrimine, hemen ardından Ekim Devrimine neden olmuştur.

27 Şubatta ayaklanan Petersburg işçilerine askerlerde destek vermesi ile 2 Martta 2. Nikolay tahtı kardeşi Mihael'e bırakmıştır. Ancak ertesi gün Mihael de iktidardan vazgeçmiştir ve böylece Romanov Hanedanlığının 1613'te başlayan egemenliği ile birlikte Monarşi düzende tarihe karışmıştır. Hemen ardından Kerenski'nin başkanlığında geçici hükümet kurulmuştur fakat muhalefet durumda olan Lenin 1917 Ekim'inde silahlı ayaklanma ile iktidarı ele geçirmiştir. Böylece Bolşevikler iktidara gelmiştir. Bolşeviklerin iktidara gelmesi ile başlayan iç savaş yine Bolşeviklerin zaferiyle sonuçlanmıştır. Sosyalist devrim sonucu 20. yy'ın büyük bölümünün iki süper devletinden biri olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) doğmuştur (Mikail, 2008, s. 178).

Rus tarihine bakıldığında güvenlik düşüncesinin farklı siyasetleri gerektirdiği görülmektedir. Örneğin Çarlar kültürel ve dil açısından Ruslaştırma politikası izlemişlerdir. Bolşevikler ise yeni bir ilişki şekli kurmaya ya da yeni bir Sovyet toplumu oluşturmaya çalışmışlardır. Rus yayılcılığı, İngiliz, Hollanda ve ihtilal öncesi Fransız yayılcılığından ayırmaktadır. Rusların 9. yüzyıldan itibaren Finliler, Baltıklılar, Vikingler, Çadlar, Çeremisler, Hazaralar, Kafkasya ve Orta Asya bozkırlarından gelenlerle evlenmeleri nedeniyle yabancılara karşı önyargıları ve

korkuları bulunmadığını ifade etmektedir. Böylece Rus yayılmacılığının imparatorluk kurmada avantaj sağlaması belirtilmektedir (Canikoğlu, 2010, s. 80).

1.2.2. Sovyet İdeolojisi

Çarlık Rusya'sı, XX. yüzyılın siyasi ve toplumsal değişimleri ile bağlantılı bir dizi çalkantılarından etkilenmiştir. Büyük Güçler arasında ortaya çıkan rekabet ve çıkar çatışmasına giren Çarlık Rusya'sı ekonomik, sosyal ve siyasi krizlerinin yaşandığı bir devlet haline gelmiştir. Rusya 1917 Ekim Devrimi ile sosyalist anayasa ve devlet modelini benimseyerek Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yapısı altında varlığını devam ettirmiştir. Rus anavatanının XX. yüzyılda, I. ve II. Dünya Savaşları esnasında toprakları işgal edilmiş olmasına rağmen SSCB ülkesi 22.402.200 kilometrekare ile dünyanın en büyük ülkesi ve 239 milyonluk kalabalık ve çok etnik yapılı bir nüfus kitlesine sahip olmuştur (Caşın, 2015, s. 96).

SSCB'de güvenlik düşüncesinin temellerini toplumla yeni bir ilişki şekli kurmak ya da yeni bir Sovyet toplumu oluşturmakla özdeşleştirilmiştir. Bununla birlikte yeni Sovyet kimliği Büyük Rusya milliyetçiliği, Sovyetleştirme ise milli azınlıkların Ruslaştırılması için bir örtü niteliğinde görülmüştür (Özcan S. A., 2005, s. 8).

1.2.2.1. Marksist-Leninist Teori

20. yüzyılda Rus güvenlik kültürünü derinden etkileyerek şekillenmesine neden olan faktör Sovyet ideolojisi olmuştur. Bu etkinin temel nedeni ideolojinin sunduğu bütüncül ve evrensel niteliğiyle sadece siyaseti, toplumu, iktisadi ve bizzat savaşı sınıf mücadelesi açısından değil, aynı zamanda mevcut iktidar ilişkilerinin aşılmasını öngören ve bunu gerçekleştirmeye çalışan bir inanç sistemi olmasıdır. Sovyet ideolojisinin bu niteliği Sovyet devletinde, güvenliğin ulusal boyutunu ikincil plana itmiş ve sınıf kavgası ile uluslararası niteliği üzerinden bir bakış açısı geliştirilmesine yol açmıştır (Jafarov, 2007, s. 39).

Sovyet ideolojisinin temelini oluşturan Marksizm, insanın toplumsal ve ekonomik gelişiminin temel bir dizi kuralları olduğunu ve bu toplumsal gelişimin ise ilkel-köleci-feodal-kapitalist ve nihayetinde sosyalist-komünist toplum düzenine ulaşacağını öne sürmektedir (Galeotti, 1995, s. 17). Marks'ın teorisine göre, geri kalmış Rusya, proletarya (işçi sınıfı) devrimi için hazır olmaktan uzaktı. En basitinden hala ezici bir çoğunlukla tarım ülkesi olan ve sanayileşmenin 19.yy'ın sonunda henüz başlamakta olduğu bir ülkede yeterli sayıda proletarya yoktu. Marks devrimin önce Britanya ve Almanya gibi en fazla sanayileşmiş ileri ülkelerde olacağına inanıyordu. Fakat Marksizm Rusya'da başka herhangi bir yerdekenden daha fazla ilgi görmüştür (Roskin, 2014, s. 325). Özellikle de Lenin'in bu teoriye yeni yorumlar getirerek, az gelişmiş kapitalist Rusya'da da bir sosyalist ihtilali gerçekleştirebilirliğini savunmuştur.

SSCB'de Marks'ın fikirlerinin icraatçısı ve modern komünizme şekil veren ilk kişi Lenin görülmektedir. Lenin, Bolşevikleri Rusya'da iktidara getiren ve böylece dünyanın ilk komünist hükümetini kuran kişidir. Lenin'in fikirleri Marks ile gerçekte çelişmediği halde uygulanma kısmında önemli bir değişiklik göstermiştir. Lenin'e göre, devrim taktiklerine önem verilmeli ve sürekli olarak şiddetin gerekliliğine vurgu yapılarak "Tarihte şiddet dışında çözümlenmiş bir tek sınıf mücadelesi sorunu yoktur" demiştir (Hart, 1994, s. 385).

Marksizm teorisinin Rusya'ya özgün yorum tarzı 1917'de iktidara gelmesi ile birlikte ilerleyen süreçte fiili koşullarla ideolojinin uyuşmadığını ortaya çıkmıştır. Sovyet sistemi de var olduğu dönem boyunca teori ve pratik arasındaki bu ikilemi çözmekte zorlanmıştır. Sovyet liderleri için en can sıkıcı sorun ise, devletlerin temel aktör olduğu uluslararası sistem içinde Sovyet devletini korumak hedefi ile devletler sistemini yok etmeyi öngören sosyalizmin nihai hedefi arasındaki çatışmalı iki siyasi hedefi bir araya getirmek olmuştur (Rice, 2014, s. 208). Sovyet yönetimlerinin bu temelde geliştirmiş oldukları ideolojik açılımlar devrimin güvenliği, sosyalist devletin güvenliği, sosyalist devletler sisteminin güvenliği, insanlığın güvenliği çerçeveli bir bakış açısının oluşmasını sağlamıştır (Jafarov, 2007, s. 42).

1.2.2.2. Lenin Dönemi (1917-1924)

Devrimin öncelikli aşaması olarak kabul edilen Lenin döneminde, Marks'ın devrim teorisi benimsemekle kalınmamış daha da geliştirilmiştir. Lenin ve çevresi, özellikle 1914–1917 döneminde yazı ve konuşmalarında Birinci Dünya Savaşı'nın kapitalist sistemin krizde olduğunu gösterdiğini, bu krizin dünyada devrimci dalgaya yol açarak kapitalist sistemin sonunu getireceğini ve Rusya'daki devrimin de bu dalğanın ilk işareti olacağını öne sürmüşlerdir (Jafarov, 2007, s. 42).

Lenin yönetiminin dünya devrimi söylemi ve buna ilişkin olarak Barış Bildirgesi'nde “Alman, İngiliz ve Fransız işçilerine Devrimci Rusya'ya barışı sağlama, emekçileri ve ezilen geniş halk kitlelerini her türlü kölelik ve sömürden kurtarma işinde yardım edin” çağrısında bulunmuştur. Lenin, iktidarı dönemindeki yazı ve konuşmalarında dünya ihtilalı söyleminde bulunmuştur. 1918 tarihli Sovyet Rusya Anayasası'nda Sovyet iktidarının bütün ülkelerde sosyalizmin zaferi için çalışacağı belirtilmiştir, bu durum Sovyet belgelerine yansıdığına göstergesine örnek niteliktedir. Ek olarak SSCB'nin kurulmasının ardından 1924 tarihli ilk SSCB anayasasında bütün ülkelerin bir araya geleceği, Dünya Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin kurulması yönünde önemli bir madde de yer almaktadır (Jafarov, 2007, s. 44).

Lenin'e göre Rus İmparatorluğunun 1917'de parçalanmasını ve yıkılmasını sağlayan temel etken “ulusal sorun” olarak değerlendirilmiştir. Çarlık Döneminde çok geniş bir coğrafyaya ve kalabalık bir nüfusa sahip olması ve bunların yanı sıra etnik ve dinsel birlikten yoksun olması da diğer etkenler olarak görülmektedir. Çarlık rejimi döneminde aşırı merkeziyetçilik politikası ve Rus olmayan halkların Ruslaştırılması gibi politikalar Çarlık rejiminin yıkılmasına giden süreçte ayrıca rol oynayarak Lenin'in gerçekleştirdiği darbeye başarılı olmasını sağlamıştır (Karaahmetli, 1976, s. 50).

Lenin, SSCB'de Rus halkına ve Rus diline tanınmış olan ayrıcalıkları kaldırarak eski Rus İmparatorluğunun bütün halklarına “ulusların Self-determinasyon hakkı” ile kendi kaderlerini tayin etme haklarını vermiştir (Kütükçü,

2004, s. 264). Böylece çok uluslu etnik ve toplumsal yapıyı korumaya çalışarak ve özellikle “homo-sovieticus” ve hatta daha da ötesi “homo-communismus” gibi yeni bir insan yaratmayı hedeflemiştir ve bu yolla halkları önce bir arada tutmuş ve ilerleyen süreçte dönüştürmeye çalışmıştır (Çelebi, 2011, s. 30).

Lenin yapmış olduğu devrimin güvenliğini sağlayabilmek adına ve Sovyet Rusya'nın düşman ve savaş halinde olduğunun yansıtıldığı kapitalist dünyada ilk diplomatik görüşme süreci olarak bilinen Brest-Litovsk Barış Görüşmelerinde yer almıştır. Sovyet ve Alman temsilcilerin yer aldığı 9 Ocak 1918 tarihinde başlayan ve Rus nüfusunun %34'nü, tarımsal alanların %32'sini ve endüstrinin %89'nu kaybettiği 3 Mart 1918 Brest-Litovsk Antlaşması imzalanmıştır (Earle, 2003, s. 279-300). Brest-Litovsk kapitalist ülkelerle yapılan ilk antlaşma olmasının yanı sıra Almanlarla ticaret imkânı sağlamasından dolayı sadece dış politika değil, iç politika açısından da çok önemli görülmektedir. Çünkü Sovyetler bu antlaşma ile sadece soluklanmakla kalmamış, içerideki ayaklanma ile mücadele, ekonomiyi düzene koyma, orduyu yeniden oluşturma, bütün dünyada emperyalizmle savaşta halkın pozisyonunu güçlü hale getirme imkânı da bulmuştur (Bekcan, 2013, s. 79-80).

1920'li yılların ortalarından itibaren Lenin'in dış politika stratejisi, Almanya dışındaki en az bir büyük Batılı devletle uygun şartlar altında, Sovyet karşıtı blok oluşturulmasının önüne geçmek amacıyla uzlaşmaya gitmek Lenin'in ülke stratejisi olmuştur. 1920'li yıllarda Batı-Sovyet yakınlaşmasının itici gücü ticaret olmuştur. 1930'lu yıllardan itibaren ise ticari motivasyonun yerini güvenlik almıştır. Lenin döneminde yeni ekonomi-politika adıyla komünizmden fedakârlık sayılacak bir politika uygulanmıştır. Bu duruma ise komünizmden devlet kapitalizmine mecburi yöneliş adı verilmiştir (Canikoğlu, 2010, s. 81).

Sovyet Rusya'sı özellikle 1918–1921 döneminde hem içte hem de dışta kendisine tehdit olarak gördüğü düşmanlara karşı yürüttüğü başarılı silahlı mücadeleler neticesinde devrimin güvenliğini garanti altına almıştır. Sovyet yönetiminin ülke güvenliğinin sağlanmasının temelinde Batılı kapitalist dünya ile ilişkilerin seyrinin belirlenmesi olarak görmüştür. Öyle ki Sovyet Rusya ile kapitalist dünya arasındaki ilişkilerin gidişatında 1922'de yapılan Cenova Konferansı önemli

adımlardan birisi olarak değerlendirilmektedir. Konferans neticesinde bir anlaşma ile sonuçlanmamış olsa da, Sovyet Rusya ile konferansa katılan diğer Batılı kapitalist devlet arasındaki ilişkilerin başlanması ve ivme kazandırma yönünden oldukça önemli görülmüştür (Fink, 2013, s. 11). İlerleyen süreçte ise Batı ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde komünizm ve kapitalizm arasındaki rekabet belirleyici olmuştur.

1.2.2.3. Stalin Dönemi(1924-1953)

Sovyetlerin başında yer alan Lenin'in Ocak 1924'te ölmesinin ardından, iktidara Komünist Parti Başkanı Stalin geçmiştir. Stalin, Birlik Cumhuriyetlerine Asya Rusya'sındaki Özbek, Türkmen, Tacik, Kırgız ve Kazakları eklemiştir. Kültürel muhtariyet ilkesini de tekrar teyit ederek mahalli dil ve geleneklerin korunmasına ve geliştirilmesine yönelik yaptığı teşvikler ile Sovyetler Birliğinin her tarafından Moskova'daki diktatörlüğe halk desteğini almasını sağlamıştır (Purtaş, 2005, s. 27).

1928'den sonra tekrar sola dönüş hareketini başlatmış olan Stalin, NEP'ten (yeni ekonomik siyaset) vazgeçmiş ve ülkede köklü değişimlere giderek iktisadi büyümenin diktatörlükle yürütüleceği bir döneme girilmesini sağlamıştır (Özsoy, 2006, s. 167). Stalin, komünizmi, Asya - Bizans geleneğine dayandırarak, Rusya'nın bildiği yegâne hükümet şekli otokrasiye döndürmüştür. Stalin de Lenin gibi Marksist teoriye yeni bir yorumlama ile gelmiş ve bu yorumlama noktasında Lenin'den daha da dikkatli olmuştur (Gürkan, 1964, s. 174). Stalin'e göre sosyalizm dünyaya değil, mecburen tek ülkeye hâkim olacak ve tek ülkede inşa edilecektir. Bu durum görünürde Marksist-Leninist teoriye uygun olmamasına rağmen şartlar (Avrupa proletaryasının devrim için pek aceleci olmaması ya da devrimi gerçekleştirememesi) "tek ülkede sosyalizm"i zorunlu kılmaktadır. Buradan hareketle dünya devrimi konusunda aşırı şüphecilik ve SSCB ile kapitalist dünya arasında uzun bir barışın gerçekleşeceğine inanarak hareket etmek Stalin'in tek ülkede sosyalizm tezinin temelini oluşturmuştur (Deutscher, 1990, s. 143).

Stalin'in tek ülkede sosyalizm tezi, Sovyet güvenlik konseptinde iç güvenliği ön plana çıkarmıştır. Fakat bu durum sadece iç güvenlik ile sınırlı kalmayarak Sovyet güvenlik konseptinde iç güvenliği ile bağlantılı olarak dış güvenliğin temelini de oluşturmuştur. 1924–1939 döneminde güvenlik konseptinde öncelik iç güvenlik ve buna bağlı olarak güçlü merkezi devlet yapılanması şeklinde olmuştur. Daha sonrasında ise KGB'ye (Komitet Gosudarstvennoy Bezopastnosti, Devlet Güvenlik Komitesi) dönüşecek güçlü iç güvenlik örgütü NKVD'de (Narodnyy Komitet Vnutrennih Del, İçişleri Halk Komiserliği) bu yapılanmanın doğal uzantısı olmuştur (Jafarov, 2007, s. 50). Yine tek ülkede sosyalizm tezine göre yaşamsal görülen sanayileşme alanındaki hızlı atılımlar, tarımda zorla kolektifleştirme ve 1930'larda halk düşmanı suçlamaları ile iç rejime karşı olanların imhası bu konseptin yansımaları olarak öne çıkmıştır (Skocpol, 2004, s. 420).

Stalin tek ülkede sosyalizmin olabirliğini ve meşruluğunu savunurken, dışarıda da bu anlayışa paralel olarak çatışmadan uzak bir politika izlemeye çalışmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından Sovyet karşıtı bloğu zayıflatmak amacıyla başta Almanya olmak üzere bazı ülkelerle saldırmazlık ve tarafsızlık antlaşmaları imzalamıştır. İlerleyen süreçte de saldırmazlık ve savaştan kaçınma dış politikanın öncelikli konusu olmuştur (Bekcan, 2013, s. 97-98).

Stalin II. Dünya Savaşı'nın ardından tek ülkede sosyalizm tezinin yerine, kapitalizm ve sosyalizmin sürekli mücadele içinde olduğu ikili sistem tezine yönelmiştir. Kapitalist dünyanın SSCB'nin güvenliğine tehdit oluşturduğunu ve sosyalist kampın sürekli emperyalist tehdit altında olduğu savunmuştur. Kısaca Stalin'in ideolojik yaklaşımının temelinde kapitalizmin var olduğu dünyada yeni bir dünya savaşının kaçınılmaz olduğu, bu nedenle savaştan kaçınmanın tek yolunun kapitalizmin ortadan kaldırılması olduğunu savunmuştur. Bu sebepten dolayı da sosyalizmin sınırlarının genişletilmesi gerektiğini ve dünya devrimi için çaba gösterilmesi barış için mücadeleden daha önemli görülmüştür (Jafarov, 2007, s. 53).

Stalin, Sovyetler Birliği'nin kalkınabilmesi için teknik-sanayi temelleri oluşturmuş ve ülkenin nükleer bir güce dönüşmesi amacına da liderlik etmiştir. Stalin komünist ilkelere dayalı ihtiyatlı bir kıta politikası izlemiştir. Bu politika

doğrultusunda öncelikle Sovyetlerin çevresindeki ülkelere, daha geniş komünist blokla, fiziki yakınlığa dayanan ve Sovyet üssünden komünizmin yayılmasını amaçlamıştır (Aspaturian, 1969, s. 600).

Stalin, dönemin uluslararası sistemini Kapitalist güçlerin Sovyetler Birliğini yıkmaya çalışacağından yola çıkarak, bu noktada Batıyla yapılan işbirliğini geçici bir taktik hamle olarak değerlendirmiştir. Yine bu doğrultuda Stalin, uluslararası ilişkilerin ilkelerini saptayan Birleşmiş Milletler sözleşmesini imzalamış olmasına rağmen, Güvenlik Konseyi üyeliğinin Rusya'nın güvenlik sorununu halledeceğine inanmamıştır. Bu durumun tersi olarak Sovyetler Birliği, ekonomik ve askeri açıdan güçlü ABD'nin hâkim olduğu uluslararası sisteme karşı alternatif inşa etmeye çalışmıştır (Rice, 2014, s. 217).

1.2.2.4. Kruşçev Dönemi (1953-1964)

Stalin'in ölümü üzerine 1953'te iktidarı ele geçiren Kruşçev, savaşların kaçınılmazlığı görüşünü terk ederek barış içinde bir arada yaşama tezini ortaya koymuştur (Özsoy, 2006, s. 168). Bu tezin temellerinin oluşmasında Kruşçev'in o dönem başlangıçta ABD'den askeri ve ekonomik açılardan eşit statüde muamele beklemiş olmasından ve bu yeni siyasetin temellerinin atıldığı Şubat 1956'da düzenlenen 20. Parti Kongresi'nde onaylanan yeni bir ideolojik formül etkili olmuştur. Yeni ideolojik formüle göre üç önemli değişiklik sunmuş olan Kruşçev, öncelikle komünist ve komünist olmayan ülkeler arasında barış içinde bir arada yaşama ilkesine yeniden vurgu yapmıştır. Emperyalizmin hala en büyük saldırgan olarak algılanmasına rağmen, sosyalist ülkeler topluluğu savaştan kaçınacak kadar güçlü olduğunu belirtmiştir (Canikoğlu, 2010, s. 83).

1958 yılında Kruşçev, kendisini hem partinin hem de ülkenin tek başkanı olarak ilan etmiştir (Medvedev, 2012, s. 23). Tüm ülkenin mutlak hâkimi olan Kruşçev, ülkede hızlı kalkınmayı hedeflemiştir (Onay, 2008, s. 145).

Kruşçev döneminin dış politika sorunları ve eğilimlerinde temel sebepler; ideolojinin aşınması ve ilerleyen süreçte Sovyet dış politika yapım sürecinde daima güçlü bir unsur olan amaç ve yön duygusunun kaybedilmesi, ideolojinin aşınmasına

katkıda bulunan karar verme sürecinin parçalanması şeklinde görülmüştür (Aspaturian, 1969, s. 592). Sovyet dış politikasının, ülkenin amaç kaybı ve irade zayıflığı yaşadığı bir dönemde küreselleşerek dünya işlerinde Sovyet menziline genişletme çabası doğrultusunda 1961’de atılan bir adımla, Sovyet vatandaşının 1980’de, bir Amerikalının 1960’da sahip olduğu hayat seviyesine ulaşması açık hedeflerden biri olmuştur. Neticesinde ise ülke içerisinde Kruşçev’in projeleri kötü hasatların ve gıda sıkıntısının önüne geçemeyince, ekonomideki başarısızlık Kruşçev’in sonunu getirmiştir (Özsoy, 2006, s. 168). Kruşçev döneminin en önemli siyasi olayları ise şu şekilde sıralanmıştır: (Onay, 2008, s. 146-147)

- Yugoslavya Devlet Başkanı Tito ile yollarını ayırmıştır,
- 1955 yılında NATO’ya karşı Varşova Paktını kurmuştur,
- 1956 yılında Sovyet Tankları ile Macaristan’daki ayaklanmayı kanlı bir şekilde bastırmıştır,
- Barış içinde Batı ile bir arada yaşama doktrinini hayata geçirmiştir,
- 1961 yılında Berlin Duvarı’nın yapılmasına izin vermiştir,
- Çin Halk Cumhuriyeti’nin nükleer programına verilen desteği kesmiştir,
- Sovyet Uzay Programı’nın geliştirilmesi için çalışmalar yapmış ve Astronot Yuri Gagarin, Sputnik I ile uzaya çıkmıştır.

1.2.2.5. Brejnev Dönemi (1964-1982)

1964’te Sovyetler Birliğinde Brejnev döneminin başlaması ile Sovyet ideolojik öncelikleri yeni bir döneme girmiştir. Yeni Sovyet lideri Brejnev 6 Kasım 1964’te yaptığı konuşmasında Sovyet ideolojik yaklaşımında yer alan önceliklerin sırasını değiştirmiştir. Kruşçev’den farklı olarak Brejnev önceliğin sosyalist ülkeler arasında işbirliğinin güçlendirilmesi ve Asya, Afrika ve Latin Amerika halklarının ulusal bağımsızlık mücadelesine destek verilmesini savunmuş, barış içerisinde bir arada yaşama tezini ikinci sıraya koymuştur (Jafarov, 2007, s. 56).

Brejnev dış politikada, Sosyalist kampın dağılması engellemek, kampı siyasi, askeri ve ekonomik yönden daha yakın kaynaşmış hale getirmeyi ve tüm dünyada “ilerlemeci” hareketlere ve rejimlere destek vermeyi amaçlamıştır (Canikoğlu, 2010, s. 104).

Sovyet dış ilişkilerinde istikrar ve rahatlama dönemi olarak da anılan Brejnev Döneminde, ABD ile ilişkilerde ciddi bir yumuşama dönemi yaşanmıştır. Özellikle Brejnev’in ABD ziyareti sırasında daha önce dondurulmuş olan nükleer silahlar ile ilgili müzakerelerin yeniden başlatılması kararının ardından, Mayıs 1972’de Moskova’da ABD Başkanı Richard Nixon ile Brejnev arasında SALT I anlaşması imzalanmıştır (Onay, 2008, s. 151).

1.2.2.6. Gorbaçov Dönemi (1985-1991)

Gorbaçov yönetime geldikten sonra Sovyet sistemini revize ederek devam ettirmek istemiştir. Bu doğrultuda Perestroyka (yeniden yapılanma) ve Glasnost (açıklık ve demokratikleşme) politikalarını uygulamıştır (Galeotti, 1995, s. 71). Amacı Perestroyka ile Leninizm’i tekrardan canlandırmaktır ve bu yeniden canlanış ülkenin son şansı olarak görülmüştür (Brzezinski, 1990, s. 43). Bu politikalar ekonomide serbest piyasa mekanizmasına yönelmeyi kısaca liberalleşmeyi ve bunun sosyo-kültürel hamlelerle de desteklenmesini hedeflemiştir. Diğer taraftan da bu hedef doğrultusunda ilerlerken, Glasnost politikasını yani çoğulcu gerçek demokrasiye ulaşmayı amaçlamıştır (Artam, 1993, s. 6).

Gorbaçov dış politikada sınıf çatışması yerine ortak güvenlik, evrensel insan hakları ve nükleer silahların terki temelinde hareket etmiştir. Gorbaçov dış politikadaki bu söylemlerini pratiğe geçirerek Sovyet ordusunda asimetrik düzenlemeler yapmıştır. Orta menzilli Sovyet füzelerini kaldırarak komünist hareketlere desteği kesmiştir ve bölgesel işbirliğini geliştirmiştir (Snyder, 2005).

Gorbaçov’un ortaya koymuş olduğu, yeni siyaset düşüncesi anlayışı ile siyaset felsefesiyle güvenliğe ilişkin düşünceleri tamamıyla yeni bir yorumlama olmuştur. Yeni yorumlamaya göre güvenlik, uluslar arası ilişkiler alanında Marksist teoriden ziyade Batılı teorilere yönelik bir dizi siyasi ve teorik ilkeleri içermektedir.

Gorbaçov bu düşünce temelinde rasyonaliteyi ve insani değerleri esas alan evrensel modern düşünce çerçevesine ulaşmayı hedeflemiştir (Sergunin, 2004).

Yeni siyaset düşüncesinde güvenliğe dair düşüncelerin temelinde ise nükleer savaşın kabul edilemez olduğu, yalnızca askeri tehditlere yönelik güvenlik anlayışı değil de farklı faktörleri de içeren bir güvenlik anlayışı olması gerektiği yer almıştır. Ayrıca güvenliğin bölünemez bir kavram olduğu ve güvenlik ile self-determinasyonun, özgürlüğün eşit statüde olduğundan bahsedilmiştir. Devletlerin giderek karşılıklı bağımlı hale gelmesi ile tek taraflı bir güvenliğin sağlanmasının mümkün olmadığı ve devletlerarası ilişkilerde ideolojik farklılıklardan uzak durulması hususuna dikkat çekilmiştir. Sovyet tehdit algılamasında öncelikli görülen NATO, bu yeni anlayış düşüncesi çerçevesinde artık tehdit sıralamasından uzaklaştırılmış ve yerine tüm insanlığa yönelik küresel tehditlerin öncelikli hal getirilmesi hedeflenmiştir (Sergunin, 2004). Bu bağlamda Sovyet Rusya'sının başlangıçta benimsemiş olduğu geleneksel Marksizm-Leninizm teorisinin temelinde yer alan kapitalizm ile sosyalizmin mücadele içinde olduğu tezinin yerine, ortak değerlerin paylaşıldığı yeni uluslararası sistemin oluşturulması gerektiği görüşü hâkim olmuştur (Evangelista, 1986, s. 566).

Gorbaçov'un yeni siyaset düşüncesi temeline göre güvenlik bazı bir kaç unsur içermektedir. Buna göre nükleer çağda güvenlik tek yönlü olamaz karşılıklı mümkündür. Bireysel güvenlik kavramından bahsedilemez. Nükleer ve konvansiyonel silahların artış göstermesi güvenlik seviyesini düşürür kısaca güvenlik ile silahlanma ters orantılıdır. Silahlanma programlarının güvensizliği arttırması ve küresel sorunlarda karşılıklı bağımlılığın olduğu dünyada tüm ülkeler için ortak risk içermektedir (Oudenaren, 1990, s. 11-12).

Mart 1990'da Gorbaçov'un, ülke içerisindeki hâkimiyetini arttıracak olan Başkanlık sistemi kabul edilmiştir. 5 Şubat 1991'de partinin iktidar tekeline son verilmesinin ardından, (Artam, 1993, s. 13) 17 Mart'ta "Egemen Devletler Birliği Anlaşması" için oylamaya gidilmiş ve 19 Ağustos'ta Gorbaçov'a yönelik darbe girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ağustos-Aralık ayları arasındaki dönemde birlik cumhuriyetleri bağımsızlıklarını ilan etmiş ve neticesinde Aralık ayı içerisinde

gerçekleştirilen Minsk ve Alma-Ata Anlaşmaları ile Bağımsız Devletler Topluluğu'nu (BDT) ilan etmeleri ile Sovyetler Birliği ortadan kaldırılmıştır (Purtaş, 2005, s. 44). Yeni kurulan Rusya Federasyonu, Sovyet Rusya'sından dört önemli miras devralmıştır. Bunlardan ilki BM Güvenlik Konseyi'ne sürekli üyelik ve buna bağlı olarak veto hakkı, ikincisi nükleer silahlar ve bilimsel-teknolojik devrimin ürünü olan uzay teknolojisi, üçüncüsü, kendisinin de Çarlık Rusya'sından devraldığı güçlü bir devlet yapısı geleneği ve son olarak yetmişmiş insan kaynağıdır (Aladağ, 2008, s. 135).

Kısaca Sovyet ideolojisi Gorbaçov'un yeni siyaset düşüncesi yaklaşımının ülkede köklü değişimlere gidilmesini sağlamış ve özellikle dış politika ve güvenlik alanlarında Batı ile ilişkileri ılımlaştırması, SSCB'nin 1991'de çözülmesine giden süreçte etkin rol oynamıştır.

Rusya'nın liderleri, hem Çarlık Rusya dönemindekiler hem de Sovyet ideolojisinin şekillenmesinde ve sürdürülmesinde rol oynayanlar, ülkeyi dünyada dostu olmayan, sadece kendisine güvenebilecek, başarılı olması için güçlü olması gereken ve yaşam merkezlerinden düşmanı oldukça uzakta karşılayabilecek bir ülke olarak görmektedirler (Trenin, 2001, s. 81). Bu görüşün oluşmasını ise geçmişte yaşanan deneyimlerle bağdaştırmak mümkündür.

Emperyalizmin yüzyıllar boyunca Rusya dış politikasının temelinde yer almış olması Moskova'dan Pasifik kıyılarına, Orta Doğu kapısından Avrupa'nın merkezine uzanan bölgelere yayılarak, zayıf komşularını sürekli kontrol altında almıştır ve onları korkutarak doğrudan denetimin dışına çıkmalarını önlemeye çalışmaktadır. Güvenlik endişesinden dolayı Rusya, sürekli sınır tanımadan ilerleme çabasında olmuş ve engellendiği zaman öfke dolu, ama sessiz bir içerleme içine girmektedir. Yabancı analizcilere göre Rusya'nın yayılmacılığını güvensizlik duygusu ile açıklanmak mümkündür, ancak Rus yazarlara göre Rusya'nın bir kurtarıcılık misyonu taşıdığı şeklindedir (Kissinger, 1994, s. 24-25).

İKİNCİ BÖLÜM

RUSYA FEDERASYONU'NUN ULUSAL GÜVENLİK POLİTİKASI VE STRATEJİSİ

2.1. Rusya Federasyonu'nun Ulusal Güvenliğinin Gelişimi ve Gelişime Yön Veren Belgeler

Rusya'nın savunma politikalarının oluşum sürecinde küresel gelişmeler önemli bir yer tutmaktadır. Dünyadaki siyasi durum, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte önemli değişimlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Küresel alanda güç dengesinin değişmesiyle birlikte birçok devlet, daha önce uyguladıkları dış politikalarının yararsız olduğunu fark etmiştir. Rusya Federasyonu için de geçerli olan bu durum, RF'de değişen güvenlik ve dış politika alanındaki anlayışların, dönem dönem yayımladığı konsept ve doktrinler ile ortaya koymasına neden olmuştur. RF'nin dış politikasının evrimi, yazılmış olan konsept ve doktrinler ile dört döneme ayrılmıştır ve bu evrelere göre şekillenmiştir. Bu bölümde de Rus dış politikasında ve Rusya'nın ulusal güvenliğinde ne gibi rol oynadığının analizini yapmada yardımcı olacak belgeler, dört dönem şeklinde incelenecektir.

Rus bilim insanları Sovyet sonrası Rus ulusal güvenliğinin, askeri ve dış politika öğretileri ve stratejileri evriminin, birkaç aşamada gelişme gösterdiğini ileri sürmektedirler: (Sergunin, 2016, s. 136).

1991-1993 yılları olan ilk dönem, yeni Rus siyasi ve askeri seçkinlerinin, yeni ve yerli iç ve dış gerçeklikleri kavradıkları ve ülkenin ulusal çıkarlarıyla ilgili stratejileri formüle etmeye çalıştıkları ilk ulusal güvenlik ile ilgili belgelerin kabul edildiği dönemdir.

1994-1999 ikinci dönem, bir taraftan Rusya'nın tehdit algılarını ve ulusal güvenlik çıkarlarını geliştirmeyi hedeflerken diğer taraftan da daha tutarlı ve bütünleştirici bir ulusal güvenlik stratejisi geliştirmeyi hedeflediği dönemdir. Özellikle, daha önceki benzer belgeleri de entegre eden bir ulusal güvenlik doktrini 1997'de kabul edilmiştir.

2000-2006 üçüncü dönemde, Çeçen savaşı, NATO'nun Kosova'ya askeri müdahalesi, NATO'nun Doğu'ya doğru genişleme isteği doğrultusunda Afganistan ve Irak savaşlarının yaşanması, Rusya'nın bu sebeplerden dolayı ulusal güvenlik stratejisini yeniden değerlendirdiği bir dönem olmuştur. 2000 yılında Rus Silahlı Kuvvetleri'nin radikal olarak yeniden yapılandırılmasını amaçlayan askeri reformlar hızlandırılmış ve yeni bir askeri ve ulusal güvenlik doktrini kabul edilmiştir.

2007-2014 dördüncü dönem, Rusya'nın "yakın" ve "uzak" alanlarında daha iddialı dış politika ve güvenlik politikaları uyguladığı yıllar olarak görülmektedir. Özellikle bu dönemde Moskova, NATO'nun büyümesine karşı vermiş olduğu anti-Amerikancı tutumuyla, iddialı tutumunu sürdürmüştür. Obama yönetiminin 2009 yılının başında, Rusya ile ilgili "yeniden başlama" politikasını başlatması Moskova ve Washington arasında bir yakınlık olarak değerlendirilmiştir. Ancak, temel Rus ulusal güvenlik belgelerine bakıldığında, Moskova'nın tehdit algılamalarında NATO/ABD karşıtlığı görülmektedir.

Ukrayna krizinin ardından başlayarak ve 2014 başından günümüze kadar devam eden beşinci dönem, RF'nin doktrinal temelinde ciddi bir revizyona ihtiyaç duyduğu ve tehdit algılarında ve bölgesel önceliklerde, yeni güvenlik zorluklarıyla baş etmek için yeniden ele aldığı dönem olarak görülmektedir (Sergunin, 2016, s. 136).

Ulusal güvenliğin geniş ve kapsayıcı anlamından yola çıkılarak, uluslararası ilişkiler ve politika açısından, bahsi geçen doktrinler arasında en soyuttan en somuta doğru ulusal politika, ulusal güvenlik politikası, dış politika, askeri politika şeklinde sıralanmaktadır. Rusya Federasyonu için söz konusu doktrinlerdeki sıralama ise en tepede ulusal güvenlik doktrinleri, sonrasında dış politika konseptleri ve en altta ise askeri doktrinler yer almaktadır. RF'nin geleceğine ilişkin çıkarımların yapılması, ülkeye yönelik izlenecek politikaların belirlenmesinde tüm bu doktrinler önemli bir tutmaktadır (Öztürk, 2001, s. 19-20).

Dünyadaki küresel siyasi gelişmelerin etkisiyle hazırlanmış olan ve Rusya Federasyonu'nun güvenlik politikalarının temelini oluşturan Dış Politika Konsept

Belgeleri ve Güvenlik Doktrinleri, ülke güvenliğine ilişkin çok kapsamlı alanları içermektedir. Askeri doktrinler ise, Dış Politika Konsepti ve Ulusal Güvenlik Stratejisi resmi belgelerinde ulaşılmaya hedeflenen güvenlik önceliklerinin temelini oluşturmaktadır. Askeri Doktrinler tüm bu belgelerdeki ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanmaktadır. Bu noktada Askeri Doktrinler ile Dış Politika Konsepti ve Ulusal Güvenlik Stratejisi belgeleri arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Dış Politika Konsept Belgeleri, Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Askeri Doktrinlerinin etkisi ve aralarındaki ilişkilerin esasları 2000, 2010 ve 2014 yılı askeri doktrinlerinde açıkça ifade edilmiştir (Mengüç, 2016, s. 17).

Rusya Federasyonu'nda güvenlik politikalarının, askeri doktrinlerinin ve dış politika konseptlerinin belirlenmesi aşaması, geniş katılımlı bir yapı tarafından gerçekleştirilmektedir (Öztürk, 2001, s. 27). Ulusal güvenlik konseptleri, Rusya Federasyonu'nun en yüksek güvenlik politikası organı olan, Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi (Совет безопасности Российской Федерации – СБ РФ) tarafından, devlet için mevcut olan tüm araçları hesaba katarak hazırlanmakta olup, RF'nin güvenlik politikası hakkında genel bir bakış açısı sağlamaktadır (Necefoğlu, 2017, s. 64). Yine bu konseptlerin hazırlanma ve uygulanması aşamasında RF Devlet Başkanı'nın, RF Federal Meclisi'nin, RF Hükümeti'nin, Federal icra organlarının, Federe birimlerin icra organlarının da konseptlerde yer aldığı belirtilmiştir (Öztürk, 2001, s. 26). Askeri doktrinler ise, Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı (Министерство обороны Российской Федерации – МО РФ) tarafından hazırlanmakta ve devletin askeri araçlarıyla ilgilenmektedir. Son olarak dış politika konseptleri de, Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı (Министерство иностранных дел Российской Федерации, МИД РФ) tarafından hazırlanmakta ve RF'nin siyasi ve diplomatik araçlarını tartışmaktadır (Necefoğlu, 2017, s. 64).

8 Aralık 1991'den itibaren SSCB'nin resmen sona ermesi sonucunda devleti meydana getiren 15 birlik cumhuriyeti (Rusya Federasyonu, Ukrayna, Beyaz Rusya, Moldova, Litvanya, Letonya, Estonya, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan) bağımsız devletler olarak uluslararası sistemde yerlerini almışlardır (Hüseynov, 2003). SSCB'nin

çöküşü ideolojik rekabete dayanan iki kutuplu uluslararası sistemin de sona ermesi anlamına geliyordu. Bu bağlamda bağımsızlığına yeni kavuşan cumhuriyetler içerisinde, eski SSCB'nin merkezini miras alan yeni Rusya Federasyonu geniş coğrafyası, ekonomik potansiyeli, siyasi ve askeri gücü bakımından uluslararası sistemin şekillenmesinde özel bir önem arz etmektedir. Yeni Rusya'nın uluslararası alandaki yerinin belirlenmesi ülkenin temel ulusal güvenlik öncelikleriyle doğrudan ilişkili görülmektedir.

SSCB'nin çöküşünün ardından uluslararası alanda ve Rusya'da güvenliğe yönelik çalışmalar artmıştır. Uluslararası arenada güvenliğin anlamı sadece dış askeri ve siyasi tehditleri kapsıyorken SSCB'nin dağılması ile güvenliğin anlamı içsel faktörleri de kapsayarak geniş bir hale gelmiştir. Rusya'nın ulusal güvenliğinde, ülke toprak bütünlüğünün sağlanması, ayrılıkçı faaliyetlerin engellenmesi, ekonomik kriz durumu ve Rus ordusunun reform edilmesi hususları iç sorunlar olarak değerlendirilmekte ve oldukça önemli görülmektedir (Jafarov, 2007, s. 134).

Sovyet Rusya'sında, tüm Sovyet sınırları temelinde coğrafi bütünlüğün korunması Rusya için içsel öncelik olarak görülmüştür. 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından 1993'de ilan edilmiş olan ve aynı zamanda Rusya'nın yeni dönemdeki ulusal güvenlik anlayışının çerçevesini çizen Rus Dış Politika Doktrini'nde, Rusya'nın toprak bütünlüğünün ve birliğinin korunması temel öncelik olarak ortaya konulmuştur (Jafarov, 2007, s. 135).

2.1.1.Yeltsin Dönemi (1991-2000) Belgeleri

Sovyetler Birliği'nin son yıllarında, SSCB Genel Sekreterliği yönetimi yerine, SSCB Cumhurbaşkanlığı makamı oluşturulmuştur. Bu makam Sovyetler Birliği bünyesindeki cumhuriyetlerin Birinci Sekreterliği görevi yerine bu devletlerin cumhurbaşkanlıklarından bir araya getirilmiştir. Böylece 1990'ların başında Rusya'da iki cumhurbaşkanı birden görev başında yer almıştır. 25 Aralık 1991 sonrasında ise Mihail Gorbacov'un görevinden istifa etmesi ile Rusya'nın tek yöneticisi olarak Boris Yeltsin kalmıştır (İnce, 2011, s. 6).

1990 Seçimlerinde RSFSC Halk Temsilciler Kongresi'nde vekil olarak seçilmiş olan ve Demokratik Rusya Hareketi'nin önderlerinden Boris Yeltsin, göreve başladıktan sonra Gorbaçov ve Sovyet Hükümeti'nin siyasetine karşı tarafta yer almıştır ve 12 Haziran 1990'da Kongre'nin onayı ile Rusya Federasyonu'nu egemen bir devlet olarak ilan etmiştir (Yapıcı, 2010, s.134).

Yeltsin döneminde, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından devamı niteliğinde olan Rusya Federasyonu, dünya sahnesine çıkarak eski büyük güç pozisyonunu yeniden elde etmeye çalışmıştır. Sovyetler Birliği'nin ardılı niteliğinde sayılan Rusya, 1992 başlarında Batı yanlısı bir dış politika izlemiştir. Batı yanlısı politika izlenmesinde en önemli isimlerden birisi olarak görülen Dışişleri Bakanı Andrey Kozirev'in öncülüğünde hareket eden, Batı yanlısı politikanın Batı'dan siyasi ve ekonomik desteği beraberinde getireceğine inanan bir grup oluşmuştur (Kerr, 1995, s. 977). Böylelikle Rusya Federasyonu ilk dönemlerinde Batı yanlısı bir dış politika çizgisinde yer almıştır. Buna istinaden Rusya'nın ilk yıllarında Yeltsin ve Kozirev Avrupa-Atlantik toplumu oluşturulmasının hayalini kurmuşlardır ve Rus liderler Batı ile stratejik ortaklık yaparak sanayileşmiş ülkelere ekonomik yardım elde edip ülkeyi hızla modernleştirmeyi hedeflemişlerdir (Adomeit, 1995, s. 36). Nitekim SSCB'nin yıkılmasıyla sonuçlanan "yeniden yapılanma" sürecinin ilham kaynağı, Batı düşünce geleneği ve ekonomik başarıları olmuştur. Bu süreçte totaliter Sovyet ideolojisine karşı muhalefet düşüncesi, demokrasi, insan hakları ve piyasa ekonomisi anlayışı ve arayışlarından yararlanılmıştır (Ydyrys, 2012, s. 39).

Yeltsin ve Kozirev'in izlemiş oldukları Batı yanlısı dış politika, Sovyetler Birliği'nin emperyalist yapısının ortadan kaldırılmasına, ABD ile nükleer alandaki rekabetini sonlandırmasına, NATO ile işbirliğinin geliştirilmesine, BM Güvenlik Konseyi'ndeki diğer daimi üye ve Avrupalı müttefikleri ile ilişkilerin kurulmasına, DTÖ ve G-7 gibi uluslararası kurumlara üyeliği öngörmüştür. Fakat özellikle SSCB'nin yıkılmasını kabullenemeyen çevreler tarafından Yeltsin hükümetinin bu politikaları "idealist" ve "romantik" olarak değerlendirilmiştir. Rusya'da böyle bir ortamda çok sayıda siyasi parti ve düşünceler akımı ortaya çıkmıştır. Özellikle Yeltsin iktidarına ve politikalarına en fazla karşı olan, Rusya'ya Doğu kimliğini

yakıştıran ve ABD başta olmak üzere Batı karşıtlığındaki Avrasyacılar olmuştur. Batı ile olan ilişkilerin beklendiği gibi gelişmemesinin yanı sıra muhalefet görüşün baskısı artınca Yeltsin hükümeti, dış politikada bazı değişikliklere gitmek durumunda kalmıştır. Böylece Moskova, eski Sovyet cumhuriyetlerine önem vermeye başlamış ve NATO'nun Balkanlar politikasına karşı çıkararak NATO'nun Bosna Sırplarına yönelik tutumunu “soykırım” olarak nitelendirmiştir. Ayrıca NATO ile yakın ilişkileri hedefleyen Moskova çok geçmeden NATO'nun genişleme planlarına karşı çıkmış ve tehditlerde bulunmuştur (Kamalov, 2008, s. 4-5).

Yeltsin'in başlangıçta Orta Asya'ya ağırlık vermemesinin nedeni, Batı ile entegrasyon arayışında, Moskova'nın bu cumhuriyetleri dünya siyasetinde “yeni oyuncu” oldukları ve ister istemez siyasi ve ekonomik olarak Moskova'ya bağılıklarının devam edeceği düşüncesinden kaynaklanmıştır. Rusya'nın 1992 yılındaki Rus Dış Politika Konseptinde Orta Asya bölgesine hiç yer vermemesi de bu sebeplerden kaynaklanmaktadır (Kamalov, 2008, s. 119). Fakat 1993'ün Ekim ayında Kozirev'in, İzvestiya gazetesine vermiş olduğu demeçte, Trans Kafkasya ve Orta Asya'daki eski Sovyet topraklarını yakın çevre (Near Abroad) olarak adlandırmış ve bu coğrafyada kurulan yeni bağımsız devletlerde meydana gelebilecek etnik çatışmalarda Rusya'nın yakından ilgilendiğini ve hatta gerekirse askeri müdahale hakkının olduğunu belirtmiştir. Böylece başlangıçta Orta Asya'ya verilemeyen önemin farkına varılmış ve Rusya dışında kalan eski Sovyet Cumhuriyetlerinin Rusya'nın tarihi, etnik, ekonomik, askeri ve stratejik bağları olması nedeniyle bu bölgelere ayrıcalıklı ilgi gösterilmesinin gerektiği savunulmuştur (Kumarova, 2006, s. 72).

Soğuk savaşın ve SSCB'nin çözülüşünün ardından, Rusya'nın hemen sınırında oluşan yeni bağımsız devletler yeni jeopolitik koşulların bir diğer boyutu olarak öne çıkmıştı. Eski Sovyet ve yeni bağımsız ülkelerin oluşturduğu bu jeopolitik alan Rusya'nın ulusal güvenlik çıkarları için büyük önem arz etmekteydi. SSCB'nin dağılmasından hemen sonra, Yeltsin hükümeti şaşkıncu bir şekilde, kendisini ülkenin tek askeri halefi olarak bulmuştur. Böyle bir ortamda Rus hükümeti birkaç ay boyunca, gelecekteki güvenlik stratejisi hakkında tutarlı ve net bir vizyona sahip

olamamıştır. Yeni Rus hükümeti, BDT'nin askeri yapıları üzerinde birleşik bir kontrol sağlamak istiyordu, fakat özellikle Rusya'da değil, aynı zamanda Belarus, Ukrayna ve Kazakistan'da bulunan nükleer güçleri ve ulusal silahlı kuvvetler oluşturulması noktasındaki arzusunda tereddüt ediyordu. Bu yüzden başlangıçta, yeni Rus hükümeti, BDT'nin ortak silahlı kuvvetlerini Moskova'da bir komuta merkezi (ulusal ordular olmadan) oluşturma fikrini zorlamıştır. Ancak bu düşüncenin başarısız olmasında sivil veya devletlerarası savaşlar, yerel seçkinler arasındaki milliyetçi ya da Rus karşıtı duygular gibi birçok etken neden olmuştur. Sonrasında ise BDT üyesi ülkelerin kendi ulusal ordularını oluşturmaya başlaması, Başkan Yeltsin'in birleşik bir BDT askeri yapısını sürdürme fikrinden vazgeçmesine ve 1992 baharından itibaren bağımsız Rus silahlı kuvvetlerini oluşturması noktasında etkili olmuştur. Bu tarihten itibaren Rusya'nın ulusal güvenlik stratejisindeki gelişimi aşama aşama ilerleme göstermiştir (Sergunin, 2016, s. 137).

2.1.1.1. 1993 Dış Politika Konsepti

1992 yılında Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Dış Politika Konsepti, 23 Nisan 1993 tarihinde Başkan Boris Yeltsin tarafından onaylanmasıyla yürürlüğe girmiştir (Sergunin, 2016, s. 138). Yeni dış politika konseptinin temellerini Rusya'nın demokratik ve özgür bir devlet olarak yeniden canlandırmanın uzun vadeli hedefleri oluşturmaktadır (Konseptiya, 2015). RF'nin ilk konsepti olan bu belgede on beş başlık altında, Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan (BDT) ABD'ye, insan haklarından çevre sorunlarına kadar oldukça geniş bir alanı kapsayan konular ele alınmıştır. Bu ilk konsept genel olarak, yapılmakta olan ve planlanan değişikliklerden bahsetmektedir (Melville & Shakleina, 2005, s. 32).

Rusya'nın yeni dış politika konseptinde yer alan "yakın çevre" (near abroad) politikası, eski Sovyet coğrafyasının ekonomi ve güvenlik açılarından yaşamsal çıkar alanı olarak ilan ettiğinin göstergesi olmuştur (Derman, 2016, s. 288). Yakın çevre alanı içerisinde yer alan Orta Asya, Rusya'nın istikrarlı ekonomik gelişimi ile güvenliği açısından hayati öneme haiz olduğu dış politika konseptinde vurgulanmıştır (Erol & Amirbek, 2014, s. 157).

Sovyet sonrası Rusya’da ilk defa kapsamlı bir dış politika doktrini olarak görülen bu belgede çok sayıda tutarsızlığa ve eksikliğe rağmen, Rus ulusal çıkarları ve dış politika öncelikleri açıkça tanımlanmıştır. Konseptin temelinde, öncelikle ülkenin egemenliği, bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünün korunması, Rus dış politikasının temel ulusal çıkarlarının karşılanması, her açıdan güvenliğini güçlendirilmesi, Rusya’yı özgür ve demokratik bir ülke olacak şekilde uygun koşulların oluşturulması yer almaktadır. Bunların yanı sıra Rusya Federasyonu’nun dünya sisteminde etkin bir rol alması için büyük bir gücün statusüne uygun olarak verimli bir piyasa ekonomisinin oluşturulması amaçlanmıştır. Belgede, o dönem Rusya’nın dış borç sorununu çözmek için dış politikanın ekonomik yönü üzerinde daha fazla durulması önerilmiştir. Bu sebepten dolayı ekonomik reformlarda uluslararası desteği sağlayabilmek, ulusal ekonomiyi rekabetçi ekonomik şartlarında dünya ekonomik ilişkilerine entegre etmek, askeri harcamaların yükünü hafifletmek, Rus işadamlarını desteklemek ve dönüşüm projeleri yürütmek gibi bir çok hedefler belirlenmiştir. Ekonomik önceliklerin yanı sıra bireylerin çıkarlarına ve insan haklarına öncelik verilmesi çağrısında da bulunulmuştur (Sergunin, 2016, s. 138). Tüm bunlara ek olarak, bu konseptte büyük bir güç olarak anılan RF’nin, sorumluluğunu, küresel ve bölgesel istikrarını korumak, çatışmaların önlenmesine katkıda bulunmak, hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi demokratik ilkeleri desteklemek gibi amaçlar için kullanacağından bahsedilmiştir (Drobijba & Ivanyan, 2002, s. 23).

1993 Dış Politika Konseptine göre ülkenin ulusal çıkarlarını korumak amacı, Rusya dış politikasının temelini oluşturmaktadır. Bu temel görevde, aşağıdaki kilit önceliklerin formüle edilmesi ile mümkün görülmektedir: (Melville & Shakleina, 2005, s. 32).

- Egemenlik, bağımsızlık ve toprak bütünlüğü de dâhil olmak üzere her boyutta Rusya’nın güvenliğini sağlamak için siyasi yolların kullanılması, Rusya sınırları boyunca, sınıra en yakın bölgelerde bir bütün olarak istikrarın güçlendirilmesi;
- Rus vatandaşlarının haklarının, saygınlığının ve refahının korunması;

- Sivil toplumun teşviki ve demokratik reformların arttırılması için uygun dış koşulların sağlanması;
- Verimli bir piyasa ekonomisinin oluşturulması, Rus üreticilerinin rekabet gücünü arttırarak dünya pazarlarındaki çıkarlarını güvence altına almak ve iç sosyal sorunların çözümüne yardımcı olmak için finansal ve teknolojik desteğin mobilizasyonunun sağlanması;
- Rusya, BDT ülkeleri ve yakın çevredeki diğer ülkeler ile temelde yeni, eşit ve karşılıklı yarar sağlayan ilişkiler kurulması, Rusya'nın şu anda karşılaştığı sorunların çözümünde en çok yardımcı olan ülkelerle ortaklığa ve müttefik ilişkilere yönelik stratejik birlikteliğin sürdürülmesi;
- Küresel ekonominin ve uluslararası ilişkilerin düzenlenmesi gibi çok taraflı süreçlerde Rusya'nın küresel alanda büyük bir güç rolü üstlenmesini sağlamak şeklindedir.

Konsepte tüm bunların dışında dikkat çeken iki temel başlık vardır. Bunlardan ilki BDT ülkeleriyle olması istenen ilişkiyi anlatan başlıktır. Özellikle ülkelerin güvenliğinin sağlanması ve gelişmesi için, sahip olduğu komşular ile ilişkileri önemli rol oynamaktadır (Melville & Shackleina, 2005, s. 33). RF'nin bu konseptte, BDT üyesi ülkelere önem vermesinin amacı bu sebepten kaynaklanmaktadır. Bu ülkelerle olan bağın geliştirilmesi, ülke içindeki krizin çözülmesiyle ve reformların yapılmasıyla doğrudan ilişkili görülmektedir. Ayrıca bölge ülkeler arasındaki anlaşmazlıkların çözümü ve yeni anlaşmazlıkların oluşumunun engellenmesi, uzun vadede sorumluluk olarak belirtilmiştir. Yine Konseptte göre ilişkilerin geliştirilebilmesi için BDT'nin uluslararası ilişkilerde, etkin bir devletlerarası yapıya dönüştürülmesi, BDT'nin katılımcı devletler arasındaki politik etkileşiminin geliştirilmesi ve politikalarının uyumlu hale getirerek ortak çıkarların belirlenmesine teşvik edilmesi, güvenlik alanında yapılacak işbirliği konusunda etkili anlaşmaların uygulanmasının teşvik edilmesi, RF toprakları dışında yaşayan Rus vatandaşlarının haklarını korumak amacıyla, eski Sovyet cumhuriyeti ile anlaşmaların yapılması gerekmektedir (Drobijba & Ivanyan, 2002, s. 24-26).

Konseptin dikkat çeken ikinci konu başlığı ise, kitle imha silahları ve uluslararası güvenlik üzerinedir. Konseptte göre RF'ye önemli kitle imha silahı miras kaldığı belirtilmiş, fakat ekonomik ve politik sebeplerden dolayı bu silahları elde tutmanın sürdürülemez olduğundan bahsedilmiştir. Neticede Rus dış politikasında birincil önceliğinin, bu silahların azaltılması olduğu vurgulanmıştır. Bu çerçevede, Stratejik Silah Azaltma Antlaşması (START-2) yerine getirilmesi gerekli görülmüştür. Bu da RF'yi, NATO ile işbirliği kurmak için planlar yapmaya itmiştir (Drobijba & Ivanyan, 2002, s. 29). Belgenin bölgesel meselelerle ilgili bölümlerinde gelişmekte olan ülkeler, Rusya'nın başarılı küresel stratejisi için önemli bir alan olarak görülmüştür. Belgede genel olarak Rusya'nın güvenliği için ciddi bir tehdit görülmemiştir fakat bunun tek istisnası, başlangıçta bölgesel ve küresel güvenliğe yönelik tehditlerin ana kaynağı olarak nitelendirilen Üçüncü Dünya (Third World) görülmüştür. Son olarak belge Batı yanlısı bir ruh içerisinde yazılmış olarak görülmüştür, bunun da sebebi konseptin esas olarak Atlantikçiler tarafından hazırlanmış olmasından kaynaklanmıştır. Bazı bölgesel öncelikler konusunda özellikle de BDT gibi alanlarda ise, Avrasya okulundan etkilenilmiştir (Sergunin, 2016, s. 139).

2.1.1.2. 1993 Askeri Doktrini

1992 yılında çıkarılan ve 2010'da gözden geçirilen Federal Güvenlik Yasasında güvenlik, bireylerin, toplumun ve devletin yaşamsal çıkarlarının iç ve dış tehditlerden korunması olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, Rus askerî doktrinlerinin de temel düşüncesini oluşturmaktadır (Bingöl, 2015, s. 2).

Rusya'nın günümüzde benimsediği askerî doktrininin kaynağını SSCB sonrası ilk doktrin olan, 1993 yılı dokümanı oluşturmaktadır (FAS, 2000). Rusya Federasyonu'nun yeni şartlar altındaki güvenlik önceliklerini belirlenmesine yönelik çabaları doğrultusunda, 1993 yılı askerî doktrinini hazırlanmıştır. İlk olması açısından bu doktrin Rusya Federasyonu için büyük önem taşımaktadır (Dağı, 2002, s. 181). Doktrin resmi tanımı "1833 sayılı Rusya Federasyonu Geçici Döneminin Askerî Doktrini" şeklinde yapılmıştır (Purtaş, 2005, s. 92). Belge bir giriş ve üç bölümden meydana gelmektedir: siyasi temeller, askerî temeller ve askerî doktrin ekonomik temelleri ve askerî-teknik ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır (FAS, 2000).

Askeri doktrin, RF'yi birçok tehditler ile karşı karşıya olan, yeni ve büyük bir güç olarak tasvir etmiştir ve özellikle eski Sovyet devletleri üzerindeki etki alanının korunması hususunda ise özel vurgu yapılmıştır (Jackson, 2003, s. 65).

1993 tarihli askeri doktrinin giriş bölümünde uluslararası arenada ideolojik bölünmüşlüğü ortadan kalktığını ve ortaklık, işbirliği ve yakınlaşma kavramlarının önem kazandığı ifade edilmektedir. RF için artık hiçbir devletin düşmanı olmadığı, RF ile çıkar çatışması içerisinde olmayan ülkelerin Rusya'nın ortağı olduğu belirtilmiştir (Öztürk, 2001, s. 35).

Askeri doktrine göre RF'ye yönelik ana askeri tehditleri listelenmiş ve bu tehditlere karşı güç kullanımı için öneriler sunulmuştur. Öncelikli tehditlerin, eski Sovyet ülkeleri ile özellikle RF'ye yakın bölgelerdeki mevcut ve potansiyel silahlı çatışmalardan kaynaklandığından bahsedilmiştir. Diğer tehditler arasında ise kitle imha silahlarının yaygınlaştırılması, Rus vatandaşlarının yurtdışında baskı görmesi, RF'deki ayrılıkçı etnik milliyetçilik ve Rus güvenlik çıkarlarına etki eden askeri ittifakların genişlemesi gibi maddeler yer almaktadır (Gazeta N. , 1999).

Doktrin, RF'nin kendisinin ve müttefiklerinin egemenliklerinin ve toprak bütünlüklerinin korunmasında, BM veya uluslararası hukuk çerçevesinde oluşturulmuş barışa yönelik faaliyetlerde, RF'nin sınırları ile diğer ülkelerin sınırlarındaki silahlı çatışmaların durdurulması ve sonlandırılmasındaki görevleri RF Silahlı Kuvvetlerine vermiştir. Doktrinde günümüz koşullarındaki olası bir çatışma ve savaş nedenlerini de belirtmiştir ve özellikle milliyetçiliğin ve aşırı dinsel akımların muhtemel savaş için tehlikeli olduğu vurgulanmıştır (Öztürk, 2001, s. 36).

Doktrini içeriğinde Orta Asya coğrafyasını da ilgilendiren bazı hususlar dikkat çekmektedir. Buna göre ülke için asıl tehdit iç çatışmalar olarak görülmüş ve bunun BDT coğrafyasına yayılması risklerinden bahsedilmiştir (Purtaş, 2005, s. 92). Doktrin bu hususta Rus ordusunu BDT coğrafyasında genel barış ortamını korumakla görevlendirmiştir (Yapıcı, 2010, s. 182). RF'nin nükleer silahlara ilk başvuran ülke olmayacağı ilkesi reddedilirken, RF ve BDT ülkelerinin güvenliğini sağlamak üzere gerektiğinde RF askerlerinin ülke dışında da konuşlanabileceği ilkesi

kabul edilmiştir (Derman, 2016, s. 288). Yapılacak ikili antlaşmalara yönelik, BM barış misyonu temelinde bu girişimlerin gerçekleşmesinin de uygun olacağı vurgulanmıştır (Purtaş, 2005, s. 101).

Doktrinde özellikle savunma alanında işbirliğinde BDT ülkelerine öncelik verilmiştir. Doktrinde yer alan ifadelerden çıkarılan anlama göre RF'nin "yakın çevre"sine yöneldiğini ve bu alanı kendi ulusal güvenlik sahası olarak değerlendirdiği ortaya konulmaktadır (Öztürk, 2001, s. 36).

Yeni askeri doktrine göre yakından incelenmesi ve takibinin yapılması gereken konu olarak, ülkenin ulusal çıkarları görülmüştür. 1993 yılına kadar askeri doktrin kavramı, SSCB zamanından kalma 1987 tarihli bir doktrin olup Sovyet sonrası oluşan yeni ortam şartlarında güvenlik arayışlarına gereken cevabı verememiştir (Baluyevsky, 2014).

2.1.1.3. 1997 Ulusal Güvenlik Belgesi

Başkan Yeltsin'in 17 Aralık 1997 tarihinde 1300 sayılı Kararnameyi imzalaması ile yeni bir Rus Ulusal Güvenlik Belgesini onaylanmıştır. Rus ulusal çıkarlarına ve ülkeye yönelik tüm tehditleri en önemlisi güvenliğine yönelik en büyük tehditleri özetleyen bu belgede, RF'nin varlığını ve jeopolitik konumunu güçlendirmeye yönelik bir dizi iç ve dış politika hedefleri yer almaktadır. Konsept ilk cümlesinde kendisini, "politik, ekonomik, sosyal ve askeri bir tehdit unsuruna karşı, bireyin, toplumun ve devletin güvenliğini sağlamada devlet stratejisinin kabul edilmiş görüşlerini yansıtan bir siyasi belge" olarak tanımlamaktadır. Bu kararnamede, ülkenin dünya sistemindeki konumunu etkileyen, olumlu ve olumsuz faktörler yer almaktadır (Drobijba & Ivanyan, 2002, s. 51).

1997'de onaylanan bu belge, Rusya'nın bağımsızlık yıllarının ilk güvenlik konsepti olmasından dolayı büyük önem taşımaktadır. 1997 Ulusal Güvenlik Belgesine göre ülke güvenliğine yönelik en önemli tehdit olarak uluslararası düzendeki sorunlardan ziyade ülkenin kalkınmasındaki sorunlar olarak görülmüştür. Buna göre, RF iç politikasına odaklanarak ekonomik sorunlar, siyasi istikrarsızlık, işsizlik ve sağlıkla ilgili alanlara yönelmiştir. Bu sorunları çözmek içinde ekonomik

reformlar ile Rusya'nın uluslararası ekonomi ve finans kurumlarına entegrasyonunun önemine dikkat çekmiştir. Yine bu belgede NATO'nun Doğu'ya doğru genişlemesi Rusya'nın çıkarlarına yönelik bir tehdit olarak belirtilmiştir. Buna rağmen güvenlik sorunlarının çözümünde ise Batı dünyası ile işbirliğinin önemine vurgu yapılmıştır (İsmayılov, 2015, s. 2).

Ulusal güvenlik belgesinde, uluslararası sistem çok kutuplu olarak tanımlanmış ve dünya politikasına ilişkin esas sorunların tek taraflı çözülemeyeceği, bu yöndeki tekli girişimlerin kabul edilemeyeceği ileri sürülmüştür. Buradaki temel vurgu ABD'nin tek kutuplu sistemine gönderme olarak değerlendirilmiştir (Yapıcı, 2009, s. 200). Yine bu belgeye göre, uluslararası ilişkilerde işbirliği ve eşgüdüm yalnızca Rusya'nın da dâhil olduğu BM ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gibi örgütler aracılığıyla sağlanabilmektedir. Ayrıca Rusya'nın diğer süper güçler ile ilişkileri eşit ortaklık seviyesinde yürütülmelidir. "Etkili bir Asya ve Avrupa gücü" olarak Rusya, Batı'nın gelişmiş devletlerine yönelik teknolojik bağımlılıktan kurtulmalı ve bu ülkelerde Rus mallarına karşı uygulanan yaptırımlara karşı önlemler alması gerekmektedir (Kassianova, 2001, s. 831).

Belgeye göre Rusya'nın güvenliğini ve çıkarlarını sağlamasının yolu, diğer ülkeler ile ortaklık olarak görülmüştür. Fakat Rusya'nın herhangi bir varlığını tehdit eden silahlı saldırı durumunda, Rusya'nın nükleer silahlar da dâhil olmak üzere tüm kuvvetlere başvurma hakkının bulunduğu belirtilmektedir. Bunların yanı sıra RF sınırları dışında yaşayan Rus vatandaşlarının korunması da önemli güvenlik sorunlarından biri olarak görüldüğü için, Rus dış politikasında BDT coğrafyası öncelikli alanı oluşturmaktadır. BDT üye ülkelerinin gönüllülük esasında bütünleşecekleri bir oluşum yaratmak dış politikanın temel amaçlarından birisi olarak görülmüştür (Yapıcı, 2009, s. 200).

1997 yılı belgesinin onaylanıp yürürlüğe girmesinin ardından yaşanan Kosova'daki olaylar ve Batılı devletlerin bölgedeki politikaları Rusya'nın Batı dünyası ile ortaklık ve işbirliği gibi liberal yaklaşımlarının olumsuz sonuçlanmasına sebep olmuştur. Rusya ve ABD'nin küresel sorunların çözümüne farklı şekilde

yaklaşması, Rusya'daki liberal kesimin güvenlik yaklaşımının zayıflığını ortaya çıkarmıştır (İsmayılov, 2015, s. 2).

2.1.2. Putin'in I. Dönem (2000-2008) Belgeleri

Rusya Devlet Başkanı Yeltsin, 31 Aralık 1999 yılına kadar iki dönem arka arkaya seçilerek yürütmüş olduğu görevindeki yetkilerini Vladimir Putin'e devretmiştir. 26 Mart 2000'de yapılan seçim sonucuna göre Putin yeni Devlet Başkanı seçilmiştir. Putin'in seçilmesi yeni Rus oligarşisini ve Batı'yı oldukça memnun etmiştir. Bunun sebebi de Yeltsin'in ardılı olarak görülen Putin'in, Yeltsin döneminde başlatılan uygulamaları devam ettireceğinden kaynaklanmaktadır (Onay, 2002, s. 141).

26 Mart 2000'de Rusya'nın ikinci seçilmiş başkanı olan ve iktidarı Yeltsin'den devralan Putin kısaca şu açıklamada bulunmuştur; ekonomik sorunlarla, merkez ve bölgeler arası anlaşmazlıklarla, ülkenin uluslararası arenadaki güç konumuyla, nüfus ve göçmen sorunlarıyla, iktidarı yönlendirmek isteyen büyük sermaye çevreleri ve Kafkaslardaki sorunlarla mücadele edilmelidir (Özby, 2006, s. 25).

Putin'in tüm bu sorunlara karşı çözümlerin planlandığı politikaları anlamada Federal Meclis'teki yıllık konferansları oldukça iyi bir yol haritası sağlamaktadır. Putin'in politikalarına yönelik Haziran 2000'de gerçekleştirilen ilk konferans, stratejik yönetim ve reform programı hedeflerinin üzerindeki örtüyü kaldırmaktadır. Putin, konuşmasında devletin etkisizleştirilmesi sorunu hakkındaki kaygılarını ifade etmiştir; devlet yapısındaki kararsızlık ve zayıflık, hükümetin kapasitesini ve politikayı küçültmüştür. Bölgesel otonomi, üst yetkiyi almış gözükmemektedir; adeta "merkezkaç kuvvetleri öyle bir hız kazanmıştır ki devletin kendini (yok etmekle) korkutmaktadır" durumu yaşanmaktadır. Kararsız bölgesel "güç adacıkları" ile merkezi güç arasında bir köprü kurma zamanı gelmiştir. Bu meydana dikey otoritenin güçlendirilmesi ve merkezi gücün artırılması için çeşitli reformlar yapılmıştır (İnce, 2011, s. 23).

Putin'in iktidara gelmesinin ardından, öncelikli hedefi Rusya'yı yeniden küresel bir güç haline getirmek olmuştur. Bu hedef Putin'in devlet başkanlığının sonraki yıllarında güvenlik düşüncesinin arka planında da daima yer alan düşünce olmuştur (MİDRF, 2000). Putin'in Rusya'yı bağımsız bir güç merkezi haline getirmesine yönelik düşüncesinin altında Avrasyacılık ideolojisi yer almaktadır. Günümüzde Kremlin'in resmi politikası ve çoğu Rus uzmanın dış politika stratejisi olarak gördüğü Avrasyacılık, ülkede ana düşünce haline gelmiştir. Putin, 2000 yılında Bill Clinton'la görüşmesi esnasında Rusya'nın NATO'ya katılma olasılığını ele almış ve Mayıs 2012'de Cumhurbaşkanlığı görevine geldiğinde şunları dile getirmiştir: “Günümüzde devletimizin ve ulusumuzun tarihsel perspektifi, özellikle de tüm Avrasya'nın bir ağırlık merkezi ve lideri olma yeteneğimize bağlıdır”. Yine Putin'in Eylül 2013'te Valdai Uluslararası Tartışma Kulübü toplantısında, “Avrasya entegrasyonunun tüm Sovyet sonrası alanın (ülkelerinin) küresel kalkınmada bağımsız bir merkez olması için bir şans olduğunu” belirtmiştir (Lukin, 2019).

Avrasya coğrafyası; Avrupa ve Asya kıtalarının birleşimden meydana gelen ve belirli bir coğrafi bölgeyi tanımlamak üzere kullanılan bir kavramdır. Bu kavram Doğu ile Batı'nın güç mücadelesinin gerçekleştiği jeopolitik bir alanı oluşturmaktadır. Literatüre Avrasya kavramını Alman bilim adamı Alexander Von Humboldt kazandırmıştır (Erdem, 2016). Günümüzde Avrasyacılık düşüncesinin savunucularının başında yer alan Aleksandr Dugin, Rusların tekrar imparatorluk haline gelmesini savunmaktadır. ABD'nin deniz merkezli Atlantikçi jeopolitiğinin temellerini oluşturan “Yeni Dünya Düzeni”nin karşısına, Rusya'nın başını çektiği imparatorluk Avrasya'sını savunmaktadır. Dugin; Moskova'nın, Berlin, Tahran ve Tokyo ile ittifak kurarak Moskova merkezli yeni bir imparatorluğun sınırlarını belirlemektedir. Başlangıçta Dugin, Slav-Turan unsurlarının işbirliğini ikinci planda tutuyorken son dönemde yaşanan Ukrayna krizi ile Türkiye-Orta Asya'nın etkisine bağlı olarak Slav-Turan işbirliğini yeniden gündeme getirmiştir. Başta BDT ülkelerinin içinde bulunduğu bir blok oluşturarak Avrasya Birliği adı altında yeni bir hareket alanı oluşturulmak istemektedir (Yılmaz, 2015, s. 114). Yine Dugin'e göre üç farklı meridyen bölgesi Avrasyalı sayılabilmektedir. Buna göre; ilk meridyen Avrupa Birliği'nin merkez işleviyle Avrupa-Afrika, ikinci meridyen Rusya-Orta

Asya bölgesi, üçüncü ve son meridyen ise Pasifik Okyanusu bölgesi şeklindedir. Avrasyacılık düşüncesinin temelini oluşturan çok kutuplu dünya için bu meridyenler çok kutuplu dünyanın kutupları olarak değerlendirilmektedir (Dugin, 2017, s. 55).

Putin ise, Avrasyacılık politikasının uygulayıcısı ve koruyucusu olarak önemli politik adımlar atmıştır. Putin, Avrasyacı politik düşünce temeli doğrultusunda dönem belgelerini, klasik güç dengesi politikasından vazgeçerek Atlantik İttifakı ve yakın çevre bölge ülkeleriyle ilişkileri yeniden düzenlemiştir (Yılmaz, 2015, s. 115)

Putin, 10 Mayıs 2006 tarihinde Kremlin’de yapmış olduğu “Halka Sesleniş” konuşmasında ekonomik, askeri, bilişim, nüfus, eğitim gibi birçok konu başlığına değinirken özellikle Rusya’nın ulusal güvenlik ve ulusal çıkarlar konusunda da açıklamalarda bulunmuştur. Bu konu hakkında Putin “Ulusal çıkarların öne çıkması durumunda her şey mümkündür ve bu konuda herhangi bir sınırlama söz konusu olamaz. Fakat biz bütün ciddiyetimizle Sovyetler Birliği ve Soğuk Savaş döneminde yapılan ve ulusal güvenliğimizi riske atan hatalar yapmamalıyız” demiştir (Onay, 2008, s. 216). Bu konu dışında Orta Asya’yı da ilgilendiren BDT ile ilgili olarak ise BDT’nin daha etkin hale getirilmesi konusunda çalışmalar yürütüldüğünden bahsetmiştir ve BDT’yi eski Sovyet coğrafyasında bağımsızlıklarını yeni elde eden devletler ilişkilerde ciddi kayıba uğramayı engelleyen ve kriz durumunda çözüm rolünü üstlenen bir kuruluş olarak değerlendirmiştir. Özellikle bu bölgelerde çıkan sorunların çözümüne ilişkin olarak Rusya’nın çok önemli bir rol üstlendiğinden de bahsetmiştir. Putin “Biz bu coğrafyada barışı koruma görevimizi yerine getirmeye devam edeceğiz” açıklamasında bulunmuştur. Yine BDT ile ilgili olarak “BDT deneyimi bizlere ayrıca yeni ve verimli ekonomik işbirliği fırsatları ve bizleri bir araya getirerek askeri ve politik işbirliği içinde Ortak Güvenlik Organizasyonu’nun kurulabilmesi için gerekli olan altyapıyı sağlamıştır” demiştir (Onay, 2008, s. 216-235).

2.1.2.1.2000 Dış Politika Konsepti

Yeltsin'in yılbaşındaki istifasının hemen ardından, başkanlık koltuğuna oturan Putin, kısa bir süre sonra yeni Dış Politika Konseptini 10 Ocak 2000 tarihinde imzalamıştır. Bu belgeyle birlikte, RF'nin dış politika anlayışında köklü değişimler yaşanmıştır (Krechuniak, 2013).

Yeni konseptin kabul edilmesinin nedenleri belgede maddeler halinde sıralanmış ve özellikle RF'nin uluslararası alanda pozisyonunun güçlendirilmesine vurgu yapılmıştır. Ayrıca uluslararası alanda mevcut tehditlerin varlığından dolayı yeni bir konseptte ihtiyaç duyulduğu bir sebep olarak gösterilmiştir. Yine konseptte göre bu tehditlerden en önemlisi olarak, ekonomik ve askeri alanlarda ABD egemenliğine sahip, tek kutuplu dünyanın ortaya çıkması görülmektedir (Drobijba & Ivanyan, 2002, s. 109).

Konseptin yürürlüğe girmesinin ardından Rus karar alıcılarının, dış politika algılarının nasıl değiştiği de görülmektedir. Özellikle 1993 Dış Politika Konseptiyle izlenen yolun yeni dönemde Moskova hükümeti tarafından devam ettirilmeyeceği anlaşılmıştır. Soğuk savaşın bitmesi ve yeni meydan okumaların ortaya çıkmasının ardından, RF'nin önceliklerinin merkezi yalnızca modern, teknolojik ve bilgisayarlı yeteneklerle değil, aynı zamanda vatandaşların yaşam seviyeleri, bilim kaynakları ve sermaye birikimlerine bağlı olması gerektiği anlaşılmıştır. Bu konseptle birlikte temel öncelik, güçlü güvenlik organizasyonları oluşturmak yerine, eski Sovyet devletleriyle işbirliği yaparak Rus sınırlarını güvence altına almak olmuştur. Aynı şekilde diğer hedefler de, sınır güvenliğini koruma temelinden yola çıkılarak şekillendirilmiştir. Eski konseptte BDT ülkeleri ile işbirliğine zorlanırken, yeni konseptte farklı olarak karşılıklı çıkarların gözetilmesi ilkesi öne sürülmüştür. Ayrıca, BDT üyeleriyle paylaşılan kültürel mirasın korunmasına ilişkin olarak maddeler yer almaktadır (Drobijba & Ivanyan, 2002, s. 116-117).

Son olarak Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve 27 Mart 2007 tarihinde yayımlanmış olan, "Rus Dış Politikası'nın Gözden Geçirilmesi" isimli belge ile RF'nin yabancı ülkelerde bulunan misyonlarına rehberlik etmesi

amaçlanmıştır. Bu belgede BM ve G8 gibi platformlar öne çıkarılarak çok taraflı diplomasi, dış politikada çok yönlü yaklaşım (BDT, Avrupa, Kuzey Amerika, Asya-Pasifik), ekonomik diplomasi (ticaretin serbestleştirilmesi, enerji diplomasisi), insani diplomasi (diğer ülkelerdeki Rus vatandaşların haklarının ve sosyal statülerinin korunması) ve dış politika araçlarının çeşitlendirilerek bölgesel işbirliği yoluyla dış politikanın güvence altına alınması gibi konulara yer verilmiştir (Özdal, 2015, s. 145).

2.1.2.2. 2000 Askeri Doktrini

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin tarafından 21 Nisan 2000'de imzalanan 706 numaralı Başkanlık Buyruğu ile 1993 Askeri Doktrini yürürlükten kaldırılarak, Rusya Federasyonu'nun içeride ve dışarıda uzun yıllardır tartışılan ulusal güvenlik belgesi ve askeri doktrinin son hali tescil edilmiştir (Kibaroglu, 2001, s. 101).

Yeni Doktrin üç temel bölümden oluşmaktadır ve ilk bölümde askeri siyasi temellerden, ikinci bölümde askeri stratejik temellerden ve son olarak üçüncü bölümde ise askeri iktisadi temellerden bahsedilmiştir (MİDRF, 2000). Bu temeller altında ise, her başlıkta RF'nin askeri güvenliğini sağlamak için yapılması gereken hedefler, maddeler halinde açıklanmıştır (Drobijba & Ivanyan, 2002).

Doktrinin başlangıç bölümünde söz konusu belgenin, bir geçiş dönemi belgesi olduğu vurgulanarak, geçiş döneminin özellikleri ayrıca belirtilmiştir. Geçiş dönemi içerisinde de, demokratik devletin kurulduğu, karma ekonominin oluştuğu, devletin askeri örgütlenmesinin değişikliği, uluslararası ilişkiler sistemindeki dinamik dönüşümlerin yaşandığı bir dönemin nitelmesi yapılmaktadır. Ayrıca Doktrinin, savunma amaçlı olduğu, devletin ve silahlı kuvvetlerin yönetiminin merkezileşmesiyle hayata geçirileceği öngörülmüştür (Öztürk, 2001, s. 38).

21 Nisan 2000 tarihli yeni Askeri Doktrin, Ulusal Güvenlik Belgesinde vurgu yapılan askeri tehditlere karşı nükleer güç kullanımının önemine değinmiştir. Bu konseptte göre RF, kendisi ya da müttefiklerine karşı nükleer silahlar ya da diğer kitle imha silahlarının kullanılması durumunda ya da ulusal güvenliğine yönelik

konvansiyonel silahların kullanıldığı büyük çaplı bir saldırı durumunda, nükleer silah kullanma hakkına sahiptir açıklamasında bulunmuştur (Yapıcı, 2009, s. 228-229).

Doktrinde, askeri yapılanmanın mali yükümlülüklerinin karşılanması, askerlerin ve aile üyelerinin yaşam standartlarının yükseltilmesi, federal kanunlarda bu personel için öngörülen sosyal garantilerin sağlanması ve savunma sanayisinin devlet tarafından desteklenmesi, konseptin üçüncü bölümü olan askeri iktisadi bölümünde değinilen hususlar arasında yer almaktadır. Ayrıca doktrinde, devlet başkanının askeri yapılanmanın tepesinde bulunduğu ve RF Hükümeti'nin askeri güvenliğe ilişkin işleri organize ettiği belirtilmiştir (Öztürk, 2001, s. 45-46). Rus ordusunun geleceğine yönelik kararlarda ise Kremlin'in yetkili olduğu sonucuna varılmıştır (Yapıcı, 2009, s. 229).

Belgede Rusya'nın ulusal güvenliğine olan tehditler meselesinde sekiz temel konudan söz edilmektedir. Bunlardan bir tanesi kitle imha silahlarının ve onları gönderme araçları olarak balistik füzelerin yayılması sorunu olarak belirtilmektedir. Yine tehdit olarak görülen diğer konular ise, uluslararası barış ve istikrarı korumakla görevli kuruluşlardan en önde gelen Birleşmiş Milletlerin (BM) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) etkinliğinin zayıflaması; Rusya'nın uluslararası arenada politik, ekonomik ve askeri etkisinin zayıflaması; NATO'nun Rusya sınırları yakınındaki bölgelerde doğru genişlemesi ile müttefik ilişkileri sonucu bu bölgelere yabancı askeri üslerin kurulması; Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) içinde ilişkilerinin zayıflaması ve bu ülkelerin sınırlarının hemen ötesinde çatışmaların ivme kazanması; ve Rusya'dan toprak talebinde bulunulması olarak sıralanmıştır (Kibaroğlu, 2001, s. 102).

Doktrininde listelenen, RF'nin güvenliğine yönelik tehditler, aynı yıl yayımlanan dış politika ile milli güvenlik konseptlerindeki tehditlerle büyük benzerlikler içermektedir. Doktrin diğer tehditlere ek olarak, mevcut teknolojik gelişmişlik sonucu, RF'ye karşı bir bilgi savaşı ihtimaline dikkat çekmektedir (Sergunin, 2016, s. 155).

1993 askeri doktrini, uluslararası güncel meseleler karşısında yetersiz kalmasından dolayı yeni askeri güvenlik belgesine ihtiyaç duyulmasıyla, 1993 askeri doktrininin içeriksel yetersizliğinin yanı sıra geçici bir nitelik taşıması da bu durumda ayrıca etkili olmuştur (Mengüç, 2016, s. 23). Bir önceki ve öncülü olan 1993 Askeri Doktrin aksine, yeni doktrin ABD ve NATO'yu birincil bir askeri tehlike kaynağı olarak tanımlamaktadır (Drobijba & Ivanyan, 2002). Yine 1993 Askeri Doktrini'ne oranla nükleer caydırıcılığı daha fazla ön plana çıkaran bu doktrin, RF'nin çok kutuplu bir dünya düzeninden yana olduğuna ilişkin ifadelerle yer vermiştir. ABD'nin uluslararası politikada öne çıkmasından duyulan rahatsızlığın yansıtıldığı belgede BM Güvenlik Konseyi kararına dayanmayan müdahalelerin haksız ve hukuka aykırı olduğunun altı çizilmiştir. Ayrıca NATO genişlemesinin yarattığı tehdide vurgu yapılan doktrinde, ABD'nin geliştirdiği Ulusal Füze Savunma Sistemi'ne ilişkin eleştirilere de yer verilmiştir (Öztürk, 2001, s. 45). Söz konusu doktrine göre, Rus askeri güvenliğinin öncelikli alanlarından birisi BDT'dir ve topluluk ülkeleri ile işbirliği özellikle de ortak güvenlik anlaşması, bölgesel güvenliğin ve Rus çıkarlarının bir gereği olarak görülmüştür (Dağı, 2002, s. 194).

2.1.2.3. 2000 Ulusal Güvenlik Belgesi

1997 yılında ilan edilmiş olan Ulusal Güvenlik Belgesinin yeni versiyonu olarak görülen, 10 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Ulusal Güvenlik Belgesi, Rusya'nın uluslararası topluluk içindeki yeri, ulusal çıkarlarının tanımı ve bu çıkarlara yönelik tehditleri ele almıştır (Yapıcı, 2009, s. 226). Ulusal Güvenlik Belgesi, RF'nin değişen güvenlik ve dış politikasını anlamak için, en önemli belgelerden birisi olarak görülmektedir (Sergunin, 2016, s. 154). RF'nin ulusal çıkarları ise bağımsızlığın, egemenliğin ve ülke bütünlüğünün korunması, RF'ye ve müttefiklerine yönelik muhtemel bir askeri işgalin önlenmesi ve devletin demokratik gelişiminin barışçıl yollarla gerçekleştirilmesi şeklinde belirlenmiştir (Öztürk, 2001, s. 22).

2000 yılı Ulusal Güvenlik Belgesi, Putin'in devlet başkanı vekili iken onaylamış olduğu ve güncel siyaset önceliklerini ortaya koyduğu belgedir. Özellikle 1999'daki Kosova çatışmalarının yol açtığı kaygıların yansıtıldığı bu belgede,

öncelikli hedef Rusya'nın uluslararası alanda siyasi, ekonomik ve askeri alanlardaki gerilemesini durdurmak olarak belirlenmiştir. Putin, Yeltsin döneminin iç kaosunu sona erdirilmesi ve Rusya'yı dünya sahnesinde saygı duyulacak bir ülke haline getirilmesi vaadinde bulunmuştur (Chinyaeva, 2003).

Belgede yeni bir Avrupa güvenlik mimarisinin oluşturulması ve Rus silahlı kuvvetlerinin modernize edilmesi ihtiyacı vurgulanmıştır. Rusya'nın uluslararası alanda pozisyonunu sürdürdüğü önemli görülen konulardan birisi ise, NATO'nun daha fazla genişlemesine ve ABD'nin Avrupa'ya yerleştireceği füze kalkanı projesine engel olunmasıdır. Ayrıca belgenin dış güvenliğe yönelik bakış açısı yeni gerçeklikleri de yansıtmaktadır. Rusya'nın artık ABD gibi bir süper güç olmadığı çıkarımında bulunularak iki kutuplu dünya düzeninin sona erdiğinin altı çizilmiştir. Belgede, dünyanın geleceğine ilişkin iki muhtemel eğilim olarak; birçok ekonomik güçlü ülkenin ortaya çıktığı çok kutuplu bir dünya ve ABD liderliğinde Batı denetiminde Amerikan çıkarlarının egemen olacağı bir dünyadan bahsedilmiştir (MİDRF, 2000).

1990'lı yıllardan beri geliştirmiş olan ve 2000 yılında kabul edilen Rus Ulusal Güvenlik Belgesi; "Gerçekçi Caydırma" stratejisi ile kriz ve çatışmayı önleme operasyonlarında diplomatik, ekonomik ve kuvvet kullanma dışı yöntemlerine öncelik vermektedir. Ancak kabul edilemeyen tehlikeler karşısında Rus hükümeti asimetrik karşılık esasına bağlı olarak tek taraflı kuvvet kullanma hakkını saklı tutmaktadır (Yılmaz, 2018, s. 3).

Belgeye göre yurt içi kaynaklı terörizm ve bölücülük tehditleri dış tehditlerle bağlantılı görülmektedir. Uluslararası terörizmin, doğrudan askeri saldırı ihtimaliyle RF'nin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü bozmaya yönelik tehditler içerdiği belirtilmektedir. Bununla birlikte belgede, bu tehditlerle mücadele için uluslararası işbirliği çağrısı da bulunmuş ve sonuç olarak, önceki ulusal güvenlik konseptinden belirgin şekilde kısa olan bu yeni belge, NATO'nun doğuya doğru genişlemesini, RF'nin güvenliğine yönelik ana tehditlerden biri olarak tanımlamış ve onu zararlı askeri ve siyasi ittifaklar listesinde ilk sıraya yerleştirmiştir (Drobijba & Ivanyan, 2002, s. 77-81).

1997 yılı belgesi ile 2000 yılında onaylanan bu yeni belge arasında belirgin farklar bulunmaktadır. 2000 yılındaki bu belgenin en önemli tarafı, RF güvenliğine yönelik olan dış tehdit türlerinin önemini ve kapsamını artırmasıdır. Neticesinde, AGİT ile BM'nin zayıflaması, RF'nin dünyadaki siyasi, ekonomik ve askeri etkinliğinin zayıflatılması, NATO'nun doğuya doğru genişlemesi, kitle imha silahlarının yaygınlaştırılması, BDT'nin zayıflaması ve BDT üyelerinin sınırlarında çatışmaların tırmanması, RF'ye karşı toprak talepleri dış tehdit olarak görülmüştür (Drobijba & Ivanyan, 2002, s. 77).

Sonuç olarak, ülke içinden kaynaklanan ekonomik tehditler kadar askeri tehditlere de gönderme yapan ve askeri güçlerin önemine ayrıca değinen bu konsept, ordunun artan siyasi ağırlığının bir göstergesi olarak yorumlanmıştır (Hekimoğlu, 2007, s. 83).

2.1.3. Medvedev Dönemi (2008-2014) Belgeleri

2008 yılına gelindiğinde RF anayasasına göre Devlet Başkanı'nın görev süresi iki dönem ile sınırlı olduğundan dolayı Putin, üçüncü bir dönem için aday gösterilememiştir. Bu süreçte Putin anayasa değişikliğine giderek görev süresini uzatmamış, bunun yerine Mart 2008'de gerçekleştirilen devlet başkanlığı seçimleri sonucunda Putin'in halefi olarak işaret ettiği Dmitri Medvedev, RF'nin yeni Devlet Başkanı olarak seçilmiştir. 2008-2012 yılları arasında görevde yer alan Medvedev'in döneminde Putin, Başbakan statüsü ile RF siyasetinde gücü elinde bulunduran kişi olarak devam etmiştir. Bu duruma ek olarak Medvedev gerek Devlet Başkanlığı gerekse de daha sonraki Başbakanlık süresince verdiği çeşitli mülakatlarda, kendisinin Başbakan Putin ile birlikte tek bir siyasi gücü temsil ettiklerini açıkça ifade etmiştir (Özdal, 2015, s. 214-215).

Rusya'nın hedefleri doğrultusunda Medvedev döneminde, 2008 Dış Politika Konsepti, 2009 Ulusal Güvenlik Stratejisi ve 2010 Askeri Doktrini kabul edilmiştir. Bu belgelerin içerikleri incelendiğinde dış politikanın kavramsallaştırması noktasında değerlendirilerek dış politikada Putin çizgisinin devam ettirildiği ortaya konulmuştur (Bugajski, 2010, s. 6).

2.1.3.1. 2008 Dış Politika Konsepti

15 Temmuz 2008 tarihinde yayımlanan bu Konsept, RF'nin dış politika ve ulusal çıkarlar konusunda, kendi ayakları üstünde durmaya başladığının göstergesidir (Krechuniak, 2013). Bu Konsept, 28 Haziran 2000 tarihli Dış Politika Konseptinin maddelerine ek hükümler kapsamı geliştirilmiştir (ROSSİİ, 2008). Geliştirilmiş bu yeni konseptte bir önceki konseptte göre dikkat çeken en önemli farklılık, “büyük güç” kavramının yerini “çağdaş dünyanın lider merkezlerinden biri” kavramı ile yer değiştirmiştir.

Beş bölümden oluşan yeni konsept, RF'nin 2008 yılında, çok daha güçlü bir hale geldiğini göstermektedir. Yeni Başkan Dmitri Medvedev tarafından, Gürcistan'la yapılan savaşın hemen öncesinde kabul edilen konseptte göre, ulusal güvenliğin sağlanması için iç veya dış yöntemler açısından belirgin bir farklılık bulunmadığından bahsedilmiş ve bu sebeple RF'nin uluslararası rotası, sosyoekonomik reformları tamamlama ve dünyada rekabetçi bir aktör haline gelme gibi daha genel ve daha çok yerli ihtiyaçlara bağımlı olduğu görülmüştür (ROSSİİ, 2008).

Konsepte göre, tehdit değiştirme eğilimi olduğu görülmektedir ve belgede, RF için silah ticareti, kitle imha silahlarındaki artış, demografik sorunlar, yoksulluk, bölgesel çatışmalar, küresel ısınma, yasadışı göç vb. tehlikeli küresel tehditler olarak değerlendirilmiştir (Krechuniak, 2013). Öncekilerden farklı olarak bu konseptte, eskiden ABD'ye ana tehdit denilirken, bu konseptte ABD'nin yakında dünya liderliğini kaybedeceğinden bahsedilmiştir (ROSSİİ, 2008).

2008 tarihli konseptte, tüm işbirliği konularını kapsayacak güçlü bir bölgesel organizasyon yaratma önceliği hedeflenmiştir. Ayrıca, Türkistan ile Kafkas'taki istikrar sorunu ve Afganistan'dan gelen uyuşturucu akışı da, bahsedilen konulardan olmuştur. Tüm bunlara ek olarak bu belgede ilk kez, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nün (KGAÖ), BDT ülkeleri için gelecekte bir ana güvenlik yapısı olacağı belirtilmiştir (ROSSİİ, 2008).

2008 yılındaki dış politika doktrinine göre, eşitliğe, karşılıklı saygıya, karşılıklı yarar sağlayan işbirliği ilkelerine ve de uluslararası hukuka dayanan yeni dünya düzeni, uluslararası hukukun üstünlüğü, sadece nükleer silah kontrolü gibi “sert” güvenlik problemlerinin değil, aynı zamanda uluslararası terörizm gibi “yumuşak” güvenlik problemlerinin dâhil olduğu, geniş anlamda yorumlanan uluslararası güvenliğin sağlanması, başta enerji sektöründe olmak üzere, Rus ulusal çıkarlarının korunması, insan haklarının korunması ve insani yardım konusunda uluslararası işbirliğinin sağlanması gibi konular RF’nin küresel öncelikleri olarak görülmüştür (ROSSİİ, 2008).

Konsepte, RF’nin Avrasyalı kimliğinin bir sonucu olarak dengeli ve çok yönlü dış politika ihtiyacına vurgu yapılmıştır. Bunun yanı sıra RF hem kendi bölgesinde hem de küresel alanda güvenliğin tesis edilmesinde sorumluluk sahibi bir aktör olarak tanımlanmış ve uluslararası sorunların BM merkezi altında çözüme kavuşturulmasında hazır olduğu belirtilmiştir (Oldberg, 2010, s. 3).

Konsepte asli öneme sahip yapı olarak belirtilmiş olan BDT ile ilgili olarak, üye ülkeler ile ikili ve çok taraflı işbirliğine gidilmesi RF’nin temel dış politika sütunlarından biri olarak kabul edilmiştir. NATO’nun BDT bölgesine yönelik girişim ve genişleme çabaları ise RF’nin ulusal çıkarlarına aykırı olduğu konseptte belirtilmiştir (ROSSİİ, 2008).

BDT coğrafyasını öncelikli çıkar alanı olarak değerlendiren Devlet Başkanı Medvedev, Putin döneminin devamı niteliğinde, RF’nin her zaman büyük güç olduğunu ve büyük güç olmaya devam edeceğini, bu bakımdan da diğer büyük güçlerin yaptığı gibi kendi kurallarını oluşturacağını ve küresel meseleleri etkileyeceği düşüncesi üzerinden bir dış politika yaklaşımı geliştirmiştir (Goodwin, 2012).

Putin’e göre Rus güvenlik düşüncesini, “renkli” devrimler denilen ve eski Sovyet cumhuriyetlerinde gerçekleşen bir dizi yönetim değişiklikleri derinden etkilenmiştir. Bu devrimler özellikle BDT ülkeleri üzerindeki baskının arttırılmasına, Rus güvenlik algılamasının yeniden değerlendirilmesine neden olmuştur. Rus

yönetim eliti, RF'nin eski Sovyet coğrafyasındaki merkezi konumunu korumadığı müddetçe, ne bölgede büyük bir güç olacağına, ne de çok kutuplu dünya sisteminde bir kutupta bulunacağına inanmaktadırlar. Benzer düşüncede olan Putin, ortak BDT sınırlarının korunması, tek bir hava savunma sisteminin yaratılması ve kolektif hızlı reaksiyon kuvvetlerinin oluşturulması gibi, BDT kolektif güvenlik yapısını canlandıracak politikalar düşünmektedir (Necefoğlu, 2017, s. 77).

2.1.3.2. 2009 Ulusal Güvenlik Belgesi

12 Mayıs 2009'da kabul edilen Ulusal Güvenlik Belgesi, 1997'de oluşturulan ve 2000'de gözden geçirilen belgelerin gözden geçirilmesi ile oluşturulmuştur. "2020 yılına kadar Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Stratejisi" adını taşıyan ve Rus Güvenlik Konseyi tarafından hazırlanan bu belge, 6 fasıl içerisinde 112 maddeden oluşmaktadır (ROSSİİ, 2009). 2009 Ulusal Güvenlik Stratejisi, Muasır dünya ve Rusya, Rusya Federasyonu'nun ulusal çıkarları ve stratejik ulusal öncelikler, Ulusal güvenliğin sağlanması, Stratejinin gerçekleştirilmesinin örgütsel, yasal ve bilgisayarlı temelleri ve Ulusal güvenliğin temel özellikleri gibi genel hükümlerden meydana gelmektedir (İsmayılov, 2015, s. 4).

Giriş bölümünde 1990'lı yıllarda Rusya'nın karşı karşıya kaldığı siyasi ve ekonomik krizin aşıldığından bahsedilerek, çok kutuplu dünya düzeninde önemli rol oynayacak ve ulusal çıkarlarını koruyacak bir devlet haline gelebilmek ülkenin temel hedefi olarak belirtilmektedir. 2020 yılına gelindiğinde Rusya'nın iç ve dış güvenliğinin sağlanması, toprak bütünlüğünün korunması, ekonomik olarak kalkınması ve vatandaşlarının tüm haklarının koruma altına alınmış olması amaçlanmıştır (İsmayılov, 2015, s. 4).

On yedi sayfadan oluşan Ulusal Güvenlik Belgesinin yedi sayfasını dış ve askeri güvenlik meseleleri geri kalanı ise iç güvenlik meseleleri oluşturmaktadır. "Ulusal çıkarlar ve stratejik öncelikler" başlığı altında, devletin ve toplumun güvenliği, RF'nin ulusal güvenlik bağlamında ilk sırada olduğu ifade edilmiştir. İkinci sırada ise, ekonomik büyüme ve hayat standartlarının yükseltilmesi gibi sosyal-ekonomik meselelere yer verilmiştir. Ayrıca RF'nin ulusal güvenliğini

sağlayabilmesinin ülkenin ekonomik potansiyeline bağlı olduğuna vurgu yapılmıştır (Özdal, 2015, s. 225).

Ulusal Güvenlik Belgesinde, karşılaşılan herhangi bir soruna yönelik olarak askeri güç kullanımı ile çözüme gidileceği ve bunun “Rusya Federasyonu ve müttefiklerinin sınırlarına yakın coğrafyalarda mevcut güç dengelerinin ihlali ile sonuçlanabileceğine de vurgu yapılmaktadır. Yine belgede Nükleer silaha sahip olan ülkelerinin sayındaki artışın da bir risk oluşturduğu ifade edilmektedir. Bunların yanı sıra Rusya, ABD’nin Rusya sınırlarına yakın bazı Doğu Avrupa ülkelerine füze savunma sistemleri yerleştirme planlarını kendi ulusal güvenliğine yönelik en önemli tehditlerden birisi olarak algılamaktadır. Belgede Rusya’nın kendi ulusal çıkarlarını korumak için uluslararası hukuk prensiplerine uygun şekilde pragmatik bir dış politika izleyeceği ve yeni bir silahlanma yarışına girmeyeceğinden bahsedilmiştir (İsmayılov, 2015, s. 4).

Orta Asya Cumhuriyetlerine yönelik olarak belgede, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri ile ikili ve çoklu işbirliğinin geliştirilmesinin Rus dış politikasının temel önceliklerinden olduğundan bahsedilmiştir. Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) askeri-politik ve askeri-stratejik karakterli bölgesel tehditleri önlemek adına önem taşıdığından, Rusya için Avrasya Ekonomik Topluluğu ve Şanghay İşbirliği Örgütü gibi kurumlar, bölgesel ekonomik ve politik entegrasyon süreci açısından oldukça önemli görülmektedir (İsmayılov, 2015, s. 5).

2.1.3.3. 2010 Askeri Doktrini

Rusya Devlet Başkanı Medvedev tarafından 5 Şubat 2010 tarihinde kabul edilen 2010 Askeri Doktrini, 2000 yılında kabul edilen Askeri Doktrin’in değişen uluslararası koşullara karşılık veremediği düşüncesiyle yenilenmiş halidir. “Uluslararası alandaki büyük güçlerin kuvvet kullanımı konusundaki taleplerinin artması”, askeri doktrinin yenilenme ihtiyacının temel sebebi olarak gösterilmiştir. Doktrin Rusya’nın temel stratejik planlarının dokümanı olarak görülmüştür. Doktrinde yer alan maddeye göre, RF’nin, ulusal çıkarlarını ve müttefiklerinin çıkarlarını korumak için tüm siyasi, diplomatik, hukuki, ekonomik, çevresel,

informatik ve askeri araçlardan faydalanmasını gerektiğine vurgu yapılmıştır (ROSSİİ, 2010). Bu doktrin bir önceki yıl kabul edilen ulusal güvenlik konseptine benzer şekilde, RF-Gürcistan Savaşı başta olmak üzere, dünya uluslararası düzenindeki gelişmeleri göz önünde bulundurarak hazırlanmıştır. 2000 yılı askeri doktriniyle karşılaştırıldığında ise yeni belge Rus askeri stratejisinin sosyoekonomik yönlerine ve savunmasına özellikle ön plana aldığı görülmektedir (Necefoğlu, 2017, s. 80).

Nükleer silahlara yönelik olarak yeni doktrinde, konvansiyonel bölgesel çatışmaların ya da savaşların nükleer bir boyut kazanabileceğine dikkat çekilerek, RF'nin varlığına yönelik herhangi bir tehdit durumunda nükleer silahların kullanılacağı belirtilmiştir (Tsypkin, 2010).

Doktrinde, Rusya Federasyonu'nun anayasal düzenini zorla değiştirmeye yönelik faaliyetler, ülkenin siyasi ve toplumsal durumunun istikrarsızlaştırılması, devlet kurumlarının, önemli devlet ve askeri tesislerin ve Rusya Federasyonu'nun bilgi alt yapısının işleyişinin bozulması, Rusya Federasyonu'nun toprak bütünlüğünü, birliğini ve egemenliğini zayıflatma amacını güden bireylerin ve terör örgütlerinin faaliyetleri iç tehdit olarak sıralanmıştır. Bunların yanı sıra doktrinde NATO'nun genişlemeye yönelik çabaları yine en büyük tehditler arasında görülmüştür (BBC, 2014).

2.1.4. Putin'in II. Dönem (2012-) Belgeleri

2.1.4.1.2014 Askeri Doktrini

Rusya'nın güncel askeri doktrini, 19 Aralık 2014'de Rusya Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilmiştir ve 26 Aralık 2014 tarihinde Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin tarafından imzalamıştır (RG.RU, 2014). Doktrin; genel hükümler, RF'ye yönelik askeri tehlikeler ve askeri tehditler, RF'nin askeri politikası ve savunmanın askeri-ekonomik teminatı başlıkları altında 4 bölüm 58 maddeden oluşmaktadır (SBRF, 2014).

2010 tarihli bir önceki askeri doktrini geçersiz kılan 815 sayılı kararla kabul edilen bu yeni askeri doktrin, Putin döneminde yayımlanan diğer askeri doktrinlere

göre üslup olarak daha sert olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca doktrin; mevcut uluslararası sistemde Rusya'nın güvenliğini tehdit eden unsurların neler olduğu, Rusya için askeri tehlike neden ve nereden kaynaklandığı, bu tehdit ve tehlikelere Rusya'nın tepkisinin nasıl olacağı şeklindeki temel soruları yanıtlamaktadır (İsmayılov, 2015).

“Askeri Tehlikeler ve Tehditler” başlığı altında yer alan bölümde bölgesel sorunların çözümsüz kalması ile alakalı olarak bu sorunların yalnızca güç kullanılarak çözülmesinden bahsedilmektedir. Uluslararası güvenlik sisteminde varlığını devam ettiren tüm devletlerin eşit haklarla güvenliğini temin edemediğine de değinilmiştir. Ayrıca belgede NATO'nun güç kullanma potansiyelinin artırması ve RF sınırlarına yaklaşması; Rusya'ya ve müttefiklerine yönelik toprak talepleri ve ilgili devletlerin iç işlerine karışma eğilimi; BM Şartı'nın ihlal edilerek Rusya ile müttefik olan devletlere karşı güç kullanılması önemli dış askeri tehlikeler olarak, belirtilmektedir (SBRF, 2014).

Küresel saldırı riski, Rusya'nın güvenliğine yönelik askeri tehditlerden biri olarak görülmekte olup doktrinde bu meseleye de yer verilmiştir. Belgede yer alan diğer askeri tehditler ise, uluslararası ilişkilerde askeri-politik ortamın gerginleşmesi ve güç kullanımı için uygun ortamın oluşması, Rusya'da ve müttefik devletlerde yasal olmayan askeri birliklerin oluşturulması, Rusya sınırına yakın devletlerde gerçekleştirilen askeri güç gösterme amaçlı askeri tatbikatlar şeklinde sıralanmıştır (SBRF, 2014).

RF'nin varlığını tehlikeye atan ve tehdit olarak gördüğü, Batı'nın silahlanması konusuna önemli yer verilmiştir. Dahası ABD'nin “Ani Küresel Vuruş (Prompt Global Strike)” füze sistemi ilk kez bu doktrinde bir tehdit olarak bahsedilmiştir (Necefoğlu, 2017, s. 82).

Yeni doktrinde ülkenin güvenliğine yönelik tehlikeleri ve tehditleri önleme amacı doğrultusunda Rus Silahlı Kuvvetleri'nin geliştirilmesi, BRICS ve Latin Amerika ülkeleri ile askeri işbirliklerinin artırılması önerilmektedir. Ayrıca Kolektif Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (CSTO) çerçevesinde güvenlik sisteminin geliştirilmesi

ve bu sistemin diğer BDT ülkeleri ve Şanghay İşbirliği Örgütü ile işbirliğini yapılarak güçlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir (İsmayılov, 2015).

2.1.4.2. 2015 Ulusal Güvenlik Belgesi

31 Aralık 2015 tarihinde RF Devlet Başkanı Vladimir Putin, Mayıs 2009'da onaylanan ve 2020 yılına kadar geçerli olması planlanan bir önceki Ulusal Güvenlik Belgesini geçersiz kılarak, RF'nin yeni Ulusal Güvenlik Belgesini imzalamıştır. Bu belge ayrıca RF'nin ulusal güvenliğini artırmak amacıyla özel tedbirlerini temel alırken, aynı zamanda temelde bir rota olarak Rusya'nın ülke içindeki ve dışındaki durumu nasıl algıladığının göstergesidir (SBRF, 2015).

Ulusal Güvenlik Belgesi, 2014 yılında dünyada uluslararası ilişkiler alanından meydana gelen hızlı değişiklikler nedeniyle güncellenmiş olan bir belge olarak görülmektedir. Özellikle Ukrayna'daki gibi Batı destekli iktidar değişiklikleri Rusya'nın ulusal çıkarlar açısından bir tehdit olarak algılanmış ve belgeye bu konuya ilişkin yansımalar görülmüştür (Deutsche-Welle, 2016).

Belgede 2014 Askeri Doktrininin birçok maddesi tekrar edilmiş olsa da, Kolektif Güvenlik Örgütünün geliştirilmesi ve güçlendirilmesi gibi birçok kapsamlı konuları da içermektedir. Bu strateji belgesi aynı zamanda, Rus ulusal güvenliğine yönelik dış tehditlerin belirlenmesinde, önceki doktrine göre çok daha spesifik bilgilere sahiptir. Önceki doktrinde NATO'nun genişlemesine ve RF sınırlarına yaklaşmasına sadece bir maddede tehdit olarak bahsedilirken bu yeni belge de ABD ve müttefiklerinin, RF'nin bağımsız dış politikasını engellediği açıkça ifade edilmiştir (ROSSİİ, 2015).

Belge, toplamda beş bölümden oluşmaktadır; "Genel Hükümler" bölümüyle başlamakta, "Modern Dünyada Rusya", "Ulusal Çıkarlar ve Stratejik Ulusal Öncelikler", "Ulusal Güvenliğin Sağlanması" ve "Stratejiyi Uygulamak için Örgütsel, Yasal ve Bilgilendirici Temeller" şeklindedir. Belgede RF'nin ulusal güvenliğini güçlendirmek amacıyla, stratejik planlanması, ulusal çıkarların tanımlanması, ulusal öncelikleri, hedefleri, iç ve dış politika alanında amaç ve önlemlerine yönelik açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca dış politika alanında uzun

soluklu hedefi olarak “çok kutuplu bir dünyanın kurulması” amacına vurgu yapılmıştır (ROSSİİ, 2015).

2.1.4.3. 2016 Dış Politika Konsepti

30 Kasım 2016 tarihinde RF Devlet Başkanı Putin tarafından imzalanan ve 5 bölüm 108 maddeden oluşan belge 1 Aralık 2016 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (ROSSİİ, 2016).

Belge, uluslararası alanda son 3 sene içinde yaşanan değişiklikler çerçevesinde Rus dış politikasındaki ana alanları, hedefleri ve görevleri yeniden ele alarak önceki belgelerin güncellemiş halidir. Yeni dış politika konseptinde uluslararası terör tehdidindeki artışın günümüzdeki en tehlikeli gerçekliklerden biri olduğu ve terörle mücadelede temel unsurun geniş kapsamlı uluslararası koalisyon kurulması olduğu vurgulanmıştır (Sputnik, 2016).

Önceki belgelerden farklı olarak ise 2016’daki bu konseptin terörle mücadeleye ilişkin olarak yer aldığı bölümde, daha önce terör listesine eklenen Irak Şam İslam Devleti’nin (İŞİD) adı ilk kez anılmıştır. İŞİD’e ilişkin olarak, “Kendi devletlerini kurmak ve Atlantik okyanusu kıyılarından Pakistan’a kadar uzanan topraklarda, nüfuzlarını pekiştirmek için benzeri görülmemiş gaddarlıklar yapmaktadırlar” açıklamaları yer almaktadır. Bunun yanı sıra Suriye konusuna da değinilerek, “Rusya, Suriye Arap Cumhuriyeti’nin birliğini, bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü destekliyor” ibaresi yer almaktadır (ROSSİİ, 2016).

Belgede uluslar arası hukukun üstünlüğü dış politikada öncelik olarak görülmektedir. RF anayasaya aykırı herhangi bir iktidar değişimi amacıyla iç işlerine yönelik dış müdahale girişimlerine karşı koyacağından bahsedilmektedir (Sputnik, 2016). Post-Sovyet ülkelerine dair olarak belgede, önceki belgelerde mevcut olan çatışmalar, ayrı maddelerde ele alınmıştı. Konseptte göre RF, Karabağ, Transdinyester, Ukrayna’nın doğusu gibi çatışma alanlarında, arabulucu rolünü üstlenmeye hazır durumdadır (ROSSİİ, 2016).

2.2. Rusya Federasyonu'nun Ulusal Güvenlik Politikasının Esasları

Rusya Federasyonu'nun ulusal çıkarları ve uzun vadede ulusal güvenliğini sürdürülebilmesine yönelik kalkınmasını güçlendirecek iç ve dış politikası doğrultusundaki amaçları, hedefleri ve tedbirlerini stratejik temele dayandırmaktadır. Bu doğrultuda stratejik ulusal önceliklerini belirleyen, stratejik planlamanın temelini Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanlığı'nın 31 Aralık 2015 tarihli "Ulusal Güvenlik Stratejisi Üzerine" Kararnamesi oluşturmaktadır. Rus stratejisinin yasal dayanağı olan bu kararname, Rusya Federasyonu Anayasasına, 28 Aralık 2010 tarihli "Güvenlik Hakkında" Federal Yasasına, 28 Haziran 2014 tarihli "Rusya Federasyonu Stratejik Planlama Yasasına" ve Rusya Federasyonu Başkan düzenlemelerine dayanmaktadır² (Kremlin, 2015).

Stratejinin uygulanması, ulusal ekonominin gelişimini teşvik etmek, vatandaşların yaşam kalitesini yükseltmek, toplumda siyasi istikrarı güçlendirmek, ülkenin savunmasını, devlet ve kamu güvenliğini sağlamak, Rusya Federasyonu'nun rekabet gücünü ve uluslararası saygınlığını arttırmak için tasarlanmıştır.

Rusya Federasyonu'nda ulusal güvenliğin sağlanması devlet politikası olarak geçmişten günümüze devam etmektedir. Ulusal güvenliğe dair kararnamede stratejiler belirlenirken şu kavramlar temel alınmıştır:

- Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliği ve buna bağlı olarak ulusal çıkarları,
- Rus vatandaşlarının özgürlüklerinin sağlanması, yaşam kalitesinin artırılması,
- Ülkenin toprak bütünlüğü, egemenliği ve bağımsızlığı,
- Rusya Federasyonu'nun sürdürülebilir ekonomisi ve sosyal gelişimi,
- Birey, toplum ve devlet güvenliğinin sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması,

²Rusya Devlet Başkanlığı sitesinden alınan belgeden çevirisi yapılmış ve tez ekinde verilmiştir.

- Ulusal güvenlik tehdidine ve ulusal çıkarlara doğrudan veya dolaylı olarak zarar verme olasılığı yaratan bir dizi koşul ve faktörler,
- Rusya Federasyonu Yasalarında ve Anayasasında öngörülen Ulusal güvenliğini ülke savunması ve tüm güvenlik çeşitleri; her şeyden önemlisi devlet, toplum, bilişim, ekoloji, ekonomi, ulaşım, enerji güvenliği ve birey güvenlikleri,
- Rusya Federasyonu'nun ulusal çıkarları birey, toplum ve devlet güvenliğini ve sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması,
- Ulusal çıkarların temini ve ulusal güvenlik tehditlerine karşı devlet organları ve yerel yetkililerce gerçekleştirilen sivil, siyasi, askeri, örgütsel, sosyo-ekonomik, bilişim, yasal ve diğer tedbirlerin iş birliği içerisinde uygulanmasıdır.

2.2.1. Savunma

Rusya Federasyonu'nun 2015 tarihli kararnamesinde Ulusal Güvenliğin sağlanması ve devamlılığına yönelik, en önemli başlıklardan birisi savunmadır. Bu kararname, savunma alanındaki önceliklerin ve geleceğe yönelik yapılması gereken hedeflerin okunmasında önemli bir dayanaktır. Kararnameye göre;

Rusya Federasyonu'nun savunmasının stratejik hedefleri doğrultusunda, ülkenin barışçıl ve dinamik, sosyo-ekonomik gelişimi için gerekli koşulları oluşturmalı ve askeri güvenliğini sağlamalıdır.

Ülke savunmasının stratejik hedeflerine ulaşılması, askeri politikaların uygulanması için askeri çatışmaların önlenmesi ve devletin askeri organizasyonunun iyileştirilmesi, Rusya Federasyonu'nun Silahlı Kuvvetlerinin kullanılması, diğer birlikler, askeri oluşumlar ve kurumların kullanılması, Rusya Federasyonu'nun seferberlik durumunun ve sivil savunma araçlarının hazır ve geliştirilmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir (Madde 34).

Rusya Federasyonu'nun giderek güçlenmesi, karmaşık ve birbiriyle ilişkili olan uluslararası alanda, ulusal güvenliğe yönelik yeni tehdit zeminleri oluşturmaktadır. ABD ve müttefiklerinin dünya meselelerinde hâkimiyetlerini

korumak istemesi Rusya Federasyonu tarafından onaylanmamaktadır. Rusya Federasyonu bağımsız bir iç ve dış politika yürütmesi neticesinde de ABD ve müttefiklerine muhalefet konumunda yer almaktadır (Madde 12).

Uluslararası ilişkilerde, güç faktörünün rolü azaltılmamıştır. Saldırgan silahların kurulması ve modernize edilmesi, yeni türlerini kurma ve kullanma arzusu, küresel güvenlik sistemini ve silah kontrolü alanındaki anlaşma ve anlaşma sistemlerini zayıflatmaktadır. Avrupa-Atlantik, Avrasya ve Asya-Pasifik bölgelerinde eşit ve bölünmez güvenlik ilkelerine uyulmamaktadır. Ayrıca Rusya'nın komşu bölgelerinde askerileştirme ve silahlanma yarışı artış göstermektedir (Madde 14).

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) güç potansiyelini oluşturarak ve uluslararası hukuka aykırı olarak uygulanan küresel işlevlerle donatılması, blok ülkelerinin askeri faaliyetlerini yoğunlaştırması, ittifakını daha da genişletmesi, askeri altyapısını Rus sınırlarına getirmesi, Rusya'nın ulusal güvenliği için bir tehdit oluşturmaktadır. ABD füze savunma sistemlerinden olan yüksek hassasiyetli silahlar ve stratejik nükleer olmayan silahların, Avrupa, Asya-Pasifik bölgesi ve Orta Doğu'da ve ayrıca uzayda konuşlandırıldığında küresel ve bölgesel istikrarı koruma olanaklarını önemli ölçüde azaltılmıştır. Bunun yanı sıra "küresel etki" kavramının pratikte uygulanmasını da bu durum zorlaştırmaktadır (Madde 15).

Uluslararası sorunların çözümüne yönelik devam eden blok yaklaşımları, güncel sorunların ve tehditlerin tümünü önlemekte yeterli olmamaktadır. Afrika ve Orta Doğu'dan Avrupa'ya göç akımlarının yoğunlaşması, Avrupa-Atlantik bölgesindeki bölgesel güvenlik sisteminin NATO ve Avrupa Birliği temelinde inşa edilmediğini göstermektedir (Madde 16).

Avrasya bölgesinde entegrasyon süreçlerine karşı koymak ve sıcak çatışma bölgeleri yaratmayı hedefleyen Batı'nın konumu, Rus ulusal çıkarlarının gerçekleşmesini olumsuz yönde etkilemektedir. ABD ve Avrupa Birliği'nin Ukrayna'da anayasaya aykırı şekilde gerçekleşen bir darbeye olan desteği, Ukrayna toplumunda derin bir bölünmeye ve silahlı bir çatışmanın ortaya çıkmasına neden

olmuştur. Aşırı sağcı milliyetçi ideolojinin güçlendirilmesi ile Rusya halkındaki Ukrayna nüfusuna karşı kasıtlı bir düşman olarak görme algısının oluşumu, devlet içi çelişkileri çözmek için güç kullanımı konusundaki açık sözler, derin bir sosyo-ekonomik kriz Ukrayna'yı, Avrupa'da ve doğrudan Rusya'nın sınırlarında uzun vadeli bir istikrarsızlık odağı haline getirmiştir (Madde 17).

Orta Doğu, Afrika, Güney Asya ve Kore Yarımadası'ndaki devam eden sıcak çatışma alanlarıyla birlikte, yeni "sıcak noktalar" ortaya çıkmaktadır ve herhangi bir devletin hükümeti tarafından kontrol edilmeyen bu bölgeler artış göstermektedir. Silahlı çatışma, bölgesel terörizm, etnik ve dini çatışmalar ve aşırılığın diğer tezahürlerinin yayılmasının temelini oluşturmaktadır. Kendisini "İslam Devleti" olarak ilan eden bir terör örgütünün ortaya çıkması ve etkisini güçlendirmesinin temel nedeni, bazı devletlerin terörle mücadele alanında uygulamış olduğu çifte standartlı bir politikanın sonucuna dayanmaktadır (Madde 18).

Nükleer silahlara sahip ülkelerin sayısındaki artış, kimyasal silahların yayılması ve kullanılmasının yanı sıra yabancı devletlerin bu biyolojik silaha sahip olmaları ve üretimleri için potansiyele sahip olmaları hakkındaki belirsizliklerin artmasına da sebebiyet vermiştir. ABD'nin askeri ve biyolojik laboratuvar ağı, Rusya'ya komşu devletlerin topraklarında genişleme göstermektedir (Madde 19).

Ekonomik ve özellikle siyasi iç karışıklığın hâkim olduğu ülkelerde silah üretiminde kullanılacak tehlikeli malzemeler, envanterler ve silahların bu tür ülkelerde kolay temin edilebilmesi, teröristlerin ellerine düşme ihtimalini artırmaktadır (Madde 20).

Sınır bölgelerinde ulusal güvenliğin sağlanması, Rusya Federasyonu devlet hudutlarında yüksek teknoloji ve çok işlevli sınır güvenliği tesisleri ve sistemleri kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Böylece sınır faaliyetlerinin etkinliği ve Rusya Federasyonu sınır bölgelerinin sosyo-ekonomik gelişimi artmakta ve bölgeler arası işbirliğini ve devletlerarası sınır işbirliğini verimli kılmaktadır (Madde 48).

Uluslararası güvenlik alanında Rusya başta siyasi ve hukuki enstrümanlar, diplomasi ve barış mekanizmalarının kullanımına bağlı kalmaktadır. Ulusal

ıkarlarını korumak için askeri gücün kullanılması ancak alınan tüm önlemlerin (şiddet içermeyen) etkisiz kalması durumunda mümkündür (Madde 29).

Stratejik caydırıcılık ve askeri çatışmaların önlenmesini sağlamak amacıyla ve Rusya'ya karşı askeri kuvvet kullanımını önlemek, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak için birbiriyle ilişkili politik, askeri, askeri teknik, diplomatik, ekonomik, bilgi ve diğer önlemler geliştirilmekte ve uygulanmaktadır. Stratejik caydırıcılık ve askeri ihtilafların önlenmesi, nükleer caydırıcılık potansiyelinin yeterli düzeyde tutulması yoluyla sağlanır ve dahası Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri, diğer birlikler, askeri oluşumlar ve organların belirli bir savaşmaya hazır olma derecesinde tutulmasıyla da gerçekleştirilmektedir (Madde 36).

Devletin askeri teşkilatı, mevcut ve muhtemel askeri tehlikeler ve askeri tehditlerin zamanında tespiti, askeri teşkilatın dengeli bir şekilde geliştirilmesi, savunma potansiyelinin oluşturulması, Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri, diğer birlikler, askeri oluşumlar ve modern silahlara sahip askeri kuvvetlerin askeri ve özel teçhizat ile donatılması Rusya Federasyonu'nun askeri-sanayi kompleksinin gelişimi sağlamaktadır (Madde 37).

Rusya Federasyonu herhangi bir seferberlik durumuna karşı, devlet askeri teşkilatının, askeri-teknik potansiyelinin yeterli bir seviyeye getirilmesini, zamanında aktif hale gelebilecek önlemlerin planlanmasını amaçlamaktadır. Rusya Federasyonu ekonomisinin hazırlanması bunun içinde Rusya Federasyonu'nun kurucu kuruluşlarının ve belediyelerin ekonomisi, devlet otoritelerinin eğitimi, yerel yönetimler ve kuruluşlar, Rusya Federasyonu'nun Silahlı Kuvvetleri, diğer birlikler, askeri oluşumların seferberlik ve savaş esnasında devletin ve halkın ihtiyaçlarını gidermek amacıyla ve görevlerini yerine getirecek organlardır (Madde 39).

Rusya Federasyonu topraklarındaki nüfusun, maddi ve kültürel değerlerin askeri çatışmalar sırasında ortaya çıkan tehlikelerden, bu çatışmalar sonucunda ortaya çıkan tehlikelerden, doğal afetler, kazalar ve acil durumlara karşı korunma ve hazırlık tedbirleri sivil savunma kuvvetlerinin ve araçlarının hazırlığı ile yapılmaktadır (Madde 40).

Ülkenin savunması sağlanırken; askeri olmayan müdahale yöntem ve araçlarının kullanımı, diplomasi ve barışçılaştırma mekanizmaları, uluslararası askeri ve askeri teknik işbirliğinin genişletilmesi, silah kontrolü ve diğer uluslararası yasal araçların kullanımı da dahil olmak üzere, rasyonel yeterlilik ve etkinlik ilkeleri esas alınmaktadır (Madde 41).

2.2.2. İç Politika

Rusya'nın ulusal güvenliğinin belirlenmesi ve sağlanması noktasında hem dış hem de iç politikasını oldukça büyük önem arz etmektedir. Bu politikalar sayesinde hedeflenen planların ulusal çıkarlara yönelik uygulanması sağlanmaktadır. Buradan hareketle Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliğinde uzun vadede ulusal çıkarları şu şekilde sıralanmaktadır :

- Rusya ulusal çıkarlarını korumak için, maliyetli bir yüzleşme (savaş ve yeni silahlanma yarışı) haricinde, açık, rasyonel ve pragmatik bir dış politika izlenmelidir.
- Rusya Federasyonu'nu anayasal düzenin dokunulmazlığını, devletin egemenliğini, bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve dokunulmazlığını sağlamak amacıyla ülkenin savunmasını güçlendirilmelidir.
- Bölgesel ve işlevsel alt sistemlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi yoluyla ve benzer yabancı sistemlerle işbirliği yapılmalıdır.
- Devletin ve kamu güvenliğinin stratejik hedefleri, anayasal sistemi, egemenliği, Rusya Federasyonu devlet ve bölge bütünlüğünün, birey ve toplumun temel hak ve özgürlükleri, toplumda barış, siyasi ve sosyal istikrar korunmalıdır. Bunların yanı sıra toplumun ve bölgelerin doğal afet ve kazalara karşı acil durumlardan korunması da söz konusudur.
- Devletin ve kamu güvenliğinin temel amacı, kişisel güvenlik ve mülkiyet haklarının garantörü olarak devletin rolünü güçlendirmek, suç önlemenin (bilgi alanı dâhil), yolsuzluk, terörizm ve aşırılığın yasal düzenlemelerinin iyileştirilmesidir. Bunların yanı sıra uyuşturucu maddelerin yayılması ve bu tür olaylara karşı mücadele, devlet güvenliği ve kolluk kuvvetlerinin sivil toplum ile etkileşimini arttırmaktadır.

- Vatandaşların Rusya Federasyonu'nun kolluk kuvvetlerine ve adli sistemlerine olan güvenini artırmak, yurtdışındaki Rus vatandaşlarının haklarını ve meşru çıkarlarını korumanın etkinliği ve devlet ve kamu güvenliği alanında uluslararası işbirliğinin genişletilmesi de devletin ve kamu güvenliğinin temel amaçları arasındadır.
- Devletin ve kamu güvenliğinin sağlanması, kolluk kuvvetlerinin ve özel hizmetlerin, devlet kontrolünün (denetleme) etkinliğini artırarak gerçekleştirilir. Birleşmiş devlet suç önleme sisteminin, özellikle reşit olmayanların işlemiş olduğu suçların ve diğer suçların (kolluk kuvvetlerinin etkinliğinin izlenmesi ve değerlendirilmesi de dâhil) geliştirilmesi; sosyal ilişkilerde kriminalleşmesini azaltmaya yönelik özel tedbirlerin geliştirilmesi şeklindedir.
- Rusya Federasyonu'nun sürdürülebilir kalkınmasının ve stratejik ulusal önceliklerin uygulanmasının önündeki engel olan yolsuzluğa sebep olan nedenlerin ve koşulların ortadan kaldırılmasına özel önem atfedilmiştir. Bu amaçla, Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Stratejisi ve Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Planları uygulanmaktadır. Toplumda yolsuzluk suçları için bilinçlendirmeler yapılarak bu olgunun kabul edilemezliği atmosferi oluşturularak bu alanda yasal uygulamalar geliştirilmektedir.

2.2.3. Dış Politika

Rusya Federasyonu'nun ulusal çıkarlarının sağlandığı, uluslararası hukuka dayanan ve eşitlik, karşılıklı saygı, devletlerin içişlerine müdahalesizlik, karşılıklı yararlanmaya yönelik işbirliği, küresel ve bölgesel kriz durumlarının siyasi olarak çözümlenmesi ilkelerine dayanan istikrarlı bir uluslararası ilişkiler sistemi oluşturmayı amaçlayan aktif bir dış politikayı desteklemektedir. Rusya, Birleşmiş Milletleri ve Güvenlik Konseyini böyle bir uluslararası ilişkiler sisteminin temel unsuru olarak görmektedir ve Rusya Federasyonu, BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika), RIC (Rusya, Hindistan, Çin), Şanghay İşbirliği Teşkilatı, Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Forumu, G20 ve diğer uluslararası kuruluşlar ve ortaklarla etkileşimini arttırmaktadır (Madde 87-88).

Bağımsız Devletler Topluluğu, Abhazya Cumhuriyeti ve Güney Osetya Cumhuriyeti Devleti üyeleri ile ikili ve çok taraflı işbirliğinin geliştirilmesi, Rusya Federasyonu için dış politikanın kilit alanlarından birisi olarak görülmektedir. Rusya, Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye devletler çerçevesinde, bölgesel ve alt bölgesel entegrasyon ve koordinasyon potansiyelini geliştirmektedir. Ayrıca Ortak Güvenlik Antlaşması Örgütü, Avrasya Ekonomik Birliği ve Bağımsız Devletler Topluluğunun birlik devletleri Abhazya Cumhuriyeti ve Güney Osetya Cumhuriyeti'ne taraf devletler ile sınır bölgelerinde genel durum üzerinde dengeleyici bir etkiye sahiptir (Madde 89).

Rusya Federasyonu, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nün kalitatif gelişimini sürdürerek, askeri ve politik-askeri nitelikteki bölgesel zorluklar ve tehditlerle (uluslararası terörizm ve aşırılıkçılık, uyuşturucu kaçakçılığı ve psikotropik maddeler, yasadışı göç de dahil olmak üzere) yasadışı ve bilgi alanındaki tehditler ile yüzleşebilecek evrensel bir uluslararası organizasyona dönüşmektedir (Madde 90).

Avrasya Ekonomik Birliği'nin kurulması, Avrasya alanına yeni bir entegrasyon kapısı açmıştır. Rusya Federasyonu, mümkün olan her şekilde, birliğin üye devletlerinin ekonomilerinin küresel ekonomi içerisinde rekabet edebilirliğinin artırılmasına, istikrarlı gelişimine çok yönlü modernleşmesine, işbirliği ve daha fazla entegrasyon amacıyla birliğin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır. Dahası böyle bir birlik ile mal, hizmet, sermaye ve emeğin serbest dolaşımını sağlamak, ortak altyapı ve yatırım projeleri uygulamak çalışanların da yaşam standartlarını iyileştirmektedir (Madde 91).

Rusya Federasyonu, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün politik ve ekonomik potansiyelini arttırmaya ve Orta Asya'daki karşılıklı güven ve ortaklığın güçlendirilmesine destek olacak pratik tedbirleri teşvik etmek için büyük önem vermektedir. Dahası örgütün üye devletleri ve gözlemci ülkeleri ile ikili olarak diyalog ve işbirliği içerisinde olunmasına da değinilmiştir. Bunların yanı sıra örgüte tam üyelik için katılım sağlama hususunda istekli ülkelerle çalışmak için özel dikkat gösterilmelidir (Madde 92).

Rusya Federasyonu, küresel ve bölgesel istikrarın sağlanması konusunda kilit bir faktör olarak görülen, Çin Halk Cumhuriyeti ile kapsamlı bir ortaklık ve stratejik işbirliği geliştirmektedir. Rusya Federasyonu, Hindistan Cumhuriyeti ile ayrıcalıklı bir stratejik ortaklığa ayrıca önem vermektedir (Madde 94).

Rusya Federasyonu, Asya-Pasifik bölgesinde, bloksuz bir şekilde bölgesel istikrar ve güvenliğin sağlanması için güvenilir mekanizmaların (örgütlerin) kurulmasını desteklemektedir. Yine Rusya Federasyonu bölge ülkeleriyle siyasi ve ekonomik işbirliğinin etkinliğini arttırmakta, bölgesel entegrasyon yapıları çerçevesinde de bilim, eğitim ve kültür işbirliğini genişletmektedir (Madde 95).

Rusya Federasyonu, Latin Amerika, Afrika ülkeleri ve bu devletlerin bölgesel birlikleriyle insani ve eğitimsel temasların yanı sıra güvenlik işbirliği alanında siyasi, ticari, ekonomik, askeri-teknik işbirliğini geliştirmektedir (Madde 96).

Rusya Federasyonu, Avrupa ülkeleri ve Avrupa Birliği ile karşılıklı yarar sağlayan işbirliğinin güçlendirilmesini, Avrupa'da ve Sovyet sonrası alanda entegrasyon süreçlerinin uyumlaştırılmasını ve ayrıca Avrupa-Atlantik bölgesinde açık ve yasal kolektif güvenlik sistemi oluşturulmasını desteklemektedir (Madde 97).

Rusya Federasyonu, Amerika Birleşik Devletleri ile bir bütün olarak Rus-Amerikan ilişkilerini etkileyen uluslararası durumları göz önünde bulundurarak, ekonomik alanda dâhil olmak üzere, birbiriyle örtüşen menfaatler temelinde, teferruatlı bir ortaklık kurmakla ilgilenmektedir. Uluslararası anlaşmaları kapsayacak şekilde silah kontrol mekanizmalarının geliştirilmesi, güven artırıcı önlemlerin güçlendirilmesi, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesine ilişkin sorunların çözülmesi, terörle mücadelede işbirliğinin genişletilmesi ve bölgesel çatışmaların çözülmesi hususu Rusya ve ABD ortaklığının en önemli alanları olarak görülmektedir (Madde 98).

Kuzey Kutup Bölgesi'nde (Arktik) adil ve karşılıklı yarar sağlayacak uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi özel önem arz etmektedir (Madde 99).

2.2.4. Uluslararası İstikrar

Rusya Federasyonu'nun uzun vadede sürdürülebilir kalkınması için uygun koşulların yaratılması, tüm küresel stratejik istikrarı etkileyen faktörlerinde göz önünde bulundurarak, evrensel güvenilir ve eşit güvenliğin güçlendirilmesi yoluyla, nükleer silahlardan arınmış bir dünyaya geçilmesi, stratejik istikrarın sağlanması ve tek tip ve adil uluslararası hukuk ilkeleri temelinde gerçekleştirilebilir (Madde 100).

Uluslararası toplumlarla ilişkilerde, Rusya Federasyonu stratejik saldırı silahları alanında istikrar ve öngörülebilirliği sağlama ilkelerine güvenmektedir. Bu tür ilişkilerin pratikte uygulanması, stratejik saldırı silahlarının azaltılması ve sınırlandırılmasıyla ilgili uluslararası anlaşmalara uyulması ve gerekirse bu alanda yeni anlaşmaların geliştirilmesini kolaylaştırmaktadır (Madde 101).

Rusya Federasyonu, stratejik istikrarın sağlanması sürecine, başta nükleer silaha sahip olan ülkelerin ve evrensel güvenliği sağlamak için ortak eylemlerle ilgilenen ülkelerin katılımını desteklemektedir (Madde 102).

Rusya Federasyonu, uluslararası arenada, nükleer silahların ve diğer kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesine yönelik uluslararası mekanizmaların güçlendirilmesinde, diğer devletlerle birlikte duruşunu bozmadan hareket eder. Bunların yanı sıra Birleşmiş Milletler Tüzüğü'ne aykırı olarak askeri güç kullanımını önleyen, askeri yapıdaki silah kontrolü ve silah sanayisinde yeterliliğe bağlı bir pozisyonda yer almaktadır (Madde 103).

Rusya Federasyonu, stratejik istikrarını korumak için: (Madde 104)

- Uluslararası hukuk sisteminin parçalanmasının, zayıflatılmasının, seçicilik uygulamasının, istikrarsızlık ve çatışmalara yol açmasının önlenmesine ve istikrarının korunmasına katkıda bulunur;
- Silahların sınırlandırılması ve azaltılması alanındaki uluslararası anlaşmaların hükümlerini yerine getirir ve dahası ulusal çıkarları karşılayan yeni anlaşmaların geliştirilmesine ve sonuçlandırılmasına katılır;

- İkili ve çok taraflı anlaşmalar temelinde, nükleer potansiyellerin azaltılması konusunda daha fazla görüşmelere ve çözüm önerilerine açıktır. Ayrıca uluslararası güvenlikten ve stratejik istikrardan ödün vermeden nükleer silahların azaltılması için doğru koşulların oluşturulmasına yardımcı olur;
- Konvansiyonel silahlı kuvvetlerin azaltılması ve sınırlandırılması, askeri alanda güven artırıcı tedbirlerin geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerine katılarak, bölgesel istikrarın güçlendirilmesine katkıda bulunur;
- Uluslararası barışı korumada silahlı çatışmalar sorununun çözülmesinin etkili bir araç olduğunu düşünerek, Birleşmiş Milletler Tüzüğü ilkelerine uygun olarak bu kurumun güçlendirilmesini destekler;
- Uluslararası bilgi güvenliği sisteminin oluşumuna katkıda bulunur;
- Doğal ve insan kaynaklı felaketleri ve diğer acil durumları ortadan kaldırmak için ve dahası bu durumlardan etkilenen ülkelere insani yardım sağlamak için, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılır.

Rusya Federasyonu, uluslararası alanda stratejik istikrar ve eşit çok taraflı etkileşimin sağlanması için, stratejik saldırı silahları alanında caydırıcılık potansiyelini en düşük maliyet seviyesinde tutmak için gereken her türlü çabayı göstermektedir (Madde 105).

Rusya Federasyonu'nun ile NATO arasındaki ilişkilerde belirleyici olan etken, ittifakın askeri faaliyetlerini arttırması ve askeri altyapısını Rusya sınırlarına yaklaştırması, füze savunma sistemi oluşturması ve uluslararası hukuka aykırı olarak ittifakı küresel fonksiyonlar (blok dışı ülkeler) ile güçlendirme girişimlerinde bulunmasıdır (Madde 106).

Rusya Federasyonu, Avrupa-Atlantik bölgesindeki genel güvenliği güçlendirmek için eşitlik temelinde NATO ile ilişkiler geliştirmeye hazır durumdadır. Bu tür ilişkilerin derinliğini ve içeriğini, ittifakın Rusya Federasyonu'nun askeri-politik planlamasını ve meşru çıkarlarını dikkate göz önünde bulundurması ve uluslararası hukukun normlarına uymaya hazır olup olmadığına karar verecektir (Madde 107).

2.2.5. Devlet ve Kamu Güvenliği

Vatandaşların yaşam hakkının korunmasının devamlılığı, güvenliğinin devlet sorumluluğu altında korunması ve kamusal alan ile özel alan arasındaki emniyet hizmetlerini içeren kamu güvenliği, siyasi, ekonomik ve hukuksal yönleri olan ülkenin yerleşmiş düzeninin sürekliliğini sağlayan üst düzeyde önlemleri içeren ulusal güvenliğin bir parçasını oluşturmaktadır (Özdemir, 2016, s. 84-85). Rusya Federasyonu son Kararnamesinde ulusal güvenlik içerisinde önemli bir başlık olarak gördüğu devlet ve kamu güvenliğine yönelik ana tehditleri şu şekilde sıralamıştır: Madde 43)

- Ulusal çıkarlara zarar veren, yabancı devletlere ait istihbarat teşkilatlarının özel faaliyetleri,
- Rusya Federasyonu'nun anayasal sisteminin güç kullanılarak değiştirilmesine yönelik terörist ve aşırılık yanlısı örgütlerin faaliyetleri,
- Devlet makamlarının çalışmalarının istikrarsızlaştırılması, askeri ve endüstriyel tesislerin, halkın ihtiyaçlarının karşılanmasında önem arz eden tesislerin, ulaşım altyapısının ve işleyişinin tahrip edilmesi veya ortadan kaldırılması,
- Kitle imha silahlarının ele geçirilerek, radyoaktif, zehirli kimyasal ve biyolojik tehlikeli maddelerle ve nükleer terör eylemleri yapılarak bu yöntemler aracılığıyla halkın korkutulması,
- Rusya Federasyonu'nun kritik bilgi ve haberleşme altyapısının güvenliği ve sürdürülebilirliğinin engellenmesi tehdidi,
- Milliyetçi ve aşırılık yanlısı dini ideolojiyi kullanan radikal halk derneklerinin ve gruplarının faaliyetleri,
- Yabancı ve uluslararası sivil toplum kuruluşları, finansal ve ekonomik yapılar ve ayrıca şahısların Rusya Federasyonu'nun birlik ve toprak bütünlüğünü bozmayı amaçlayan, geleneksel Rus manevi ve ahlaki değerlerini tahrip etmeye yönelik, "renkli devrimlerine" ilham vermek de dâhil olmak üzere ülkedeki iç politik ve sosyal durumu dengesizleştirmek,

- Yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı ve psikotropik maddeler, silah ve mühimmatlar, patlayıcı maddeler, yasadışı göç ve insan kaçakçılığı yapan teşkilatlar ile ilgili ulus ötesi de dâhil olmak üzere suç örgütleri ve gruplarının faaliyetleri,
- Faşizm, aşırılıkçılık, terörizm ve ayrılıkçılık ideolojisinin yayılması ve propagandası için toplumda sivil barışa, politik ve sosyal istikrara zarar veren bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı ile ilgili faaliyetler,
- Kişiyeye, mülkiyete, devlet gücüne, kamu ve ekonomik güvenliğe karşı cezai suçlar,
- Yolsuzluk,
- Küresel iklim değişikliğine bağlı olarak yangınların meydana gelmesi, altyapı tesislerinin teknik durumunun kötüleşmesi, doğal afetler, kazalar ve felaketlerin meydana gelmesidir.

Devlet ve kamu güvenliğine yönelik tehditleri engellemek ve bu alanlardaki güvenliği sağlamak amacıyla yapılması gerekenler ise belgede şu şekilde sıralanmıştır:

- Federal yürütme organlarının yapısı ve faaliyetleri iyileştirilmekte olup, ulusal çıkarlara zarar veren yabancı devletlerin özel hizmet ve örgütlerinin istihbarat ve diğer yıkıcı faaliyetlerini belirlemek, önlemek ve bastırmak,
- Rusya Federasyonu'nun anayasal sistemine, insan haklarına ve özgürlüklerine karşı, kamu ve özel mülkiyet, kamu düzeni ve güvenliğine yapılan terörizm eylemleri, dini radikalizmin tezahürleri, milliyetçilik, ayrılıkçılık, diğer aşırılık biçimleri, organize suç ve saldırıların önüne geçmek ve engellemek,
- Rus vatandaşlarının yurtdışındaki suç örgütleri ve terörist gruplarının faaliyetlerine katılımını engellemenin yanı sıra, sosyal ve etnik çatışmaları önlemek ve etkisiz hale getirmek,
- Güvenli operasyon rejimi güçlendirilerek, ülkenin savunma sanayi, nükleer, kimyasal, yakıt ve enerji komplekslerinin, halkın ihtiyaçlarının

karşılanmasında önem arz eden tesislerin ve ulaşım altyapısının terör örgütlerine karşı korunması,

- Haberleşme alanındaki tehditleri belirleyerek ve analiz ederek bunlara karşı koyabilmek için uygulanan sistemi iyileştirilmek,
- Vatandaşlara ve topluma yönelik aşırılık yanlısı ve terörist örgütlerin, dış güçlerin ve propaganda yapılarının yıkıcı bilgi etkisinden korunmasını artırmak için önlemler almak,
- Kolluk kuvvetlerinin ve özel hizmetlerin kapsamlı gelişimi sürdürülmek amacıyla çalışanların sosyal güvenceleri güçlendirmek, yasal yaptırımların artırılması için bilimsel ve teknik desteğin iyileştirilmesi, devlet ve kamu güvenliğinde mesleki eğitim sisteminin geliştirilmesi, modern özel araç ve ekipmanların hizmete alınması,
- Tüm bunların sağlanması ile devlet ve kamu güvenlik kuruluşlarının sosyal sorumluluğu artmaktadır.

2.2.6. Sosyal-Kültürel Gelişim

Ülkenin batı ve doğu bölgelerinin sosyal ve kültürel gelişim durumları arasında ciddi farklılıklar olan ve 200'den fazla milletin temsilcilerini bünyesinde barındıran Rusya Federasyonu, ülkenin sosyo-kültürel gelişimine büyük önem vermektedir. Ulusal güvenlik konseptinde ülkenin sosyal ve kültürel yüzü ile ilgili aşağıdaki gibi açıklamalar verilmiştir. Akabinde bu alanlara yönelik öncelikli hedefler belirlenmiştir.

Rusya geleneksel, manevi ve ahlaki değerlerini geliştirmektedir. Bu noktada genç nesilde Rus tarihine layık bir tutum oluşmaktadır. Rusya Federasyonu'nu, çok uluslu halklar, ailevi ve dini geleneklerini koruyan yurtseverleri bir araya getirmektedir.

Rusya Federasyonu halklarının tarihsel olarak oluşturulmuş ortak manevi, ahlaki, kültürel ve tarihi değerler sistemi Rus kimliğinin temelini oluşturmaktadır.

Ayrıca Rus kültürünün ayrılmaz bir parçası olan Rusya Federasyonu'nun çok uluslu halkın kültür yapısı da Rus kimliğinin temelini oluşturur (Madde 77).

Maneviyatın maddiyattan üstün olması; insan yaşamını korumaya, insan haklarını ve özgürlüklerine, aileye, yaratıcı çalışmaya, anavatana hizmet etmeye, ahlaki ve ahlaki normlara, hümanizm, merhamet, adalet, karşılıklı yardımlaşma ve birlikteliği, Rusya halklarının tarihi birliğine, ülkenin tarihinin devamlılığı geleneksel Rus manevi ve ahlaki değerleri olarak görülmektedir (Madde 78).

Rusya Federasyonu ulusal güvenlik tehditlerini önlemek için, Rus toplumunun iç birliğini güçlendirmeye, sosyal istikrarını oluşturmaya, etnik uyum ve dini hoşgörüsünü sağlamaya, ekonomideki yapısal dengesizlikleri ortadan kaldırmaya, modernize etmeye ve ülkenin savunma kapasitesini artırmaya odaklanmaktadır.

Rusya'nın ulusal güvenliğinde, uzun vadede ulusal çıkarlarında Rusya Federasyonu'nun ulusal fikir birliğini sağlamak, politik ve sosyal istikrarını güçlendirmek ayrıca demokratik kurumlarını geliştirmek, devlet ile sivil toplum arasındaki etkileşim mekanizmalarını iyileştirmek vardır.

Kültür alanında ulusal güvenliği sağlamaya yönelik stratejik hedefler ise şunlardır: (Madde 76)

Rus toplumunun temelini oluşturan, geleneksel Rus manevi ve ahlaki değerlerin korunması ve geliştirilmesi, çocukların ve gençlerin vatandaşlık ruhu bilinci ile eğitimi;

Ülkenin ortak kültürel alanı olan Rusya Federasyonu halklarının Rus kimliği çatısı altında korunması ve yaygınlaştırılması;

Rusya'nın küresel insani ve kültürel alandaki rolünün artırılması şeklindedir.

Kültür alanındaki ulusal güvenliğe yönelik tehditler şunlar olarak görülmektedir: (Madde 79)

Geleneksel Rus manevi ve ahlaki değerlerin aşınması ve Rusya Federasyonu'nun çok uluslu halkının birliğinin dış kültürel ve bilgi yayılması (düşük kaliteli kitle kültürü ürünlerinin yayılması dâhil), propagandaya izin ve şiddet, ırksal, ulusal ve dini hoşgörüsüzlüğün yanı sıra dışsal ve kültürel genişleme yoluyla zayıflamasıdır. Ayrıca Rus dilinin dünyadaki rolünü azaltılması, Rusya'da ve yurtdışında öğretim kalitesinin düşmesi, Rusya'yı ve dünyanın tarihini tahrif etmeye yönelik çalışmalar ve kültürel eserlere zarar verilmesi.

Rusya Federasyonu ulusal güvenliğin sağlanmasına yönelik olarak kültür alanında stratejik hedeflerine ulaşabilmek için ulusal devlet kültür politikası olarak; geleneksel Rus manevi ve ahlaki değerlerini güçlendirme ve arttırmayı, ulusal, dini, ırksal hoşgörüyü sağlamayı, Rusya Federasyonu halklarına karşılıklı saygı beslemeyi ve ayrıca etnik ve bölgeler arası kültürel bağları geliştirmeyi amaçlamaktadır. Tüm bunların sağlanabilmesi için ilgili federal yürütme organlarının ve Rusya Bilimler Akademisinin devlet kültür politikasının uygulanması konusundaki faaliyetlerinin koordinasyonu yoğunlaştırılmaktadır (Madde 80).

Kültür alanında ulusal güvenliğin güçlendirilmesi için özel önem taşıyan, Rusya dilinin Rusya Federasyonu devlet dili olarak işlevinin uygulanmasına ilişkin devlet politikasının uygulanması, ülkenin devlet bütünlüğünün sağlanması ve Rusya halklarının etnik gruplar arası iletişiminin sağlanması, Sovyet sonrası coğrafyada entegrasyon süreçlerinin gelişimi için önemli adımlar atılarak yurtdışındaki vatandaşların dilsel ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Tüm bunlara ek olarak Rusya, Avrasya entegrasyon sürecini hızlandırabilmek için Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinde Rus dili ve kültürü çalışmaları programlarını da desteklemektedir (Madde 81).

Kültür alanında ulusal güvenliğin güçlendirilmesi hususunda şunlar katkıda bulunmaktadır: (Madde 82)

- Geleneksel Rus manevi, ahlaki ve kültürel değerlerin korunmasında ve güçlendirilmesinde kültürün birincil rolünün etkinleştirilmesi, Rusya Federasyonu'nun çok ırklı halkının birliğinin güçlendirilmesi;

- Rus toplumunu dış ideolojik ve değer genişlemesinden ve yıkıcı bilgi ve psikolojik etkilerden korumak için önlemler alınması, bilgi alanını kontrol altına alarak ve aşırıcı ürünlerin yayılmasının engellenmesi, şiddet propagandası, ırksal, dini ve etnik hoşgörüsüzlüğün önüne geçilmesi ve tüm bu alanlarda Rusya Federasyonu'nun kültürel egemenliğinin sağlanması;
- Vatandaşlar için manevi, ahlaki ve yurtsever bir eğitim sisteminin oluşturulması, eğitim sisteminde manevi ve ahlaki gelişim ilkelerinin tanıtılması, gençlik alanındaki ulusal politikalarda, kültürel ve eğitimsel faaliyetlerin yaygınlaştırılması;
- Kültürel organizasyonların maddi ve teknik temelini geliştirilmesi, vatandaşların yaratıcı gelişimini ve sanatsal eğitimini teşvik etmek amacıyla boş zaman etkinliklerinin düzenlenmesi ve uygun koşulların oluşturulması;
- Yerli kültür turizminin geliştirilmesi;
- Sinematografik ve basılı ürünlerin, televizyon ve radyo programlarının ve İnternet kaynaklarının yaratılması için uygun bir devlet düzeninin oluşturulması;
- Kültürel miras alanlarının durumu (tarihsel ve kültürel anıtlar) üzerindeki devlet kontrolünün güçlendirilmesi, bu alanda muhafaza, kullanım ve devlet koruma şartlarının ihlali konusundaki sorumluluğun artırılması;
- Tarih ve kültür alanında uzmanlarının eğitim ve hazırlık süreçlerinin iyileştirilmesi ayrıca söz konusu uzmanlarının sosyal güvencelerinin de sağlanması;
- Bağımsız Devletler Topluluğu üye devletlerinin topraklarında ve komşu bölgelerde ortak bir insancıl, bilgi ve telekomünikasyon ağının geliştirilmesi;
- Çok taraflı uluslararası işbirliği içerisinde Rusya'nın kültürel potansiyel çıkarlarının ön planda tutulması şeklindedir.

2.2.7. Ekonomik Gelişme

Ülkenin istikrarlı ve dinamik gelişimini sağlayan en önemli unsurun, güçlü ekonomi olduğunu Rusya Federasyonu 2000'li yıllarındaki tecrübesinden çok iyi bilmektedir. Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliğinin sağlanmasında ekonomik

alan ve bu alandaki güç önemli bir yer tutmaktadır. Kararnamede ekonomik alana yönelik hedefler ve stratejiler şu şekilde yer almaktadır: (Madde 55-62)

Rusya Federasyonu ekonomide güvenliğini sağlayabilmek için ekonomik dengesizliklerin giderilmesini, bölgesel kalkınmayı ve işgücü piyasasının gelişimini, ulaştırma, bilgi, sosyal ve eğitim altyapılarının sağlanmasını, yeni bir ekonomik büyüme coğrafyasının oluşumunu,yeni endüstriler,sanayi, bilim ve eğitim merkezlerinin kurulmasını, temel ve uygulamalı araştırmaların etkinleştirilmesini, genel, mesleki ve yüksek öğrenimin kalitesinin artırılmasını, ulusal yatırım ve finansal kurumların gelişimini ve son olarak diğer ülkelerden Rusya'ya sermaye göçünü teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Uluslararası alanda bazı ülkelerin Rusya Federasyonu'na dayattığı kısıtlayıcı ekonomik önlemler uygulanmış olsa da Rusya ekonomisi, küresel ekonominin istikrarsızlığı koşullarında potansiyelini koruma ve güçlendirme kabiliyetini göstermektedir.

Global dünya düzeninde yeni bir policentrik (çok merkezli) modelinin oluşması, küresel ve bölgesel istikrarsızlıkları da beraberinde getirmektedir. Globalleşen dünyadaki kalkınmanın dengesizliği, ülkelerin refah düzeyleri arasındaki farkın derinleşmesine, kaynaklar için mücadelenin artışına, pazarlara erişim ve ulaşım arterlerinin kontrolü ile ilgili çekişmeleri yoğunlaştırmaktadır. Tüm politik, finansal, ekonomik ve bilgi araçları yelpazesini, uluslararası arenada nüfuz mücadelesinde önemli rol oynamaktadır. Özel hizmetlerin potansiyeli de giderek daha fazla kullanılmaktadır. Devletlerarasındaki rekabetin giderek artması sosyal gelişimi, insani, bilimsel ve teknolojik potansiyellerin değerlerini arttırmaktadır. Özellikle bu noktada Arktik ve Okyanuslar Rusya için kaynak gelişimine liderlik etmektedir.

Ekonomik sürece etki eden siyasi faktörler ve ayrıca bazı devletlerin kendi jeopolitik sorunlarını çözmek amacıyla finansal, ticari, yatırım ve teknoloji politikaları gibi araçlarla ekonomik yöntemlerini uygulama girişimleri uluslararası ekonomik ilişkiler sisteminin istikrarını zayıflatmaktadır. Küresel ekonomi ve

finansal sistemdeki yapısal dengesizliklerin arka planında yer alan artan borçlar, enerji kaynakları piyasasındaki dengesiz dağılım, büyük ölçekli finansal ve ekonomik krizlerin tekrarlanma riskini arttırmaktadır.

Devletler giderek büyüyen uluslararası istikrarsızlığa karşı kendi bölgelerinde meydana gelen olayların çözümü için farklı çözüm arayışları içerisine girmişlerdir. Bölgesel ve yerel ticaret ve diğer ekonomik anlaşmalar, kriz ortamlarında en önemli korunma yollarından biri haline gelmiştir. Bunun neticesinde ise bölgesel (ortak) para birimlerinin kullanımına olan ilgi artmaktadır.

Rusya Federasyonu, devletlerin güvenli ve eşit güvenliğinin sağlandığı, halkların karşılıklı saygılı olduğu ve kültürlerinin çeşitliliğinin korunduğu, gelenekleri ve çıkarları üzerine hukukun temel ilkelerini esas alarak uluslararası ilişkilerini kurmaktadır. Rusya Federasyonu'nun dünyanın farklı yerlerinden mümkün olan en fazla sayıda eşit ve güvenilir ortaklık edinmek amacıyla, yabancı ülkelerle karşılıklı olarak yararlı ve eşit şartlarda ticaret ve ekonomik işbirliğine yönelmesi, Rusya'yı çok taraflı ticaret sistemlerine sorumlu bir katılımcı yapmaktadır.

Rusya Federasyonu'nun ekonomik gelişimi, ekonomik güvenliğinin sağlanması ve vatandaşlar için istihdam alanlarının yaratılması, ekonominin yeni bir teknolojik gelişim seviyesine ulaşması, Rusya'nın gayri safi yurtiçi hasıla bakımından dünyada önde gelen ülke sayısına girmesi ve iç ve dış tehditlerin etkisine başarıyla direnmesi ulusal güvenliğin sağlanmasındaki stratejik hedefler olarak görülmektedir.

Ekonomi alanında ulusal güvenliğe yönelik temel stratejik tehditler düşük rekabetçilik ortam, ihracat-hammadde geliştirme modelinin korunması ve dış ekonomik koşullara bağımlılık, geleceğe yönelik teknolojilerin geliştirilmesinde ve uygulanmasındaki gecikmeler, ulusal finansal sistemin spekülasyon yabancılık sermayenin eylemlerine karşı savunmasızlığı, bilgi altyapısının güvenlik açığı, ulusal bütçe sisteminin dengesizliği, yabancı kuruluşların yargı alanlarındaki önemli bir kısmının mülkiyet haklarının tescili, kaynak tabanının bozulması ve tükenmesi,

stratejik öneme sahip minerallerin üretiminin ve rezervlerinin azaltılması, ilerici işgücü yetersizliği, gölge ekonomisinin (kayıt dışı ekonomi) önemli bir payının korunması, yolsuzluk koşulları ve ekonomik ve finansal ilişkilerin kriminalleşmesi, yasadışı göç, bölgelerin dengesiz kalkınması, ulusal yerleşim sisteminin istikrarının azaltılması şeklindedir.

Rusya Federasyonu'na karşı küresel ve bölgesel ekonomik krizler, haksız rekabetin artması, yasal yolların hukuka aykırı kullanılması, ulusal ekonomi konularının ısı ve enerji arz istikrarının ihlalleri, gelecekte ise mineral, su ve biyolojik kaynak kıtlığı Rusya Federasyonu'nun ekonomik güvenliğini olumsuz etkilemektedir.

Ekonomik güvenliğin sağlanması endüstriyel güvenliğin ve ulusal inovasyon sisteminin geliştirilmesi yoluyla, ulusal ekonominin öncelikli sektörlerinin modernizasyonu ve geliştirilmesiyle, Rusya Federasyonu'nun yatırım çekiciliğinin artırılmasıyla, iş ortamının iyileştirilmesi ve uygun bir iş ortamı oluşturulması suretiyle gerçekleştirilmektedir.

Rusya Federasyonu'nda ekonomik güvenliği sağlamasında önemli rol oynayan faktörler; sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı ve işgücü verimliliğini artırmak için devlet ekonomik düzenlemelerinin artırılması, yeni kaynakların keşfi, finansal sistemin işleyişi ve gelişimi istikrarlı hale getirilerek bu alanlarda güvenliğin sağlanması, bütçe sisteminin dengelenmesi, hükümetler arası ilişkilerin iyileştirilmesi, sermaye ve nitelikli uzmanların ülkeden çıkışının engellenmesi, yurt içi tasarrufların artırılması, yatırımların dönüştürülmesi ve enflasyonun azaltılmasıdır. Tüm bunların yanı sıra yolsuzlukla mücadele alanında ve gölge ekonomisine karşı aktif önlemler alınmalı ve askeri, gıda, bilgi ve enerji güvenliği alanında faaliyet gösteren Rus üreticiler devlet tarafından desteklenmelidir.

Ekonomi alanında ulusal güvenliğin uzun vadede sağlanmasının temel yöntemlerinden birisi de, standart kalitede yerli enerji iç talebin sürdürülebilir bir şekilde sağlanmasını içeren enerji güvenliği seviyesini arttırmaktır. Ayrıca enerji verimliliği ve enerji tasarrufu artışı, yerli enerji şirketlerin ve enerji üreticilerinin

rekabet edebilirliğini, yakıt ve enerji kaynakları kıtlığının önlenmesi, stratejik yakıt rezervlerinin oluşturulması, buna bağlı olarak rezerv kapasitesi, ekipman üretimi, enerji ve ısı tedarik sistemlerinin istikrarlı çalışması enerji güvenliği seviyesini sağlamaktadır.

Enerji güvenliğini sağlamak için yakıt ve enerji kompleksinde devlet yönetiminin etkinliğini arttırmak, tüketicilere yönelik enerji arzının güvenilirliğini ve sürekliliğini oluşturmak, ülkenin küresel enerji pazarındaki teknolojik egemenliğinin sağlanmak, gelecek vaat eden enerji teknolojileri alanında tasarruf ve enerji verimliliğini tanıtmak, enerji işleme derecesini arttırmak, Rusya Federasyonu dışındaki hidrokarbon yataklarının geliştirilmesinde dış pazarlarda Rus enerji tedarikçilerine ve Rus maden şirketlerine yönelik ayırımı engellenmek, birkaç devletin enerji piyasalarını siyaset temelinde düzenleme çabalarının önüne geçmek, ekonomik fizibilite yerine, umut vaat eden enerji tasarrufu teknolojilerini geliştirilmek ve uluslar arası alanda değiş tokuş yapılmasını sağlamak gerekli şartlar olarak görülmektedir.

Ekonomi alanında güvenlik tehditlerini önlemek amacıyla, devlet yetkilileri ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde, aşağıdakileri içeren devlet sosyo-ekonomik politikalarını uygulamaktadır: (Madde 62)

- Makroekonomik durumun sürdürülebilirliğinin sağlanması, ekonominin reel sektörünü destekleyen gelişmiş ülkelerin oranlarının üzerinde, ekonomik büyüme oranlarının teşvik edilmesi;
- Ekonomide devlet yönetiminin verimliliğinin ve kalitesinin artırılması, maliyetler ve verimsiz bütçe harcamalarının azaltılması, kamu fonlarının kötüye kullanılmasını, zimmete geçirilmesini ve yolsuzluğun engellenmesi, devlete ait varlıkların yönetiminin verimliliğinin arttırılması;
- Finansal sistemin güçlendirilmesi, egemenliğinin sağlanması, ruble döviz kurunun istikrarı, döviz düzenlemelerinin ve kontrolünün optimize edilmesi, enflasyonun azaltılması, finansal piyasaların ulusal altyapısının geliştirilmesi, banka oranlarının düşürülmesi, doğrudan yatırım seviyesinin artırılması, uzun

vadeli para yoluyla kredinin elde edilebilirliği, yurtiçi tasarrufun sağlanması, Rus sermayesinin geri dönüşü ve yurtdışına ihracatının azaltılması;

- Dengeli bir bütçe sisteminin sağlanması ve Rusya Federasyonu'ndaki hükümetler arası ilişkilerin geliştirilmesi;
- Rus yargı yetkisinin çekiciliğinin artırılması, iş faaliyetleri için koşulların iyileştirilmesi, rekabetin geliştirilmesi, devlet kontrol (denetim) organlarının faaliyetlerine yeni yaklaşımların geliştirilmesi, vergi ve hukuk sistemlerinin istikrarının sağlanması, özel mülkiyet haklarının güvence altına alınmasının sağlanması ve sözleşmelerin uygulanması;
- Rasyonel ithal ikamesinin uygulanması, yabancı teknolojilere ve endüstriyel ürünlere kritik bağımlılığın azaltılması, tarımsal sanayi kompleksi ve ilaç endüstrisinin hızlandırılması;
- Yeni ileri teknoloji endüstrilerinin geliştirilmesi, uzay araştırmaları, nükleer enerji, geleneksel endüstrilerde liderliğin geri dönüşü (ağır mühendislik, uçak mühendisliği ve enstrüman mühendisliği) alanındaki pozisyonların güçlendirilmesi, elektronik ve hafif sanayinin, gemi yapımı ve makine-lojistik ve bakım sektörünün revizyonu ve aynı zamanda ekonomi sektöründe teknolojik seviyenin istatistiksel değerlendirme sisteminin güncellenmesi;
- Rusya Federasyonu'nun seferberlik ihtiyaçlarını ve ülke ekonomisinin uzun vadede ihtiyaçlarının karşılanması için yeterli miktarda maden kaynağı stratejik rezervlerinin oluşturulması;
- Verimli bir ulaştırma altyapısının dengeli ve gelişmiş bir şekilde geliştirilmesi ve Rusya Federasyonu'nun ulaşım bağlantı seviyesinin artırılması, ulaşım koridorlarının ve multimodal taşımacılık ve lojistik merkezlerinin oluşturulması, yol yapımının hacminde ve kalitesinde artışa dayanan tek bir ulaşım alanının oluşturulması;
- Ekonomik kalkınmanın stratejik hedeflerine hitap etmek için kamu-özel ortaklık araçlarının kullanımının geliştirilmesi, özellikle Kuzey Kutbu, Doğu Sibirya ve Uzak Doğu'da, temel ulaştırma, enerji, bilgi ve askeri altyapı oluşumunun tamamlanması, Kuzey Deniz Yolu'nun ve Baykal-Amur arasındaki Trans-Sibirya demiryollarının geliştirilmesi;

- Küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesine katkıda bulunmak için; bir işletme kurmayla ilgili maliyetleri azaltmak, iş başlangıcına bağlı vergi yükünü azaltmak, İş geliştirme merkezi, sanayi ve teknoloji geliştirme parkları oluşturmak, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ürünlerine talep yaratmak, devlete ait şirketlerin tedariklerine erişimi kolaylaştırmak, büyük projelerin uygulanmasına katkıda bulunmak;
- Kayıt dışı istihdamın azaltılması ve iş ilişkilerinin yasallaştırılması, insan sermayesinin geliştirilmesine yönelik yatırımların artırılması;
- Etnik, dilsel, kültürel ve dini farklılıkları göz önünde bulundurarak, yabancı vatandaşlar da dâhil olmak üzere, yerli halk ve işgücü göçmenlerinin çıkar dengesinin sağlanması, göç muhasebesinin iyileştirilmesi, işgücündeki bölgelerin ihtiyaçlarına göre işgücü göçmenlerinin makul bölgesel dağılımının sağlanması;
- Uluslararası iş bağlantılarının geliştirilmesi, yabancı yatırımların ve teknolojilerin çekiciliği, ortak projelerin uygulanması, Rus ürünleri için satış pazarlarının genişletilmesi, yabancı ülkelerin dünya pazarlarını politik ve ekonomik çıkarları temelinde düzenleme girişimlerine karşı çıkılması.

Ekonomik güvenliğin güçlendirilmesine yönelik, Rusya Federasyonu'nun stratejik planlama belgeleri, Rusya Federasyonu'nun kurucu kuruluşları ve makro bölgeler temelinde kamu idaresinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır (Madde 63).

Bölgesel düzeyde istikrarlı bir ulusal güvenlik durumu, Rusya Federasyonu kurucu kuruluşlarının bütünleşik ve sistemik gelişimi, aralarındaki ekonomik bağların genişlemesi ve güçlendirilmesi ile sağlanmaktadır (Madde 64).

Bölgesel düzeyde ulusal güvenliğin sağlanmasının orta vadede ana yollarından biri, Rusya Federasyonu'nun kurucu varlıklarının sosyo-ekonomik kalkınmasında bölgeler arası farklılaşma seviyesinin azaltılması, ülkenin yapısal olarak bölgesel kalkınması, altyapısal kısıtlamaların ortadan kaldırılması ve ulaştırma, mühendislik ve sosyal altyapının koordine edilmesi için bir mekanizma oluşturulmasıdır. Tüm bunların yanı sıra her seviyede mühendislik ve sosyal

altyapıların, stratejik ve bölgesel planlama sisteminin iyileştirilmesi, sektörel ve bölgesel kalkınmanın karşılıklı koordinasyonunun sağlanması, ulusal uzlaştırma sisteminin iyileştirilmesi ve Rusya Federasyonu bölgesinde üretici güçlerin dağıtım sisteminin geliştirilmesi söz konusudur (Madde 65).

Uzun vadede, Rusya Federasyonu'nun oluşumundaki orantısızlıkla ilişkili ulusal güvenlik tehditlerini ortadan kaldırmak için Rusya Federasyonu'nun kurucu kuruluşlarının bağımsız ekonomik kalkınmasını ve işbirliğini sağlamak, yatırım ve girişimcilik faaliyetlerini artırmak, mali güvenliği ve mali ilişkileri iyileştirmek, ekonomik büyüme merkezleri ve sosyo-ekonomik gelişme alanlarının sayısı arttırmak gerekmektedir (Madde 66).

2.2.8. Demografinin Önemi

Yüz ölçümü bakımından dünyanın en büyük ülkesi olmasına rağmen, Rusya Federasyonu 146,5 milyon (MFA) nüfusu ile dünyada dokuzuncu sırada yer almaktadır. Bu bakımından, ülke nüfusunun artırılması ve yaşam şartlarının iyileştirilmesi Rusya için hayati önem taşımaktadır. Rusya'nın ulusal güvenliğinde de demografik meselelere önemli yer ayrılmıştır. Uzun vadede demografi konusundaki ulusal çıkarlar şu şekilde ifade edilmiştir:

- Rusya Federasyonu'nun ulusal fikir birliğini, politik ve sosyal istikrarını güçlendirmek ayrıca demokratik kurumlarını geliştirmek, devlet ile sivil toplum arasındaki etkileşim mekanizmalarını iyileştirmek;
- Rusya Federasyonu vatandaşlarının refah ve güvenliğinin sağlanması konusunda yerel yönetimlerin yetkilerinin etkinliğinin artırılması,
- Vatandaşların can güvenliğine yönelik önleyici tedbirlerin alınması ve bu algının oluşturulması şeklindedir.

Rus vatandaşlarının yaşam kalitesinin iyileştirilmesi alanında ulusal güvenlik stratejik hedefleri; öncelikle gelir artışına bağlı olarak nüfusun sosyal ve gelir eşitsizliğinin azaltılması ve vatandaşların maddi, sosyal ve manevi ihtiyaçlarını karşılanmasıdır.

Rus vatandaşlarının yaşam standartlarına yönelik tehditler; ekonomik gelişimin dinamiklerinin yetersiz olması, teknolojik gelişime ayak uydurulamaması, Rusya Federasyonu'na karşı ekonomik ambargoların uygulanması, ayrılan bütçenin kötüye kullanılması, vatandaşlar arasındaki gelir adaletsizliği, tüketim mallarının ve hizmetlerin kalitesinin azalmasıdır.

Vatandaşların yaşam kalitesinin temini gıda güvenliği, konforlu konutlara erişimin kolaylığı, yüksek kaliteli ve güvenli mal ve hizmetler, modern eğitim ve sağlık hizmetleri, spor tesisleri, yüksek verimli istihdam alanlarının oluşturulması ile sağlanmaktadır. Ayrıca sosyal mobilitayı arttırmak için uygun koşulların oluşturulması, iş kalitesinin ve nezih koşulların sağlanması, emeğin karşılığının ödenmesi, sosyal olarak önemli istihdamın desteklenmesi, iyi bir emeklilik ortamının oluşturulması, toplu taşıma ve ulaştırma mühendislik altyapısının engellilere erişimine uygun bir şekilde tanzim edilmesi gerekmektedir (Madde 52).

Devlet yetkilileri ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak vatandaşların yaşam kalitesine yönelik tehditlere karşı aşağıdaki önlemleri almaktadır: (Madde 53)

- İnsan hak ve özgürlüklerinin korunmasına yönelik mevzuat, adli ve yasama sistemlerinde düzenlemelerin yapılması,
- Vatandaşların refahının artışına yönelik çalışmaların yapılması, gelir bakımından farklılaşmaların azaltılması, emeklilik sisteminin geliştirilmesinin sağlanması, belirli vatandaş kategorileri için sosyal destek ve sosyal hizmet sisteminin iyileştirilmesi de dâhil olmak üzere yoksulluğun azaltılması,
- Vatandaşların istihdamı için destek sağlanması, işçilerin haklarına riayet edilmesi, işsizliğe karşı koruma sisteminin geliştirilmesi, engellilerin işgücü faaliyetlerine katılması için gerekli koşulların oluşturulması,
- Nüfus artışına yönelik teşviklerin yapılması, ölüm oranının azaltılması, sağlıklı bir yaşam tarzının sürdürülmesi, çocuklar ve gençler için gerekli spor altyapısının oluşturulması, sağlıklı bir hayat tarzının teşvik edilmesi,
- Ulaşım ve konut altyapısının iyileştirmesi ve geliştirmesi,

- Vatandaşların doğal afet ve kazalardan kaynaklı acil durumlardan korunmasının yanı sıra, Rusya Federasyonu topraklarında doğal afet ve kazaların ortaya çıkma riskini azaltmaya yönelik önlemlerin alınması,
- Bilgi altyapısının gelişmesi, toplumun sosyo-politik, ekonomik ve manevi yaşamının çeşitli konularında bilginin kullanılabilirliğinin artırılması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı da dâhil olmak üzere Rusya Federasyonu genelinde kamu hizmetlerine eşit erişimin sağlanması,
- Vatandaşların yaşam kalitesini iyileştirmek için bütçe tahsislerinin kullanımı ve kamu-özel ortaklık mekanizmaları üzerindeki kontrol sisteminin iyileştirilmesi.

İnsanın en temel ihtiyaçlarından olan beslenme ve sağlıklı yaşam, gıda güvenliği esasıyla mümkün hale gelmektedir. Gıda güvenliği konusu, bilindiği üzere, son yıllarda hemen hemen bütün ülkeler açısından, halk sağlığı ve ekonomik boyutu nedeniyle önem kazanan ve önemi giderek artan bir konu haline gelmiştir. Gıda güvenliğine ilişkin olarak Rusya Kararnamede şu amaçlara ulaşmayı hedeflenmiştir: (Madde 54)

- Rusya Federasyonu'nun gıda bağımsızlığının sağlanması,
- Tarımsal sanayi ve balıkçılık kompleksleri, gıda endüstrisi ve iç pazarın altyapısının geliştirilmesi ve modernizasyonu,
- Tarımsal üreticiler için devlet desteğinin artırılması ve ürün satış pazarlarına erişimlerin kolaylaştırılması,
- Su ürünleri yetiştiriciliğinde damızlık ve seleksiyon (balık çiftçiliği) gelişimi, tarım bitkilerinin tohumları için yeterli miktarda federal fonun oluşturulması (tohum sigortası fonları dâhil), hayvan yemi, protein-vitamin, mineral katkıları ve premikslerin üretimi ayrıca veterinerlik (zooteknik) ilaç üretimlerinin artırılması,
- Toprak verimliliğini ve ekilebilir tarım arazilerinin artırılması,
- Çevreye salınması amaçlanan genetiği değiştirilmiş organizmaların ve bu organizmaların kullanımı ile elde edilen veya bunları içeren ürünlerin kontrolsüz dolaşımını engellenmesi,

- İnsan sağlığı için gıda güvenliği alanında kontrol sisteminin geliştirmesi,
- Tarım alanında bilim adamlarının ve yüksek nitelikli uzmanların eğitiminin sağlanması.

Rusya Federasyonu'nun egemenliği, bağımsızlığı ve coğrafi bütünlüğu yurtdışındaki vatandaşların haklarının korunmasına katkı sağlamaktadır. Rusya Federasyonu'nun büyük uluslararası sorunları çözmeye, askeri çatışmaları önlemeye, stratejik istikrarı sağlamada ve devletlerarası ilişkilerde uluslararası hukukun üstünlüğu benimsemiş olması yurtdışındaki vatandaşların haklarının korunmasında önemli rol oynamaktadır.

2.2.9. Sağlık

Sağlık hizmetlerinin gelişimi ve Rusya Federasyonu nüfusunun sağlığının güçlendirilmesi, halk sağlığı alanında uzun vadeli devlet politikasının uygulanması için en önemli ulusal güvenlik alanı olarak görülmektedir. Sağlık alanında politikanın stratejik hedefleri şu şekilde belirlenmiştir: (Madde 71)

- Yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, nüfusta sakatlık ve ölüm oranlarının azalması, nüfusta artışın sağlanması, beklenen yaşam süresinin uzatılması;
- Tıbbi bakımın kullanılabilirliğini ve kalitesinin arttırılması;
- İlaçların etkinliği ve güvenliğinde kalite kontrol sisteminin iyileştirilmesi;
- Vatandaşların sağlık koruma (sağlık güvenceleri) alanındaki haklarının gözetilmesi ve bu haklarla ilgili devlet garantilerinin sağlanması şeklinde dir.

Kanser, kardiyovasküler, endokrinolojik, HIV enfeksiyonları, tüberküloz, uyuşturucu bağımlılığı ve alkolizm gibi hastalıkların büyük oranda yayılması, yaralanma ve zehirlenme sayısında artış, yasadışı tüketim için psikoaktif ve psikotropik maddelerin mevcudiyeti, salgınların ortaya çıkışı, halk sağlığı alanında ulusal güvenlik için bir tehdit oluşturmaktadır (Madde 72).

Kamu sağlığı alanında devlet politikasının uygulanmasındaki, tıbbi bakımın kullanılabilirliğini sağlamasında ve nüfusa verilmesine ilişkin güvencelerin

uygulanmasındaki eksiklikler, mevcut sağlık sigortası sisteminin kusurunun giderilmesinde hususunda yaşanan problemler, yüksek teknolojiye sahip tıbbi bakım sisteminin yetersiz finansmanı ve sağlık çalışanlarının kalifikasyon seviyelerinin düşük olması ve bu alanlarda tamamlanmış bir yasal çerçevenin olmaması halk sağlığı alanında ulusal güvenliği olumsuz yönde etkileyen faktörler olarak görülmektedir (Madde 73).

Halk sağlığı alanındaki devlet politikasının amacı, hastalıkları önlemek, başkalarına tehlike oluşturan hastalıkların yaygınlaştırılmasını önlemek, halk için tıbbi bakıma erişimi artırmak, tıbbi hizmetlerin etkinliğini ve kalitesini artırmak, sakatlık seviyesini azaltmak, yeni tıbbi teknolojiler ve ilaçlar geliştirmek ve uygulamaya koymaktır. Bu alandaki devlet politikasını uygulamak amacıyla halk sağlığı sisteminin kuruluş temellerini ve yönetimini geliştirmek için uzun vadeli bir strateji oluşturmak, federal hükümet organlarının, Rusya Federasyonu devlet organlarının ve yerel yönetimlerin halk sağlığının korunması alanındaki yetki ve sorumluluklarını netleştirmek, sağlık yetkililerinin etkileşim sırasını belirlemek gerekmektedir. Ayrıca sosyal olarak önemli hastalıkların önlenmesi ve tedavisi için ulusal bilimsel ve pratik tıp merkezlerini oluşturmak öncelikli amaçlar sırasında yer almaktadır (Madde 74).

Halk sağlığı alanındaki tehditleri önlemek için, kamu otoriteleri ve yerel yönetimler sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde şunları sağlamaktadır: (Madde 75)

- Devlet garantisi altında vatandaşlara ücretsiz tıbbi bakımın yerine getirilmesi, zorunlu sağlık sigortası sisteminin mali sürdürülebilirliğinin arttırılması ve sigorta ilkelerine geçişin tamamlanması;
- Tıbbi hizmetlerin lisanslanması alanındaki yasal düzenlemelerin etkinliğinin arttırılması, tıbbi kuruluşların çalışmalarının kalitesinin izlenmesi, tıbbi kuruluşların çalışmalarının Rusya Federasyonu ve belediyelerin kurucu kuruluşları düzeyinde değerlendirilmesinde tek tip kriterler getirilmesi;

- Koruyucu hekimlik ve birinci derecede sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, kırsal kesimlerde ve ulaşılması zor alanlarda da dâhil olmak üzere yeni örgütsel tıbbi bakım biçimlerinin tanıtılması;
- Tıbbi bakım, ambulans, acil tıbbi bakım ve tıbbi tahliye organizasyonlarının ileri teknoloji dâhilinde iyileştirilmesi ve bu alandaki uzmanların verimliliğinin arttırılması;
- Anne ve çocuk sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesi;
- Çocuklarda dahil olmak üzere palyatif (geçitirici önlem) tedavi ve bakımın geliştirilmesi;
- Kişiselleştirilmiş tıbbın temellerinin oluşturulmasının yanı sıra yenilikçi teşhis, önleme ve tedavi yöntemlerinin geliştirilmesi ve uygulanması;
- Sağlık hizmetlerinin çıkarlarına yönelik temel ve uygulamalı araştırmaların geliştirilmesi ve sonuçlarının uygulanması;
- Sağlık alanında modern bilgi ve iletişim teknolojilerinin tanıtılması;
- İlaç endüstrisinin geliştirilmesi için gerekli ortamın oluşturulması, hammadde ve yabancı tedarikçilere olan teknolojik bağımlılığının önüne geçilmesi ve dahası yüksek kaliteli, etkili ve güvenli ilaçların mevcudiyetinin sağlanması için gerekli koşulların oluşturulması;
- Rusya Federasyonu'ndaki biyolojik durumun izlenebilmesi için bir sistemin geliştirilmesi;
- Halk (çocuklarda dâhil tıbbi rehabilitasyonunun) için sanatoryum tedavi sisteminin geliştirilmesi;
- Halk sağlığı alanındaki uzmanların yeterli miktarda eğitilmesi için eğitim kalitesinin yükseltilmesi ve sürekli bir tıp eğitimi sisteminin oluşturulması;
- Hayırsever kurumlarının arttırılması;

- Halk sağlığı alanında kamu-özel ortaklık araçlarının yaygın olarak tanıtılması;
- Rusya Federasyonu'nun sağlık hizmetlerinin küresel pazardaki rekabet edebilirliğinin arttırılması şeklindedir.

Rusya Federasyonu'nda vatandaşların sağlığını korumak için uygulanan sağlık politikalarında olumlu eğilimler ortaya çıkmıştır ve son dönemlerde doğal nüfus artışı gerçekleşmiştir.

2.2.10. Bilişim ve İletişim Teknolojileri

2016 yılının Kasım ayında kabul edilen “RF Dış Politika Konsepti”nde de ifade edildiği gibi, Rusya'nın dış politikasında belirlenen yeni görev, “küresel bilgi alanında Rus medyası ve kitle iletişiminin konumunu güçlendirmek ve Rusya'nın görüşlerini daha geniş dünya toplumuna ulaştırmaktır”. Bu durum, Rusya Federasyonu'nun bu meseleye verdiği önemi ve ciddi yaklaşımını göstermektedir.

Ulusal Güvenlik Konseptinde belirtildiği gibi, bazı ülkelerin jeopolitik hedeflerine ulaşmak amacıyla ve bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma istekleri nedeniyle, halk bilincini manipüle etmesi ve tarihi tahrif etme de dâhil olmak üzere benzer yöntemleri kullanması, uluslararası durumun doğası üzerinde, küresel bilgi alanındaki çatışmaların artış göstermesine sebebiyet vermektedir.

Özellikle bilgi, iletişim ve yüksek teknolojilerin kullanım alanlarının genişlemesi yeni yasadışı faaliyet biçimleri ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Neticesinde kontrolsüz ve yasadışı göç, insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer ulus ötesi organize suçların tezahürleri ile ilgili tehditler daha tehlikeli hale gelmektedir. Durumun ciddiyetinin farkında olan ve bu konuda ülkede önemli açıklar olduğu şu şekilde ifade edilmektedir:

Yüksek teknolojilerin geliştirilmesinde gecikme, bilimsel ithalata bağımlılık, test cihazları, enstrümanlar ve elektronik bileşenler, bilgisayarların yazılım ve donanımları, stratejik materyaller, yurtdışında rekabetçi yerli teknolojilerin yetkisiz transferi, Rus bilim ve eğitim kuruluşlarına karşı makul olmayan tek taraflı

yaptırımlar, düzenleyici çerçevenin yetersiz gelişimi, bilim, inovasyon ve endüstriyel teknolojiler alanındaki teşvik edici sistemin yetersizliği, öğretmen ve mühendis mesleklerinin prestijinin azalması, bilim, teknoloji ve eğitim alanındaki ulusal güvenliği olumsuz yönde etkileyen faktörler olarak görülmektedir.

Bilim, teknoloji ve eğitim alanında ulusal güvenliği sağlamanın ana amaçlarından biri, bilgi alanı da dahil olmak üzere teknolojik güvenlik seviyesini artırmaktır. Bu amaç doğrultusunda, devlet inovasyonu ve sanayi politikası, nitelikli uzmanların ve çalışanların eğitimi için devlet düzeni sistemi geliştirilmektedir.

Ayrıca temel ve uygulamalı bilim ve eğitim öncelikli hale getirilerek, bilim ve teknolojide kamu-özel ortaklığının geliştirilmesi, bilim, sanayi ve eğitim entegrasyonu için gerekli şartların oluşturulması, askeri, devlet ve kamu güvenliğinin stratejik görevlerini ve ülkenin sürdürülebilir kalkınmasını çözmek için sistematik araştırmalar yapmaktadır.

Bilim, teknoloji ve eğitim alanlarında ulusal güvenliği sağlamaya yönelik stratejik hedefleri olarak şunlar belirlenmiştir: (Madde 67)

- Ulusal ekonominin modernleşmesini sağlayabilecek bilimsel, tasarım ve bilimsel-teknolojik organizasyonlar sisteminin geliştirilmesi, Rusya Federasyonu'nun rekabet avantajlarının gerçekleştirilmesi, milli savunma, devlet ve kamu güvenliğinin sağlanması ve gelecek için bilimsel ve teknik rezervlerin oluşması;
- Sosyal hareketliliğin, genel, mesleki ve yüksek öğrenimin kalitesinin arttırılması, tüm vatandaş kategorileri için erişilebilirliğinin yanı sıra temel bilimsel araştırmaların gelişiminin sağlanması.
- Vatandaşlar için potansiyel tehlike arz eden tesislerde ve yaşam destek tesislerinde teknolojik ekipman ve üretim teknolojilerinin yenilenmesi,

Bilim, teknoloji ve eğitim alanında ulusal güvenlik sorunlarını çözülmesi için aşağıda sıralanan faaliyetlerin temin edilmesi gerekmektedir: (Madde 70)

- Tüm bilimsel araştırma ve üretim döngüsünün revize edilebilmesi için Rusya Federasyonu'nun temel bilimsel araştırmalardan başlayarak sosyo-ekonomik, bilimsel ve bilimsel-teknolojik gelişim öncelikleri uyarınca üretimde uygulamalı bilimlerin etkin hale getirilmesine kadar bilimsel araştırmanın entegre gelişimi sağlanmalıdır.
- İnovasyon pazarının gelişimini teşvik eden ve destekleyen, yüksek katma değerli, teknoloji ürünleri de dâhil olmak üzere yüksek teknoloji ürünlerin ulusal yenilik sistemine uygun şekilde geliştirilmesidir.
- Stratejik ulusal önceliklerin uygulanabilmesi için, ülke çıkarlarına uygun olarak, temel ve uygulamalı bilimsel araştırmalara örgütsel ve bilimsel destek verilmesi, sisteminin kurulması ve devlet desteğinin sağlanmasıdır.
- Gelecek vaat eden yüksek teknolojilerin geliştirilmesi (genetik mühendisliği, robotik, biyolojik, bilgi ve iletişim, bilişsel teknolojiler, nanoteknoloji, doğayı korumaya yönelik teknolojiler);
- Nitelikli çalışanları uluslararası standartlarda en iyi ve ileri teknolojilere uygun olarak hazırlamak için ortaöğretim mesleki eğitim sisteminin geliştirilmesi;
- Bilimsel faaliyetler için uygun koşulların oluşturulması;
- Temel matematik eğitimi, fizik, kimya, biyoloji, teknik bilimler, beşeri bilimler ve sosyal bilimler alanında Rusya'nın öncü konuma gelmesini sağlanması;
- Disiplinler arası araştırmaların geliştirilmesi;
- Rusya'da sorumlu vatandaşların yetiştirilmesi hususunda; okulların gençleri geleneksel Rus manevi, ahlaki, kültürel ve tarihi değerler temelinde aşırılık yanlısı ve radikal ideolojinin önlenmesi temelindeki rolünün artırılması;
- Rus dili, edebiyatı, milli tarihi, laik ahlakın temelleri ve geleneksel dinlerin öğretim kalitesinin artırılması;
- Eğitim kurumlarında aşırı kalabalıklaşma sorunlarının çözülmesi, yetenekli çocuklar, okul dışı ek eğitim, çocukların teknik ve sanatsal yaratıcılıkları için bir destek sisteminin geliştirilmesi;

- Bilim ve eğitim alanındaki uluslararası ilişkilerin aktif gelişimi üzerinden, başta Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi olan ülkeler olmak üzere yüksek kaliteli eğitim hizmetlerinin ihracatının artırılması ve eğitim hizmetlerinin dünya pazarında Rusçada eğitimin çekiciliğinin artırılması.

2.2.11. Çevrenin Korunması

Küresel demografik durum, çevre sorunları ve gıda güvenliği giderek daha da zorlaşmaktadır. Küresel ısınmanın da etkisi ile tatlı su kaynaklarının azalması ve iklim değişikliğindeki etkiler daha belirgin hale gelmektedir. Birçoğu önceden bilinmeyen bulaşıcı yeni virüslerin sebep olduğu salgın hastalıklar ortaya çıkmakta ve yaygınlaşmaktadır.

Çevre güvenliği durumunu, maden, su ve biyolojik kaynak rezervlerinin tükenmesinden, ekonomide çıkarıcı ve kaynak yoğunlu sanayilerin yaygınlığından, doğal kaynakların kullanımında gölge ekonominin etkin olmasından, verimsiz ve “saldırgan/yağmacı” çevre yönetiminin bir sonucu da olarak yüksek derecede kirlilik ve doğal komplekslerin bozulması ekolojik olarak elverişsiz alanların oluşmasına neden olarak, çevre güvenliğini olumsuz yönde etkilenmektedir. Çevresel sorunlar, önemli sayıda çevresel olarak tehlikeli endüstrinin varlığı ki bunlar endüstriyel ve belediye atık sularının atmosferik emisyonlarının artırılması, üretim ve tüketimin katı atıklarının artırılması, bertarafı, geri dönüşümü, yerleştirilmesi ve işlenmesi için kapasite eksikliği ile artmaktadır. Ayrıca çevre kirliliği ile bağlantılı olarak, diğer devletlerin bölgelerinden toksik maddelerin, bulaşıcı hastalıkların, patojenlerinin ve radyoaktif maddelerin sınır ötesi transferinden kaynaklanmaktadır. Tüm bu faktörlerin etkisinin güçlendirilmesi, çevre kontrolü üzerindeki devlet kontrolünün etkin olmamasına ve ekonomik kuruluşlar tarafından çevre standartlarına uyulmamasına katkıda bulunmasının yanı sıra çevre eğitimi ve çevre bilincinin düşük seviyede olmasına da neden olmaktadır (Madde 84).

Çevre güvenliğini ve çevre yönetimini sağlamanın stratejik hedefleri şunlardır: (Madde 83)

- Doğal sistemlerin korunması ve restorasyonu, insan yaşamı ve sürdürülebilir ekonomik kalkınma için gerekli kaliteli çevre ortamının sağlanması;
- Artan ekonomik faaliyetler ve küresel iklim değişikliği bağlamında, çevresel zararları engelleyebilmek için ekonomik faaliyetlerden arındırılmasıdır.

Acil duruma yönelik olarak kararnamede yer alan maddeler şu şekildedir:
(Madde 49)

- Yangın güvenliği alanında, acil durum uyarıları yapılarak olağanüstü halin giderilmesine yönelik, “Devlet uyarı ve acil durum müdahale sistemi biriminin” aktif hale getirilmesi,
- Modern teknik ekipmanların yeterli seviyede tutulması ve yangın kurtarma kuvvetlerinin hazır bulundurulması,
- Denetim faaliyetlerini iyileştirerek acil ve yangın riskini azaltmak üzere önleyici tedbirler için bir sistemin geliştirilmesidir.

Çevre güvenliği ve çevre yönetiminin stratejik hedeflerine ulaşılması, Rusya Federasyonu’nun doğal ekolojik potansiyelinin korunması ve çoğaltılması, vatandaşların çevre eğitimi ve çevre kültürünün seviyesinin yükseltilmesi amacıyla uzun vadeli devlet politikasının oluşturulması ve uygulanması yoluyla gerçekleştirilmektedir (Madde 85).

Çevre güvenliği ve çevre yönetimi alanındaki tehditlere karşı koyabilmek için, devlet yetkilileri ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaparak, aşağıdaki tedbirleri almaktadır: (Madde 86)

- Yenilikçi teknolojilerin tanıtımını ve çevre dostu endüstrilerin gelişiminin teşvik edilmesi;
- Üretim ve tüketim atıklarının kullanılması ve geri dönüştürülmesine yönelik endüstrilerin geliştirilmesi;
- Üretim ve tüketimin katı atıklarının bertaraf edilmesi, geri dönüştürülmesi ve işlenmesi için modern çevre standartlarını karşılayabilecek düzenli depolama alanlarının oluşturulması;

- Atık su arıtma tesislerinin inşası ve modernizasyonu için ve ayrıca zararlı madde ve atık su emisyonlarını azaltmak için yeni teknolojilerin tanıtılması;
- İnsan kaynaklı felaketlerin ve diğer acil durumların olumsuz çevresel sonuçlarının önlenmesi ve ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirlerde yer alan kuvvetlerin teknik potansiyelini ve ekipmanının artırılması;
- Doğada insanoğlunun neden olduğu (antropojenik) zararlı etkilerinin giderilmesi ve ortadan kaldırılmasının yanı sıra, askeri faaliyetler sırasında da dâhil olmak üzere bu tür bir etkiden dolayı kirlenen alanların ve su alanlarının rehabilitasyonunun sağlanması;
- Sondaj ve madencilik sırasında çevreye verilen zararın en aza indirilmesi ve bozulan arazilerin ıslahının sağlanması;
- Devlet çevresel kontrol ve denetim sisteminin geliştirilmesinde, çevrenin, flora ve faunanın, arazi kaynaklarının, radyasyonun kontrol edilmesi, kimyasal ve biyolojik olarak tehlikeli atıkların devlet kontrolü altında izlenmesi, içme suyu atmosferdeki hava ve toprak için sıhhi ve epidemiyolojik standartlara uygunluğun sağlanması;
- Çevre standartlarının ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bir çevre fonları sisteminin oluşturulması;
- Özel olarak korunan denizler ve doğal alanlar sisteminin geliştirilmesi, benzersiz doğal manzaralar ve yaşam sistemleri bunun yanı sıra nadir ve nesli tükenmekte olan bitki ve hayvan türlerinin korunması;
- Rusya Federasyonu sınır bölgelerinde çevresel risklerin azaltılmasına yönelik çevre koruma alanında uluslararası işbirliğinin geliştirilmesidir.

RF Ulusal Çıkarları ve Uygulanmasının Temel Ölçütleri

Rusya'nın ulusal güvenliğinde uzun vadede ulusal çıkarları şu şekilde sıralanabilir:

Vatandaşların yaşam kalitesini iyileştirmek, genel sağlık hizmetlerini güçlendirmek, ülkenin istikrarlı bir demografik gelişimini sağlamak; geleneksel Rus

manevi ve ahlaki değerlerini ve kültürünü korumak ve geliştirmek; ulusal ekonominin rekabet edebilirliğini arttırmak;

Rusya Federasyonu'nu dünya da önde gelen gücü olarak statüsünün korunması doğrultusunda policentrik (ok merkezli) bir dünyada, stratejik istikrarını sağlamak ve karşılıklı yarar sağlayan ortaklığı sürdürmek;

Rusya Federasyonu ulusal çıkarların sağlanması için milli savunma, devlet ve kamu güvenliği, Rus vatandaşlarının yaşam kalitesini yükseltilmesi, stratejik istikrar ve eşit stratejik ortaklığın gerçekleştirilmesi, ekonomik büyümenin sağlanması ve tüm bunların yanı sıra ekoloji ve evre yönetimi, bilim, teknoloji, eğitim, sağlık ve kültür alanları stratejik ulusal önceliklerin temelini oluşturmaktadır.

İşbu stratejinin uygulanması için gerekli düzenlemeler de kararnamede yer almıştır:

Rusya Federasyonu devlet politikasının ulusal güvenlik alanındaki uygulaması, Rusya Federasyonu Başkanı'nın öncülüğünde, Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi'nin koordine edici rolüyle ve güvenlik sisteminin tüm unsurlarının ortak eylemleri ile gerçekleştirilmektedir.

İşbu Strateji, devlet otoritelerinin ve yerel yönetimlerin çabalarını ve kaynaklarını birleştirmesiyle ve sivil toplum kuruluşlarıyla etkileşimlerini geliştirerek ve tüm bunların yanı sıra Rusya Federasyonu'nda stratejik planlamanın bir parçası olarak görülen; politik, örgütsel, sosyo-ekonomik, yasal, bilişim, askeri, özel ve diğer önlemlerin kapsamlı bir Şekilde kullanılmasıyla planlı bir Şekilde uygulanmaktadır. Stratejinin hükümleri, tüm devlet otoriteleri (kurumları) ve yerel yönetimler için bağlayıcıdır. Yine bu strateji, Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenlik ve sosyo-ekonomik gelişimi ile ilgili stratejik planlama belge ve programlarının ve ayrıca devlet kurumlarının faaliyetleriyle ilgili belgelerinin düzenlenmesi ve geliştirilmesi için temel oluşturur. Rusya Federasyonu'nun ulusal çıkarları ve stratejik ulusal önceliklerinin uygulanmasını sağlamak amacıyla stratejik planlama dâhilinde, katılımcı olarak Merkez Bankası'nın faaliyetleri yürütülmektedir.

İşbu Stratejinin uygulanma sürecinin kontrolü, ulusal güvenliğin durumunun devlet tarafından takip edilmesi çerçevesinde gerçekleştirilir; Elde edilen sonuçlar, Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi Sekreteri'nin ulusal güvenlik durumuyla ilgili ve ulusal güvenliğin güçlendirilmesine yönelik hazırlamış olduğu yıllık raporda, Rusya Federasyonu Başkanı'na sunulur.

İşbu Stratejiyi uygulamak amacıyla, Rusya Federasyonu Başkanı'nın öncülüğünde, kamu yönetim sisteminin iyileştirilmesi, ulusal güvenlik ve Rusya Federasyonu'nun sosyo-ekonomik gelişiminin sağlanması alanlarında stratejik planlanmalar yapılır. Stratejik planlar belgelere dökülerek, gelişimi ve uygulanması sağlanır. Ayrıca ulusal güvenlik ve stratejik planlama alanlarında nitelikli uzmanlar yetiştirmek amacıyla gerekli işlemlerin gerçekleştirilmesi sağlanır.

İşbu Stratejinin uygulanması için bilgilendirme, eyalet ve yerel yönetimlerin bilgi kaynakları, dağıtılmış durum merkezleri ve devlet bilimsel kuruluşlarını içeren stratejik planlama federal bilgi sistemi tarafından gerçekleştirilir.

İşbu Stratejinin uygulanmasında, stratejik ulusal öncelikler göz önünde bulundurularak bilgi güvenliğinin sağlanmasına özel önem verilir.

İşbu Stratejinin uygulanmasına yönelik bilgilendirme ve analitik-bilgilendirme desteği, Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi'nin koordinasyonu ile her altı yılda bir yapılan devletin ulusal güvenliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olan değişiklikleri dikkate alarak uygulamasının ve izlenmesinin sonuçlarını göre gerçekleştirilmektedir.

Devlet ulusal güvenliğinin temel ölçütleri içerisinde ulusal güvenlik durumunu değerlendirmek için gerekli temel göstergeler şunlardır:

- Vatandaşların anayasal hak ve özgürlüklerinin korunması, aynı zamanda kişisel ve mülkiyet çıkarları derecesine ilişkin memnuniyetleri;
- Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri'ndeki modern silahların, askeri ve özel teçhizatların payı ve diğer birlikler, askeri oluşumlar ve organların rolü;
- Beklenen yaşam süresindeki gelişim;

- Kişi başına dufen gayri safi yurtiçi hâsıla;
- Decile (gelir farklılığı) oranı (en zengin nüfusun gelirinin yüzde 10'u ile düşük gelirli nüfusun gelirinin yüzde 10'unun oranı);
- Enflasyon oranı;
- İşsizlik oranı;
- Bilim, teknoloji ve eğitimin gelişimi için harcamaların gayri safi yurtiçi hâsıladaki payı;
- Kültür harcamalarının gayri safi yurtiçi hâsıladaki payı;
- Rusya Federasyonu çevre standartlarına uymayan topraklarının payı.

Daha önce belirtildiği gibi, Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi Sekreteri'nin ulusal güvenlik durumuyla ilgili ve ulusal güvenliğin güçlendirilmesine yönelik hazırlamış olduğu yıllık raporda, Rusya Federasyonu Başkanı'na sunulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUSYA FEDERASYONU'NUN ULUSAL GÜVENLİK POLİTİKALARINDA ORTA ASYA

3.1. Orta Asya'nın Jeopolitik Önemi ve Rusya'nın İç ve Dış Ulusal Güvenlik Politikalarındaki Yeri

Rusya'ya göre Orta Asya; Fas'tan Basra Körfezi'ne kadar devam eden Pasifik Okyanusu kıyılarına bakan, Yakın Doğu ve Uzak Doğu arasında kalan ve Ortadoğu'nun bir parçası olan coğrafyayı temsil etmektedir (Davutoğlu, 2011). Coğrafi açıdan ise Orta Asya, Hazar Denizi ile Pamir Dağları arasında, Avrasya kıtasının merkezinde, tarihi İpek Yolu'nun geçiş noktasında bulunan, siyasi ve idari açıdan Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan'ı içine alan bölgedir. Orta Asya ülkelerinin yüzölçümleri 4 milyon kilometrekare ve yine toplam 70,2 milyon civarında bir nüfusu barındırmaktadır (Dünya Bankası, 2018).

1993'ün Ocak ayında bölgesel işbirliğinin görüşüldüğü Almatı'da bir araya gelen Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan devlet başkanlarının zirve sonrasında yapmış oldukları basın toplantısında “Orta Asya” (Sentralnaya Aziya) teriminden beş bölge cumhuriyetinin anlaşılması gerektiğini ve Sovyet kalıntısı olan “Orta Asya ve Kazakistan” (Srednaya Aziya i Kazahstan) tabirinin yanlış olduğunu bölgenin bütünlüğünü yansıtmadığını açıklamışlardır (Purtaş, 2005, s. 189).

Orta Asya tarihi ipek yolunun merkezinde olmasından dolayı, hem bölge hem de dünya ticareti açısından her daim önem arz eden bir konumda olmuştur. Geçmişte olduğu gibi Orta Asya günümüzde de doğu ve batı dünyaları arasında bir köprü olma durumunda yer almaktadır. Bölgede özellikle iletişim, ulaşım ve enerji nakil hatlarının güvenliği bölgenin önemini daha da artırmaktadır. Bu yüzden Orta Asya'ya yönelik olarak çok sayıda enerji nakil hattı projesi bulunmaktadır (Aydın, 2015, s. 2).

Geçmişten günümüze başta Orta Asya olmak üzere Avrasya coğrafyası daima büyük güçlerin mücadele alanı olmuştur. Hem mücadelelerin yaşandığı bir alan

olarak hem de SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte bağımsızlığına kavuşan Orta Asya Cumhuriyetleri, geçmişte SSCB'nin bölge üzerindeki hâkimiyetini devam ettirilebilmek için uyguladığı politikalara bağlı olarak, 1990 sonrasında ekonomik ve güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya kalmışlardır (Dağcı, 2007, s. 1304).

Orta Asya'nın çevresinde yer alan güçlü ve istikrarsız devletler, bölgede hâkimiyet kurma amaçları ve güvenlik kaygılarından dolayı bölgeye özel bir önem vermektedirler. Bölge, tarih boyunca jeopolitik öneminden dolayı küresel güç olma arzusundaki devletler için de cazibe merkezi olmuştur. İngiliz jeopolitikçi Halford Mackinder "Kara Hakimiyet Teorisi" kapsamında, Avrupa ve Asya'yı tek bir kıta şeklinde değerlendirerek Orta Asya'yı da kapsayan bu geniş alana hâkim olan gücün dünyayı denetleyeceğine özellikle dikkat çekmiştir (Karabulut, 2013 s. 55). Ünlü jeopolitikçi Brzezinski ise "Büyük Satranç Tahtası" adlı kitabında, Avrasya'yı bir satranç tahtasına benzeterek bu bölgenin dünyaya hâkim olmak için yapılan güç mücadelelerinin merkezi olduğunu ifade etmiştir (Brzezinski, 2005, s. 27).

Avrasya coğrafyasının kalbi olarak adlandırılan ve tarih boyunca üzerinde hâkimiyet kurma mücadelelerine sahne olan Orta Asya, Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti gibi iki "dev" ülke arasında yer almasının yanı sıra, dünyada sayılı uzay üslerinden Baykonur uzay üssüne sahip olması ve yine sayılı nükleer silah sahibi ülkelerin arasında yer alması (bir nevi tampon bölgesi), tüm siyasi güçlerin dikkatini bu bölgeye çekmektedir (Çetin & İmashova, 2017, s. 235). Dünya siyasetinde gerek jeopolitik gerekse jeostratejik nedenlerle önemli görülen Orta Asya, SSCB'nin dağılmasından sonra jeopolitik ve jeostratejik önemi daha da artmıştır. Bölgenin stratejik değeri, 11 Eylül saldırılarından sonra daha da önemli bir hale almıştır. 11 Eylül saldırıları ile birlikte güvenlik kavramının tek boyutlu bir kavram olmadığı ve bölgesel güvenliğin küresel güvenlikten bağımsız düşünülemeyeceği açıkça anlaşılmıştır. Tüm bu gelişmeler doğrultusunda bölge üzerinde tarihte yaşanan güç mücadelelerinin bir başka boyutu günümüzde yaşanmaktadır. SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte bölgede yeni bağımsız devletler ortaya çıkmasının ardından Orta Asya coğrafyasının jeopolitik yapısında beklenmedik hızlı bir değişim yaşanmıştır. Bu yeni jeopolitik yapılanmada birçok

güç boşlukları ortaya çıkmıştır. Şüphesiz bu güç boşluklarını doldurarak bölge üzerinde hakim olmak isteyen güçler arasında kıyasıya bir rekabet başlamıştır (Edwards, 2003, s. 84).

Orta Asya coğrafyasında her ne kadar yer üstünde karasal iklim ve geniş bozkır alanları etkin olsa da bölge zengin yer altı enerji kaynaklarıyla dikkat çekmektedir. Petrol ve doğalgaz rezervlerinde dünyada önemli bir potansiyele sahip olmalarından dolayı küresel enerji mücadelesinde ABD, Çin, Rusya ve AB'yi karşı karşıya getirmiştir (Aktürk, 2010, s. 21). Özellikle bölge ülkelerinden Kazakistan ve Türkmenistan Hazar denizinde kıyıya sahip olmalarının yanı sıra önemli ölçüde petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip durumdadırlar. Kazakistan ve Türkmenistan'ın yanı sıra Özbekistan'da, dünya piyasasında talebi olan, önemli miktarda kömür, petrol ve doğal gaz rezervleri bulunmaktadır. Kırgızistan ve Tacikistan'da benzersiz bir hidroelektrik potansiyel mevcut ve hidroelektrik kaynakları açısından önemli ülkeler arasında yer almaktadır (Syzdykova, 2018, s. 90).

Rusya'nın Orta Asya'da aktif bir dış politika süreci Putin'in Avrasyacılık düşüncesi doğrultusunda başlamıştır. Böylece Rusya açısından ülke bütünlüğünün korunması ve sağlanması, "arka bahçesindeki" nüfuzun devamı, enerji kaynakları-güzergâhı üzerindeki etkinin devamlılığı, bölgedeki Rus varlığının sürdürülebilmesi ve terörün önüne geçilmesi gibi tarihi sosyo-psikolojik, ekonomik siyasi ve stratejik konularda, stratejik değeri yüksek olan Orta Asya üzerinde gücünü koruyabilmek çok önemli görülmektedir. Orta Asya bölgesinin jeostratejik öneminin yanı sıra Rusya'yı bu bölgeye bağlayan iki önemli neden daha bulunmaktadır. Bunlardan birincisi bölgedeki etnik Rusları korumak, diğeri ise önemli doğal kaynaklar üzerinde denetimini devam ettirmek şeklindedir. Rusya'nın ulusal güvenlik sisteminde merkezi rol oynayan stratejik nükleer silah ve tesisler üzerinde kontrol sağlanması ve bunların idari ve askeri kontrolünün sağlanması gibi hedefler Rus askeri doktrininde de açıkça dile getirilmiştir. Ayrıca Moskova yönetimi Orta Asya'da yeniden söz sahibi olmanın ön koşulunun güçlü bir ekonomiden geçtiğinin farkındadır. Bu yüzden ABD, Çin ve Avrupa için yaşamsal önemi olan bölgedeki enerji kaynaklarını

ve nakil yollarını kontrol altına almaya çalışmakta ve ekonomik büyümesini Batı'yı karşısına almadan gerçekleştirmek istemektedir (Aktürk, 2010, s. 32).

Rusya için güvenlik konusu daima öncelikli konu olarak çalışma alanlarında yer almıştır. Bu durum Rusya'da 2000'li yılların başından itibaren basılmaya başlayan ve baş editörü Vyaçeslav Kuznetsov olan "Avrasya Güvenliği" (Kuznetsov) adlı dergiden de anlaşılabilir. Bu dergi insan ve aile konusundan başlayıp, tarihsel, kültürel, ekonomik, politik, sosyolojik alanları geniş şekilde kapsamaktadır. Bunların arasında Rusya'nın daha çok önem verdiği bölgesel güvenlik konusu ise her sayısında ön plana çıkmaktadır (Yuldasheva, 2016, s. 14).

Haas'a göre Rusya dış güvenliğinin şekillenmesinde geçmiş dönem ile mevcut durumu karşılaştırıldığında SSCB'nin çöküşünden günümüze kadar Rusya'nın güvenlik politikasında yaşanan gelişmeler ışığında dört belirgin özellik ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle Rus güvenlik algılamasındaki ilk özellik, yabancı korkusu olarak belirlenmiştir. Yani Moğol, Fransız, Alman işgali düşüncesi ile desteklenen düşmanları ile komşu olduğu hissini etkili olmasıdır. Bu ilk özellik, bugünkü güvenlik belgelerinde dış tehditlere vurgu yaparken yan etkileri bulundurmaktadır. İkinci özellik güvenliğe yönelik doyumsuz bir arzunun olmasıdır. Buna göre Varşova Paktı'nın genişletilmesi gibi tampon bölgeleri genişletme arzudur temeli altındadır. Günümüzde, bu özellik Rus liderliğindeki askeri işbirliği ve küresel işbirliği ile şekillenmektedir. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ve Şanghay İşbirliği Örgütleri bu maddeye örnek olmaktadır. Geleneksel Rusya güvenlik düşüncesinin üçüncü özelliği ise, Rusya'nın dünyada eşsiz durumu ve liderlik rolüne sahiplenecek üstünlük duygusudur. Bu duruma örnek ise, geçmişte Rusya'nın Çar döneminde başlayan "Üçüncü Roma" teorisi anlayışıdır. Putin ve Medvedev döneminde ise Rusya'nın büyük güç olduğu ve Batı tarafından görmezden gelinemeyeceği açıklamalarda bu düşüncenin günümüzde halen devam ettiğinin göstergesidir. Son olarak dördüncü özellik ise daha çok Rus halkının doğası ile ilgili olarak, Rusların demokratik geleneğin hiçbir mirasına sahip olmayıp tam tersine devlete kulluk etme duygusuna sahip insanlar olmasından kaynaklıdır. Bu özellik Putin'in terörizm

tehdidi gerekçesi ile demokratik kurumları kısıtlayarak merkezi iktidarı ön plana koyan iç güvenlik politikasına yansımıştır. Dolayısıyla Rus güvenlik kurumları federasyon içinde çok büyük etkiye sahiptir. Rus devletinin yüzlerce yıllık bir süreç içerisinde Sibiryâ, Kafkasya ve Orta Asya'ya yayılması da bu amaç doğrultusunda temelde güvenlik sebebiyle olmuştur (Yuldasheva, 2016, s. 14-15).

İlk defa Çar unvanını kullanan IV. İvan'ın (Taşkesenligil, 2017, s. 143) 1552 yılında Kazan'ı işgalinden bu yana Orta Asya egemenliği Rus dış politikasının hedeflerinden biri olmuştur. 1991 yılından sonra Orta Asya ve Kafkasya'da yeni milli devletlerin kurulmasıyla birlikte bölgedeki Rus hâkimiyetinin azalması görülmüştür. Sovyetler Birliği'nin dağılmanın ardından iç sorunlarla uğraşan Rusya, başlangıçta Orta Asya gibi geniş bir coğrafyayı kolayca etki altında tutma potansiyeline sahip olamamıştır (Nogayeva, 2011, s. 129).

Orta Asya'da etkisinin azalmış olmasına rağmen Rusya'nın bölgeye olan ilgisi tamamen yok olmamıştır. Bu ilginin temelinde ise Rusya'nın ulusal güvenliğinin sağlanmasına yönelik amaçları da içeren Rus hedefleri yer almaktadır. Rusya açısından bölgenin sahip olduğu doğal kaynaklar, ucuz işgücü, ulaşım güzergâhları gibi imkânlar ile uyuşturucu ticareti, insan kaçakçılığı, radikal İslamcılarının varlığı ve bölgedeki istikrarsızlık gibi tehditler, bölgeye önem verilmesini gerekli kılmıştır (Nogayeva, 2011, s. 130). Bu durum ile alakalı olarak yalnızca Putin döneminin yayılmacı politikalarıyla değil, Yeltsin döneminin kırılğan Rus siyasetinde dahi önemli bir başlık olarak belirmiş, Orta Asya ile yeniden bütünleşme bir amaç haline getirilmiştir (Blank, 2014, s. 14).

Coğrafi konumuyla Rusya'nın milli menfaatleri ve güvenliği açısından stratejik bir bölge niteliğinde olan Orta Asya, Rusya Federasyonu açısından bir tampon bölge özelliği de taşımaktadır. Özellikle geçmişten beri Rusya, kendisine potansiyel tehdit olarak gördüğü güçlerle her zaman arasında bir tampon bölge oluşturma çabası içinde olmuştur. SSCB döneminde Doğu Avrupa'daki uydu ülkeler bu amaç doğrultusunda görülmektedir. Günümüzde ise, Orta Asya ülkeleri Rusya Federasyonu ile bölgede güçlü bir devlet olarak yer almak isteyen Çin arasında ve özellikle radikal örgütlere karşı bir tampon bölge olarak görülmektedir. Bu

nedenlerden dolayı, Moskova askeri açıdan bölge ülkelerinin Rusya'nın yörüngesinde kalmasını istemektedir (Aliyev, 2016, s. 1).

Rusya'nın Orta Asya politikasını belirlemede güvenliğin en temel faktör olarak görülmesi şu şekillerde örneklenebilir; özellikle Kırgızistan'da, Tacikistan'da ya da beklenmedik bir anda Özbekistan'da meydana gelebilecek herhangi bir istikrarsızlık durumunda Rusya bu durumdan doğrudan etkilenme alanı içerisindedir. Ya da İslamcı grupların Rusya topraklarına yasal olmayan yollarla girmesi, Rus pazarında uyuşturucu üretiminin artması, bölgenin enerji kaynaklarının ihracatı, uranyum kaynakları ve stratejik askeri-sanayi kompleksler üzerinde kontrolün kaybedilmesi, ticaretin azalması, yasadışı göç gibi meseleler Rusya için en önemli sorunlar arasındadır. Özellikle Rusya'nın, 7.200 kilometrelik (Kamalov, 2011, s. 24) Kazak-Rus sınırının daha zor kontrol altında tutulabilmesinden dolayı, Tacikistan sınır kontrolünün sağlanmasını ve etki altına alınması daha olanaklı olarak görülmektedir. Orta Asya'nın tamamını ise güneyden kaynaklanan hem stratejik hem de geleneksel olmayan tehditlere karşı tampon bölge olarak değerlendirmesinin temelinde aslında Rusya'nın mevcut konjonktürde Orta Asya ülkelerindeki herhangi bir hareketlenmeyi kendi güvenliği için direk tehdit olarak belirmesinden kaynaklanmaktadır (Askarov, 2014, s. 179).

Başlangıçta 1992 yılında ilk Rusya Dış Politika konseptinde Orta Asya bölgesine önem verilememiştir. (Kamalov, 2008)'a göre önem verilmemesinin altında yatan temel sebep olarak Rusya'nın politikaları görülmüştür. Buna göre Rusya Federasyonu'nun ilk Devlet Başkanı Yeltsin'in, başlangıçta izlemiş olduğu Batı yanlısı politikası ve Rusya'nın bu cumhuriyetlerin dünya siyasetinde "Yeni Oyuncu" olduklarını dikkate almayarak siyasi ve ekonomik olarak Moskova'ya bağlı kalacaklarına emin olmasından kaynaklanmaktadır. İlerleyen süreç ile birlikte Yeltsin'in dış politika yaklaşımı değişmiştir ve 1993 yılından itibaren BDT coğrafyasında yer alan devletler ile yakınlaşma içerisinde olmuş ve bu durum güvenlik belgelerine yansımıştır. Özellikle de Rusya'nın ekonomik krizinin son bulmasının ardından Orta Asya devletleriyle ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Bu yakınlaşma sürecinde sadece Rusya tek taraflı istekli kalmayıp Orta Asya devletleri

de bu yakınlaşmada olumlu ve ılıman bir hava sergilemişlerdir (Kamalov, 2008, s. 119-120). Böylelikle 1993'den itibaren belgelerde Rusya'nın Orta Asya coğrafyasına yönelik hedefleri görülmektedir. Kısaca Rusya; 1993 yılına kadar Orta Asya'ya yönelik Batı yanlısı politika izlemeye çalışırken, 1993 sonrasında yakın çevre politikasını (near abroad-blijnee zarubej'e) ilan ederek eski Sovyet Cumhuriyetlerinin yaşamsal çıkar alanı olduğunu belirtmiş, bu ülkelere Rusya'nın müdahale etmesinin onun meşru hakkı olduğunu ileri sürmüştür (Özbay, 2006).

21. Yüzyılda Orta Asya, Rusya Federasyonu'nun güvenlik kaygılarını arttıran en kritik savunma bölgelerinden biri olma vasfını devam ettirmiş olduğunun Rusya'nın bölgesel güvenlik hedeflerine yönelik yayımlanmış olduğu askeri doktrinlerinde, ulusal güvenlik belgelerinde ve dış politika konseptlerinde görülmektedir. Bölgenin giderek büyüyen güvenlik riskleri göz önüne alınarak Şanghay İşbirliği Örgütü, AGİT, BM ve gerektiğinde ise NATO ile dahi ortaklıklara gidileceği açık bir dille ifade edilmiştir. Afganistan merkezli tehdit unsurlarının Orta Asya, Kafkasya ve Volga kuşağını etkileyebilmesi ihtimaline yönelik olarak güvenlik kaygılarını, 2008 yılından sonra hazırlanan dış politika konsept belgelerinden de tespit edebiliriz (Mengüç, 2016, s. 72).

Özellikle Putin'in I. Dönem (2000-2008) Belgelerine bakıldığında dış politika konsepti, ulusal güvenlik belgesi ve askeri doktrine göre BDT Rus dış politikasının önceliği olarak sayılmış ve ulusal güvenlik belgesine göre Rusya, BDT'de entegrasyon sürecinin zayıflamasını, BDT üzerinden inşa etmeye çalıştığı "çok kutuplu dünyada" merkezlerden biri olma yolundaki çabasının engellenmesini ulusal güvenliğine yönelik en büyük tehdit olarak görmektedir (Drobijba & Ivanyan, 2002, s. 79). Aynı şekilde Rusya'nın Askeri Doktrininde, "çok kutuplu dünyada" etkin ve aktif merkezlerden biri olmaya yönelik tutumlarına karşı gelinmesini tehdit olarak belirlemiş ve KGAÖ üyeleriyle ortak savunma alanının ve ortak askeri güvenliğin sağlanmasının zorunlu görülmesine vurgu yapılarak, askeri-siyasi ve askeri-teknik alanda işbirliğinin yoğunlaştırılmasını öncelikli hedefi olarak belirlenmiştir. Diğer önemli bir belge olan Rusya Federasyonu Dış Politika Konseptine göre ise BDT üyeleriyle ayrı ikili ilişkiler çerçevesinde olduğu gibi, BDT'nin tamamına yönelik

Gümrük Birliği ve KGAÖ üzerinden işbirliğinin şekillenmesi belirlenmiştir. BDT ülkeleriyle herhangi bir olası çatışmaların kolektif çözümü, askeri-siyasi ve güvenlik alanlarında, özellikle de radikalcılık ve terörizmle mücadele alanlarında işbirliğinin geliştirilmesi öncelikli hedef olarak görülmüştür. BDT ülkeleriyle ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi ve Hazar Denizi'nin statüsünün tüm tarafların çıkarlarına uygun ve karşılıklı yakınlaşmasının sağlanmasına yönelik yeni yaklaşımlar oluşturulması vurgulanmıştır (Drobijba & Ivanyan, 2002, s. 117).

Rusya'nın ulusal güvenlik belgelerinde genel olarak ülkenin güvenliğinin sağlanması için ülke güvenliğine yönelik tehditlerin gerçekçi bir şekilde belirlenerek bu tehditlerin uzun vadede çözümüne yönelik hedefleri içermektedir. Bu hedefler içerisinde yer alan araçlar Rusya için yeterli olacak ölçüde üst düzeyde askeri potansiyel oluşturulması, askeri bilim ve teknoloji alanında daha fazla yatırım yapılması ve askeri-sanayi kompleksinin geliştirilmesi ile görülmektedir. Belgelerde, Rusya'nın BDT'nin savunmasında lider rolü sürdürme yeteneğini yeniden sağlaması gerektiğini, dünyanın stratejik açıdan önemli çeşitli bölgelerinde güvenlik rolü oynamasına vurgu yapılmıştır (Canikoğlu, 2010, s. 149).

3.2. İkili İlişkilerde Orta Asya

Rusya ve Orta Asya İlişkilerinin geliştirilmesine dair, 31 Aralık 2015 tarihli Rusya Federasyonu'nun "Ulusal Güvenlik Stratejisi"nde Bağımsız Devletler Topluluğu ve Orta Asya ülkeleri ile ikili ve çok taraflı işbirliğinin geliştirilmesi hususuna vurgu yapılmıştır.

Rusya BDT ülkeleri içerisinde yer alan Orta Asya ülkeleri ile topluluk haricinde de ilişkilere önem vermiş ve bu doğrultuda 1992 yılının ortalarına kadar yeni bağımsız ülkeler ile diplomatik ilişkiler kurarak, egemenlik, toprak bütünlüğünün korunması, iç işlerine karışmama ilkelerine dayalı dostluk ve işbirliği anlaşmaları yapmıştır. Yalnızca 1993 yılında Rusya ile BDT ülkeleri arasında siyasi ve askeri nitelikte 72 iki taraflı anlaşma imzalanmıştır (Purtaş, 2005, s. 187).

3.2.1. Kazakistan-Rusya İlişkileri

Sovyet sonrası dönemde Rus Dış Politikası'nın en önemli boyutlarından birisini eski Sovyet Cumhuriyetleriyle olan ilişkiler oluşturmaktadır ki bunlar içerisinde Kazakistan olmasa olmazlar arasındadır. Aralık 1991'de iki kısa hafta içerisinde SSCB'nin çözülüşü ve yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkışı oldukça hızlı gerçekleşmiştir (Brzezinski, 2005). Bu çözülüş sürecinden ve önceki dönemde ortaya çıkan toplumsal bunalım beraberinde Birlik Cumhuriyetlerinin ardı ardına bağımsızlıklarını ilan etmesine neden olmuştur. Kazakistan'da bu süreçte 16 Aralık 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir (Saray, 1993, s. 119).

Bağımsız Kazakistan'ın ortaya çıkmasının ardından Rusya, Kazakistan'ın bağımsızlığını 17 Aralık 1991 yılında, Kazakistan ise RF'nin bağımsızlığını 20 Aralık 1991 yılında tanımıştır. İkili ilişkilerin yasal platformunu 25 Mayıs 1992 yılında imzalanan Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı yardım Konusundaki Anlaşma oluşturmaktadır. Bu anlaşma ile Kazakistan ve Rusya tarihinden gelen ilişkilerden yola çıkılarak, karşılıklı egemenlik, toprak bütünlüğü ve mevcut sınırların değişmezliği ilkesine dayalı dostluk ilişkileri hedeflenmiştir (Adilbekova, 2013, s. 32). 25 Mayıs 1992 tarihli anlaşmanın ardından 1994'te imzalanan işbirliği antlaşması ile ilişkilerde derinleşmeye gidilmiştir. Özellikle Kazakistan'ın Rusya Federasyonu'na paralel izlediği politikaların karşılığını 13 Mayıs 2002 tarihli antlaşma ile taçlandırmıştır. Bu anlaşmaya göre Hazar Denizi'nin kuzey kesiminin Kazakistan ile sektörel temelli bölüşümüne olanak sağlamıştır (Kutushova, 2017, s. 185).

Kazakistan ve Rusya özellikle sınır komşusu olmalarının vermiş olduğu avantajlar nedeniyle 300'e yakın ikili anlaşma ve bildiriye imza atmışlardır. Bağımsızlık sonrası iki ülke ilişkilerinin sürecine bakıldığında ilişkilerin temelde şu ana başlıklar etrafında şekillendiği görülmektedir: Askeri ve güvenlik konuları, Kazakistan'da yaşayan Rus nüfusu, nükleer silahlar ve poligonlar, ekonomik ve ticari ilişkiler, enerji kaynakları ve boru hatları güzergâhları, Hazar'ın statüsü çerçevesinde ilişkiler, Baykonur uzay üssü (Poğda, 2012, s. 16).

Rusya ile Kazakistan arasında ilk ilişkiler Mayıs 1992 ayında Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardımlaşma Anlaşması üzerinden gerçekleşmiştir. Anlaşmaya göre, ortak askeri-stratejik alanların kurulması ve Rusya veya Kazakistan için herhangi bir tehdit durumunda askeri üslerin müşterek kullanılması öngörülmektedir. İki taraflı diğer bir anlaşma ise, 6 Temmuz 1998 tarihli 21. Yüzyıla Yönelik Daimi Dostluk ve İşbirliği Açılımı Deklarasyonu'dur. Bunların yanı sıra ortak güvenliği hedefleyen, 28 Mart 1994 tarihli Askeri İşbirliği Anlaşması bulunmaktadır (Nogayeva, 2011, s. 135).

Bağımsızlığına kavuştuğu dönemde Orta Asya Cumhuriyetleri arasında ekonomisi Rusya'ya en fazla bağımlı ülke Kazakistan olmuştur. Nedeni ise Kazakistan'ın ekonomik ve endüstriyel alt yapısının Rusya'ya bağımlı olmasından kaynaklanmaktadır (Çelik, 2014, s. 76). Özellikle Asya krizinin etkisiyle temel ihraç malları olan petrol ve demir dışı metallerin fiyatlarının uluslararası piyasalarda düşmesi, ülkenin tekrar ekonomik durgunluk dönemine girmesine neden olmuş ve 1998 yılındaki Rusya krizi ile Ruble'nin aşırı değer kaybı Kazakistan'ı, ekonomik politikalarını değiştirmeye ve yeni önlemler almaya zorlamıştır. 1990'lı yılların sonlarına doğru Rusya'ya olan ekonomik bağımlılığını azaltmak isteyen Kazakistan, yeni reformlarla ülkeyi uluslararası piyasalara entegre oluşunu hızlandırmıştır. Kısaca krizin kısa bir sürede aşılması ülkedeki olumlu ekonomik değişime önemli katkılar sağlamıştır (Alagöz, Erdoğan, & Yapar Saçık, 2011, s. 53).

1993'te ortaya atılan yakın çevre doktrininden sonra Rusya, Kazakistan'ın kendi etki alanından çıkmaması için dış politikasında duyarlı davranmış ve bu politika doğrultusunda adımlar atmıştır. Bu adımların başında ise Kazakistan'daki Rus askeri varlığının korunmasına yönelik ikili anlaşmaların imzalanması gelmektedir. Genel olarak bakıldığında Kazakistan, Rusya'nın öncülük ettiği tüm bölgesel girişimlerin üyesidir. İki ülke 1992 ve 1995'te imzalanan "Kolektif Güvenlik Anlaşması" ile herhangi bir askeri saldırı durumunda ortak savunma ve askeri yardım konusunda işbirliği içinde olacaklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, 1993'te Türkmenistan dışındaki diğer Orta Asya ülkeleri ve Rusya arasında sınırların dokunulmazlığı konusunda başka bir antlaşma imzalanmıştır. Kazakistan 1995'ten

beri Rusya ve Belarus ile birlikte oluşturulan Gümrük Birliği'nin, 1996'da oluşturulan Şanghay İşbirliği örgütünün üyesidir (Kutushova, 2017, s. 180).

Kazakistan 1993'te sahip olduğu nükleer füze başlıklarını Rusya'ya devretmeyi 1995 yılında kabul etmesinin ardından, Hazar Denizi'nde kendi payına düşen deniz gücünü de Rusya'ya devretmiştir. Ülkedeki askeri üslerin, 1994, 1996 ve 2000 yıllarında imzalanan anlaşmalarla, son anlaşma ile 10 yıl süreyle, Rusya'nın denetiminde kalmasına onaylamıştır. Baykonur Uzay Üssü konusunda 1994 yılında 20 yıl süreli ve Rusya'nın yıllık 150 milyon dolar ödemesi karşılığında bir kira sözleşmesi imzalanmıştır. Ancak Rusya'nın, bu üs için Kazakistan'a yapacağı ödemelerde sorunlar yaşanmış olmasından kaynaklı olarak, Mayıs 2000'de iki ülke arasında Rusya'nın borcunu askeri yardım olarak ödemesi kararlaştırılmıştır (Kutushova, 2017).

18-19 Haziran 2004 yılında uluslararası Avrasya entegrasyon forumundaki konuşmasında dönemin lideri Nursultan Nazarbayev, uluslararası sistemde Kazakistan'ın stratejisinin, dünyanın en önemli güç merkezleriyle çok taraflı veya iki taraflı karşılıklı anlaşmalar yapma çerçevesinde gerçekleştirilen özel işbirliği olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda da dış politikanın en önemli ayağının Rusya Federasyonu ile olan ortak ilişkiler olduğu belirtilmiştir (Kara & Yeşilot, 2011, s. 206).

18 Ocak 2005 tarihinde iki ülke arasında sınır anlaşması imzalanmıştır ve buna göre Rusya, Kazakistan'ın ikinci büyük doğal gaz sahası olan İmaşevkoye bölgesinde önemli imtiyazlar elde etmiştir. Yine anlaşmaya göre, Rusya'ya bu bölgede eşit hak tanımış ve Rus Gazprom şirketi ile Kazak KazMunayGaz arasında ortak çalışma anlaşması imzalanmıştır. Benzer bir anlaşma Hazar'ın Tyub-Karagan alanı için LuKoil ile yine KazMunayGaz arasında gerçekleşmiştir. Rusya bu anlaşmalar çerçevesinde ve benzer anlaşmalar imzalayarak Kazak petrolünün dış pazarlara ulaştırılması noktasında, ülkenin 2020 yılına kadar kuzey rotasına bağımlılığını garantilemiştir. Ayrıca 2004 yılı rakamları ile iki ülke arasındaki ticaret bir önceki yıla göre %23 artış göstermiştir. Rusya Baykonur Üssü konusunda da daha ılımlı bir yaklaşım sergileyerek, üssün kira sözleşmesini 2050 yılına kadar uzatmak

koşulu ile yılda 115 milyon dolar nakit ödeme yapmayı kabul etmiştir. Tüm bunlara ek diğer önemli bir gelişme, iki ülke ortaklığıyla bir bölgesel yatırım bankasının kurulmasıdır (Kutushova, 2017, s. 181).

Rusya Kazakistan siyasi ilişkileri iki ülke arasında imzalanan 300'den fazla anlaşma ile Orta Asya bölgesinde en dikkate değerler arasındadır. Putin döneminde sadece 2012 yılında 9'u devlet başkanları düzeyinde olmak üzere 15 üst düzey karşılıklı ziyaret gerçekleştirilmiştir. Bu durum Rusya ile Kazakistan ikili siyasi ilişkilerinin gelişimi için oldukça önemli role sahiptir (Has, 2013).

Kazakistan'ın kurucu Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in 19 Mart 2019 tarihinde istifasını gerçekleştirmeden önce bu konuyu Putin ile paylaşmasının yanı sıra sonraki süreçte Devlet başkanlığını vekâleten yürüten ve bugünlerde Kazakistan Cumhurbaşkanı olarak seçilen Kasım Jomart Tokayev'in ilk yurt dışı ziyaretinin Rusya Federasyonu'na yapmış olması, Kazakistan Cumhuriyeti'nin çok yönlü dış politikasında öncelik sırasının Rusya Federasyonu olduğunu ve iki taraflı ilişkilerin gelişmesi noktasında bu önceliğin stratejik önem taşıdığını anlaşılmaktadır.

3.2.2. Kırgızistan-Rusya İlişkileri

Kırgızistan, Çin, Rusya, Kazakistan ve Özbekistan gibi büyük ve güçlü komşularla çevrelenmiş, doğal zenginlikleri az olan, denize çıkışı olmayan dağlık bir ülkedir (Purtaş, 2005, s. 198). Günümüz nüfusu Dünya Bankası (The World Bank) verilerine göre 6.3 milyon olan Kırgızistan, 15 Aralık 1990'da egemenliğini ve 31 Ağustos 1991'de bağımsızlığını kabul etmiştir (Meşeryakov, 2014, s. 294).

İkili ilişkiler bağlamında bakıldığında SSCB'nin çöküşünün öncesinde bile, Kırgızistan devlet lideri Askar Akayev, Rusya ile iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesini her zaman Kırgız diplomasininin temel önceliklerinden birisi olarak kalacağından bahsetmiştir. Bağımsızlığının ardından Akayev, Yeltsin'i cumhuriyetine resmi bir ziyaret yapmaya davet eden ilk liderler arasında olmuştur. Bu ziyaret 21 Temmuz 1991'de gerçekleşmiştir ve Rusya liderinin cumhurbaşkanlığı konumundaki ilk yurtdışı gezisi olmuştur (Meşeryakov, 2014, s. 297).

İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler ise 20 Mart 1992’de kurulmuş ve hukuksal temeli ise Haziran 1992’de imzalanmış olan Dostluk ve İşbirliği anlaşması ile sağlanmıştır. Bu süreçte diplomatik ilişkilerin kurulmasının yanı sıra dışişleri bakanlıkları nezdinde işbirliği ve koordinasyon konusunda protokollerde imzalanmıştır (Zverev, Savin, & Belyayev, 2018, s. 106-107). Yine iki ülke arasında Temmuz 1993’te imzalanmış olan “Askeri Sahada İşbirliği Anlaşması” önemli bir yer tutmaktadır (Purtaş, 2005, s. 198-199). Belgede her iki ülkenin birbirlerine kira ödemek koşuluyla askeri üs bulundurma, askeri teknoloji ve silah üretiminde mevcut bağların korunması, karşılıklı gümrüğe tabi tutulmayan silah alışverişi gibi maddeler yer almaktadır (Moiseyev, 1997, s. 165).

Kırgızistan’ın bağımsızlığının ardından devam eden süreçte Rusya Kırgızistan ilişkileri üst seviyedeki toplantılar ile yoğunlaşmıştır. 90’lı yılların ikinci yarısını itibaren birçok yönden Rusya’nın genel manada dış politikasının şekillenmesinin ardından, Orta Asya özelinde de politikalarını yeniden ele almıştır. Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonraki ilk yıllarda belirsizlik ortamının yavaş yavaş ortadan kalkmasının ardından olaylara daha bilinçli yaklaşım sergilemişlerdir. Kırgızistan’ın Batken bölgesinde, 1999 yazında Özbekistan’ın İslami Hareketi militanlarının (Rusya Federasyonu’nda yasaklanmış bir terör örgütü)faaliyetlerini arttırması ve ayrıca Afganistan’daki terör ve kargaşa ortamının yoğunlaşması, öncelikle bölgesel güvenlik alanında Rusya ile ikili işbirliğinin güçlendirilmesini gerektirmiştir (Zverev, Savin, & Belyayev, 2018, s. 107-108).

2000’li yılların başında iki taraflı işbirliğinin en önemli olayı Putin’in Bişkek’e resmi ziyareti olmuştur. Bu sırada, KGAÖ toplu görev güçlerinin ayrılmaz bir parçası olan Kant kenti çevresinde bir Rus hava üssü açılmıştır. Üssün açılma sebeplerinden birisi, Orta Asya yönündeki Rusya stratejisini vurgulamak diğer sebep ise ABD’nin Orta Asya’ya daha fazla nüfuz etmesi bağlamında Moskova’nın bölgedeki konumunu ve askeri-politik varlığını güçlendirmek şeklindedir (Zverev, Savin, & Belyayev, 2018, s. 108).

Kırgızistan ve Rusya ilişkilerinde önemli bir rol oynayan Kırgızistan’da yaşayan Rusların statüsü ile ilgili olarak, iki ülke halklarının ortak bir dil, kültür ve

eğitim ortamlarında yetiştirilmiş olmasından dolayı bağlarının devamlılığını istemektedirler (Bozkurt, 2013). 1996'da Kırgızistan Devlet Başkanı Askar Akayev'in yayınladığı kararname ile Kırgızistan'da Rusçanın yoğunlukta kullanıldığı bölgelerde Rusça, resmi dil statüsüne getirilmiştir. 1996 Ocak ayında yapılan anayasa değişikliği ile de Rusça resmi dil statüsünde sabitleştirilmiştir (Purtaş, 2005, s. 199).

Kırgızistan'ın altın haricinde herhangi bir yer altı kaynaklarına ve gelişmiş sanayiye sahip olmamasından dolayı ekonomisi başka ölkelere bağlı olmak zorunda kalmıştır. Bu konuda Kırgızistan ise önceliğini daima Rusya'dan yana kullanmıştır. Kırgızistan diğer Orta Asya ölkeleri gibi Batı ile iyi ilişkiler geliştirmek istemiş ve hatta Orta Asya ölkeleri arasında Dünya Ticaret Örgütüne üye olan ilk öлке olmuştur. Ancak öлке pazarının küçük olmasından dolayı yatırımcıların ilgisini çekememiş ve bu sebepten dolayı Rusya ile iyi ilişkiler geliştirmeye gayret etmiştir (Kamalov, 2008, s. 121).

19-20 Eylül 2012 tarihinde Cumhurbaşkanı Putin'in Bişkek'e yapmış olduğu resmi ziyaretin ardından iki taraflı işbirliğinin çeşitlenmesi ve Rusya-Kırgız ilişkilerinin daha da gelişmesi yönünde güçlü bir ivme verilmiştir. Konuya ilişkin ilk gelişme olarak, Kırgızistan'ın Rusya'ya olan 488.9 milyon dolar tutarındaki borcunu Rusya silmiştir. İkinci gelişme olarak, müzakereler sırasında, Kırgızistan'ın ekonomik bağımsızlığını sağlamak ve ulusal ekonominin gelişimini teşvik etmek için tasarlanan Kambarata-1 hidroelektrik santralının ve Üst Naryn hidroelektrik santrallerinin inşaati ve işletimi konusunda anlaşmalar yapılmıştır. Üçüncü gelişme ise askeri alanda ikili işbirliğini genişletmek ve Kırgızistan'da uzun vadeli bir Rus askeri varlığını güvence altına almak amacıyla taraflar, Rusya askeri üssünün Kırgızistan topraklarındaki statüsü ve koşulları hakkında bir anlaşma imzalamıştır. 20 Haziran 2017 tarihinde Putin'le Kırgızistan lideri A. Atambayev ile Moskova'da görüşmeler gerçekteşmiştir. Görüşmenin ardından 2012 tarihli protokole ek olarak askeri teknik işbirliğinin geliştirilmesine yönelik anlaşma ve daha önce verilmiş olan krediler konusunda Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Rusya Federasyonu'na olan

borcunun ödenmesine ilişkin protokol imzalanmıştır (Zverev, Savin, & Belyayev, 2018, s. 110-111).

Kırgızistan'ın yeni Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenebekov, Almazbek Atambayev'in giderayak bozduğu ilişkileri geliştirmeyi amaçlamıştır. 28 Mart 2019'da Vladimir Putin Kırgızistan'a resmi ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret sırasında iki ülke arasında 6 milyar dolarlık anlaşmaların imzalanmalarının yanı sıra sınır güvenliğinin sağlanması ve donatılması ile gümrük altyapısının iyileştirilmesi için 200 milyon dolar tahsis edilmiştir. Putin'in Kırgızistan ziyareti sırasında çözülen ikinci sorun, Kırgız göçmenleri meselesidir. Rusya'daki Kırgız göçmenlerine tanınan af dolayısıyla Sooronbay Ceenebekov "Kırgızistan vatandaşlarına tanıdığımız göç aflatları için size minnettarız, bu bizim için büyük bir destektir" demiştir (Klimentyev, 2019).

3.2.3. Özbekistan-Rusya İlişkileri

Özbekistan, kuzey ve kuzeydoğuda Kazakistan ve Kırgızistan, güneydoğuda Tacikistan, güneyde Afganistan ve güneybatıda Türkmenistan olmak üzere tüm Orta Asya devletleri ile sınıra sahip olan tek ülke konumundadır. 2018 nüfusu Dünya Bankası (The World Bank) verilerine göre 32.9 milyon olan Özbekistan, bu nüfusu ile Orta Asya'nın en kalabalık nüfusunu barındırmaktadır (Arı, 2010, s. 19).

Özbekistan, 20 Haziran 1990 tarihinde egemenliğini ilan etmiş, 1 Eylül 1991'de bağımsızlığını duyurmuş ve 29 Aralık 1991'de yapılan referandum ile bağımsızlığı onaylanmıştır. Son olarak, 31 Ağustos 1991 tarihinde, SSCB'nin Özbekistan'ın bağımsızlık bildirisini kabul etmesiyle birlikte, "Özbekistan Cumhuriyeti" resmi olarak kurulmuştur (Kodaman & Birsell, 2006, s. 417).

Rusya ile Özbekistan arasındaki diplomatik ilişkiler 20 Mart 1992'de kurulmuştur (Sitdikov, 2018). Özbekistan ile Rusya arasındaki ikili ilişkinin temelleri ise 30 Mayıs 1992'de imzalanmış olan ve 10 yıllık yürürlük süresi öngörülen iki ülke arasındaki dostluk ve işbirliği anlaşması ile atılmıştır (Purtaş, 2005, s. 201). Fakat Özbekistan, 1993'den itibaren "Türkistan Ortak Evimiz" girişimi ve Orta Asya'da bölgesel güç gibi Rusya'yla rekabet eden politikalar geliştirmiş, 1993'de

Ruble bölgesinden çıkmış ve 13 Kasım 1993’de kendi milli parasını tedavüle sokmuştur. 1993’den itibaren ise Devlet Başkanı İslam Kerimov tarafından gündeme getirilmiş ve Rusya’yı dışarıda bırakan bölgesel örgüt olan, Nisan 1995’de Orta Asya Birliği kurulmuştur (Cafersoy, 2016).

2-3 Mart 1994 tarihinde ise ilk resmi ziyaret Özbekistan devlet başkanı İslam Kerimov’un Rusya’ya gitmesi ile gerçekleşmiştir. Rusya tarafından ilk resmi ziyaret ise 26-28 Haziran 1995 tarihleri arasında Başbakan düzeyinde Viktor Çernomirdin’in Taşkent’i ziyareti ile gerçekleşmiştir (Purtaş, 2005, s. 201).

Bağımsızlığının ilk yıllarında Özbekistan, dış politikasının temel hedefleri doğrultusunda karşılaştığı baskılar ile mücadelede mümkün derecede “özerk” davranabilmeyi ve diğer ülkeler tarafından tanınmayı amaçlamıştır (Laruelle, 2012, s. 1). Rusya ise o yıllarda iç ve dış politikası Batı ile ilişkileri geliştirme çabalarında olmuştur. Fakat 1993 yılında ilan edilen Yakın Çevre Doktrini ve diğer dış politika belgeleri ile Moskova’nın Batıcı yaklaşım çizgisinden uzaklaşıp Orta Asya’ya yöneldiği görülmüştür. Rusya’nın Özbekistan’ın Orta Asya coğrafyasındaki özel konumuna vurgu yaptığı ilgili belgelerde, “Tarihsel, dini, coğrafi, iktisadi ve demografik faktörler bakımından bölgenin en saygın ülkesi olan Özbekistan ile Rusya arasında kurulacak ilişkiler sayesinde bölgede Rus menfaatlerinin korunacağı ve Rusya’nın çıkarlarına uygun bir güç dengesi sisteminin oluşacağından” şeklinde ifade edilmektedir (Cafersoy, 2016).

Özbekistan başlangıçta, her fırsatta özellikle siyasi ve ekonomik ağırlığın etkin olduğuna inandığı ve kendisini Rusya ile köklü bir entegrasyona itebilecek her türlü girişimden uzak durmaya çalışmıştır. Bu yüzden de, Rusya’nın yeni entegrasyon kurumlarına katılma davetini, örneğin, BDT Parlamentolar arası Asamblesi’ne katılmayı, reddetmiştir. Ayrıca BDT Gümrük İttifakı’na girmeyi de kabul etmeyen Özbekistan, 1999’da Rusya’ya karşı diğer BDT üyelerine oranla daha bağımsız davranan cumhuriyetlerin oluşturduğu GUUAM’a (Gürcistan, Ukrayna, Özbekistan, Azerbaycan ve Moldova) üye olmuş, buna karşılık Rus etkinliğinin açıkça ortaya çıktığı Avrasya Ekonomi Birliği içerisinde yer almaktan kaçınmıştır (Cafersoy, 2016).

Özbekistan'ın bu tutumu 1990'lı yılların sonuna doğru değişim göstermiştir. Aralık 1999'da Putin'in, Özbekistan'da Ocak 2000'de yapılacak devlet başkanlığı seçimleri öncesinde Taşkent'i ziyaret etmesinin ardından iki ülke arasında askeri işbirliğini de öngören bir dizi anlaşma imzalanmıştır. Bu ziyaretin ardından da iki ülke arasındaki ilişkilerde yakınlaşma sürecinin başladığından bahsedilebilir (Purtaş, 2005, s. 203).

Özbekistan, Aralık 1996'da dönemin Rusya Savunma Bakanı İgor Rodionov'un, NATO'nun doğuya genişlemesine karşı BDT ülkelerinin askeri teknik işbirliğini güçlendirme ve kendi aralarında özel anlaşmalar imzalaması önerisini reddetmiştir. Bu durumun yanı sıra Özbekistan Nisan 1999'da BDT Ortak Güvenlik Anlaşmasının yenilemeyeceğini belirtmiştir. Güvenlik alanından ikili işbirliği konusunda Özbekistan, 1995'den itibaren sınırların korunması ve hava savunması alanında Rusya ile işbirliğini azaltmaya başlamıştır. Özbekistan'ın ülkesinde Rus askeri ve asker üssü bulundurmaması ve Rusya vatandaşlarının anlaşmalı olarak Ulusal Ordu'da askeri görevler yürütmesine izin veren anlaşmayı imzalamayan tek Orta Asya ülkesi olarak dikkat çekmektedir (Cafersoy, 2016).

Rusya ve Özbekistan arasında ekonomik alandaki ilişkiler, siyasi alandaki ilişkilere oranla daha sıkı bir nitelik arz etmektedir. Kerimov ülkenin Rusya'ya bağımlılığını azaltan ve ülkeye özgün bir ekonomik kalkınma politikası uygulamayı amaçlamıştır. Bu yüzden Özbekistan, bir yandan kendisinin Rusya'ya ekonomik bağımlılığını sağlayan eski ilişkileri yeniden düzenlemekte, diğer yandan da ticari partnerlerini çeşitlendirerek Rusya'nın bu alandaki ağırlığını azaltmaktadır. Özellikle ülkenin Rusya'ya olan petrol bağımlılığından kurtulmasına yönelik olarak 90'lı yılların başında Rusya'dan yıllık 5,5 milyon ton petrol satın alan Özbekistan, 1996 yılında yıllık 8 milyon ton petrol üretme başarısı göstererek Rusya'dan petrol almayı durdurmuştur (Babak, 1997).

Ekonomik ilişkiler alanında özellikle 1996-97 döneminden itibaren Rusya ile Özbekistan arasından önemli anlaşmalar imzalanmıştır. Buna istinaden Mart 1997'de Moskova'da bir araya gelen Rusya Başbakanı ve Özbekistan Başbakanı 1998-2000 döneminde Rusya ve Özbekistan arasında ekonomik işbirliğinin temel ilkeleri ve

yönlerini belirleyen bir anlaşma imzalamışlardır. Ayrıca Mayıs 1998’de Kerimov’un Moskova ziyareti sırasında iki ülke arasında imzalanmış olan 20’den fazla anlaşma içerisinde iki ülke arasında 10 yıllık ekonomik işbirliği anlaşması yer almıştır (Cafersoy, 2016).

10 Aralık 2014 tarihinde, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı Vladimir Putin’in Özbekistan’a resmi ziyareti sırasında 2015-2019 dönemi için ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi ve derinleşmesi ile karşılıklı mali şartların ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi konusunda iki taraflı anlaşmalar imzalanmıştır. 25-26 Nisan 2016 tarihlerinde, Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Kerimov , Rusya’yı resmi olarak ziyaret etmiştir ve Rusya-Özbek istişarelerinin ardından bir dizi anlaşma imzalanmıştır. Bunların yanı sıra Rusya ve Özbekistan liderleri çok taraflı düzenlenmiş olan (BDT, KGÖ) ortamlarda düzenli olarak bir araya gelmişlerdir (Sitdikov, 2018).

Rusya-Özbekistan ilişkilerinde güvenlik boyutu hususundaki ilişkilerine bakıldığında iki ülke ilişkileri başlangıçta genel olarak, güvenlik alanında 1990’ların ilk yarısına kadar Rusya’dan göreceli olarak daha bağımsız bir politika yürüten Özbekistan 90’ların sonunda giderek daha fazla oranda bu ülkeyle işbirliğine sürüklenmiş hale gelmiştir. İki ülke arasında özellikle bölgesel güvenlik alanında işbirliğinin daha da derinleşmesi ve 90’ların sonundan itibaren Rusya’ya avantaj sağlayan bir gelişme süreci yaşamasının altında yatan temel sebep bölgede artan dini radikalizm tehdidinden kaynaklanmaktadır (Cafersoy, 2016).

Özbekistan’ın kurucu Cumhurbaşkanı İslam Kerimov’un Eylül 2016’da vefatının hemen ardından Putin Özbekistan’a taziyeye ziyareti gerçekleştirmiş olup, Rus-Özbek ilişkilerinin pekiştirilmesi niyetini bildirmiştir (Nikolskii, A, 2018). Özbekistan’ın yeni Cumhurbaşkanı Şevkat Mirziyoyev daha açık bir dış politika yürüterek, tüm ülkelerle iyi ilişkiler kurmak için gayret etmektedir. 19 Ekim 2018’de Putin’in Taşkent’e gerçekleştirdiği resmi ziyaret sırasında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinin yanı sıra askeri işbirliğinin pekiştirilmesi konusu da gündeme alınmıştır (Nikolski, 2018).

3.2.4. Tacikistan-Rusya İlişkileri

Eski Sovyetler Birliği'nin en güneyinde yer alan Tacikistan, doğusunda Çin, güneyinde Afganistan, batı ve kuzeybatısında Özbekistan, kuzeyinde ise Kırgızistan ile komşudur. Dünya Bankası verilerine göre günümüz nüfusu 8.921 milyon olan Tacikistan 9 Eylül 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir (Al-Jazeera, 2013). Diğer Orta Asya ülkelerinden farklı olarak Tacikistan, bağımsızlığını sağlamlaştırmak için mücadele vermek zorunda kalmıştır. 1992'de Tacikistan klanları arasında rekabet artarak iç savaşa dönüşmüş o dönemde Emamali Rahmonov meclis başkanlığı sıfatı ile Moskova'ya giderek (Purtaş, 2005) Rusya ile 25 Mayıs 1993'te Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması imzalamıştır (PRFRT). Bu gelişmeden sonra ise Rusya Rahmonov'u desteklemiştir.

Rusya Federasyonu ile Tacikistan Cumhuriyeti arasındaki diplomatik ilişkiler ise ilk olarak 8 Nisan 1992'de kurulmuştur (PRFRT). Diplomatik ilişkilerin başlamasının ardından Moskova, Tacikistan'da yaşanan iç savaş dönemi boyunca aktif bir şekilde arabuluculuk yapmıştır. Tacikler ile görüşmelerin ilk ayağı BM himayesinde Moskova'da gerçekleşmiştir. Yaklaşık 3 yıl devam eden müzakereler neticesinde, 23 Aralık 1996'da Tacikistan Devlet Başkanı Rahmonov ile Birleşik Tacik Muhalefeti lideri Abdullah Nuri Moskova'da iç savaşı sona erdiren ateşkes anlaşmasını Rusya arabuluculuğunda imzalamışlardır. Taraflar 27 Haziran 1997'de Moskova'da "Barış ve Milli Uzlaşma" anlaşmasını imzalamışlardır (Purtaş, 2005, s. 208).

Rusya ile Tacikistan'ın son on yıldaki ilişkileri belirli bir seviyede seyrettiği söylenebilir. Bu süreçte 1993'ün başlarından itibaren Rusya, Tacikistan'da yaklaşık 25.000 asker bulundurmuş ve Tacikistan'a 200 milyon dolardan fazla kredide bulunan Rusya bu konuda en büyük finansal destekçisi olmuştur. On yıl boyunca bu düzeyde devam eden yardımlar, 1998'de 288 milyon dolardan fazla hale gelmiştir. Kasım 1999'da Tacikistan Devlet Başkanı Rahmonov, Rusya'nın Tacikistan'ın en önemli "stratejik ortağı" olduğunu ve devam edeceğini belirtmiştir (Gleason, 2014, s. 4).

Özbekistan ve Rusya arasında 16 Nisan 1999 tarihli “Tacikistan Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu arasında 21. Yüzyıla Yönelik Müttelik İlişkiler Anlaşması” imzalanmıştır. Bu belge ayrıca iki ülke arasındaki çok yönlü işbirliğinin geliştirilmesine yönelik olarak siyasi, askeri, ekonomik, ticaret ve kültür-egitim alanlarında sağlam bir siyasi ve yasal dayanak oluşturmaktadır (Radjabov, 2017, s. 22).

Rusya ile Tacikistan Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler, Haziran 2004’te Soçi’de gerçekleşen cumhurbaşkanlarının görüşmesinden sonra yeni bir aşamaya girmiştir. Tacikistan Cumhurbaşkanı Rahmonov ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, en üst düzeyde, tarafların milli çıkarlarını göz önünde bulundurarak, sözleşmeye ilişkin olarak yasal çerçeveyi ve işbirliği için öncelikli alanları belirlemişlerdir (Radjabov, 2017, s. 24).

1989’dan beri, SSCB / Rus Silahlı Kuvvetleri’nin 201. Zırhlı motorize birlik, birimleri 2004 yılında Rus askeri üssüne dönüştürülerek Tacikistan’da konuşlandırılmıştır. Bu üs, Rusya’nın en büyük yabancı askeri tesisi olarak bilinmektedir. Üs, Duşanbe ve Kurgan-Tube kentlerinde yer almaktadır. Askeri personel sayısı yaklaşık 7,5 bin olan Rus askeri üssünün Tacikistan Cumhuriyeti topraklarında kalması hususunda anlaşma gereğince 2042 yılına kadar uzatılmıştır (Nikolskii, 2018).

Rusya Federasyonu ve Tacikistan’ın ticari ve ekonomik ilişkileri, 10 Ekim 1992 tarihli ticaret ve ekonomik işbirliği (serbest ticaret anlaşması) ve hükümetler arası işbirliğinin derinleştirilmesine ve 27 Şubat 1995’teki entegrasyon bağlarının geliştirilmesine dayanan hükümetler arası anlaşmalara dayanmaktadır (Nikolskii, 2018).

Kültürel yönde ilişki olarak, Rusya Federasyonu Kültür Bakanlığı ile Tacikistan Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı arasında 2012-2014 arasındaki İşbirliği Programına yönelik Şubat 2011’de Duşanbe’de, kültür ve bilgi merkezlerinin faaliyet alanları konusunda hükümetler arası bir anlaşma imzalanmıştır (PRFRT).

6 Şubat 2014'te Soçi'de Olimpiyat Oyunları arifesinde, devlet başkanları düzeyinde bir toplantı gerçekleşmiştir. Devlet başkanları, ikili ilişkilerde özellikle ticaret, ekonomik, insani ve askeri alanlarda işbirliği konularını ele almışlardır. Müzakerelerin sonunda, Rusya Federasyonu ile Tacikistan Cumhuriyeti arasında Tacikistan'da Rus askeri üssünün kalışının durumu ve koşulları konusunda bir Protokol imzalanmıştır (PRFRT).

Tacikistan Rusya ilişkileri genel olarak değerlendirildiğinde, Rusya için Tacikistan Orta Asya'nın güvenlik kalesidir. İki ülke arasındaki ilişkiler ağırlıklı olarak askeri konularda yürütülmektedir. Tacikistan'da ikili anlaşmalar çerçevesinde garanti altına alınmış olan 201. Zırhlı motorize birlik Tacik-Afgan sınırını korumaktadır. Tacikistan'da yer alan Rus askerlerinin varlığı Özbekistan'ı rahatsız etmektedir (Purtaş, 2005, s. 210).

3.2.5. Türkmenistan-Rusya İlişkileri

Açık denizlere çıkışı olmayan bir coğrafyada yer alan Türkmenistan, kuzeydoğuda Özbekistan, kuzeybatıda Kazakistan, batıda Hazar denizi, güneybatıda İran, güneydoğuda Afganistan ile komşudur. Yaklaşık olarak 6 milyona yakın nüfusu olan Türkmenistan, (ORASAM, 2018) 27 Ekim 1991'de "Türkmenistan'ın Bağımsızlığı ve Devlet Kuruluşunun Esasları Hakkında" konulu kanunu kabul ederek Türkmenistan Devleti'nin milli ve bağımsız bir devlet olduğunu hukuken tescil etmiştir (Atayev, 2012, s. 54).

Rusya ile Türkmenistan arasındaki diplomatik ilişkilerin temeli 8 Nisan 1992'de kurulmuştur. Temel belge ise 23 Nisan 2002 tarihli Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'dır. Bu anlaşma 31 Temmuz 1992 tarihli benzer anlaşmanın güncellenmiş şeklidir. İki ülke arasında tüm etkileşim alanlarını içeren 170'den fazla anlaşma imzalanmıştır (Gunyeyev, 2017).

Rusya Devlet Başkanı Yeltsin'in 23 Aralık 1993'te Türkmenistan'a yaptığı ziyaret sırasında devlet başkanları düzeyindeki konsey toplantısı ikili ilişkilerin gelişimi açısından önemli bir yere sahiptir. Görüşmeler neticesinde ikili düzeyde 5 farklı anlaşma imzalanmıştır. Bunlar arasında dikkat çeken noktalardan birisi,

Türkmenistan'ın İran ve Afganistan'la olan sınırının Rusya ile ortak korunması ve bu noktalara Rus sınır kuvvetlerinin yerleştirilmesidir. Diğer dikkat çeken husus ise Türkmenistan'ın Ruslara çifte vatandaşlık hakkını tanıması olmuştur. Anlaşmaya göre de her iki ülkenin vatandaşları aynı zamanda iki vatandaşlığa sahip olma hakkını elde etmişlerdir (Purtaş, 2005, s. 210-211).

12 Aralık 1995'te Türkmenistan'ın "sürekli tarafsızlık" statüsünün BM Genel Kurulu tarafından kabulünün ardından, Türkmenistan dış politikası bu tarafsızlık prensibine dayandırılmıştır. Bu tarafsızlığından dolayı Türkmenistan çok taraflı ilişkilerden ziyade ikili ilişkilerin geliştirilmesine ağırlık vermiştir (Purtaş, 2005, s. 210). Türkmenistan'ın tarafsızlık politikasına gitmesinin temelinde, Türkmenistan eski Devlet Başkanı Saparmurat Niyazov'un (Türkmenbaşı), ülkenin sahip olduğu enerji kaynaklarının ülkenin ekonomik ve dolayısıyla siyasi bağımsızlığı için yeterli olduğunu düşünmesinden kaynaklanmaktadır (Kamalov, 2011, s. 27).

Türkmenistan ve Rusya arasındaki ticaret ve ekonomik işbirliği, 11 Kasım 1992 tarihli serbest ticaret ile ilgili hükümetler arası anlaşmalara ve 30 Ağustos 2008 tarihli ticaret ve ekonomik işbirliği anlaşması da dâhil olmak üzere yaklaşık 30 ikili belgeye dayanmaktadır. Şubat 2003'ten bu yana, hükümetler arası ekonomik işbirliği komisyonu aktif olarak çalışmaktadır. Bu komisyon son toplantısı 21 Şubat 2017'de Moskova'da gerçekleştirmiştir. İkili ekonomik işbirliğini genişletmek adına, Rusya'da 2007 yılında bir Rus-Türkmen iş konseyi kurulmuş ve ardından 2008 sonunda, Türkmenistan'da da benzer bir organa yer verilmiştir (Mettzel, 2018).

İki ülke arasında 1991'den günümüze kadar ilerleyen en önemli sorun, Türkmen gazının Rusya üzerinden dünya pazarına çıkarılması konusundaki anlaşmazlıklardan kaynaklanmaktadır. Dünyada doğalgaz rezervleri bakımından 4. sırada yer alan Türkmenistan (Meşeryakov K. E., 2013, s. 163) için SSCB'nin dağılışının ardından doğalgaz için dünya pazarına tek çıkış yolu Rusya olmuştur. Orta Asya-Merkez Boru Hattı'nı kullanan Türkmenistan, sırf Rusya'nın kotayı azaltması sonucu bütçesinde ciddi düşüşlerle karşılaşmış ve 1989 yılında üretilen 85 milyar metreküpe karşılık bu rakam 1993 yılında 64,7 milyar metreküpe, 1998'de ise

Rusya'yla fiyat konusundaki bir anlaşmazlık sonucu 13,2 milyar metreküpe kadar düşmüştür (Soltan, 2016). Bunların yanı sıra Hazar'ın statüsü konusu da iki ülke ilişkilerinde bir sorun olarak yer almıştır. Hazar kaynakları üzerindeki kontrolünü devam ettirmek isteyen Rusya, Hazar kaynaklarının işletilmesi konusunda uluslararası konsorsiyumla anlaşma imzalayan Azerbaycan'a karşı denge unsuru olarak Türkmenistan'ı yanına çekmeye çalışmıştır (Purtaş, 2005, s. 212).

Rusya Devlet Başkanı Putin'in Orta Asya'ya ilk ziyaretini Türkmenistan ile Özbekistan'a yapmış olması bölgede iki ülkeye stratejik önem verdiğinin göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Son olarak 2 Ekim 2017 tarihinde Putin'in Aşkabat ziyareti ile Türkmenistan ile Rusya arasında "Stratejik İşbirliği Antlaşması" imzalanmış ve bu anlaşma kapsamında toplam 13 anlaşma, ekonomiden kültüre, sağlıktan deniz taşımacılığına kadar birçok alanı kapsamaktadır. Bahsedilen gelişmelerden yola çıkılarak, Rusya'nın Türkmenistan için hala vazgeçilmez bir ortak olduğu görülmektedir (Aydın F. , 2018).

3.3. Çok Boyutlu İlişkilerde Orta Asya

Rusya'nın Orta Asya bölgesinde çıkarları doğrultusunda temel hedefleri: iç çatışmaların ve ekonomik krizlerin önüne geçerek bölgenin ekonomik ve siyasi istikrarının sağlanması, bölgenin Rusya ile olan bağlarının korunması, bölgede Rusya'ya rakip olabilecek diğer ülkelerin etkinliklerinin sınırlı hale getirilmesi, Rus nüfusunun haklarının güvence altına alınması, aşırı milliyetçilik ve fundamentalizmin yayılmasının önlenmesi, mevcut ulaşım ve iletişim ağının korunması, bölgede terörizm, uyuşturucu ve silah kaçakçılığının yayılmasının engellenmesi, bölgenin ekolojik güvenliğinin korunması şeklindedir (Sönmez, 2010).

Rusya'nın politik gündeminde ise 1991 yılından itibaren kaybettiği eski Sovyet topraklarındaki ekonomik, politik, askeri ve jeo-stratejik nüfuzunu tekrar inşa etme politikası yer almaktadır. Bu doğrultuda hareket eden ve Cumhurbaşkanlığının ilk yıllarından itibaren Putin, bölgede entegrasyon projeleri geliştirerek, eski Sovyet cumhuriyetlerini bir çatı altında toplamak çabaları beklenen sonuca ulaşamamıştır. Bölgede Rusya liderliğinde tüm devletleri kapsayacak bir entegrasyonun oluşması,

ülkenin dış politikasının en önemli görevi olarak görülmektedir (İsmayılov, 2013, s. 97).

Tüm bunlardan hareketle Rusya'nın Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra özellikle Putin'in başkanlık döneminden itibaren Orta Asya'da Avrasya düşüncesi ile aktif dış politikaya yönelmiştir. Özellikle eski Sovyet Doğu Avrupa ülkeleri Rusya'dan uzaklaşarak Batı çizgisinde AB ve NATO ile işbirliği içine girmiş olmaları ve Orta Asya'da ABD ve Çin'in siyasi, ekonomik ve askeri alanda ciddi atakları Rusya'yı jeopolitik alanda Orta Asya'da yönelmesine sebebiyet vermiştir. Bu yüzden Rusya, Orta Asya'daki çıkarlarını, başını çektiği Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ), Avrasya Ekonomik Topluluğu örgütleri çerçevesinde korumaya çalışmaktadır (Pravda, 2006).

3.3.1. Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)

SSCB'nin dağılmasının ardından Rusya dâhil olmak üzere 15 yeni ülke bağımsızlığını ilan etmiştir. Rusya ise bölge ve dünya siyasetindeki konumunu koruyabilmek adına SSCB'den ayrılıp bağımsızlığını yeni kazanan ülkeleri temelde bir çatı etrafında toplamak istemiştir. Bu isteğe istinaden Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ortaya atılmıştır. Azerbaycan, Belarus, Ermenistan, Moldova, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Gürcistan, Türkmenistan, Özbekistan, Rusya ve Ukrayna'nın katıldığı ve başlangıçta 15 ülkeden 12'siniyer aldığı bir topluluk kurulmuştur. Bu topluluktan tarafsızlığını ilan etmesinin ardından, Türkmenistan 2005 yılında çıkmıştır. Gürcistan, 2008 Osetya Savaşı sonrasında, Ukrayna ise 2014'de Rusya'nın Kırım'ı ilhakı sonrasında topluluktan ayrılmıştır. Topluluk günümüzde 9 ülkeden oluşmaktadır ve dünyadaki toplam doğal kaynakların %25'ine sahiptir (BDT, 2015).

8 Aralık 1991 tarihli Minsk Anlaşması ve 21 Aralık 1991 tarihli Alma-ata Protokolü Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kurucu belgelerini oluşturmaktadırlar (İKSNG, 1991). Bu anlaşmalar "sarsılmaz birlik" diye nitelendirilen Sovyetler Birliği'ne son verirken, diğer taraftan da yeni bir bütünleşmeyi oluşturmuştur

(Purtaş, 2005, s. 64). Antlaşma metninde, topluluğun kurulma sebepleri içerisinde üye ülkelerin tarihsel birlikteliği, demokratik bir hukuk sisteminin kurulması isteği, ekonomik ve kültürel gelişimde güç birliği içerisinde olunması gibi maddeler yer almaktadır (Romanov, 2016).

BDT, başlangıçta her ne kadar Baltıklar dışındaki eski Sovyet cumhuriyetleri tarafından kurulmuş olsa da, kurulmasında ve yeniden kimlik kazanmasında başat rolü üstlenen Rusya olmuştur. Sovyetlerden gelen bir baskın unsur olarak Rusya, aynı rolünü BDT içerisinde de sürdürmeye devam etmiştir (Oğan, 2002, s. 52). Rusya'nın BDT'ni oluşturulmasındaki temel amacı ise yakın çevresinde yeni müttefikler oluşturarak bölge dışı ülkelerin yakın çevresi üzerindeki olası etkilerini engellemek ve bu yeni bağımsız ülkelerin Rusya'ya bağımlılığını sağlamaktır (Bulut, 2010).

Rusya, BDT'nin ortaya çıkış amacı ve bünyesinde barındırdığı alt birimlerden de anlaşılacağı üzere, bu topluluk yoluyla SSCB'nin dağılmasının ardından oluşan jeopolitik boşluğun yine kendisi tarafından doldurularak eski birlik ülkeleri nezdinde daha önce edindiği nüfuzunu sürdürmeyi hedeflemektedir. BDT bünyesindeki Kazakistan, Türkmenistan, Azerbaycan gibi ülkelerin yer altı ve yerüstü kaynaklarından, Kırgızistan, Özbekistan, Ermenistan, Tacikistan gibi ülkelerin bölgesel ve küresel boyuttaki kilit jeopolitik konumlarından, Ukrayna, Gürcistan, Belarus gibi ülkelerin enerji nakil güzergâhları bağlamındaki jeoekonomik boyutundan ve Ukrayna, Belarus gibi Slav-Ortodoks ülkelerin de derin jeokültürel özelliklerinden faydalanmaktadır. Tüm bunlara ek olarak Rusya'nın neredeyse tüm komşu ülkeleri aracılığıyla BDT çatısı altında ulusal güvenliğini pekiştiren önemli kazanımlar elde etmektedir (Temur, 2010, s. 38).

SSCB'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan bağımsız devletler ile Rusya dış politikasında, bu devletlerin yerini belirlemek ve yeni siyaset çerçevelerini formüle etmek gibi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. BDT kurucu anlaşmasının imzalanmasının ardından, BDT üye ülkeleri, sosyo-ekonomik ve askeri-stratejik ortamı koruma amacı doğrultusunda hareket etmişlerdir. Rusya yönetimi ise SSCB'nin dağılmasının BDT yoluyla bu devletleri yeniden bir arada tutabileceğini

ümit etmiştir. Topluluğun kuruluşunun ardından Rusya'nın ve ardından diğer BDT devletlerinin ekonomik dönüşümü, pazarlama ve özelleştirme ekonomisini geliştirmeye yönelmeleri Rusya'nın, BDT devletleri arasındaki ticaret düzenleyicisi rolünü kaldırmıştı. BDT aracılığıyla ekonomik işbirliği düşüncesi 1993 yılında ruble para biriminin ortadan kalkmasıyla tamamen son bulmuştur. Bu durum Bağımsız Cumhuriyetleri, üçüncü devletlerle ticari, siyasi ve askeri-politik ilişkiler kurmaya yöneltmiştir (Usmanova, 2008, s. 77).

BDT içerisinde yer alan Orta Asya ülkeleri Rusya için, stratejik ve askeri ilişkiler açısından büyük önem taşımaktadır. Bu durumun altında yatan temel neden Orta Asya devletlerinin bir araya gelerek herhangi bir ihtilaf oluşturması Rusya ulusal güvenliğini doğrudan etkilemektedir.

Rusya'nın önderliğinden 10 Şubat 1995'te BDT çerçevesinde oluşturulan Ortak Hava Savunma Sistemleri'ne Orta Asya ülkelerinin tamamının yanı sıra Ermenistan, Gürcistan, Belarus'ta katılmıştır. Bu ortak hava savunmasına göre ise BDT üyesi ülkelerin hava sınırlarının korunması, taraf ülkelerin uzay güvenliği ile hava ve füze saldırısı konusunda bilgilendirilmesi, hava savunma birliklerinin hava saldırısına karşı ortak hareket etmesi şeklinde hedefler yer almaktadır (Muhametov, 2013, s. 13).

1996 yılından itibaren Rusya, BDT ülkelerinin askeri personeline kendi ülkesinde eğitim vermeye ve askeri kadrolar yetiştirmeye başlamıştır. Bu duruma ek olarak 1998 yılında da BDT çerçevesinde askeri personel eğitimi alanında işbirliğinin geliştirilmesine ilişkin antlaşma imzalanmıştır. Orta Asya'da Rusya'nın aktif rol alması ile Tacikistan'da yaşanan iç savaşın tarafları arasında 27 Haziran 1997'de iktidarın paylaşılmasına ilişkin antlaşma imzalanmıştır ve 16 Nisan 1999'da Rusya ile Tacikistan arasında Rus birliklerinin Tacikistan sınırında ve ülkede konuşlanmasına ilişkin antlaşma da imzalanmıştır. Rusya, Kazakistan ve Kırgızistan sınırlarının korunmasında belli düzeyde yer almaktadır. Bunların yanı sıra Rusya, 1998-1999'da Türkmenistan sınırındaki güçlerini geri çekmiştir ve son olarak Özbekistan'da kendi sınır güvenliğini kendisi üstlenmek istemiştir (Askarov, 2014, s. 171).

BDT'ye yönelik genel bir değerlendirmesi yapıldığında bu topluluk özellikle ekonomik alanda ciddi bir işbirliği mekanizması hedeflerken bu konuda başarılı olamamıştır. Bunun sonucunda üye ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler zamanla azalma eğilimine girmiştir. Bunların yanı sıra 1997 yılından itibaren başta ABD olmak üzere Batılı ülkeler, Orta Asya'ya yönelerek bölgedeki ülkeler ile ilişkilerini artırmaya başlamışlardır. Böylece topluluk üyesi ülkeler çok yönlü dış politika takip etme imkânına kavuşmuşlardır. Diğer yandan Belarus, Kırgızistan ve Tacikistan gibi ekonomileri zayıf ülkeler, topluluğun daha sıkı bir entegrasyona dönüştürülmesine sıcak bakmamışlardır. BDT ülkeleri arasında dış politika farklılıklarından kaynaklanan bölünmelerin yaşanmasında, GUUAM ve G-5 gibi iki farklı örgütün kurulmasında da görülmektedir. GUUAM (Gürcistan, Özbekistan, Ukrayna, Azerbaycan ve Moldova) ülkeleri Moskova'dan bağımsız ve Batı yanlısı bir dış politika sürdürmeyi tercih etmişlerdir. Kazakistan, Belarus, Tacikistan ve Kırgızistan gibi daha çok Moskova eksenli dış politika sürdürmek isteyen ülkeler ise Rusya ile G-5'i kurmuşlardır. Türkmenistan'ın kendisini "tarafsız" ülke ilan ettiği göz önüne alınırsa, BDT'de üç başlı bir yapılanmanın ortaya çıktığı görülmektedir (Sönmez, 2010).

3.3.2. Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ)

Şanghay Beşlisi, 25 Nisan 1996'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin Şanghay şehrinde, Çin'le sınırdaş olan Rusya Federasyonu, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan devlet başkanlarının bir araya gelerek "Sınır Bölgelerinde Askeri Alanda Güvenliği Güçlendirmeye İlişkin Anlaşma"yı imzalamaları ile kurulmuştur. Anlaşmanın amacı, bir araya gelen ülkelerin sınır bölgelerinden barışın istikrarını korumak ve güvenliği sağlamaktır (Erol, 2001, s. 70). 15 Haziran 2001'de, Özbekistan'ın katılımıyla başlangıçta Şanghay Beşlisi olarak adlandırılan örgüt Şanghay İşbirliği Örgütü adını almıştır. 8-9 Haziran 2017 tarihlerinde, Astana'da gerçekleşen, Konsey toplantısında örgütün üye devlet statüsünün Hindistan Cumhuriyeti'ne ve Pakistan İslam Cumhuriyeti'ne verilmesine karar verilmiştir. Böylece ŞİÖ'nün günümüzde üye sayısı 8 olmuştur (ŞOS, 2015).

ŞİÖ başlangıçta, sınır bölgelerinde güvenliği artırmaya yönelik kurulmuştur, ancak amacını zamanla çok yönlü politika, güvenlik, diplomasi, ticarî-ekonomik, kültürel ve diğer başka alanlarda da karşılıklı işbirliği şeklinde genişletmiştir. Özellikle bölge güvenliği konusunda, ŞİÖ üyeleri düzenli olarak uluslararası güvenlik konjonktürü gibi meseleleri ele alıp görüş alışverişinde bulunmaktadır (Zeyrek, 2010, s. 874).

Rusya'nın, Çin öncülüğünde kurulan ŞİÖ'de yer almasının temelinde sebebi Orta Asya'da etkisini devam ettirebilmek ve bölgedeki jeopolitik varlığını kuvvetlendirebilmektir. Bu amaç doğrultusunda bölgeye yönelik öncelikleri; stratejik enerji kaynaklarına ulaşımın sağlanması, bölge pazarının kontrolü, bölgedeki Rus diasporasının haklarının korunması, Asya ve dolayısıyla RF'deki istikrarı bozabilecek unsurların (narkotik ve kaçak silah ticareti vb.) çökertilmesi şeklinde sıralanabilir. Bunların yanı sıra ŞİÖ Rusya için ABD ve diğer bölge dışı devletlerin bölgeye yerleşmesine engel olması açısından oldukça önemlidir (Altundağ, 2016, s. 113).

ŞİÖ, Rusya için güvenliğinin sağlanmasında bir araç olarak görülmektedir. Çünkü Rusya, Orta Asya'yı nüfuz altına alarak diğer güçlerin bölgeyi kontrol altına almalarını engelleyecektir. Dolaylı olarak kendi güvenliğini de koruma altına alacaktır (Usmanova, 2008, s. 90). Ayrıca Rusya, Orta Asya'nın sahip olduğu doğal kaynakların dış piyasalara pazarlamasında söz sahibi olarak bu ülkelerin kendisine olan bağımlılıklarının tamamen yok olmasını istememektedir. Rusya bu yüzden ŞİÖ'den önce Bağımsız Devletler Topluluğu, daha sonra ise Kolektif Güvenlik Örgütü ve Avrasya Ekonomik Topluluğu gibi örgütlenmelerle bölgedeki nüfuzunu korumayı amaçlamaktadır. Rusya'nın buradaki amacı temelde stratejik ve güvenliğine yönelik politikalarından kaynaklanmaktadır (Telatar, 2005, s. 184-185).

Orta Asya'nın ŞİÖ'den beklentileri ise genel olarak şu şekilde özetlenmektedir: dış yatırımlarını arttırmak, Orta Asya'da güvenlik ve istikrarı tesis ederek bütünleşmeye gitmek, bölgesel iktisadî işbirliğini derinleştirmek, terörizm, silah kaçakçılığı, dini aşırılıklar ve narkotik ticaretle mücadele konularında işbirliğini

sağlamak, ŞİÖ üye devletlerin (özellikle BM Güvenlik Konseyi üyesi Çin ve Rusya'ya) stratejik olanaklarından yararlanmak (Kessikbayev, 2005).

3.3.3. Avrasya Ekonomik Topluluğu (AET)

Avrasya Ekonomik Topluluğu'na giden süreç, Rusya ile Belarus arasında 1995 yılında imzalanmış olan Gümrük Birliği anlaşması ile başlamıştır (Sputnik). 10 Ekim 2000 tarihli anlaşma ile Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan ve Rusya bir araya gelerek Avrasya Ekonomik Topluluğunu kurmuşlardır. 6 devletin üye olduğu hem bölgesel hem de uluslararası ekonomik bir kuruluş olan AET'te, Moldova, Ukrayna ve Ermenistan gözlemci üye statüsünde yer almaktadır. Topluluk, ortak ekonomik alan, gümrük birliği, ekonomik ve insani alanlarda ilişkileri derinleştirmek amacıyla kurulmuştur (Yevrazes, 2007). Resmi olarak Avrasya Ekonomik Birliği, 1 Ocak 2015'te imzalanan anlaşma ile yürürlüğe girmiştir (Busygina & Filippov, 2018, s. 2).

AET'yi kurma girişimi Avrupa Birliği'nden model alınarak başlatılmıştır (Purtaş, 2005, s. 253). Buradan hareketle topluluğun daha sıkı ekonomik işbirliği içerisinde olarak ve ekonominin reel sektörü ile sosyal alanlarda entegrasyonu sağlayarak ortaklarla yararlanma amaçlanmıştır (Trubarov, 2009, s. 281).

Gümrük birliğinin oluşturulması, üyeler ile ortak karar neticesinde ekonomi politikaların uygulanması, reel sektörde karşılıklı işbirliği, ortak enerji pazarının ve ulaşım ağının oluşturulması, tarım sektöründe karşılıklı işbirliğinin sağlanması, sosyo-ekonomik yardım ve göç politikaları alanlarında işbirliği, AET'nin entegrasyon girişimindeki öncelikli hedefleridir. Bunların dışında AET çerçevesinde gümrük birliği, ortak ekonomik alan ve ortak ulaşım alanı en önemli noktalar olarak görülmüştür. Gümrük birliğine yönelik olarak Ağustos 2006'da üye 6 ülke devlet başkanları tarafından karar alınmıştır (Trubarov, 2009, s. 283) fakat Rusya, Belarus ve Kazakistan liderleri gümrük birliği konusunda daha kararlı adımlar atmışlardır. Konuya ilişkin olarak Haziran 2006'da Minsk'te yapılan AET zirvesinde bu üç ülke sürekli olarak görev yapacak Gümrük Birliği Komisyonu kurmuşlardır. 2010 Ocak ayından itibaren ortak gümrük tarifeleri yürürlüğe girmiştir ve Temmuz 2010'da ise

Gümrük Birliği Kanunu olarak ortak gümrük bölgesi ilan edilmiştir. Temmuz 2011’de ise üç ülke arasında sınır kontrolleri kaldırılmıştır (Avcu, 2014, s. 274).

Kısaca Rusya için AET, Orta Asya’daki ekonomik ayağıdır denilebilir. AET’nin Rusya’nın Orta Asya ülkeleri pazarlarında yitirmiş olduğu rekabet gücünü bu topluluk yoluyla arttırabileceğinden bahsedilebilir (Purtaş, 2005, s. 253). Tüm bunlara ek olarak Rusya Devlet Başkanı Putin, 1 Mart 2018’de yapmış olduğu konuşmasında AET’ye yönelik olarak şunları dile getirmiştir: “Rusya ve AET ortakları, bu topluluğu küresel bağlamda rekabetçi bir entegrasyon grubu haline getirmeyi hedeflemektedirler. AET’nin gündeminde; elektrik, petrol, petrol ürünleri ve doğal gaz için ortak bir pazar oluşturmak, finansal piyasaları uyumlu hale getirmek ve gümrük idarelerini birleştirmek bulunmaktadır. Daha büyük bir Avrasya ortaklığı için de çalışmayı sürdüreceğiz” (Russia, 2018).

3.3.4. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ)

Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü, 15 Mayıs 1992’de Özbekistan’ın başkenti Taşkent’te, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan ve Özbekistan başkanları tarafından imzalanan Kolektif Güvenlik Antlaşması’na dayanmaktadır. 1993’te Azerbaycan, Belarus ve Gürcistan katılım sağlamışlardır. Anlaşma, 20 Nisan 1994 tarihinde yapılan ulusal onay prosedürlerinin tamamlanmasıyla yürürlüğe girmiştir (ODKB).

Anlaşmanın 4. Maddesine göre: “Taraf Devletlerden biri, herhangi bir devlet veya devlet grubu tarafından saldırıya maruz kalırsa, bu taraf devlete karşı saldırganlık olarak kabul edilecektir. Yine taraf devletlerden herhangi birine karşı bir saldırganlık eylemi yapılması durumunda, diğer bütün taraf devletler askeri de dâhil olmak üzere gerekli yardımı sağlayacaktır” (ODKB). Anlaşma maddesinde de belirtildiği üzere örgüt ortak bir güvenlik anlayışını temel almaktadır.

SSCB’nin dağılmasının ardından Kolektif Güvenlik Anlaşması, eski Sovyet ülkelerine yönelik istikrarın devam ettirilmesi açısından önemli görülmüştür. KGA yeni oluşum gösteren devletlerin askeri ve savunma alanlarının geliştirilmesi ve dış

tehditlere karşı garantör niteliğinde olmasından dolayı büyük önem arz etmektedir (Saat, 2009, s. 3).

2000 yılında Rusya'da iktidara gelen Putin, 1990'lı yılların sonunda Orta Asya devletlerinin karşılaştıkları yeni tehditleri göz önünde bulundurarak KGA'nın ivme kazanmasına yönelik çalışmalarda ve bölge ülkelerin Rusya Federasyonu ile güvenlik alanında işbirliğine yönelmesinde etkin rol oynamıştır. Özellikle 1999 yılında Özbekistan İslami Hareketi militanlarının Kırgızistan ve Özbekistan topraklarında güvenlik güçleriyle sıcak çatışmalarda bulunmaları, Orta Asya bölgesinin güvenlik zaafını ortaya sermiştir. KGA'nın temel faaliyet alanını oluşturan Orta Asya'da 2000 yılından itibaren çalışmalar aktif hale getirilmiştir. Ekim 2000 tarihinde Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te yapılan KGA üye ülkelerinin zirvesinde KGA'nın kolektif güvenlik güçlerinin kurulmasına yönelik bir anlaşma imzalanmıştır (Samoncuoğlu, 2011). 14 Mayıs 2002 tarihli Moskova toplantısında ise, KGA'yı tam teşekküllü uluslararası yapıya dönüştürmeye yönelik olarak Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ne karar verilmiştir. KGA'nın kurumsallaşmasının nedenleri arasında anlaşmaya taraf devletlerin etkileşimlerini arttırmak istemelerinden kaynaklanmaktadır (Kydyralieva & Abdibaitova, 2018, s. 97). 7 Ekim 2002'de Kişinov toplantısı ile Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Beyaz Rusya ve Ermenistan'ında üyesi olduğu Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü kurulmuştur (Sputnik-KGAÖ, 2016). Böylelikle Örgüt, BDT coğrafyasında ilk askeri-siyasi blok olarak ortaya çıkmıştır.

Örgütün amacı barış, uluslararası/bölgesel güvenlik ve istikrarı sağlamak, üye devletlerin bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve egemenliklerini kolektif temelde sağlamak, Uluslararası hukukun evrensel kabul görmüş değerleri üzerine inşa edilecek adil ve demokratik bir dünya düzeninin oluşturulmasına katkıda bulunmak şeklindedir. KGAÖ'nün üye devletleri dış politikada uyum, savunma politikalarında işbirliği sağlayarak, askeri konularda işbirliği yapmayı hedeflemişlerdir (Sandıklı, 2015, s. 46-47).

2002'de Örgüt halini alan KGAÖ'ye üye olmayan Özbekistan, 1999 yılında Kolektif Güvenlik Anlaşmasını terk ederek örgüt ile temaslarını durdurmuş ve kendi

topraklarına ABD askeri üssünü yerleştirerek ABD ile işbirliğine büyük ilgi göstermiştir. Fakat Andican olaylarının yaşanmasının ardından 2006'da Örgüt'e geri dönmüştür. Müttefik olarak Özbekistan, KGAÖ'nün Kolektif Hızlı Konuşlandırma Kuvvetleri'nin (KHKK) oluşumunu veya kullanımını desteklememiş ve kolektif tatbikatlara taburlarını göndermekten vazgeçmiş veya onları KHKK için kullanır hale getirmemiştir. Son olarak Özbekistan 2012'de KGAÖ'den tekrar çekilmiştir (Kydyralieva & Abdibaitova, 2018, s. 101).

22 Eylül 2003'te Moskova'da Rusya ve Kırgızistan Savunma Bakanları tarafından Kant Hava Üssü'ne dair anlaşma imzalanmıştır. Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'e 20 km uzaklıkta olan Kant Hava Üssü 23 Ekim 2003'te Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Kırgızistan eski Devlet Başkanı olan Aksar Akayev tarafından hizmete açılmıştır. Üssün yasal statüsü Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) dayandırılmaktadır. Bu Üssün en önemli görevleri Orta Asya'nın hava sahasını dış saldırılarına karşı ve aynı zamanda terör saldırısına karşı korumaktır (Halidov, 2015, s. 335). Kırgızistan hükümetinin almış olduğu kararla, Kant Hava Üssü KGAÖ çatısı altında çalışacak ve 2017 Yılından itibaren 15 yıl boyunca ücretsiz olarak kullanılacaktır (Veçerniy, 2013).

KGAÖ faaliyetleri, Kazakistan eski Cumhurbaşkanı Nazarbayev'e göre tüm BDT ülkelerin güvenliğini sağlayan en önemli askeri yapı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca ülkenin askeri doktrininde de belirtilmiş olduğu gibi KGAÖ üye devletleriyle işbirliği öncelikli sırada yer almaktadır (Babadjanov, 2004, s. 63).

KGAÖ'ya yönelik olarak Tacikistan'ın diğer üyelere nazaran kolektif güvenlik mekanizmasına daha çok ihtiyacı vardır. Çünkü ülkenin bulunduğu coğrafik konumu ve bu konum yoluyla Orta Asya devletleri arasında Afganistan ile yaklaşık 1.400 kilometre ile en uzun sınıra sahip olması, ekonomik olarak ülkenin iktisadi kalkınma seviyesinin düşük olması, Sovyet Birliği yıkıldıktan sonra diğer ülkelerden farklı olarak Tacikistan Sovyet Ordusundan hiçbir silah almamış olması, silahlı kuvvetlerinde uzman askeri personelin az olması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Baimuratov, 2014, s. 84-85).

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü 2010 yılının sonunda, “kriz çözümü sistemini” onaylayarak, üye devletlerin güvenliği ve istikrarını korumayı, ayrıca kolektif güvenliği ile ilgili yeni tehdit ve endişelere karşı ortak hareket etmeyi ve olağanüstü durumları çözmeyi öngörmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla KGAÖ bünyesinde 2009 yılında Acil Müdahale ve Barış Güçlerinden oluşan bir kolektif güç kurulmuştur. Barış Gücüne ilişkin Anlaşma ise 2009 yılında yürürlüğe girmiştir (Semerikov, 2013).

BDT coğrafyasında Rusya'nın üye olduğu diğer teşkilatlarda da olduğu gibi, KGAÖ de Rusya'nın baskın olduğu bir örgüttür. KGAÖ yetkilileri, KGAÖ'nün öncelikli faaliyet alanı Orta Asya bölgesi olarak ifade edilmiştir. Bölgedeki ABD askeri varlığından rahatsız olan Rusya, KGAÖ çerçevesinde Orta Asya'daki askeri nüfuzunu arttırmayı hedeflemektedir (Samoncuoğlu, 2011).

Rusya için KGAÖ, Orta Asya coğrafyası ile askeri siyasi ilişkiler temelli olarak güvenliğin sağlanmasında en önemli örgüt olarak görülmektedir. Bu durum 2008-2013 Rusya Federasyonu Dış Politika Konsept'inde de yer almıştır. Konseptte, BDT'de istikrar ve güvenliği sağlamak için en önemli araç olarak KGAÖ'nün geliştirilmesi ve güvenliğin sağlanmasında örgütün merkezi bir kuruma dönüştürülmesinden bahsedilmiştir. Rusya Federasyonu 31 Aralık 2015 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde de bu konuya yer vermiştir. Buna göre, KGAÖ, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı trafiğine karşı mücadele dahil olmak üzere, bölgesel siyasi-askeri ve askeri-stratejik niteliğe sahip zorluklar ve tehditlerle mücadele etmek için oluşturulmuş devletlerarası araçtır.

SONUÇ

Ulusal güvenlik kavramı uluslararası alanda hemen hemen tüm ülkelerde öncelikli güvenlik alanını oluşturmaktadır. Rusya'nın geçmişten bugüne kadar olan gelişmesinde ulusal güvenliğin devletin tüm stratejilerin temelini oluşturduğunu görebiliyoruz. Bu stratejiler doğrultusunda Rusya'nın özellikle Orta Asya bölgesine vermiş olduğu önem birçok belge ve dokümanda karşımıza çıkmaktadır.

Rusya'da "Politiçeskiy Klass" adlı ünlü derginin de genel yayın yönetmenliğini yapan siyasi analist Tretyakov, Pravda gazetesine verdiği röportajda Orta Asya ile ilgili şunları dile getirmiştir "Orta Asyasız Rusya olamaz ve dahası Rusyasız Orta Asya olamaz" (Truhaçev, 2005). Buradan hareketle bölgenin, birçok büyük gücün mücadele alanı olması durumu göz önünde bulundurulduğunda ve Rusya Orta Asya ikili ve çoklu ilişkilerine bakıldığında genel olarak Orta Asya ülkeleri için tercih meselesi söz konusu olduğunda Rusya'yı tercih etmektedir.

1990'ların ortalarından itibaren iç ve dış gelişmelerin etkisiyle Rusya'da yeni Avrasyacılık düşüncesinin Rus düşünce hayatında aktif hale gelmesinin ardından Avrasyacı düşünce tezleri Rus dış politikasında da giderek etkinlik kazanmıştır. Avrasyacılık anlayışı temelinde 1992-1993 döneminde Rus dış politikasındaki Atlantikçi anlayış politikalarına karşı çıkmıştır ve 1993-1995 döneminde iç gelişmelerin de katkısı ile başta BDT coğrafyası kapsamında Orta Asya olmak üzere çeşitli alanlarda tezlerini belirli oranda kabul ettirmiştir. Yine bu düşünce doğrultusunda Rus ulusal güvenlik anlayışı ve dış politikası şekillenmiştir.

11 Eylül sonrasında Orta Asya'nın uluslararası alanda rekabet alanı haline gelmesi, bölgede diğer ülkelerin de ilişkiler geliştirmesine neden olmuştur. ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti bu rekabet alanında Rusya'nın karşısına çıkan en önemli rakip aktörlerdir. Bu durum dolaylı olarak Rusya'nın ulusal güvenliğine tesir etmektedir. Öncelikle, bölgedeki dini veya etnik bağlamda herhangi bir hareketlilik Rusya'nın iç siyasetini alakadar etmekte ve bu durum Rusya için tehdit algısı oluşturabilmektedir. Bu açıdan bölgede istikrarın korunması Rusya için oldukça önemlidir. İkinci olarak, Rusya Orta Asya'da aktif rol oynayarak diğer büyük güçleri bölgede pasifize etmeyi

hedeflemektedir. Rusya kendi güvenliğini sağlamak için öncelikli olarak çevresinde güvenliği koruma yönünde işbirliği ve entegrasyon sürecine hız vermiştir, bölgede güvenliğe dayalı çeşitli örgütlerin kurulmasında liderlik etmiştir. Mesela, “Avrasya Ekonomik Topluluğu” kapsamındaki Gümrük Birliği, KGAÖ bu bağlamda ortaya çıkan örgütler olarak değerlendirilmektedir. Bu örgütler bölgesel entegrasyona katkı sağlamakla beraber ABD, Çin ve Batı ülkeleri gibi Orta Asya’da aktif hale gelmek isteyen ülkelerin ve NATO ve AB gibi örgütlerin nüfuz alanının genişletilmesini engellemektedir.

Rusya’nın sahip olduğu geniş coğrafya ve buna bağlı olarak Doğu Avrupa, Karadeniz, Kafkasya, Arktrik, Pasifik, Orta Asya gibi alanlara komşu olması Moskova’yı etkin bir güvenlik anlayışı oluşturması çabasına itmektedir. Komşu olduğu bu alanlarda özellikle Kafkasya ve Orta Asya’da varlığını gösteren radikalizm, Rusya için de tehdit oluşturmaktadır. Radikalizmin yanı sıra uyuşturucu, sınır ötesi suç örgütlerinin varlığı bu coğrafyadaki ülkelerin sosyo-ekonomik yapısına zarar vermektedir. Bu tür tehdit algılamalarının merkezinde yer alan Orta Asya, Afganistan’a da komşu olması sebebiyle ülkede yaşanan terör çatışmalarından etkilenmekte ve bu çatışma noktalarının Orta Asya ülkelerine geçme riskini arttırmaktadır. Zaten hâlihazırda Fergana Vadisinde su sorunları ve sınır anlaşmazlıkları gibi sebeplerden kaynaklanan çatışma dinamiklerinin var olması Orta Asya’yı tehdit algılamaları merkezi konumunda olmasını sağlamaktadır. Bu sebeplerde göz önünde tutulduğunda Orta Asya’nın dolaylı olarak Rusya’nın güvenliğine sirayet ettiği söylenebilir. Aynı zamanda, bunun gibi bölgesel güvenlik sorunlarının çözümü, Rusya’nın desteği ve katkısı olmadan düşünülemez. Zaten bu kadar yoğun tehdit algıları karşısında Rusya, yayımladığı Ulusal güvenlik Belgelerinde, Dış Politika Konseptlerinde, Askeri Doktrinlerinde bu konulara ilişkin maddelere yer vermiştir. Yine bu doğrultuda bölgesel entegrasyonu ve işbirliğini destekleyen Rusya, KGAÖ, ŞİÖ, BM, AET, BDT gibi örgütlerde aktif rol üstlenmektedir.

Rusya bölgede hâkimiyet kurmuş güçlerin doğrudan varisi olması nedeniyle, Orta Asya coğrafyasını çok iyi tanımaktadır. Ayrıca Orta Asya ile tarihi ve kültürel

bağlara sahip olunmasından dolayı Rusya, bölge ülkeleri ile ekonomik, etnik, kültürel ve psikolojik bağlarını büyük ölçüde devam ettireceği düşünülmektedir. Bunları yaparken de Rusya hem ekonomik hem siyasi hem de askeri araçlarla Orta Asya bölgesindeki hâkimiyetini devam ettirmek istemektedir. Rusya'nın bu isteği doğrultusunda 1991'den günümüze kadar dönem belgeleri incelendiğinde bu belgelerin ülkenin temel savunma ve güvenlik stratejilerinin teorik alt yapısını oluşturduğu ve Orta Asya'nın da bu güvenlik politikalarının ayrılmaz bir parçası olduğu anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

ACAR, K. (2004). *Başlangıçtan 1917 Bolşevik Devrimi'ne Kadar Rusya Tarihi*. Ankara: Nobel Yayınları.

ADİLBEKOVA, K. (2013). *Kazakistan'ın Dış Politikası ve Orta Asya'daki Rolü*. Yalova: Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

ADOMEIT, H. (1995). Russia as a 'great power' in world affairs: images and reality. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* , 35-68.

AKGÖNENÇ MUGİSUDDİN, O. (1994, İlkbahar 1). Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Hedefleri ve Bunlar Üstündeki Etken Faktörler. *Avrasya Dosyası : Rusya Özel* , s. 1-160.

AKGÜL AÇIKMEŞE, S. (2012). *Strateji ve Güvenlik*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

AKTÜRK, U. (2010). Orta Asya ve Kafkasya Jeopolitiğinde Küresel Egemenlik Mücadelesi. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi* , 20-40.

ALADAĞ, I. (2008). SSCB Sonrası Anlaşmalarda Halefiyet Sorunu. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (19), 129-146.

ALAGÖZ, M., ERDOĞAN, S., & YAPAR SAÇIK, S. (2011). Kazakistan Cumhuriyeti'nin Ekonomik Performansının Ölçümü 1992-2008. *Avrasya Etüdüleri* , 49-75.

ALESKERLİ, A. (2005). *Türk Anayasa Hukuk Sitesi*. 11 26, 2018 tarihinde Rusya Federasyonu Anayasası : <http://www.anayasa.gen.tr/rusya.htm> adresinden alındı

ALİYEV, B. (2016, 07 20). Rusya'nın Orta Asya'daki Askeri Üsleri. *BİLGESAM* , 1-13.

- AL-JAZEERA. (2013, 11 07). *Ülke profili: Tacikistan*. 04 15, 2019 tarihinde Al Jazeera Türk : <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profilu/ulke-profilu-tacikistan> adresinden alındı
- ALTUNDAĞ, Z. (2016). Geçmişten Günümüze Şanghay İşbirliği Örgütü . *Avrasya Etüdüleri* , 99-124.
- ARI, T. (2010). *Orta Asya ve Kafkasya Rekabetten İşbirliğine*. Bursa : Marmara Kitap Merkezi (MKM) Yayıncılık.
- ARMAOĞLU, F. (2010). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*. İstanbul: Alkım Yayınevi .
- ART, R. (1993). "Security", *The Oxford Companion to Politics of the World*. (J. Krieger, Dü.) Oxford: Oxford University Press.
- ARTAM, A. (1993). *Türk Cumhuriyetlerinin Sosyo-Ekonomik Analizleri ve Türkiye İlişkileri*. İstanbul: Sabri Artam Vakfı Yayınları .
- ASKAROV, S. (2014). *Orta Asya Güvenliğinde Bölge Dışı Güçler ve Rusya*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- ASKER, A. (2014). Rus İstihbarat Sistemi. Ü. ÖZDAĞ içinde, *İstihbarat Örgütleri* (s. 25-76). Ankara: Kripto Yayınları.
- ASPATURIAN, V. V. (1969). Soviet Foreign Policy at the Crossroads: Conflict and/or Collaboration? *International Organization* , 589-620.
- ATASOY, E. (2009). Rusya Federasyonunda Yaşanan Demografik Krizlerin Analizi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Dergisi* , 21-38.
- ATAYEV, V. (2012). *Uluslararası Sistem ve Güvenlik Sorunlarının Türkmenistan Dış Politika Karar Alma Süreci Üzerine Etkileri* . İzmir : Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- AVCU, S. A. (2014). Avrasya Gümrük Birliği ve Kırgızistan:Avantajları ve Dezavantajları. *Avrasya Etüdüleri (TİKA)* , 269-297.

AYDIN, A. (2015). Küresel Mücadele Politikaları: Orta Asya'da Rusya, ABD ve Çin. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* , 1-11.

AYDIN, F. (2018, 02 25). *Türkmenistan'ın Dış Politikası*. 04 20, 2019 tarihinde Stratejik Ortak : <https://www.stratejikortak.com/2018/02/turkmenistanin-dis-politikasi.html> adresinden alındı

BABADJANOV, A. Y. (2004). *Analiz Voyennih Doktrin Gosudarstv-Uçastnikov ODKB*. 05 02, 2019 tarihinde Cyberleninka : <https://cyberleninka.ru/article/v/analiz-voennyh-doktrin-gosudarstv-uchastnikov-odkb> adresinden alındı

BABAK, V. (1997). *CA&C Press AB İzdatelski Dom (Şbetsiya)*. 04 16, 2019 tarihinde Tsentralnaya Aziya: Problemi Postsovetskoy Integratsii: https://www.ca-c.org/journal/09-1997/st_03_babak.shtml adresinden alındı

BAİMURATOV, B. (2014). *Orta Asya'da Bir Güvenlik Örgütü Olarak Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

BAKAN, S., & ŞAHİN, S. (2018). Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarının Tarihsel Dönüşümü ve Yeni Tehditler. *Dergi Park*, 4 (2), 135-152.

BALUYEVSKY, Y. (2014, 11 10). *Новые Смыслы Военной Доктрины*. 03 20, 2019 tarihinde Военно-Промышленный Курьер (ВПК): <https://vpk-news.ru/articles/22618> adresinden alındı

BAYSAL, B., & LÜLECİ, Ç. (2011). Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi. *Dergi Park* (22), 61-96.

BBC. (2014, 12 26). *Rusya'da yeni askeri doktrin: En büyük tehdit Nato*. 03 28, 2019 tarihinde BBC : https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/12/141226_rusya_askeri_doktrin#orb-banner adresinden alındı

- BDT. (2015, 11 12). *Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ve Rusya'nın Politikası*. 04 22, 2019 tarihinde Stratejik Ortak: <https://www.stratejikortak.com/2015/11/bagmsz-devletler-toplulugu-bdt-ve.html> adresinden alındı
- BEKCAN, U. (2013). Devrimden Sonra: Bolşeviklerin Zorunlu Dış Politikası 1917-1925. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 68 (4), 73-102.
- BELLANY, I. (1981). Towards a Theory of International Security. *Political Studies* (29), 100-105.
- BİLGİN, P. (2010). Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları. *Stratejik Araştırma ve Etüt Merkezi* , 69-96.
- BİNGÖL, O. (2015). *Rusya'nın 21. Yüzyıl Askeri Doktrini: Nükleer Caydırıcılık, İleriden Savunma ve Hibrid Savaş*. Ankara: Merkez Strateji Enstitüsü.
- BLANK, S. (2014). The Intellectual Origins of the Eurasian Union Project. F. S. STARR, & E. S. CORNELL içinde, *Putin's Grand Strategy The Eurasian Union and Its Discontents* (s. 14-29). Washington: The Central Asia-Caucasus Institute.
- BOZKURT, G. S. (2013, 12 17). *Kırgızistan'ın Küresel ve Bölgesel Güçler ile İlişkilerine Genel Bakış*. 04 18, 2019 tarihinde Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi TASAM : http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/26751/kirgizistanin_kuresel_ve_bolgesel_gucler_ile_iliskilerine_genel_ba_kis adresinden alındı
- BRAUCH, H. G. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi* , 1-47.
- BRZEZINSKI, Z. (1990). *Büyük Çöküş*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- BRZEZINSKI, Z. (2005). *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Önceliği ve Bunun Jeostratejil Gereklikleri*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- BUGAJSKI, J. (2010). Russia's Pragmatic Reimperialization . *Caucasian Review of International Affairs (CRIA)* , 3-19.

BULUT, E. (2010). Orta Asya'da Küresel Güç olarak Rusya'nın Yeniden Yükselişi. *Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü* .

BUSYGINA, I., & FILIPPOV, M. (2018). Russia and the Eurasian Economic Union: Between Bilateral and Multilateral Relations. *The Swedish Institute of International Affairs (Ulbrief)* , 1-8.

BUZAN, B., WEAVER, O., & WILDE, J. d. (1998). *Security :A New Framework For Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers.

CAFERSOY, N. (2016, 03 25). *Bağımsızlık ve Güvenlik Gölgesinde Rusya-Özbekistan İlişkileri*. 04 15, 2019 tarihinde Türk Tarihi ve Kültür Araştırmaları : <https://www.altayli.net/bagimsizlik-sonrasi-rusya-ozbekistan-iliskileri.html> adresinden alındı

CANİKOĞLU, E. (2010). *Putin Döneminde Rusya Federasyonu'nun 'Yakın Çevre' Politikası: (2000-2008)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

CANKARA, P. Ö., & CANKARA, Y. (2007). Vladimir Putin Döneminde Rus Dış Politikasında Yapılan Değişiklikler . *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi* , 193-212.

CAŞIN, M. H. (2015). *Novgorod Knezliği'nden XXI. Yüzyıla Rus İmparatorluk Stratejisi*. Ankara: Atlas Kitap Yayınları.

CHAPMAN, B. (2009). *Military Doctrine: A Reference Handbook*. Santa Barbara: Praeger Security International .

CHINYAEVA, E. (2003, 05 27). *Putin's State of the Nation Address* . 03 28, 2019 tarihinde The Jamestown Foundation Global Research&Analysis: <https://jamestown.org/program/putins-state-of-the-nation-address/> adresinden alındı

CHUBAROV, A. (1999). *The Fragile Empire A History of Imperial Russia*. New York: Diane Publishing Co.

CURAL, A. (2011). Bush Doktrini ve Askeri Gücün Önalcı ve Önleyici Savaş Kapsamında Kullanılması. *Doktora Tezi*. Ankara, Türkiye: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇELEBİ, O. B. (2011). *Rusya'nın Putin'inden Putin'in Rusya'sına*. İstanbul: Kültür Ocağı Vakfı Stratejik Araştırmalar Kürsüsü (KOCAV).

ÇELİK, K. E. (2014). *Kimlikler Güç Dengesi ve İttifaklar: Kazakistan Örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

ÇETİN, N., & İMASHOVA, Z. (2017). Rusya'nın Orta Asya Politikaları. *VII. Uluslararası Karadeniz Sempozyumu* (s. 235-243). Giresun: Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi (KARASAM).

ÇETİNKAYA, Ş. (2012-2013). Güvenlik Algılaması ve Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Güvenliğe Bakış Açılıarı. *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi* (2), 241-260.

DAĞ, A. E. (2005). *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yayınları.

DAĞCI, K. (2007). Orta Asya'nın Değişen Jeopolitiğinde Rekabet Eden Güçler. *Globalleşme Sürecinde Kafkasya ve Merkez Asya, İktisadi ve Beynelhalk Münasebetler* (s. 1304-1311). Bakü: Kafkas Üniversitesi.

DAĞI, Z. (2002). Rusya'nın Güvenlik Politikası ve Türkiye. R. YINANÇ, & H. TAŞDEMİR içinde, *Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye*. Ankara: Seçkin Yayınları.

DANIŞTAY. (tarih yok). *Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*. 11 06, 2018 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Danıştay Başkanlığı: <https://www.danistay.gov.tr/kurumsal-10-uluslararasi-sozlesmeler.html> adresinden alındı

DAVUTOĞLU, A. (2011). *Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul: Küre Yayınları.

DEDEOĞLU, B. (2008). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.

DEĞER, F., & KARABULUT, A. (2015). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı ve Realist Yaklaşım'a Genel Bakış. *İGÜSBD (İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi)* , 69-79.

DEMİR, A. (1998). *Tarihten Günümüze Rus Yayılmacılığı ve Yeni Kurulan Cumhuriyetler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.

DERMAN, G. S. (2016). Bağımsız Devletler Topluluğu Dönemi (BDT) Rus Dış Politikası Paradigmaları. *Akademik Bakış*, 10 (19), 283-295.

DEUTSCHER, I. (1990). *Stalin Bir Devrimcinin Hayatı II*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.

DEUTSCHE-WELLE. (2016, 01 01). *Rusya'nın Yeni Güvenlik Strateji Belgesi*. 04 03, 2019 tarihinde Deutsche Welle: <https://www.dw.com/tr/rusyan%C4%B1n-yeni-g%C3%BCvenlik-strateji-belgesi/a-18953738> adresinden alındı

DICTIONARY. (tarih yok). *Security*. 10 16, 2018 tarihinde Cambridge Dictionary : https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/security?q=security_1 adresinden alındı

DROBJBA, L. M., & İVANYAN, E. A. (2002). *Vneşnyaya Politika i Bezopasnost Sobremennoy Rossii*. Moskvo: Moskovskii Gosudarstvenniy İstitut Mejdunarodnih Otnoşennii (Universitet) Mid Rossii.

DUGİN, A. (2017). *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya* . Ankara: Kaynak Yayınları.

EARLE, E. M. (2003). Lenin, Trotsky, Stalin : Sovyet Savaş Düşüncesi. E. M. EARLE içinde, *Modern Stratejinin Yaratıcıları* (s. 275-311). Ankara: ASAM Yayınları.

EDWARDS, M. (2003). The New Great Game and the New Great Gamers: Disciples of Kipling and Mackinder. *Central Asian Survey* , 83-102.

ERDEM, D. F. (2016). *Dünyada ve Türkiye'de Avrasya ve Avrasyacılık Algılamalar Yaklaşımlar ve Stratejiler*. Ankara: Barış Platin Yayınları.

ERGÜVEN, N. S. (2016). Uluslararası Hukuk Açısından Güvenlik Kavramının Teorik Temelleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* , 771-835.

ERHAN, Ç. (2001). ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* , 77-93.

ERİŞEN, C. (2004). Rusya Federasyonunun Ulusal Güvenlik Yaklaşımı ve Askeri Doktrinler. E. BÜYÜKAKINCI içinde, *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna* (s. 165-195). Ankara: Phoenix Yayınları.

EROL, M. S. (2001). Avrasya'da Güç Mücadelesi: Şanghay Beşlisi Ya da Mahşerin Beş Atlısı. *Stratejik Analiz*, 2 (14).

EROL, M. S., & AMİRBEK, A. (2014). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rusya'nın Dış Politikasında Yakın Çevre ve Orta Asya. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* , 155-178.

EVANGELISTA, M. (1986). The New Soviet Approach to Security. *World Policy Journal*, 3 (4), 561-599.

FAS. (2000, 10 04). *The Basic Provisions of the Military Doctrine of the Russian Federation*. 03 3, 2019 tarihinde Federation of American Scientists: <https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/russia-mil-doc.html> adresinden alındı

FINK, C. (2013). The NEP in Foreign Policy: The Genoa Conference and the Treaty of Rapallo. G. GORODETSKY içinde, *Soviet Foreign Policy 1917-1991* (s. 11-20). New York: Routledge Yayınevi.

FISHER, D. (1993). *Non-Military Aspects of Security: A System's Approach*. Dartmouth: UNIDER & Dartmouth Publishing Company.

FREDERİCK, J., & ARENDS, M. (2009). Homeros'dan Hobbes ve Ötesine: "Güvenlik" Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6 (22), 3-33.

GALEOTTI, M. (1995). *The Age of Anxiety: Security and Politics in Soviet and post-Soviet Russia*. New York: Routledge.

GAZETA, N. (1999, 10 23). *Voyennaya Doktrina Rossiiskoy Federatsii* . 03 23, 2019 tarihinde Nezavisimoye Voyennoye Obozreniye : http://nvo.ng.ru/concepts/1999-10-23/rus_doctrina_1.html adresinden alındı

GAZETA, R. (2006, 05 11). *Poslaniye Federalnomu Sobraniyu Rossiiskoy Federatsii*. 11 15, 2018 tarihinde Rossiiskaya Gazeta - Federalniy Vıpusk (4063): <https://rg.ru/2006/05/11/poslanie-dok.html> adresinden alındı

GILES, K. (2009). *Russia's National Security Strategy to 2020*. Roma: NATO Defence College.

GLEASON, G. (2014). Why Russia is in Tajikistan. *Research Gate* , 1-32.

GOODWIN, M. (2012, 03 07). *Russian Foreign Policy: Where Now?* 03 20, 2019 tarihinde Ballots and Bullets School of Politics and International Relations University of Nottingham: <http://nottspolitics.org/2012/03/07/russian-foreign-policy-where-now/> adresinden alındı

GÖKBAŞ, S. (2018, 10 08). *Çok Kutuplu Yeni Uluslararası Sistemde "Güvenlik" Algısı*. Ekim 8, 2018 tarihinde Kamu Diplomasisi Enstitüsü: <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/yeniguvenlikalgisi.pdf> adresinden alındı

GUNYEYEV, S. (2017, 10 2). *Mejgosudarstvenniye Otnoşeniya Rossii i Turkmenii*. 04 19, 2019 tarihinde Ria Novosti : <https://ria.ru/20171002/1505867873.html> adresinden alındı

GÜNYEL, C. (2011). *Avrupa'nın Güvenlik ve Savunma Politikalarının Oluşum ve Gelişim Süreci*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .

GÜRKAN, Ü. (1964). S.S.C.B. Siyasi Rejimi'nin Ana Hatları. *Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 155-198.

HAAS, M. D. (2004). *Russian Security and Air Power, 1992-2002*. Oxon: Frank Cass.

HAFTENDORN, H. (1991). The Security Puzzle: Theory-Building and Discipline-Building in International Security. *International Studies Quarterly*, 3-17.

HALİDOV, İ. (2015). Çok Kutuplu Dünya Sistemi İçin Rusya'nın Desteklediği Bölgesel ve Uluslararası Örgütler. *Akademik Bakış Dergisi* (51), 332-346.

HART, M. H. (1994). *En Etkin 100 (Hz. Muhammed'den Gorbaçov'a Özgün Bir Değerlendirme)*. İstanbul: Sabah Kitapları.

HAS, K. (2013). *Orta Asya'nın Bölgesel Dinamikleri Çerçevesinde Rusya-Kazakistan İlişkileri*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Avrasya Araştırmaları Merkezi. Ankara: USAK.

HEKİMOĞLU, A. N. (2007). *ABD, AB, Çin, Hindistan, Orta Asya & Rusya'nın Dış Politikası-1*. Ankara : Vadi Yayınları .

HERRING, E. (2007). Military Security. A. COLLINS içinde, *Contemporary Security Studies* (s. 129-145). Oxford: Oxford University Press.

HÜSEYNOV, F. (2003). Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Oluşumunun Hukuki Boyutları. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52 (4), 387-402.

İKSNG. (1991, 12 08). *Soglaşeniye o Sozdanii Sodrujestva Nezavicimih Gosudarstv (G. Minsk, 8 Dekabrya 1991 Goda)*. 04 21, 2019 tarihinde İspolnitelnıy Komitet Sodrujestva Nezavicimih Gosudarstv: <http://www.cis.minsk.by/page.php?id=176> adresinden alındı

İNCE, İ. (2011). *Putin Dönemi Rusya Federasyonu Dış Politikası*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

- İSMAYILOV, E. (2013). 21. Yüzyıl Rusya Dış Politika Doktrinleri'nde Güney Kafkasya ve Orta Asya Değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* , 87-107.
- İSMAYILOV, E. (2015). Rusya Güvenlik Stratejisi-2020 Belgesi. *BilgeAdamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM) Analiz* (1231), 1-9.
- İSMAYILOV, E. (2015, 02 25). Rusya-Batı Krizi Çerçevesinde Rusya'nın Yeni Askeri Doktrini. *Bilge Adamlar Strateji Araştırma Merkezi (BİLGESAM)* , 1-5.
- JACKSON, N. J. (2003). *Russian Foreign Policy and the CIS Theories, Debates and Actions*. London: Routledge Taylor & Francis Group .
- JAFAROV, N. (2007). *Rusya'da Ulusal Güvenlik Anlayışının Dönüşümü (1991-2006)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı .
- KAMALOV, İ. (2008). *Putin Dönemi Rus Dış Politikası Moskova'nın Rövanşı*. Yeditepe Yayınları : İstanbul.
- KAMALOV, İ. (2011). *Rusya'nın Orta Asya Politikaları* . Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.
- KARA, A., & YEŞİLOT, O. (2011). *Avrasya'nın Yükselen Yıldızı Kazakistan*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- KARAAHMETLİ, M. (1976). *Lenin'in Ulusal Sorun Teorisi ve Sovyet Rusya'daki Uygulaması*. Ankara : Toplum Yayınevi .
- KARABULUT, B. (2015). *Güvenlik: Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*. Ankara: Barış Kitap Basım Yayın.
- KARABULUT, B. (2013). *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Kavramlar Serisi-1 Strateji - Jeostrateji - Jeopolitik*. Ankara: Barış Kitap.
- KASSIANOVA, A. (2001). Russia: Still Open to the West? Evolution of the State Identity in the Foreign Policy and Security Discourse . *Europe-Asia Studies* , 821-839.

KAYA, A., & ÖZDOĞAN, G. G. (2003). *Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık .

KERR, D. (1995). The New Eurasianism: The Rise of Geopolitics in Russia's Foreign. *Europe-Asia Studies* , 977-988.

KESKİN, C. (2009). *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rusya'nın Güvenlik Politikaları Bununun ABD-AB ve Türkiye'ye Etkisi*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme Bölümü.

KESSİKBAYEV, A. (2005, 02 17). *Şanghay Beşlisi'nden Şanghay İşbirliği Örgütü*. 04 25, 2019 tarihinde Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM): http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/145/sanghay_beslisinden_sanghay_isbirligi_organizasyonu adresinden alındı

KHONG, F. Y., & MACFARLANE, S. N. (2006). *Human Security and the UN A Critical History*. Bloomington: Indiana University Press.

KİBAROĞLU, M. (2001). Rusya'nın Yeni Ulusal Güvenlik Konsepti ve Askeri Doktrini. *Avrasya Dosyası*, 6 (4), 95-106.

KISACIK, S. (2018). Aleksandr Dugin'e Göre Ankara İçin Yeni Avrasyacılık. O. ÖRMECİ, & S. KISACIK içinde, *Rusya Siyaseti ve Rus Dış Politikası (Teorik Çerçeve-Tarihsel Arka Plan-Örnek Olaylar)* (s. 355-360). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

KISSINGER, H. (1994). *Diplomacy*. New York: Simon & Schuster.

KLİMENTYEV, M. (2019, 03 28). *Ovoşnoy Soyuz: Çto Proctil Putin Kirgizam*. 04 02, 2019 tarihinde [Gazeta.Ru: https://www.gazeta.ru/business/2019/03/28/12270482.shtml?updated](https://www.gazeta.ru/business/2019/03/28/12270482.shtml?updated) adresinden alındı

KODAMAN, T., & BİRSEL, H. (2006). Bağımsızlık Sonrası Özbekistan ve Dış Politikası. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 413-442.

KONSEPTSİYA. (2015, 12 01). *Kontseptsiya Bneşhey Politiki RF 1993*. 02 03, 2019 tarihinde <https://www.twirpx.com/file/1822127/>:

<https://www.twirpx.com/file/1822127/> adresinden alındı

KONSTITUTSİYA. (tarih yok). *Prezident Rossiiskoy Federatsii*. 12 18, 2018 tarihinde Konstitutsiya Rossiiskoy Federatsii:

<http://www.constitution.ru/10003000/10003000-6.htm> adresinden alındı

KRECHUNIAK, G. (2013, 06 25). *Comparative Analysis of Russian Foreign Policy Concepts (1993, 2000, 2008 and 2013)*. 03 26, 2019 tarihinde Slide Share :

<https://www.slideshare.net/gkrechuniak/krechuniak-g-comparative-analysis-of-russian-foreign-policy-concepts/> adresinden alındı

KREMLİN. (2015, 12 31). *Ukaz Prezidenta Rasiskoy Fedaratsi ot 31.12.2015 g. no: 683*. 02 18, 2019 tarihinde Prezident Rossi:

<http://www.kremlin.ru/acts/bank/40391> adresinden alındı

KUMAROVA, A. (2006). *Rusya Federasyonu'nun Orta Asya Politikası, 1991-2005*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosya Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

KURAT, A. N. (1987). *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

KUTUSHOVA, G. (2017). *Sovyet Devriminin Türkistan'a Yayılması ve Modern Kazakistan'ın Dış Politikasına Etkileri* . İstanbul : İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi .

KUZNETSOV, V. (tarih yok). *Bezopasnost Evrazii*. 04 10, 2019 tarihinde Nauçnaya Şkola Vyaçeslava Kuznetsova: <https://kuznetsovn.ru/eurasia/> adresinden alındı

KÜTÜKÇÜ, M. A. (2004). Uluslararası Hukukta Slef-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri. *ULUSLARARASI HUKUKTA SELF-DETERMİNASYON HAKKI* , 259-276.

KYDYRALIEVA, S., & ABDIBAITOVA, B. (2018). Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün Merkezi Asya'daki Etkinsizliği. *Bilge Strateji* , 93-109.

LARUELLE, M. (2012, Ağustos). *Factoring the Regional Impact of Uzbekistan's Withdrawal from the CSTO*. 04 12, 2019 tarihinde The German Marshall Fund of the United States (GMF), Foreign Policy and Civil Society Program: http://www.gmfus.org/wpcontent/blogs.dir/1/files_mf/1345830436Laruelle_Uzbekistan_Aug12.pdf adresinden alındı

LUKİN, A. (2019, 03 04). *Zamısyel Bolşoy Yevrazii*. 03 15, 2019 tarihinde Nezavisimaya: http://www.ng.ru/ideas/2019-03-04/7_7523_ideas.html adresinden alındı

MEDVEDEV, R. (2012). *Nikita Kruşçev* . WebKniga: Web Kniga .

MELVILLE, A., & SHAKLEINA, T. (2005). *Russian Foreign Policy in Transition Concepts and Realities* . Budapest: Central European University Press.

MENGÜÇ, S. (2016). *Rusya'nın Güvenlik Politikalarında Orta Asya* . Çanakkale: Çanakkale OnSekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

MEŞERYAKOV, K. E. (2013). *Rassiyско-Turkmenskiye Otnoşeniya v 2008-2012: Stanovleniye Strategiçeskogo Partnerstva*. *Nauçno-Tehniçeskiye Vedomosti SPBGPU, Gumanitarniye i Obşestvenniye Nauki* , 163-174.

MEŞERYAKOV, K. Y. (2014). *Evaluitsiya Vniyeşney Politiki Rossiskoy Federatsi v Tsentralnoy Azii v 1991-2012*. . Saint Peterburg : Sankt-Peterburski Gosudarstvenniy Universitet, İhstoriya Mejdunarodnih Otnaşeniy i Vniyeşney Politiki, Doktorskaya Dissertatsiya.

METTSEL, M. (2018, 08 15). *Rassiyско-Turkmenistanskiye Otnoşeniya*. 04 19, 2019 tarihinde İnfomatsionnoye Telegrafnoye Agenstvo Rassii TASS: <https://tass.ru/info/5458872> adresinden alındı

MFA. (tarih yok). *Rusya Federasyonu Ülke Künyesi*. 01 15, 2019 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı : <http://www.mfa.gov.tr/rusya-kunyesi.tr.mfa> adresinden alındı

MGK. (tarih yok). *Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Genel Bilgi*. 11 05, 2018 tarihinde Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği : <https://www.mgk.gov.tr/index.php/milli-guvenlik-kurulu/genel-bilgi> adresinden alındı

MİDRF. (2000, 01 10). *Kontseptsiya Natsionalnoy Bezopasnosti Rossiiskoy Federatsii 2000*. 03 20, 2019 tarihinde Ministerstvo İnostrannih Del Rossiiskoy Federatsii : http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6B6BZ29/content/id/589768?p_p_id=101_INSTANCE_CptICk6B6BZ29&_101_INSTANCE_CptICk6B6BZ29_languageId=ru_RU adresinden alındı

MİKAİL, E. H. (2008). *KGB Albaylığından Devlet Başkanlığına Putin Dönemi Rusya*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

MIRONOV, V. (1994). Russia's National Security Military Doctrine and the Outlook for Russian-U.S. Cooperation in the Modern World. *Comparative Strategy*, 13 (1), 49-54.

MOİSEYEV, E. G. (1997). *Mejdunarodna Pravoviye Osnovi Sotrudniçestva Stran SNG*. Moskova: Yurist.

MUHAMETOV, R. S. (2013). Voennoye Sotrudniçestvo Rossii So Stranami Blijnego Zarubejya: Osnovnoye Napravleniya. *Vestnik Çelyabinskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, 13-18.

NECEFOĞLU, A. (2017). *Rusya Federasyonu'nun Güvenlik Anlayışının Neorealist Perspektiften Analizi*. Ankara : TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

NİKOLSKİ, A. (2018, 10 19). *Putin i Mirziyeyev Obsudili Vzaimodeistviye v Voyennoy Sfere*. 04 06, 2019 tarihinde Ria Novosti: <https://ria.ru/20181019/1531032669.html> adresinden alındı

NİKOLSKİİ, A. (2018, 06 09). *Mejgosudarstvenniye Otnoşeniya Rossii i Tajikistana*. 04 16, 2019 tarihinde Ria Novosti: <https://ria.ru/20180609/1522111097.html> adresinden alındı

NİKOLSKİİ, A. (2018, 10 19). *O Çem Dogovorilis Mirziyoyev i Putin Vo Vremya Sovmestnogo Delovogo Zavtraka*. 04 02, 2019 tarihinde Sputnik: <https://uz.sputniknews.ru/politics/20181019/9740430/O-chem-dogovorilis-Mirziev-i-Putin-vo-vremya-sovmestnogo-delovogo-zavtraka.html> adresinden alındı

NOGAYEVA, A. (2011). *Orta Asya'da ABD, Rusya ve Çin Stratejik Denge Arayışları*. Ankara : USAK Yayınları.

NOGAYEVA, A. (2011). *Orta Asya'da ABD, Rusya ve Çin'in Stratejik Denge Arayışları*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Karınca Yayınları.

ODKB. (tarih yok). *Ot Dogovora k Organizatsii*. 04 28, 2019 tarihinde Organizatsiya Dogovora o Kollektivnoy Bezopasnosti: <https://odkb-csto.org/25years/> adresinden alındı

OĞAN, S. (2002). Bağımsız Devletler Topluluğunun 10. Yılında Orta Asya'ya 11 Eylül'le Gelen Amerikan Miladı. *Stratejik Analiz* .

OLDBERG, I. (2010). Russia's Great Power Strategy under Putin and Medvedev. *Swedish Institute of International Affairs* , 1-22.

ONAY, Y. (2008). *Rus Stratejisinin Mimarları*. İstanbul: İlgi Yayınevi.

ONAY, Y. (2002). *Rusya ve Değişim*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

ORASAM. (2018, 06 11). *Dünya Bankası, 2018-2019 yıllarında Türkmenistan ekonomisinin büyüme hızını % 6,3'e çıkardı*. 04 19, 2019 tarihinde Orta Asya Araştırmaları Merkezi, ORASAM:

<http://orasam.manas.edu.kg/index.php/tr/turkmenistan/844-d-nya-bankas-2018-2019-y-llar-nda-t-rkmenistan-ekonomisinin-b-y-me-h-z-n-6-3-e-kard> adresinden alındı

OUDENAREN, J. V. (1990). The Tradition of Change in Soviet Foreign Policy. M. N. Papers içinde, *Understanding Soviet Foreign Policy* (s. 1-30). Washington : The Institute for National Strategic Studies.

ÖRMECİ, O., & KISACIK, S. (2018). *Rusya Siyaseti ve Rus Dış Politikası*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZBAY, F. (2006). Tarihsel Süreç İçersinde Ruslar ve Rusya. İ. ÇOMAK içinde, *Rusya Stratejik Araştırmaları-I* (s. 13-27). İstanbul : Tasam Yayınları .

ÖZCAN, A. B. (2011). Uluslararası Güvenlik Sorunları ve ABD'nin Güvenlik Stratejileri. *Dergi Park*, 11 (22), 445-466.

ÖZCAN, S. A. (2005). *Bir Sovyet Mirası Rus Azınlıklar*. İstanbul: Küre Yayınları.

ÖZDAL, H. (2015). *Rus Dış Politikasında Ukrayna (1991-2014)*. Ankara : Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı .

ÖZDEMİR, A. (2016). "Kamu Düzeni" ve "Kamu Güvenliği" Kavramlarına Analitik Bir Yaklaşım . *International Journal of Legal Progress* , 78-115.

ÖZSOY, İ. (2006). Sovyet Sisteminin Çöküşünden Tarihi ve Evrensel Dersler. *Bilig Dergisi* (39), 163-194.

ÖZTÜRK, O. M. (2001). *Rusya Federasyonu Askeri Doktrinini*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.

PARIS, R. (2001). Human Security: Paradigm Shift or Hot Air? *International Security*, 26 (2), 87-102.

PERSSON, G. (2013). *Security Policy and Military Strategic Thinking*. Stockholm: Swedish Research Agency (FOI).

POĞDA, S. (2012). *Bağımsızlık Sonrası Kazakistan'ın Dış Politikası* . Sakarya : Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

PRAVDA. (2006, 08 16). *Rossiya Gotova Napoit Soyuzhikov* . 04 27, 2019 tarihinde Komsomolskaya Pravda : <https://www.kp.ru/daily/23756/56266/> adresinden alındı

PRFRT. (tarih yok). *O Rossisko-Tadjikskih Otnoşehiyah*. 04 16, 2019 tarihinde Posolctvo Rossiskoy Federatsii V Respublike Tadjikistan: <https://dushanbe.mid.ru/o-rossijsko-tadzikskih-otnoseniah> adresinden alındı

PURTAŞ, F. (2005). *Rusya Federasyonu Ekseninde Bağımsız Devletler Topluluğu*. Ankara : Barış Platin Yayınları.

RADJABOV, A. İ. (2017). *Rossiisko-Tadjikskiye Otnoşeniya: Problema i Persoektiviy*. Çeryabinsk : Yujno-Uralskii Gosudarstbennyi Universitet .

RG.RU, P. Г. (2014, 12 30). *Voyennaya Doktrina Rossiickoy Federatsii 2014*. 04 02, 2019 tarihinde Российская Газета RG.RU: <https://rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html> adresinden alındı

RICE, C. (2014). *Sovyet Büyük Stratejisinin Evrimi*. P. KENNEDY içinde, *Savaşta ve Barışta Büyük Stratejiler* . İstanbul : Totem Yayıncılık .

RIIA. (2019). *Central Asia*. 03 26, 2019 tarihinde Chatham House (The Royal Institute of International Affairs): <https://www.chathamhouse.org/research/regions/russia-and-eurasia/central-asia> adresinden alındı

ROBERTSON, L., & IVANOV, S. (2001). *NATO-Russia Glossary of Contemporary Political and Military Terms Handbook*. USA: International Business Publications.

ROMANOV, N. (2016, 07 26). *Bağımsız Devletler Topluluğunun Doğuşu* . 04 22, 2019 tarihinde Medium : <https://medium.com/@nikolaysecond/ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1z-devletler-toplulu%C4%9Funun-do%C4%9Fu%C5%9Fu-3aca57e8f9f1> adresinden alındı

ROSKIN, M. G. (2014). *Çağdaş Devlet Sistemleri Siyaset, Coğrafya, Kültür*. Ankara: Adres yayınları.

ROSSİİ, P. (2008, 07 15). *Kontseptsiya Vneşney Politiki Rossiiskoy Federatsii* . 03 21, 2019 tarihinde Prezident Rossii: <http://kremlin.ru/acts/news/785> adresinden alındı

ROSSİİ, P. (2009, 05 13). *Strategiya Natsionalnoy Bezopasnosti Rossiiskoy Federatsii Do 2020 Goda*. 03 30, 2019 tarihinde Prezident Rossii : <http://kremlin.ru/supplement/424> adresinden alındı

ROSSİİ, P. (2016, 12 1). *Ukaz Prezidenta Rossiiskoy Federatsii ot 30.11.2016 g. № 640*. 04 10, 2019 tarihinde Prezident Rossii: <http://kremlin.ru/acts/bank/41451> adresinden alındı

ROSSİİ, P. (2015, 12 31). *Ukaz Prezidenta Rossiiskoy Federatsii ot 31.12.2015 g. № 683*. 02 20, 2019 tarihinde Prezident Rossii : <http://kremlin.ru/acts/bank/40391> adresinden alındı

ROSSİİ, P. (2010, 02 05). *Voyennaya Doktrina Rossiiskoy Federatsii*. 03 26, 2019 tarihinde Prezident Rossii: <http://kremlin.ru/supplement/461> adresinden alındı

ROY, M. S. (2001, 06 08). *Russia and Central Asia: Problems and Prospects*. 02 18, 2019 tarihinde The Institute for Defence Studies and Analyses IDSA: <http://www.idsa-india.org/an-jun-8.htm> adresinden alındı

RUSSIA. (2018, 03 01). *Presidential Address to the Federal Assembly*. 04 26, 2019 tarihinde President Of Russia: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/56957> adresinden alındı

SAAT, J. H. (2009). The Collective Security Treaty Organization. *Conflict Studies Research Centre, Central Asian Series* , 1-12.

SANDIKLI, A. (2015, 01 08). *Bilge İnsanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi*. 05 15, 2018 tarihinde BİLGESAM: <http://www.bilgesam.org/incele/1966/-kolektif-guvenlik-orgutleri--kuzey-atlantik-antlasmasi-orgutu--kolektif-guvenlik-antlasmasi-orgutu/#.WxKdTFUzbIW> adresinden alındı

SAPMAZ, A. (2018). *Rusya Federasyonu'nun Askeri Güvenlik Refleksindeki Dönüşüm Askeri Doktrinle, Askeri Müdahaleler, Nedenler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

SAPMAZ, A. (2008). *Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

SARAY, M. (1994). Çarlık ve Sovyet Döneminde Rusların Türkler Hakkındaki Görüş ve Siyasetler. *Avrasya Etüdüleri* , 15-34.

SARAY, M. (1993). *Kazak Türkleri Tarihi "Kazakların Uyanışı"*. İstanbul: Nesil Yayıncılık.

SBRF. (2015, 12 31). *Strategiya Natsionalnoy Bezopasnosti Rossiiskoy Federatsii*. 04 06, 2019 tarihinde Sovet Bezopasnosti Rossiiskoy Federatsii: <http://www.scrf.gov.ru/security/docs/document133/> adresinden alındı

SBRF. (2014, 12 25). *Voennaya Doktrina Rossiiskoy Federatsii* . 04 06, 2019 tarihinde Sovet Bezopasnosti Rossiiskoy Federatsii: <http://www.scrf.gov.ru/security/military/document129/> adresinden alındı

SEMERIKOV, V. (2013, 12 04). *KGAÖ'nün Kolektif Güvenlik Sistemi*. 05 03, 2019 tarihinde Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM) : http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/26764/kgaonun_kolektif_guvenlik_sistemi adresinden alındı

SERGUNIN, A. (2016). *Explaining Russian Foreign Policy Behavior*. Stuttgart: ibidem-Verlag.

SERGUNIN, A. (2004). Russian post-Communist foreign policy thinking at the cross-roads: Changing paradigms. *Communist and Post-Communist Studies* , 19-35.

SİTDİKOV, R. (2018, 06 9). *Mejgosudarstvenniye Otnaşeniya Rassii i Uzbekistana*. 04 16, 2019 tarihinde Ria Novosti: <https://ria.ru/20180609/1522124017.html> adresinden alındı

SKOCPOL, T. (2004). *Devletler ve Toplumsal Devrimler*. İstanbul: İmge Yayınevi.

SNEJANOVA, L. N. (2010, 04 08). *Natsionalnaya Bezopastnost RF: Problemy i Puti Resheniya*. 01 10, 2019 tarihinde Natsionalny İstitut Razvitiya Sovremennoy İdeologii (NİRSİ): <http://www.nirsi.ru/articles/nacionalnaya-bezopasnost-rf-problemy-i-puti-resheniya/> adresinden alındı

SNYDER, R. S. (2005). Bridging the Realist/Constructivist Divide: The Case of the Counterrevolution in Soviet Foreign Policy at the End of the Cold War. *Foreign Policy Analysis* , 55-71.

SOLTAN, E. (2001). Coğrafya, Tarih ve Rus Kimliği. *Avrasya Dosyası* , 64-94.

SOLTAN, E. (2016, 06 15). *Türkmenistan'ın Bağımsızlık Girişimleri ve Rusya* . 04 20, 2019 tarihinde Türk Tarih ve Kültür Araştırmaları : <https://www.altayli.net/turkmenistanin-bagimsizlik-girisimleri-ve-rusya.html> adresinden alındı

SOMUNCUOğLU, A. (2011, 01 05). *Rusya-Orta Asya İlişkilerinde Kolektif Güvenlik*. 05 01, 2019 tarihinde 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Bilim, Birlik, Barış : <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/orta-asya-arastirmalari-merkezi/rusya-orta-asya-iliskilerinde-kolektif-guvenlik> adresinden alındı

SÖNMEZ, S. A. (2010). Yakın Çevre Doktrinini Bağlamında Yeltsin Dönemi Rusya Federasyonu'nun Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleriyle İlişkileri. *Dergi Park* .

SPUTNIK. (tarih yok). *Avrasya Ekonomik Birliği*. 04 27, 2019 tarihinde Sputnik Haber : https://tr.sputniknews.com/trend/avrasya_ekonomik_birligi/ adresinden alındı

SPUTNIK. (2016, 12 01). *Sputnik Haber* . 04 11, 2019 tarihinde Putin'den Rusya'nın Yeni Dış Politika Konseptine Onay: <https://tr.sputniknews.com/rusya/201612011026094935-putinden-rusyanin-yeni-dis-politika-konseptine-onay/> adresinden alındı

SPUTNIK-KGAÖ. (2016, 11 01). *Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ)*. 05 02, 2019 tarihinde Sputnik:

<https://tr.sputniknews.com/infografik/201611011025584074-KGAO-Rusya/>
adresinden alındı

SYZDYKOVA, A. (2018). Orta Asya Ülkelerinde Enerji Tüketimi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi . *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 87-99.

ŞOS. (2015, 12 08). *O Şanhayskoy Organizatsii Sotrudniçestva*. 04 25, 2019 tarihinde Şanhayskoy Organizatsii Sotrudniçestva: http://rus.sectesco.org/about_sco/ adresinden alındı

TAŞKESENLİĞİL, M. (2017). 16. Yüzyılda Korkunç İvan'ın Rus Tarihindeki Rolü Üzerine. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 36 (36), 143-151.

TELATAR, G. (2005). Şangay İşbirliği Örgütü: 21. Yüzyılın Bölgesel/Global Çekim Merkezi . A. SANDIKLI, & İ. GÜLLÜ içinde, *Geleceğin Süper Gücü Çin / Uzakdoğu'daki Entegrasyonlar ve Şangay İşbirliği Örgütü* (s. 160-219). İstanbul: TASAM Yayınları .

TELLAL, E., & KESKİN, N. E. (2004). Rusya Federasyonu. B. A. GÜLER, O. KARAHANOĞULLARI, K. KARASU, A. A. DİKMEN, Ö. AKIN, E. TELLAL, et al. içinde, *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri* (s. 264-298). Ankara: Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (KAYAUM).

TEMUR, F. (2010). Rusya İnsiyatifli Örgütler. Y. AKTAY içinde, *Siyaseti, Ekonomisi, Güvenliği, Dış Politikaları ve Stratejik İlişkileriyle: Yeni Rusya* (s. 38-44). Ankara: Stratejik Düşünce Enstitüsü.

TORUN, A. (2012). *Ulusal Güvenlik ve Küreselleşme: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Politikasının Dönüşümünde Küreselleşmenin Rolü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TRENIN, D. (2001). *The End of EURASIA: Russia on the Border Between Geopolitics and Globalization*. Moskova: Carnegie Moscow Center.

TRUBAROV, S. (2009). AET'nin (Avrasya Ekonomik Topluluğu) Bölgesel Ekonomik Bütünleşme Sürecindeki Rolü. *IV. Uluslararası Türk-Asya Kongresi* (s. 281-289). İstanbul : TASAM .

TSYPKIN, M. (2010, 02 27). *What's New In Russia's New Military Doctrine?* 03 29, 2019 tarihinde Radio Free Europe Radio Liberty : https://www.rferl.org/a/Whats_New_In_Russias_New_Military_Doctrine/1970150.html adresinden alındı

ULLMAN, R. H. (1983). *Redefining Security. The MIT Press/International Security* , 129-153.

URHAL, Ö. (2009). *Küreselleşen Dünyada Güvenlik*. Ankara: Adalet Yayınevi.

USMANOVA, J. (2008). *Rusya Federasyonu'nun Orta Asya Politikası (1991-2006)*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans. .

ÜNAL, F. (2015). *XVIII. Yüzyıl Türk-Rus İlişkilerinde Neplüyev (İstanbul'dan Orenburg'a)*. Ankara: Gece Kitaplığı .

VARLIK, A. B. (2015). Ulusal Güvenlik. Ü. ÖZDAĞ içinde, *Milli Güvenlik Teorisi* (s. 15-67). Ankara: Kripto Basım Yayım .

VEÇERNİY. (2013, 04 29). *Sovet Federatsii Ratifitsiroval Soglaşeniye o Rossiiskoy Voennoy Baze v Kırgızstane*. 05 02, 2019 tarihinde Veçerniy Bişkek: https://www.vb.kg/doc/226478_sovet_federacii_ratificiroval_soglashenie_o_rossiyskoy_voennoy_baze_v_kyrgyzstane.html adresinden alındı

WOLFERS, A. (1952). "National Security as an Ambiguous Symbol". *Political Science Quarterly*, 67 (4), 481.

WSWS. (2017, 03 21). *13-19 Mart: Çar Nikola tahttan çekiliyor*. 02 04, 2019 tarihinde Word Socialist Web Site : <https://www.wsws.org/tr/articles/2017/03/21/twrr-m21.html> adresinden alındı

YALÇIN, H. B. (2018). *Ulusal Güvenlik Stratejisi*. İstanbul: SETA, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.

YAPICI, M. İ. (2010). *Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler*. Ankara : Usak Yayınları.

YAPICI, M. İ. (2009). *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde İç Etkenler Açısından Rus Dış Politikasının Yönelimleri: Yeltsin ve Putin Dönemleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı .

YDYRYS, K. (2012). *Rusya Federasyonu'nun "Yakın Çevre" Politikası ve Orta Asya Güvenliği Üzerindeki Etkileri* . Ankara : Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

YEVRAZES. (2007, 10 06). *Dogovor ob Uçrejdenii Yevraziiskogo Ekonomičeskogo Soobşestva ot 10 Oktyabrya 2000 goda*. 04 27, 2019 tarihinde Yevraziiskoye Ekonomičeskoye Soobşestvo : <http://www.evrazes.com/docs/view/3> adresinden alındı

YILMAZ, S. (2008). *Güç ve Politika*. İstanbul: Alfa Yayınları.

YILMAZ, S. (2007). Güçsüz Güç. *Güvenlik Stratejileri Dergisi* (5), 67-104.

YILMAZ, S. (2018, 11 23). *Rusya Federasyonu Güvenlik ve Savunma Politikası*. 11 23, 2018 tarihinde Academia: https://www.academia.edu/7647542/Rusya_Federasyonu_G%C3%BCvenlik_ve_Savunma_Politikas%C4%B1 adresinden alındı

YILMAZ, S. (2015). Yeni Avrasyacılık ve Rusya . *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi* , 111-120.

YULDASHEVA, S. (2016). *Avrasya Güvenliği Bağlamında Rusya-Çin İlişkileri: Şangay İşbirliği Örgütü* . Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı .

ZEYREK, C. (2010). Orta Asya'da Etkin Bölgesel Bütünleşme Çabaları: Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ). *Ege Akademik Bakış Dergisi* , 871-884.

ZVEREV, R., SAVİN, İ., & BELYAYEV, V. (2018). Rassiysko-Kirgizskiye Otnoşeniya: İstoriya i Sovremennast. N. V. RABOTYAJEV içinde, *Rassiya i Noviye Gasudarstva Yevraazi* (s. 106-125). Moskova: İmemo Ran.

EKLER

EK-1 RUSYA FEDERASYONU'NUN ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİ

Rusya Federasyonu'nun ulusal çıkarlarını ve uzun vadede ulusal güvenliğini sürdürülebilmesine yönelik kalkınmayı güçlendirecek iç ve dış politikası, alanındaki amaçları, hedefleri, tedbirleri ve stratejik ulusal önceliklerini belirleyen, stratejik planlamanın temelini Rusya Federasyonu'nun "Ulusal Güvenlik Stratejisi Üzerine" 31 Aralık 2015 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi oluşturmaktadır. Bu kararname, Rus stratejisinin yasal dayanağı, Rusya Federasyonu Anayasası Federal Yasasına uygun olarak, 28 Aralık 2010 tarihli "Güvenlik Yasası" hakkında ve 28 Haziran 2014 tarihli "Rusya Federasyonu stratejik planlama yasası" hakkında Rusya Federasyonu Başkan düzenlemelerine dayanmaktadır.³

Rusya Federasyonu'nda ulusal güvenliğinin sağlanması devlet politikası olarak geçmişten günümüze devam etmektedir. Ulusal güvenliğe dair kararnamede stratejiler belirlenirken şu kavramlar temel alınmıştır:

- Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliği ve buna bağlı olarak ulusal çıkarları,
- Rus vatandaşlarının özgürlüklerinin sağlanması, yaşam kalitesinin artırılması,
- Ülkenin toprak bütünlüğü, egemenliği ve bağımsızlığı,
- Rusya Federasyonu'nun sürdürülebilir ekonomisi ve sosyal gelişimi,
- Birey, toplum ve devlet güvenliğinin sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması,
- Ulusal güvenlik tehdidine ve ulusal çıkarlara doğrudan veya dolaylı olarak zarar verme olasılığı yaratan bir dizi koşul ve faktörler,
- Rusya Federasyonu Yasalarında ve Anayasasında öngörülen Ulusal güvenliğini ülke savunması ve tüm güvenlik çeşitleri; her şeyden önemlisi

³ <http://www.kremlin.ru/acts/bank/40391> (Erişim Tarihi: 18.02.2019)

devlet, toplum, bilişim, ekoloji, ekonomi, ulaşım, enerji güvenliği ve birey güvenlikleri,

- Rusya Federasyonu'nun ulusal çıkarları birey, toplum ve devlet güvenliğini ve sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması,
- Ulusal çıkarların temini ve ulusal güvenlik tehditlerine karşı devlet organları ve yerel yetkililerce gerçekleştirilen sivil, siyasi, askeri, örgütsel, sosyo-ekonomik, bilişim, yasal ve diğer tedbirlerin iş birliği içerisinde uygulanmasıdır.

Rusya Federasyonu'nun stratejik ulusal öncelikleri ve ulusal güvenliğin en önemli alanları;

II. Modern Dünyada Rusya

Ulusal güvenlik Rusya Federasyonu'nun sosyo-ekonomik gelişiminde ve alanındaki devlet politikalarında, stratejik ulusal önceliklerin uygulanmasında bunun yanında ulusal çıkarların da korunmasında etkin bir şekilde katkıda bulunmaktadır.

Rusya Federasyonu'nun egemenliği, bağımsızlığı ve coğrafi bütünlüğü yurtdışındaki vatandaşların haklarının korunmasına katkı sağlamaktadır. Rusya Federasyonu'nun büyük uluslararası sorunları çözmeye, askeri çatışmaları önlemeye, stratejik istikrarı sağlamaya ve devletlerarası ilişkilerde uluslararası hukukun üstünlüğü benimsemiş olması yurtdışındaki vatandaşların haklarının korunmasında önemli rol oynamaktadır.

Uluslararası alanda bazı ülkelerin Rusya Federasyonu'na dayattığı kısıtlayıcı ekonomik önlemler uygulanmış olsa da Rusya ekonomisi, küresel ekonominin istikrarsızlığı koşullarında potansiyelini koruma ve güçlendirme kabiliyetini göstermektedir.

Rusya Federasyonu'nda vatandaşların sağlığını korumak için uygulanan sağlık politikalarında olumlu eğilimler ortaya çıkmıştır ve doğal nüfus artışı gerçekleşmiştir.

Rusya geleneksel, manevi ve ahlaki değerlerini geliştirilmektedir. Bu noktada genç nesilde Rus tarihine layık bir tutum oluşmaktadır. Rusya Federasyonu'nu, çok uluslu halklar, ailevi ve dini geleneklerini koruyan yurtseverleri bir araya getirmektedir.

Rusya Federasyonu'nun giderek gulenmesi, karmaşık ve birbiriyle ilişkili olan uluslararası alanda, ulusal guvenliğe yonelik yeni tehdit zeminleri oluşturmaktadır. ABD ve mutteliklerinin dunya meselelerinde hakimiyetlerini korumak istemesi Rusya Federasyonu tarafından onaylanmamaktadır. Rusya Federasyonu bağımsız bir i ve dış politika yurtmesi neticesinde de ABD ve mutteliklerine muhalefet konumunda yer almaktadır.

Global dunya duzeninde yeni bir policentrik (ok merkezli) modelinin oluşması, kuresel ve bölgesel istikrarsızlıkları da beraberinde getirmektedir. Globalleşen dunyadaki kalkınmanın dengesizliği, ülkelerin refah duzeyleri arasındaki farkın derinleşmesine, kaynaklar için mucadelenin artışına, pazarlara erişim ve ulaşım arterlerinin kontrolü ile ilgili çekişmeleri yoğunlaştırmaktadır. Tüm politik, finansal, ekonomik ve bilgi araçları yelpazesi, uluslararası arenada nüfuz mücadelesinde önemli rol oynamaktadır. Özel hizmetlerin potansiyeli de giderek daha fazla kullanılmaktadır. Devletlerarasındaki rekabet giderek artması sosyal gelişimi, insani, bilimsel ve teknolojik potansiyellerin değerlerini arttırmaktadır. Özellikle bu noktada Arktik ve okyanuslar Rusya için kaynak gelişimine liderlik etmektedir.

Uluslararası ilişkilerde, gu faktörünün rolü azaltılmamıştır. Saldırgan silahların kurulması ve modernize edilmesi, yeni türlerini kurma ve kullanma arzusu, kuresel guvenlik sistemini ve silah kontrolü alanındaki anlaşma ve anlaşma sistemlerini zayıflatmaktadır. Avrupa-Atlantik, Avrasya ve Asya-Pasifik bölgelerinde eşit ve bölünmez guvenlik ilkeleri uyulmamaktadır. Ayrıca Rusya'nın komşu bölgelerinde askerileştirme ve silahlanma yarışı artış göstermektedir.

Kuzey Atlantik Antlaşması rgt (NATO) gu potansiyelini oluşturarak ve uluslararası hukuka aykırı olarak uygulanan kuresel işlevlerle donatılması, blok

lkelerinin askeri faaliyetlerini yoğunlaştırması, ittifakını daha da genişletmesi, askeri altyapısını Rus sınırlarına getirmesi, Rusya'nın ulusal güvenliği için bir tehdit oluşturmaktadır. ABD füze savunma sistemlerinden olan yüksek hassasiyetli silahlar ve stratejik nükleer olmayan silahların, Avrupa, Asya-Pasifik bölgesi ve Orta Doğu'da ve ayrıca uzayda konuşlandırıldığında küresel ve bölgesel istikrarı koruma olanaklarını önemli ölçüde azaltılmıştır. Bunun yanı sıra "küresel etki" kavramının pratikte uygulanmasını da bu durum zorlaştırmaktadır.

Uluslararası sorunların çözümüne yönelik devam eden blok yaklaşımları, güncel sorunların ve tehditlerin tümünü önlemekte yeterli olmamaktadır. Afrika ve Orta Doğu'dan Avrupa'ya g akımlarının yoğunlaşması, Avrupa-Atlantik bölgesindeki bölgesel güvenlik sisteminin NATO ve Avrupa Birliği temelinde inşa edilmediğini göstermektedir.

Avrasya bölgesinde entegrasyon süreçlerine karşı koymak ve sıcak çatışma bölgeleri yaratmayı hedefleyen Batı'nın konumu, Rus ulusal çıkarlarının gerçekleşmesini olumsuz yönde etkilemektedir. ABD ve Avrupa Birliği'nin Ukrayna'da anayasaya aykırı şekilde gerçekleşen bir darbeye olan desteği, Ukrayna toplumunda derin bir bölünmeye ve silahlı bir çatışmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aşırı sağcı milliyetçi ideolojinin güçlendirilmesi ile Rusya halkındaki Ukrayna nüfusuna karşı kasıtlı bir düşman olarak görme algısının oluşumu, devlet içi çelişkileri zmek için güç kullanımı konusundaki açık sözler, derin bir sosyo-ekonomik kriz Ukrayna'yı, Avrupa'da ve doğrudan Rusya'nın sınırlarında uzun vadeli bir istikrarsızlık odağı haline getirmiştir.

Orta Doğu, Afrika, Güney Asya ve Kore Yarımadası'ndaki devam eden sıcak çatışma alanlarıyla birlikte, yeni "sıcak noktalar" ortaya çıkmaktadır ve herhangi bir devletin hükümeti tarafından kontrol edilmeyen bu bölgeler artış göstermektedir. Silahlı atışma, bölgesel terörizm, etnik ve dini çatışmalar ve aşırılığın diğer tezahürlerinin yayılmasının temelini oluşturmaktadır. Kendisini "İslam Devleti" olarak ilan eden bir terör örgütünün ortaya çıkması ve etkisini güçlendirmesinin temel nedeni, bazı devletlerin terörle mücadele alanında uygulamış olduğu ifte standartlı bir politikanın sonucuna dayanmaktadır.

Nükleer silahlara sahip ülkelerin sayısındaki artış, kimyasal silahların yayılması ve kullanılmasının yanı sıra yabancı devletlerin bu biyolojik silaha sahip olmaları ve üretimleri için potansiyele sahip olmaları hakkındaki belirsizliklerin artmasına da sebebiyet vermiştir. ABD askeri ve biyolojik laboratuvar ağı, Rusya'ya komşu devletlerin topraklarında genişleme göstermektedir.

Ekonomik ve özellikle siyasi iç karışıklığın hâkim olduğu ülkelerde silah üretiminde kullanılacak tehlikeli malzemeler, envanterler ve silahların bu tür ülkelerde kolay temin edilebilmesi, teröristlerin ellerine düşme ihtimalini artırmaktadır.

Bazı ülkelerin jeopolitik hedeflerine ulaşmak amacıyla ve bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma istekleri nedeniyle, halk bilincini manipüle etmesi ve tarihi tahrif etme de dâhil olmak üzere benzer yöntemleri kullanması, uluslararası durumun doğası üzerinde, küresel bilgi alanındaki çatışmaların artış göstermesine sebebiyet vermektedir.

Özellikle bilgi, iletişim ve yüksek teknolojilerin kullanım alanlarının genişlemesi yeni yasadışı faaliyet biçimleri ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Neticesinde kontrolsüz ve yasadışı göç, insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer ulus ötesi organize suçların tezahürleri ile ilgili tehditler daha tehlikeli hale gelmektedir.

Küresel demografik durum, çevre sorunları ve gıda güvenliği giderek daha da zorlaşmaktadır. Küresel ısınmanın da etkisi ile tatlı su kaynaklarının azalması ve iklim değişikliğindeki etkiler daha belirgin hale gelmektedir. Birçoğu önceden bilinmeyen bulaşıcı yeni virüslerin sebep olduğu salgın hastalıklar ortaya çıkmakta ve yaygınlaşmaktadır.

Ekonomik sürece etki eden siyasi faktörler ve ayrıca bazı devletlerin kendi jeopolitik sorunlarını çözmek amacıyla finansal, ticari, yatırım ve teknoloji politikaları gibi araçlarla ekonomik yöntemlerini uygulama girişimleri uluslararası ekonomik ilişkiler sisteminin istikrarını zayıflatmaktadır. Küresel ekonomi ve finansal sistemdeki yapısal dengesizliklerin arka planında yer alan artan borçlar,

enerji kaynakları piyasasındaki dengesiz dağılım, büyük ölçekli finansal ve ekonomik krizlerin tekrarlanma riskini arttırmaktadır.

Devletler giderek büyüyen uluslararası istikrarsızlığa karşı kendi bölgelerinde meydana gelen olayların çözümü için farklı çözüm arayışları içerisine girmişlerdir. Bölgesel ve yerel ticaret ve diğer ekonomik anlaşmalar, kriz ortamlarında en önemli korunma yollarından biri haline gelmiştir. Bunun neticesinde ise bölgesel (ortak) para birimlerinin kullanımına olan ilgi artmaktadır.

Rusya Federasyonu ulusal güvenlik tehditlerini önlemek için, Rus toplumunun iç birliğini güçlendirmeye, sosyal istikrarını oluşturmaya, etnik uyum ve dini hoşgörüsünü sağlamaya, ekonomideki yapısal dengesizlikleri ortadan kaldırmaya, modernize etmeye ve ülkenin savunma kapasitesini artırmaya odaklanmaktadır.

Rusya ulusal çıkarlarını korumak için, maliyetli bir yüzleşme (savaş ve yeni silahlanma yarışı) haricinde, açık, rasyonel ve pragmatik bir dış politika izlemektedir.

Rusya Federasyonu, devletlerin güvenli ve eşit güvenliğinin sağlandığı, halkların karşılıklı saygılı olduğu ve kültürlerinin çeşitliliğinin korunduğu, gelenekleri ve çıkarları üzerine hukukun temel ilkelerini esas alarak uluslararası ilişkilerini kurmaktadır. Rusya Federasyonu'nun dünyanın farklı yerlerinden mümkün olan en fazla sayıda eşit ve güvenilir ortaklık edinmek amacıyla, yabancı ülkelerle karşılıklı olarak yararlı ve eşit şartlarda ticaret ve ekonomik işbirliğine yönelmesi, Rusya'yı çok taraflı ticaret sistemlerine sorumlu bir katılımcı yapmaktadır.

Uluslararası güvenlik alanında Rusya başta siyasi ve hukuki enstrümanlar, diplomasi ve barış mekanizmalarının kullanımına bağlı kalmaktadır. Ulusal çıkarlarını korumak için askeri gücün kullanılması ancak alınan tüm önlemlerin (şiddet içermeyen) etkisiz kalması durumunda mümkündür.

III. Ulusal Çıkarlar ve Stratejik Ulusal Öncelikler

Rusya'nın ulusal güvenliğinde uzun vadede ulusal çıkarları şu şekilde sıralanabilir:

- Rusya Federasyonu'nu anayasal düzenin dokunulmazlığını, devletin egemenliğini, bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve dokunulmazlığını sağlamak amacıyla ülkenin savunmasını güçlendirmek;
- Rusya Federasyonu'nun ulusal fikir birliğini, politik ve sosyal istikrarını güçlendirmek ayrıca demokratik kurumlarını geliştirmek, devlet ile sivil toplum arasındaki etkileşim mekanizmalarını iyileştirmek;
- Vatandaşların yaşam kalitesini iyileştirmek, genel sağlık hizmetlerini güçlendirmek, ülkenin istikrarlı bir demografik gelişimini sağlamak; geleneksel Rus manevi ve ahlaki değerlerini ve kültürünü korumak ve geliştirmek; ulusal ekonominin rekabet edebilirliğini arttırmak;
- Rusya Federasyonu'nu dünya da önde gelen gücü olarak statüsünün korunması doğrultusunda policentrik (çok merkezli) bir dünyada, stratejik istikrarını sağlamak ve karşılıklı yarar sağlayan ortaklığı sürdürmek;
- Rusya Federasyonu ulusal çıkarların sağlanması için milli savunma, devlet ve kamu güvenliği, Rus vatandaşlarının yaşam kalitesini yükseltilmesi, stratejik istikrar ve eşit stratejik ortaklığın gerçekleştirilmesi, ekonomik büyümenin sağlanması ve tüm bunların yanı sıra ekoloji ve çevre yönetimi, bilim, teknoloji, eğitim, sağlık ve kültür alanları stratejik ulusal önceliklerin temelini oluşturmaktadır.

IV. Ulusal Güvenliğin Sağlanması

Ulusal güvenliğin sağlanması, doğrudan stratejik ulusal önceliklerin uygulanmasına ve ulusal güvenlik sisteminin etkin işleyişine bağlıdır.

Ülke Savunması

Rusya Federasyonu'nun savunmasının stratejik hedefleri doğrultusunda, ülkenin barışçıl ve dinamik, sosyo-ekonomik gelişimi için gerekli koşulları oluşturmak ve askeri güvenliğini sağlamaktır.

lke savunmasının stratejik hedeflerine ulaşılması, askeri politikaların uygulanması için askeri çatışmaların önlenmesi ve devletin askeri organizasyonunun iyileştirilmesi, Rusya Federasyonu'nun Silahlı Kuvvetlerinin kullanılması, diğer birlikler, askeri oluşumlar ve kurumların kullanılması, Rusya Federasyonu'nun seferberlik durumunun ve sivil savunma araçlarının hazır ve geliştirilmesi yoluyla gerçekleştirilir.

Askeri politikanın ana hükümlerini ve ülke savunmasının askeri-ekonomik giderlerini, askeri tehditleri ve tehlikeleri Rusya Federasyonu Askeri Doktrinleri belirlemektedir.

Stratejik caydırıcılık ve askeri çatışmaların önlenmesini sağlamak amacıyla ve Rusya'ya karşı askeri kuvvet kullanımını önlemek, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak için birbiriyle ilişkili politik, askeri, askeri teknik, diplomatik, ekonomik, bilgi ve diğer önlemler geliştirilmekte ve uygulanmaktadır. Stratejik caydırıcılık ve askeri ihtilafların önlenmesi, nükleer caydırıcılık potansiyelinin yeterli düzeyde tutulması yoluyla sağlanır bunun yanı sıra Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri, diğer birlikler, askeri oluşumlar ve organların belirli bir savaşmaya hazır olma derecesinde tutulmasıyla gerçekleştirilmektedir.

Devletin askeri teşkilatı, mevcut ve muhtemel askeri tehlikeler ve askeri tehditlerin zamanında tespiti, askeri teşkilatın dengeli bir Şekilde geliştirilmesi, savunma potansiyelinin oluşturulması, Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri, diğer birlikler, askeri oluşumlar ve modern silahlara sahip askeri kuvvetlerin askeri ve özel teçhizat ile donatılması Rusya Federasyonu'nun askeri-sanayi kompleksinin gelişimi sağlamaktadır.

Rusya Federasyonu herhangi bir seferberlik durumuna karşı, devlet askeri teşkilatının, askeri-teknik potansiyelinin yeterli bir seviyeye getirilmesini, zamanında aktif hale gelebilecek önlemlerin planlanmasını amaçlamaktadır. Rusya Federasyonu ekonomisinin hazırlanması bunun içinde Rusya Federasyonu'nun kurucu kuruluşlarının ve belediyelerin ekonomisi, devlet otoritelerinin eğitimi, yerel yönetimler ve kuruluşlar, Rusya Federasyonu'nun Silahlı Kuvvetleri, diğer birlikler,

askeri oluşumların seferberlik ve savaş esnasında devletin ve halkın ihtiyaçlarını gidermek amacıyla ve görevlerini yerine getirecek organlardır.

Rusya Federasyonu topraklarındaki nüfusun, maddi ve kültürel değerlerin askeri çatışmalar sırasında ortaya çıkan tehlikelerden, bu çatışmalar sonucunda ortaya çıkan tehlikelerden, doğal afetler, kazalar ve acil durumlara karşı korunma ve hazırlık tedbirleri sivil savunma kuvvetlerinin ve araçlarının hazırlığı ile yapılmaktadır.

Ülkenin savunması sağlanırken; askeri olmayan müdahale yöntem ve araçlarının kullanımı, diplomasi ve barışçılaştırma mekanizmaları, uluslararası askeri ve askeri teknik işbirliğinin genişletilmesi, silah kontrolü ve diğer uluslararası yasal araçların kullanımı da dahil olmak üzere, rasyonel yeterlilik ve etkinlik ilkeleri esas alınmaktadır.

Devlet ve Kamu(Toplum) Güvenliği

Devletin ve kamu güvenliğinin stratejik hedefleri, anayasal sistemin, egemenliğin, Rusya Federasyonu devlet ve bölge bütünlüğünün, birey ve toplumun temel hak ve özgürlüklerinin, toplumda barışın, siyasi ve sosyal istikrarın korunmasıdır. Bunların yanı sıra toplumun ve bölgelerin doğal afet ve kazalara karşı acil durumlardan korunması da söz konusudur.

Devlet ve kamu güvenliğine yönelik ana tehditler ise şunlardır:

- Ulusal çıkarlara zarar veren, yabancı devletlere ait istihbarat teşkilatlarının özel faaliyetleri,
- Rusya Federasyonu'nun anayasal sisteminin güç kullanılarak değiştirilmesine yönelik terörist ve aşırılık yanlısı örgütlerin faaliyetleri,
- Devlet makamlarının çalışmalarının istikrarsızlaştırılması, askeri ve endüstriyel tesislerin, halkın ihtiyaçlarının karşılanmasında önem arz eden tesislerin, ulaşım altyapısının ve işleyişinin tahrip edilmesi veya ortadan kaldırılması,

- Kitle imha silahlarının ele geçirilerek, radyoaktif, zehirli kimyasal ve biyolojik tehlikeli maddelerle ve nükleer terör eylemleri yapılarak bu yöntemler aracılığıyla halkın korkutulması,
- Rusya Federasyonu'nun kritik bilgi ve haberleşme altyapısının güvenliği ve sürdürülebilirliğinin engellenmesi tehdidi,
- Milliyetçi ve aşırılık yanlısı dini ideolojiyi kullanan radikal halk derneklerinin ve gruplarının faaliyetleri,
- Yabancı ve uluslararası sivil toplum kuruluşları, finansal ve ekonomik yapılar ve ayrıca şahısların Rusya Federasyonu'nun birlik ve toprak bütünlüğünü bozmayı amaçlayan, geleneksel Rus manevi ve ahlaki değerlerini tahrip etmeye yönelik, "renk devrimlerine" ilham vermek de dahil olmak üzere ülkedeki iç politik ve sosyal durumu dengesizleştirmek,
- Yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı ve psikotropik maddeler, silah ve mühimmatlar, patlayıcı maddeler, yasadışı göç ve insan kaçakçılığı yapan teşkilatlar ile ilgili ulus ötesi de dahil olmak üzere suç örgütleri ve gruplarının faaliyetleri,
- Faşizm, aşırılıkçılık, terörizm ve ayrılıkçılık ideolojisinin yayılması ve propagandası için toplumda sivil barışa, politik ve sosyal istikrara zarar veren bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı ile ilgili faaliyetler,
- Kişiyeye, mülkiyete, devlet gücüne, kamu ve ekonomik güvenliğe karşı cezai suçlar,
- Yolsuzluk,
- Küresel iklim değişikliğine bağlı olarak yangınların meydana gelmesi, altyapı tesislerinin teknik durumunun kötüleşmesi, doğal afetler, kazalar ve felaketlerin meydana gelmesidir.

Devletin ve kamu güvenliğinin temel amacı, kişisel güvenlik ve mülkiyet haklarının garantörü olarak devletin rolünü güçlendirmek, suç önlemenin (bilgi alanı dahil), yolsuzluk, terörizm ve aşırılığın yasal düzenlemelerinin iyileştirilmesidir. Bunların yanı sıra uyuşturucu maddelerin yayılması ve bu tür olaylara karşı

mücadele, devlet güvenliği ve kolluk kuvvetlerinin sivil toplum ile etkileşimini arttırmaktadır.

Vatandaşların Rusya Federasyonu'nun kolluk kuvvetlerine ve adli sistemlerine olan güvenini artırmak, yurtdışındaki Rus vatandaşlarının haklarını ve meşru çıkarlarını korumanın etkinliği ve devlet ve kamu güvenliği alanında uluslararası işbirliğinin genişletilmesi de devletin ve kamu güvenliğinin temel amaçları arasındadır.

Devletin ve kamu güvenliğinin sağlanması, kolluk kuvvetlerinin ve özel hizmetlerin, devlet kontrolünün (denetleme) etkinliğini artırarak gerçekleştirilir. Birleşmiş devlet suç önleme sisteminin, özellikle reşit olmayanların işlemiş olduğu suçların ve diğer suçların (kolluk kuvvetlerinin etkinliğinin izlenmesi ve değerlendirilmesi de dahil) geliştirilmesi; sosyal ilişkilerde kriminalleşmesini azaltmaya yönelik özel tedbirlerin geliştirilmesi şeklindedir.

Rusya Federasyonu'nun sürdürülebilir kalkınmasının ve stratejik ulusal önceliklerin uygulanmasının önündeki engel olan yolsuzluğa sebep olan nedenlerin ve koşulların ortadan kaldırılmasına özel önem atfedilmiştir. Bu amaçla, Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Stratejisi ve Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Planları uygulanmaktadır. Toplumda yolsuzluk suçları için bilinçlendirmeler yapılarak bu olgunun kabul edilemezliği atmosferi oluşturularak bu alanda yasal uygulamalar geliştirilmektedir.

Devlet ve kamu güvenliğini sağlamak amacıyla:

- Federal yürütme organlarının yapısı ve faaliyetleri iyileştirilmekte olup, ulusal çıkarlara zarar veren yabancı devletlerin özel hizmet ve örgütlerinin istihbarat ve diğer yıkıcı faaliyetlerini belirlemek, önlemek ve bastırmak,
- Rusya Federasyonu'nun anayasal sistemine, insan haklarına ve özgürlüklerine karşı, kamu ve özel mülkiyet, kamu düzeni ve güvenliğine yapılan terörizm eylemleri, dini radikalizmin tezahürleri, milliyetçilik,

ayrılıkçılık, diğer aşırılık biçimleri, organize suç ve saldırıların önüne geçmek ve engellemek,

- Rus vatandaşlarının yurtdışındaki suç örgütleri ve terörist gruplarının faaliyetlerine katılımını engellemenin yanı sıra, sosyal ve etnik çatışmaları önlemek ve etkisiz hale getirmek,
- Güvenli operasyon rejimi güçlendirilerek, ülkenin savunma sanayi, nükleer, kimyasal, yakıt ve enerji komplekslerinin, halkın ihtiyaçlarının karşılanmasında önem arz eden tesislerin ve ulaşım altyapısının terör örgütlerine karşı korunması,
- Haberleşme alanındaki tehditleri belirleyerek ve analiz ederek bunlara karşı koyabilmek için uygulanan sistemi iyileştirilmek,
- Vatandaşlara ve topluma yönelik aşırılık yanlısı ve terörist örgütlerin, dış güçlerin ve propaganda yapılarının yıkıcı bilgi etkisinden korunmasını artırmak için önlemler almak,
- Kolluk kuvvetlerinin ve özel hizmetlerin kapsamlı gelişimi sürdürülmek amacıyla çalışanların sosyal güvenceleri güçlendirmek, yasal yaptırımların arttırılması için bilimsel ve teknik desteğin iyileştirilmesi, devlet ve kamu güvenliğinde mesleki eğitim sisteminin geliştirilmesi, modern özel araç ve ekipmanların hizmete alınması,
- Tüm bunların sağlanması ile devlet ve kamu güvenlik kuruluşlarının sosyal sorumluluğu artmaktadır.

Sınır bölgelerinde ulusal güvenliğin sağlanması, Rusya Federasyonu devlet hudutlarında yüksek teknoloji ve çok işlevli sınır güvenliği tesisleri ve sistemleri kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Böylece sınır faaliyetlerinin etkinliği ve Rusya Federasyonu sınır bölgelerinin sosyo-ekonomik gelişimi artmakta ve bölgeler arası işbirliğini ve devletlerarası sınır işbirliğini verimli kılmaktadır.

Ulusal güvenliğin sağlanmasında yer alan diğer önemli konular ise şu şekildedir:

- Yangın güvenliği alanında, acil durum uyarıları yapılarak olağanüstü halin giderilmesine yönelik, “Devlet uyarı ve acil durum müdahale sistemi biriminin”
- bölgesel ve işlevsel alt sistemlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi yoluyla ve benzer yabancı sistemlerle işbirliği yapılması,
- Rusya Federasyonu vatandaşlarının refah ve güvenliğinin sağlanması konusunda yerel yönetimlerin yetkilerinin etkinliğinin artırılması,
- Vatandaşlar için potansiyel tehlike arz eden tesislerde ve yaşam destek tesislerinde teknolojik ekipman ve üretim teknolojilerinin yenilenmesi,
- Acil durumları izlemek ve tahmin etmek için modern teknik yöntemler aracı bir sistem geliştirilerek vatandaşları bilgilendirmesi ve uyarılması,
- Modern teknik ekipmanların yeterli seviyede tutulması ve yangın kurtarma kuvvetlerinin hazır bulundurulması,
- Denetim faaliyetlerini iyileştirerek acil ve yangın riskini azaltmak üzere önleyici tedbirler için bir sistemin geliştirilmesi,
- Vatandaşların can güvenliğine yönelik önleyici tedbirlerin alınması ve bu algının oluşturulması şeklindedir.

Rus Vatandaşlarının Yaşam Kalitesinin Artırılması

Rus vatandaşlarının yaşam kalitesinin iyileştirilmesi alanında ulusal güvenlik stratejik hedefleri; öncelikle gelir artışına bağlı olarak nüfusun sosyal ve gelir eşitsizliğinin azaltılması ve vatandaşların maddi, sosyal ve manevi ihtiyaçlarını karşılanmasıdır.

Rus vatandaşlarının yaşam standartlarına yönelik tehditler; ekonomik gelişimin dinamiklerinin yetersiz olması, teknolojik gelişime ayak uydurulamaması, Rusya Federasyonu’na karşı ekonomik ambargoların uygulanması, ayrılan bütçenin kötüye kullanılması, vatandaşlar arasındaki gelir adaletsizliği, tüketim mallarının ve hizmetlerin kalitesinin azalmasıdır.

Vatandaşların yaşam kalitesinin temini gıda güvenliği, konforlu konutlara erişimin kolaylığı, yüksek kaliteli ve güvenli mal ve hizmetler, modern eğitim ve

sağlık hizmetleri, spor tesisleri, yüksek verimli istihdam alanlarının oluşturulması ile sağlanmaktadır. Ayrıca sosyal mobilitiyi arttırmak için uygun koşulların oluşturulması, iş kalitesinin ve nezh koşulların sağlanması, emeğin karşılığının ödenmesi, sosyal olarak önemli istihdamın desteklenmesi, iyi bir emeklilik ortamının oluşturulması, toplu taşıma ve ulaştırma mühendislik altyapısının engellilere erişimine uygun bir şekilde tanzim edilmesi gerekmektedir.

Devlet yetkilileri ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak vatandaşların yaşam kalitesine yönelik tehditlere karşı koymak için:

- İnsan hak ve özgürlüklerinin korunmasına yönelik mevzuat, adli ve yasama sistemlerinde düzenlemelerin yapılması,
- Vatandaşların refahının artışına yönelik çalışmaların yapılması, gelir bakımından farklılaşmaların azaltılması, emeklilik sisteminin geliştirilmesinin sağlanması, belirli vatandaş kategorileri için sosyal destek ve sosyal hizmet sisteminin iyileştirilmesi de dahil olmak üzere yoksulluğun azaltılması,
- Vatandaşların istihdamı için destek sağlanması, işçilerin haklarına riayet edilmesi, işsizliğe karşı koruma sisteminin geliştirmesi, engellilerin işgücü faaliyetlerine katılması için gerekli koşulların oluşturulması,
- Nüfus artışına yönelik teşviklerin yapılması, ölüm oranının azaltılması, sağlıklı bir yaşam tarzının sürdürülmesi, çocuklar ve gençler için gerekli spor altyapısının oluşturulması, sağlıklı bir hayat tarzının teşvik edilmesi,
- Ulaşım ve konut altyapısını iyileştirmesi ve geliştirmesi,
- Vatandaşların doğal afet ve kazalardan kaynaklı acil durumlardan korunmasının yanı sıra, Rusya Federasyonu topraklarında doğal afet ve kazaların ortaya çıkma riskini azaltmaya yönelik önlemlerin alınması,
- Bilgi altyapısının gelişmesi, toplumun sosyo-politik, ekonomik ve manevi yaşamının çeşitli konularında bilginin kullanılabilirliğinin artırılması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı da dahil olmak üzere Rusya Federasyonu genelinde kamu hizmetlerine eşit erişimin sağlanması,

- Vatandaşların yaşam kalitesini iyileştirmek için bütçe tahsislerinin kullanımı ve kamu-özel ortaklık mekanizmaları üzerindeki kontrol sisteminin iyileştirilmesi.

Gıda güvenliğinin sağlanması:

- Rusya Federasyonu'nun gıda bağımsızlığı,
- Tarımsal sanayi ve balıkçılık kompleksleri, gıda endüstrisi ve iç pazarın altyapısının geliştirilmesi ve modernizasyonu,
- Tarımsal üreticiler için devlet desteğini ve ürün satış pazarlarına erişimlerini artırmak,
- Su ürünleri yetiştiriciliğinde damızlık ve seleksiyon (balık çiftçiliği) gelişimi, tarım bitkilerinin tohumları için yeterli miktarda federal fonun oluşturulması (tohum sigortası fonları dahil), hayvan yemi, protein-vitamin, mineral katkıları ve premikslerin üretimi ayrıca veterinerlik (zooteknik) ilaç üretimlerinin arttırmak,
- Toprak verimliliğini ve ekilebilir tarım arazilerini artırmak,
- Çevreye salınması amaçlanan genetiği değiştirilmiş organizmaların ve bu organizmaların kullanımı ile elde edilen veya bunları içeren ürünlerin kontrolsüz dolaşımını engellemek,
- İnsan sağlığı için gıda güvenliği alanında kontrol sistemini geliştirmek,
- Tarım alanında bilim adamlarının ve yüksek nitelikli uzmanların eğitiminin sağlanması.

Ekonomik Büyüme

Rusya Federasyonu'nun ekonomik gelişimi, ekonomik güvenliğinin sağlanması ve vatandaşlar için istihdam alanlarının yaratılması, ekonominin yeni bir teknolojik gelişim seviyesine ulaşması, Rusya'nın gayri safi yurtiçi hasıla bakımından dünyada önde gelen ülke sayısına girmesi ve iç ve dış tehditlerin etkisine başarıyla direnmesi ulusal güvenliğin sağlanmasındaki stratejik hedefler olarak görülmektedir.

Ekonomi alanında ulusal güvenliğe yönelik temel stratejik tehditler düşük rekabetçilik ortam, ihracat-hammadde geliştirme modelinin korunması ve dış ekonomik koşullara bağımlılık, geleceğe yönelik teknolojilerin geliştirilmesinde ve uygulanmasındaki gecikmeler, ulusal finansal sistemin spekülatif yabancı sermayenin eylemlerine karşı savunmasızlığı, bilgi altyapısının güvenlik açığı, ulusal bütçe sisteminin dengesizliği, yabancı kuruluşların yargı alanlarındaki önemli bir kısmının mülkiyet haklarının tescili, kaynak tabanının bozulması ve tükenmesi, stratejik öneme sahip minerallerin üretiminin ve rezervlerinin azaltılması, ilerici işgücü yetersizliği, gölge ekonomisinin (kayıt dışı ekonomi) önemli bir payının korunması, yolsuzluk koşulları ve ekonomik ve finansal ilişkilerin kriminalleşmesi, yasadışı göç, bölgelerin dengesiz kalkınması, ulusal yerleşim sisteminin istikrarının azaltılması şeklindedir.

Rusya Federasyonu'na karşı küresel ve bölgesel ekonomik krizler, haksız rekabetin artması, yasal yolların hukuka aykırı kullanılması, ulusal ekonomi konularının ısı ve enerji arz istikrarının ihlalleri, gelecekte ise mineral, su ve biyolojik kaynak kıtlığı Rusya Federasyonu'nun ekonomik güvenliğini olumsuz etkilemektedir.

Ekonomik güvenliğin sağlanması endüstriyel güvenliğin ve ulusal inovasyon sisteminin geliştirilmesi yoluyla, ulusal ekonominin öncelikli sektörlerinin modernizasyonu ve geliştirilmesiyle, Rusya Federasyonu'nun yatırım çekiciliğinin artırılmasıyla, iş ortamının iyileştirilmesi ve uygun bir iş ortamı oluşturulması suretiyle gerçekleştirilmektedir.

Rusya Federasyonu'nda ekonomik güvenliği sağlamasında rol oynayan faktörler; sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı ve işgücü verimliliğini artırmak için devlet ekonomik düzenlemelerinin artırılması, yeni kaynakların keşfi, finansal sistemin işleyişi ve gelişimi istikrarlı hale getirilerek bu alanlarda güvenliğin sağlanması, bütçe sisteminin dengelenmesi, hükümetler arası ilişkilerin iyileştirilmesi, sermaye ve nitelikli uzmanların ülkeden çıkışının engellenmesi, yurt içi tasarrufların artırılması, yatırımların dönüştürülmesi ve enflasyonun azaltılmasıdır. Tüm bunların yanı sıra yolsuzlukla mücadele alanında ve gölge ekonomisine karşı aktif önlemler

alınmalı ve askeri, gıda, bilgi ve enerji güvenliği alanında faaliyet gösteren Rus üreticiler devlet tarafından desteklenmelidir.

Rusya Federasyonu ekonomide güvenliğini sağlayabilmek için ekonomik dengesizliklerin giderilmesini, bölgesel kalkınmayı ve işgücü piyasasının gelişimini, ulaştırma, bilgi, sosyal ve eğitim altyapılarının sağlanmasını, yeni bir ekonomik büyüme coğrafyasının oluşumunu, yeni endüstriler, sanayi, bilim ve eğitim merkezlerinin kurulmasını, temel ve uygulamalı araştırmaların etkinleştirilmesini, genel, mesleki ve yüksek öğrenimin kalitesinin artırılmasını, ulusal yatırım ve finansal kurumların gelişimini ve son olarak diğer ülkelerden Rusya'ya sermaye göçünü teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Ekonomi alanında ulusal güvenliğin uzun vadede sağlanmasının temel yöntemlerinden birisi de, standart kalitede yerli enerji iç talebin sürdürülebilir bir şekilde sağlanmasını içeren enerji güvenliği seviyesini artırmaktır. Ayrıca enerji verimliliği ve enerji tasarrufu artışı, yerli enerji şirketlerin ve enerji üreticilerinin rekabet edebilirliğini, yakıt ve enerji kaynakları kıtlığının önlenmesi, stratejik yakıt rezervlerinin oluşturulması buna bağlı olarak rezerv kapasitesi, ekipman üretimi, enerji ve ısı tedarik sistemlerinin istikrarlı çalışması enerji güvenliği seviyesini sağlamaktadır.

Enerji güvenliğini sağlamak için yakıt ve enerji kompleksinde devlet yönetiminin etkinliğini arttırmak, tüketicilere yönelik enerji arzının güvenilirliğini ve sürekliliğini oluşturmak, ülkenin küresel enerji pazarındaki teknolojik egemenliğinin sağlanmak, gelecek vaat eden enerji teknolojileri alanında tasarruf ve enerji verimliliğini tanıtmak, enerji işleme derecesini artırmak, Rusya Federasyonu dışındaki hidrokarbon yataklarının geliştirilmesinde dış pazarlarda Rus enerji tedarikçilerine ve Rus maden şirketlerine yönelik ayırımı engellenmek, birkaç devletin enerji piyasalarını siyaset temelinde düzenleme çabalarının önüne geçmek, ekonomik fizibilite yerine, umut vaat eden enerji tasarrufu teknolojilerini geliştirilmek ve uluslar arası alanda değiş tokuş yapılmasını sağlamak gerekli şartlar olarak görülmektedir.

Ekonomik güvenlik tehditlerini önlemek amacıyla, devlet yetkilileri ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde, aşağıdakileri içeren devlet sosyo-ekonomik politikalarını uygulamaktadır:

- Makroekonomik durumun sürdürülebilirliğinin sağlanması, ekonominin reel sektörünü destekleyen gelişmiş ülkelerin oranlarının üzerinde, ekonomik büyüme oranlarının teşvik edilmesi;
- Ekonomide devlet yönetiminin verimliliğinin ve kalitesinin artırılması, maliyetler ve verimsiz bütçe harcamalarının azaltılması, kamu fonlarının kötüye kullanılmasını, zimmete geçirilmesini ve yolsuzluğun engellenmesi, devlete ait varlıkların yönetiminin verimliliğinin artırılması;
- Finansal sistemin güçlendirilmesi, egemenliğinin sağlanması, ruble döviz kurunun istikrarı, döviz düzenlemelerinin ve kontrolünün optimize edilmesi, enflasyonun azaltılması, finansal piyasaların ulusal altyapısının geliştirilmesi, banka oranlarının düşürülmesi, doğrudan yatırım seviyesinin artırılması, uzun vadeli para yoluyla kredinin elde edilebilirliği, yurtiçi tasarrufun sağlanması, Rus sermayesinin geri dönüşü ve yurtdışına ihracatının azaltılması;
- Dengeli bir bütçe sisteminin sağlanması ve Rusya Federasyonu'ndaki hükümetler arası ilişkilerin geliştirilmesi;
- Rus yargı yetkisinin çekiciliğinin artırılması, iş faaliyetleri için koşulların iyileştirilmesi, rekabetin geliştirilmesi, devlet kontrol (denetim) organlarının faaliyetlerine yeni yaklaşımların geliştirilmesi, vergi ve hukuk sistemlerinin istikrarının sağlanması, özel mülkiyet haklarının güvence altına alınmasının sağlanması ve sözleşmelerin uygulanması;
- Rasyonel ithal ikamesinin uygulanması, yabancı teknolojilere ve endüstriyel ürünlere kritik bağımlılığın azaltılması, tarımsal sanayi kompleksi ve ilaç endüstrisinin hızlandırılması;
- Yeni ileri teknoloji endüstrilerinin geliştirilmesi, uzay araştırmaları, nükleer enerji, geleneksel endüstrilerde liderliğin geri dönüşü (ağır mühendislik, uçak mühendisliği ve enstrüman mühendisliği) alanındaki pozisyonların güçlendirilmesi, elektronik ve hafif sanayinin, gemi yapımı ve makine-lojistik

ve bakım sektörünün revizyonu ve aynı zamanda ekonomini sektöründe teknolojik seviyenin istatistiksel değerlendirme sisteminin güncellenmesi;

- Rusya Federasyonu'nun seferberlik ihtiyaçlarını ve ülke ekonomisinin uzun vadede ihtiyaçlarının karşılanması için yeterli miktarda maden kaynağı stratejik rezervlerinin oluşturulması;
- Verimli bir ulaştırma altyapısının dengeli ve gelişmiş bir şekilde geliştirilmesi ve Rusya Federasyonu'nun ulaşım bağlantı seviyesinin artırılması, ulaşım koridorlarının ve multimodal taşımacılık ve lojistik merkezlerinin oluşturulması, yol yapımının hacminde ve kalitesinde artışa dayanan tek bir ulaşım alanının oluşturulması;
- Ekonomik kalkınmanın stratejik hedeflerine hitap etmek için kamu-özel ortaklık araçlarının kullanımının geliştirilmesi, özellikle Kuzey Kutbu, Doğu Sibiry ve Uzak Doğu'da, temel ulaştırma, enerji, bilgi ve askeri altyapı oluşumunun tamamlanması, Kuzey Deniz Yolu'nun ve Baykal-Amur arasındaki Trans-Sibiry demiryollarının geliştirilmesi;
- Küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmesine katkıda bulunmak için; bir işletme kurmayla ilgili maliyetleri azaltmak, iş başlangıcına bağlı vergi yükünü azaltmak, İş geliştirme merkezi, sanayi ve teknoloji geliştirme parkları oluşturmak, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ürünlerine talep yaratmak, devlete ait şirketlerin tedariklerine erişimi kolaylaştırmak, büyük projelerin uygulanmasına katkıda bulunmak;
- Kayıt dışı istihdamın azaltılması ve iş ilişkilerinin yasallaştırılması, insan sermayesinin geliştirilmesine yönelik yatırımların artırılması;
- Etnik, dilsel, kültürel ve dini farklılıkları göz önünde bulundurarak, yabancı vatandaşlar da dahil olmak üzere, yerli halk ve işgücü göçmenlerinin çıkar dengesinin sağlanması, göç muhasebesinin iyileştirilmesi, işgücündeki bölgelerin ihtiyaçlarına göre işgücü göçmenlerinin makul bölgesel dağılımının sağlanması;
- Uluslararası iş bağlantılarının geliştirilmesi, yabancı yatırımların ve teknolojilerin çekiciliği, ortak projelerin uygulanması, Rus ürünleri için satış

pazarlarının genişletilmesi, yabancı ülkelerin dünya pazarlarını politik ve ekonomik çıkarları temelinde düzenleme girişimlerine karşı çıkılması.

Ekonomik güvenliğin güçlendirilmesine yönelik, Rusya Federasyonu'nun stratejik planlama belgeleri, Rusya Federasyonu'nun kurucu kuruluşları ve makro bölgeler temelinde kamu idaresinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Bölgesel düzeyde istikrarlı bir ulusal güvenlik durumu, Rusya Federasyonu kurucu kuruluşlarının bütünleşik ve sistemik gelişimi, aralarındaki ekonomik bağların genişlemesi ve güçlendirilmesi ile sağlanmaktadır.

Bölgesel düzeyde ulusal güvenliğin sağlanmasının orta vadede ana yollarından biri, Rusya Federasyonu'nun kurucu varlıklarının sosyo-ekonomik kalkınmasında bölgeler arası farklılaşma seviyesinin azaltılması, ülkenin yapısal olarak bölgesel kalkınması, altyapısal kısıtlamaların ortadan kaldırılması ve ulaştırma, mühendislik ve sosyal altyapının koordine edilmesi için bir mekanizma oluşturulmasıdır. Tüm bunların yanı sıra her seviyede mühendislik ve sosyal altyapıların, stratejik ve bölgesel planlama sisteminin iyileştirilmesi, sektörel ve bölgesel kalkınmanın karşılıklı koordinasyonunun sağlanması, ulusal ulaştırma sisteminin iyileştirilmesi ve Rusya Federasyonu bölgesinde üretici güçlerin dağıtım sisteminin geliştirilmesi söz konusudur.

Uzun vadede, Rusya Federasyonu'nun oluşumundaki orantısızlıkla ilişkili ulusal güvenlik tehditlerini ortadan kaldırmak için Rusya Federasyonu'nun kurucu kuruluşlarının bağımsız ekonomik kalkınmasını ve işbirliğini sağlamak, yatırım ve girişimcilik faaliyetlerini artırmak, mali güvenliği ve mali ilişkileri iyileştirmek, ekonomik büyüme merkezleri ve sosyo-ekonomik gelişme alanlarının sayısı arttırmak gerekmektedir.

Bilim, Teknoloji ve Eğitim

Bilim, teknoloji ve eğitim alanlarında ulusal güvenliği sağlamaya yönelik stratejik hedefleri şunlardır:

- Ulusal ekonominin modernleşmesini sağlayabilecek bilimsel, tasarım ve bilimsel-teknolojik organizasyonlar sisteminin geliştirilmesi, Rusya Federasyonu'nun rekabet avantajlarının gerçekleştirilmesi, milli savunma, devlet ve kamu güvenliğinin sağlanması ve gelecek için bilimsel ve teknik rezervlerin oluşması;
- Sosyal hareketliliğin, genel, mesleki ve yüksek öğrenimin kalitesinin artırılması, tüm vatandaş kategorileri için erişilebilirliğinin yanı sıra temel bilimsel araştırmaların gelişiminin sağlanması.

Yüksek teknolojilerin geliştirilmesinde gecikme, bilimsel ithalata bağımlılık, test cihazları, enstrümanlar ve elektronik bileşenler, bilgisayarların yazılım ve donanımları, stratejik materyaller, yurtdışında rekabetçi yerli teknolojilerin yetkisiz transferi, Rus bilim ve eğitim kuruluşlarına karşı makul olmayan tek taraflı yaptırımlar, düzenleyici çerçevenin yetersiz gelişimi, bilim, inovasyon ve endüstriyel teknolojiler alanındaki teşvik edici sistemin yetersizliği, öğretmen ve mühendis mesleklerinin prestijinin azalması, bilim, teknoloji ve eğitim alanındaki ulusal güvenliği olumsuz yönde etkileyen faktörler olarak görülmektedir.

Bilim, teknoloji ve eğitim alanında ulusal güvenliği sağlamanın ana amaçlarından biri, bilgi alanı da dahil olmak üzere teknolojik güvenlik seviyesini artırmaktır. Bu amaç doğrultusunda, devlet inovasyonu ve sanayi politikası, nitelikli uzmanların ve çalışanların eğitimi için devlet düzeni sistemi geliştirilmektedir. Ayrıca temel ve uygulamalı bilim ve eğitim öncelikli hale getirilerek, bilim ve teknolojide kamu-özel ortaklığının geliştirilmesi, bilim, sanayi ve eğitim entegrasyonu için gerekli şartların oluşturulması, askeri, devlet ve kamu güvenliğinin stratejik görevlerini ve ülkenin sürdürülebilir kalkınmasını çözmek için sistematik araştırmalar yapılmaktadır.

Bilim, teknoloji ve eğitim alanında ulusal güvenlik sorunlarını çözmek için:

- Tüm bilimsel araştırma ve üretim döngüsünün revize edilebilmesi için Rusya Federasyonu'nun temel bilimsel araştırmalardan başlayarak sosyo-ekonomik, bilimsel ve bilimsel-teknolojik gelişim öncelikleri uyarınca üretimde

uygulamalı bilimlerin etkin hale getirilmesine kadar bilimsel araştırmanın entegre gelişimi sağlanmalıdır.

- İnovasyon pazarının gelişimini teşvik eden ve destekleyen, yüksek katma değerli, teknoloji ürünleri de dahil olmak üzere yüksek teknoloji ürünlerin ulusal yenilik sistemine uygun şekilde geliştirilmesidir.
- Stratejik ulusal önceliklerin uygulanabilmesi için örgütsel ve bilimsel desteğin çıkarlarına uygun olarak temel ve uygulamalı bilimsel araştırma sisteminin kurulması ve devlet desteğinin sağlanmasıdır.
- Gelecek vaat eden yüksek teknolojilerin geliştirilmesi (genetik mühendisliği, robotik, biyolojik, bilgi ve iletişim, bilişsel teknolojiler, nanoteknoloji, doğayı korumaya yönelik teknolojiler);
- Nitelikli çalışanları uluslararası standartlarda en iyi ve ileri teknolojilere uygun olarak hazırlamak için ortaöğretim mesleki eğitim sisteminin geliştirilmesi;
- Bilimsel faaliyetler için uygun koşulların oluşturulması;
- Temel matematik eğitimi, fizik, kimya, biyoloji, teknik bilimler, beşeri bilimler ve sosyal bilimler alanında Rusya'nın öncü konuma gelmesini sağlamak;
- Disiplinlerarası araştırmaların geliştirilmesi;
- Rusya'da sorumlu vatandaşların yetiştirilmesi hususunda; okulların gençleri geleneksel Rus manevi, ahlaki, kültürel ve tarihi değerler temelinde aşırılık yanlısı ve radikal ideolojinin önlenmesi temelindeki rolünün artırılması;
- Rus dili, edebiyatı, milli tarihi, laik ahlakın temelleri ve geleneksel dinlerin öğretim kalitesinin artırılması;
- Eğitim kurumlarında aşırı kalabalıklaşma sorunlarının çözülmesi, yetenekli çocuklar, okul dışı ek eğitim, çocukların teknik ve sanatsal yaratıcılıkları için bir destek sisteminin geliştirilmesi;
- Bilim ve eğitim alanındaki uluslararası ilişkilerin aktif gelişimi üzerinden, başta Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi olan ülkeler olmak üzere yüksek

kaliteli eğitim hizmetlerinin ihracatının artırılması ve eğitim hizmetlerinin dünya pazarında Rusçada eğitimin çekiciliğinin artırılması.

Sağlık Hizmeti

Sağlık hizmetlerinin gelişimi ve Rusya Federasyonu nüfusunun sağlığının güçlendirilmesi, halk sağlığı alanında uzun vadeli devlet politikasının uygulanması için en önemli ulusal güvenlik alanı olarak görülmektedir. Böyle bir politikanın stratejik hedefleri:

- Yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, nüfusta sakatlık ve ölüm oranlarının azalması, nüfusta artışın sağlanması, beklenen yaşam süresinin uzatılması;
- Tıbbi bakımın kullanılabilirliğini ve kalitesinin artırılması;
- İlaçların etkinliği ve güvenliğinde kalite kontrol sisteminin iyileştirilmesi;
- Vatandaşların sağlık koruma (sağlık güvenceleri) alanındaki haklarının gözetilmesi ve bu haklarla ilgili devlet garantilerinin sağlanması şeklindedir.

Kanser, kardiyovasküler, endokrinolojik, HIV enfeksiyonları, tüberküloz, uyuşturucu bağımlılığı ve alkolizm gibi hastalıkların büyük yayılması, yaralanma ve zehirlenme sayısında artış, yasadışı tüketim için psikoaktif ve psikotropik maddelerin mevcudiyeti, salgınların ortaya çıkışı, halk sağlığı alanında ulusal güvenlik için bir tehdit oluşturmaktadır.

Kamu sağlığı alanında devlet politikasının uygulanmasındaki, tıbbi bakımın kullanılabilirliğini sağlamasında ve nüfusa verilmesine ilişkin güvencelerin uygulanmasındaki eksiklikler, mevcut sağlık sigortası sisteminin kusurunun giderilmesinde hususunda yaşanan problemler, yüksek teknolojiye sahip tıbbi bakım sisteminin yetersiz finansmanı ve sağlık çalışanlarının kalifikasyon seviyelerinin düşük olması ve bu alanlarda tamamlanmış bir yasal çerçevenin olmaması halk sağlığı alanında ulusal güvenliği olumsuz yönde etkileyen faktörler olarak görülmektedir.

Halk sağlığı alanındaki devlet politikasının amacı, hastalıkları önlemek, başkalarına tehlike oluşturan hastalıkların büyümesini önlemek, nüfus için tıbbi

bakıma erişimi artırmak, tıbbi hizmetlerin etkinliğini ve kalitesini artırmak, sakatlık seviyesini azaltmak, yeni tıbbi teknolojiler ve ilaçlar geliştirmek ve uygulamaya koymaktır. Bu alandaki devlet politikasını uygulamak amacıyla halk sağlığı sisteminin kuruluş temellerini ve yönetimini geliştirmek için uzun vadeli bir strateji oluşturmak, federal hükümet organlarının, Rusya Federasyonu devlet organlarının ve yerel yönetimlerin halk sağlığının korunması alanındaki yetki ve sorumluluklarını netleştirmek, sağlık yetkililerinin etkileşim sırasını belirlemek gerekmektedir. Ayrıca sosyal olarak önemli hastalıkların önlenmesi ve tedavisi için ulusal bilimsel ve pratik tıp merkezleri oluşturmak öncelikli amaçlar sırasında yer almaktadır.

Halk sağlığı alanındaki tehditleri önlemek için, kamu otoriteleri ve yerel yönetimler sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde şunları sağlamaktadır:

- Devlet garantisi altında vatandaşlara ücretsiz tıbbi bakımın yerine getirilmesi, zorunlu sağlık sigortası sisteminin mali sürdürülebilirliğinin artırılması ve sigorta ilkelerine geçişin tamamlanması;
- Tıbbi hizmetlerin lisanslanması alanındaki yasal düzenlemelerin etkinliğinin artırılması, tıbbi kuruluşların çalışmalarının kalitesinin izlenmesi, tıbbi kuruluşların çalışmalarının Rusya Federasyonu ve belediyelerin kurucu kuruluşları düzeyinde değerlendirilmesinde tek tip kriterler getirilmesi;
- Koruyucu hekimlik ve birinci derecede sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, kırsal kesimlerde ve ulaşılması zor alanlarda da dahil olmak üzere yeni örgütsel tıbbi bakım biçimlerinin tanıtılması;
- Tıbbi bakım, ambulans, acil tıbbi bakım ve tıbbi tahliye organizasyonlarının ileri teknoloji dahilinde iyileştirmek ve bu alandaki uzmanların verimliliğini arttırmak;
- Anne ve çocuk sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesi;
- Çocuklarda dahil olmak üzere palyatif (geçişirici önlem) tedavi ve bakımın geliştirilmesi;
- Kişiselleştirilmiş tıbbin temellerinin oluşturulmasının yanı sıra yenilikçi teşhis, önleme ve tedavi yöntemlerinin geliştirilmesi ve uygulanması;

- Sağlık hizmetlerinin çıkarlarına yönelik temel ve uygulamalı araştırmaların geliştirilmesi ve sonuçlarının uygulanması;
- Sağlık alanında modern bilgi ve iletişim teknolojilerinin tanıtılması;
- İlaç endüstrisinin geliştirilmesi için gerekli ortamın oluşturulması, hammadde ve yabancı tedarikçilere olan teknolojik bağımlılığının önüne geçilmesi ve dahası yüksek kaliteli, etkili ve güvenli ilaçların mevcudiyetinin sağlanması için gerekli koşulların oluşturulması;
- Rusya Federasyonu'ndaki biyolojik durumun izlenebilmesi için bir sistemin geliştirilmesi;
- Nüfusun (çocuklarda dahil tıbbi rehabilitasyonunun) ve sanatoryum tedavi sisteminin geliştirilmesi;
- Halk sağlığı alanındaki uzmanların yeterli miktarda eğitilmesi için eğitim kalitesinin yükseltilmesi ve sürekli bir tıp eğitimi sisteminin oluşturulması;
- Hayır kurumlarının artırılması;
- Halk sağlığı alanında kamu-özel ortaklık araçlarının yaygın olarak tanıtılması;
- Rusya Federasyonu'nun sağlık hizmetlerinin küresel pazardaki rekabet edebilirliğinin artırılması şeklindedir.

Kültür

Kültür alanında ulusal güvenliği sağlamaya yönelik stratejik hedefler şunlardır:

- Rus toplumunun temelini oluşturan, geleneksel Rus manevi ve ahlaki değerlerin korunması ve geliştirilmesi, çocukların ve gençlerin vatandaşlık ruhu bilinci ile eğitimi;
- Ülkenin ortak kültürel alanı olan Rusya Federasyonu halklarının Rus kimliği çatısı altında korunması ve yaygınlaştırılması;
- Rusya'nın küresel insani ve kültürel alandaki rolünün artırılması şeklindedir.

Rusya Federasyonu halklarının tarihsel olarak oluşturulmuş ortak manevi, ahlaki, kültürel ve tarihi değerler sistemi Rus kimliğinin temelini oluşturmaktadır. Ayrıca Rus kültürünün ayrılmaz bir parçası olan Rusya Federasyonu'nun çok uluslu halkın kültür yapısı da Rus kimliğinin temelini oluşturur.

Maneviyatın maddiyattan üstün olması; insan yaşamını korumaya, insan haklarını ve özgürlüklerine, aileye, yaratıcı çalışmaya, anavatana hizmet etmeye, ahlaki ve ahlaki normlara, hümanizm, merhamet, adalet, karşılıklı yardımlaşma ve birlikteliği, Rusya halklarının tarihi birliğine, ülkenin tarihinin devamlılığı geleneksel Rus manevi ve ahlaki değerleri olarak görülmektedir.

Kültür alanındaki ulusal güvenliğe yönelik tehditler şunlar olarak görülmektedir: Geleneksel Rus manevi ve ahlaki değerlerin aşınması ve Rusya Federasyonu'nun çok uluslu halkının birliğinin dış kültürel ve bilgi yayılması (düşük kaliteli kitle kültürü ürünlerinin yayılması dâhil), propagandaya izin ve şiddet, ırksal, ulusal ve dini hoşgörüsüzlüğün yanı sıra dışsal ve kültürel genişleme yoluyla zayıflamasıdır. Ayrıca Rus dilinin dünyadaki rolünü azaltılması, Rusya'da ve yurtdışında öğretiminin kalitesinin düşmesi, Rusya'yı ve dünyanın tarihini tahrif etmeye yönelik çalışmalar ve kültürel eserlere zarar verilmesi.

Rusya Federasyonu ulusal güvenliğin sağlanmasına yönelik olarak kültür alanında stratejik hedeflerine ulaşabilmek için ulusal devlet kültür politikası olarak; geleneksel Rus manevi ve ahlaki değerlerini güçlendirme ve arttırmayı, ulusal, dini, ırksal hoşgörüyü sağlamayı, Rusya Federasyonu halklarına karşılıklı saygı beslemeyi ve ayrıca etnik ve bölgeler arası kültürel bağları geliştirmeyi amaçlamaktadır. Tüm bunların sağlanabilmesi için ilgili federal yürütme organlarının ve Rusya Bilimler Akademisinin devlet kültür politikasının uygulanması konusundaki faaliyetlerinin koordinasyonu yoğunlaştırılmaktadır.

Kültür alanında ulusal güvenliğin güçlendirilmesi için özel önem taşıyan, Rusya dilinin Rusya Federasyonu devlet dili olarak işlevinin uygulanmasına ilişkin devlet politikasının uygulanması, ülkenin devlet bütünlüğünün sağlanması ve Rusya halklarının etnik gruplar arası iletişiminin sağlanması, Sovyet sonrası coğrafyada

entegrasyon süreçlerinin gelişimi için önemli adımlar atılarak yurtdışındaki vatandaşların dilsel ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Tüm bunlara ek olarak Rusya, Avrasya entegrasyon sürecini hızlandırabilmek için Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinde Rus dili ve kültürü çalışmaları programlarını da desteklemektedir.

Kültür alanında ulusal güvenliğin güçlendirilmesi hususunda şunlar katkıda bulunmaktadır:

- Geleneksel Rus manevi, ahlaki ve kültürel değerlerin korunmasında ve güçlendirilmesinde kültürün birincil rolünün etkinleştirilmesi, Rusya Federasyonu'nun çok ırklı halkının birliğinin güçlendirilmesi;
- Rus toplumunu dış ideolojik ve değer genişlemesinden ve yıkıcı bilgi ve psikolojik etkilerden korumak için önlemler alınması, bilgi alanını kontrol altına alarak ve aşırıcı ürünlerin yayılmasının engellenmesi, şiddet propagandası, ırksal, dini ve etnik hoşgörüsüzlüğün önüne geçilmesi ve tüm bu alanlarda Rusya Federasyonu'nun kültürel egemenliğinin sağlanması;
- Vatandaşlar için manevi, ahlaki ve yurtsever bir eğitim sisteminin oluşturulması, eğitim sisteminde manevi ve ahlaki gelişim ilkelerinin tanıtılması, gençlik alanındaki ulusal politikalarda, kültürel ve eğitimsel faaliyetlerin yaygınlaştırılması;
- Kültürel organizasyonların maddi ve teknik temelini geliştirilmesi, vatandaşların yaratıcı gelişimini ve sanatsal eğitimini teşvik etmek amacıyla boş zaman etkinliklerinin düzenlenmesi ve uygun koşulların oluşturulması;
- Yerli kültür turizminin geliştirilmesi;
- Sinematografik ve basılı ürünlerin, televizyon ve radyo programlarının ve İnternet kaynaklarının yaratılması için uygun bir devlet düzeninin oluşturulması;
- Kültürel miras alanlarının durumu (tarihsel ve kültürel anıtlar) üzerindeki devlet kontrolünün güçlendirilmesi, bu alanda muhafaza, kullanım ve devlet koruma şartlarının ihlali konusundaki sorumluluğun artırılması;

- Tarih ve kültür alanında uzmanlarının eğitim ve hazırlık süreçlerinin iyileştirilmesi ayrıca söz konusu uzmanlarının sosyal güvencelerinin de sağlanması;
- Bağımsız Devletler Topluluğu üye devletlerinin topraklarında ve komşu bölgelerde ortak bir insancıl, bilgi ve telekomünikasyon ağının geliştirilmesi;
- Çok taraflı uluslararası işbirliği içerisinde Rusya'nın kültürel potansiyel çıkarlarının ön planda tutulması şeklindedir.

Canlılar Sistemi Ekolojisi ve Çevre Yönetimi

Çevre güvenliğini ve çevre yönetimini sağlamanın stratejik hedefleri şunlardır:

- Doğal sistemlerin korunması ve restorasyonu, insan yaşamı ve sürdürülebilir ekonomik kalkınma için gerekli kaliteli çevre ortamının sağlanması;
- Artan ekonomik faaliyetler ve küresel iklim değişikliği bağlamında, çevresel zararları engelleyebilmek için ekonomik faaliyetlerden arındırılmasıdır.

Çevre güvenliği durumunu, maden, su ve biyolojik kaynak rezervlerinin tükenmesinden, ekonomide çıkarıcı ve kaynak yoğunlu sanayilerin yaygınlığından, doğal kaynakların kullanımında gölge ekonominin etkin olmasından, verimsiz ve “saldırgan/yağmacı” çevre yönetiminin bir sonucu da olarak yüksek derecede kirlilik ve doğal komplekslerin bozulması ekolojik olarak elverişsiz alanların oluşmasına neden olarak, çevre güvenliğini olumsuz yönde etkilenmektedir. Çevresel sorunlar, önemli sayıda çevresel olarak tehlikeli endüstrinin varlığı ki bunlar endüstriyel ve belediye atık sularının atmosferik emisyonlarının artırılması, üretim ve tüketimin katı atıklarının artırılması, bertarafı, geri dönüşümü, yerleştirilmesi ve işlenmesi için kapasite eksikliği ile artmaktadır. Ayrıca çevre kirliliği ile bağlantılı olarak, diğer devletlerin bölgelerinden toksik maddelerin, bulaşıcı hastalıkların, patojenlerinin ve radyoaktif maddelerin sınır ötesi transferinden kaynaklanmaktadır. Tüm bu faktörlerin etkisinin güçlendirilmesi, çevre kontrolü üzerindeki devlet kontrolünün etkin olmamasına ve ekonomik kuruluşlar tarafından çevre standartlarına uyulmamasına katkıda bulunmasının yanı sıra çevre eğitimi ve çevre bilincinin düşük seviyede olmasına da neden olmaktadır.

Çevre güvenliği ve çevre yönetiminin stratejik hedeflerine ulaşılması, Rusya Federasyonu'nun doğal ekolojik potansiyelinin korunması ve çoğaltılması, vatandaşların çevre eğitimi ve çevre kültürünün seviyesinin yükseltilmesi amacıyla uzun vadeli devlet politikasının oluşturulması ve uygulanması yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Çevre güvenliği ve çevre yönetimi alanındaki tehditlere karşı koyabilmek için, devlet yetkilileri ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaparak, aşağıdakileri amaçlayan tedbirleri almaktadır:

- Yenilikçi teknolojilerin tanıtımını ve çevre dostu endüstrilerin gelişiminin teşvik edilmesi;
- Üretim ve tüketim atıklarının kullanılması ve geri dönüştürülmesine yönelik endüstrilerin geliştirilmesi;
- Üretim ve tüketimin katı atıklarının bertaraf edilmesi, geri dönüştürülmesi ve işlenmesi için modern çevre standartlarını karşılayabilecek düzenli depolama alanlarının oluşturulması;
- Atık su arıtma tesislerinin inşası ve modernizasyonu için ve ayrıca zararlı madde ve atık su emisyonlarını azaltmak için yeni teknolojilerin tanıtılması;
- İnsan kaynaklı felaketlerin ve diğer acil durumların olumsuz çevresel sonuçlarının önlenmesi ve ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirlerde yer alan kuvvetlerin teknik potansiyelini ve ekipmanının arttırılması;
- Doğada insanoğlunun neden olduğu (antropojenik) zararlı etkilerinin giderilmesi ve ortadan kaldırılmasının yanı sıra, askeri faaliyetler sırasında da dâhil olmak üzere bu tür bir etkiden dolayı kirlenen alanların ve su alanlarının rehabilitasyonun sağlanması;
- Sondaj ve madencilik sırasında çevreye verilen zararın en aza indirilmesi ve bozulan arazilerin ıslahının sağlanması;
- Devlet çevresel kontrol ve denetim sisteminin geliştirilmesinde, çevrenin, flora ve faunanın, arazi kaynaklarının, radyasyonun kontrol edilmesi, kimyasal ve biyolojik olarak tehlikeli atıkların devlet kontrolü altında

izlenmesi, içme suyu atmosferdeki hava ve toprak için sıhhi ve epidemiyolojik standartlara uygunluğun sağlanması;

- Çevre standartlarının ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bir çevre fonları sisteminin oluşturulması;
- Özel olarak korunan denizler ve doğal alanlar sisteminin geliştirilmesi, benzersiz doğal manzaralar ve yaşam sistemleri bunun yanı sıra nadir ve nesli tükenmekte olan bitki ve hayvan türlerinin korunması;
- Rusya Federasyonu sınır bölgelerinde çevresel risklerin azaltılmasına yönelik çevre koruma alanında uluslararası işbirliğinin geliştirilmesidir.

Stratejik İstikrar ve Eşit Stratejik Ortaklık

Rusya Federasyonu'nun ulusal çıkarlarının sağlandığı, uluslararası hukuka dayanan ve eşitlik, karşılıklı saygı, devletlerin içişlerine müdahalesizlik, karşılıklı yararlanmaya yönelik işbirliği, küresel ve bölgesel kriz durumlarının siyasi olarak çözümlenmesi ilkelerine dayanan istikrarlı bir uluslararası ilişkiler sistemi oluşturmayı amaçlayan aktif bir dış politikayı desteklemektedir. Rusya, Birleşmiş Milletleri ve Güvenlik Konseyini böyle bir uluslararası ilişkiler sisteminin temel unsuru olarak görmektedir.

Rusya Federasyonu, BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika), RIC (Rusya, Hindistan, Çin), Şanghay İşbirliği Teşkilatı, Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Forumu, G20 ve diğer uluslar arası kuruluşlar ile ortaklarla etkileşimini arttırmaktadır.

Bağımsız Devletler Topluluğu, Abhazya Cumhuriyeti ve Güney Osetya Cumhuriyeti Devleti üyeleri ile ikili ve çok taraflı işbirliğinin geliştirilmesi, Rusya Federasyonu için dış politikanın kilit alanlarından birisi olarak görülmektedir. Rusya, Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye devletler çerçevesinde, bölgesel ve alt bölgesel entegrasyon ve koordinasyon potansiyelini geliştirmektedir. Ayrıca Ortak Güvenlik Antlaşması Örgütü, Avrasya Ekonomik Birliği ve Bağımsız Devletler Topluluğunun birlik devletleri Abhazya Cumhuriyeti ve Güney Osetya Cumhuriyeti'ne taraf devletler ile sınır bölgelerinde genel durum üzerinde dengeleyici bir etkiye sahiptir.

Rusya Federasyonu, Kollektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nün kalitatif gelişimini sürdürerek, askeri ve politik-askeri nitelikteki bölgesel zorluklar ve tehditlerle (uluslararası terörizm ve aşırılıkçılık, uyuşturucu kaçakçılığı ve psikotropik maddeler, yasadışı göç de dahil olmak üzere) yasadışı ve bilgi alanındaki tehditler ile yüzleşebilecek evrensel bir uluslararası organizasyona dönüşmektedir.

Avrasya Ekonomik Birliği'nin kurulması, Avrasya alanına yeni bir entegrasyon kapısı açmıştır. Rusya Federasyonu, mümkün olan her şekilde, birliğin üye devletlerinin ekonomilerinin küresel ekonomi içerisinde rekabet edebilirliğinin artırılmasına, istikrarlı gelişimine çok yönlü modernleşmesine, işbirliği ve daha fazla entegrasyon amacıyla birliğin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır. Dahası böyle bir birlik ile mal, hizmet, sermaye ve emeğin serbest dolaşımını sağlamak, ortak altyapı ve yatırım projeleri uygulamak çalışanların da yaşam standartlarını iyileştirmektedir.

Rusya Federasyonu, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün politik ve ekonomik potansiyelini arttırmaya ve Orta Asya'daki karşılıklı güven ve ortaklığın güçlendirilmesine destek olacak pratik tedbirleri teşvik etmek için büyük önem vermektedir. Dahası örgütün üye devletleri ve gözlemci ülkeleri ile ikili olarak diyalog ve işbirliği içerisinde olunmasına da değinilmiştir. Bunların yanı sıra örgüte tam üyelik için katılım sağlama hususunda istekli ülkelerle çalışmak için özel dikkat gösterilmelidir.

Rusya Federasyonu, küresel ve bölgesel istikrarın sağlanması konusunda kilit bir faktör olarak görülen, Çin Halk Cumhuriyeti ile kapsamlı bir ortaklık ve stratejik işbirliği geliştirmektedir.

Rusya Federasyonu, Hindistan Cumhuriyeti ile ayrıcalıklı bir stratejik ortaklığa ayrıca önem vermektedir.

Rusya Federasyonu, Asya-Pasifik bölgesinde, bloksuz bir şekilde bölgesel istikrar ve güvenliğin sağlanması için güvenilir mekanizmaların (örgütlerin) kurulmasını desteklemektedir. Yine Rusya Federasyonu bölge ülkeleriyle siyasi ve

ekonomik işbirliğinin etkinliğini arttırmakta, bölgesel entegrasyon yapıları çerçevesinde de bilim, eğitim ve kültür işbirliğini genişletmektedir.

Rusya Federasyonu, Latin Amerika, Afrika ülkeleri ve bu devletlerin bölgesel birlikleriyle insani ve eğitimsel temasların yanı sıra güvenlik işbirliği alanında siyasi, ticari, ekonomik, askeri-teknik işbirliğini geliştirmektedir.

Rusya Federasyonu, Avrupa ülkeleri ve Avrupa Birliği ile karşılıklı yarar sağlayan işbirliğinin güçlendirilmesini, Avrupa'da ve Sovyet sonrası alanda entegrasyon süreçlerinin uyumlaştırılmasını ve ayrıca Avrupa-Atlantik bölgesinde açık ve yasal kolektif güvenlik sistemi oluşturulmasını desteklemektedir.

Rusya Federasyonu, Amerika Birleşik Devletleri ile bir bütün olarak Rus-Amerikan ilişkilerini etkileyen uluslararası durumları göz önünde bulundurarak, ekonomik alanda dahil olmak üzere, birbiriyle örtüşen menfaatler temelinde, teferruatlı bir ortaklık kurmakla ilgilenmektedir. Uluslararası anlaşmaları kapsayacak şekilde silah kontrol mekanizmalarının geliştirilmesi, güven artırıcı önlemlerin güçlendirilmesi, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesine ilişkin sorunların çözülmesi, terörle mücadelede işbirliğinin genişletilmesi ve bölgesel çatışmaların çözülmesi hususu Rusya ve ABD ortaklığının en önemli alanları olarak görülmektedir.

Kuzey Kutup Bölgesi'nde (Arktik) adil ve karşılıklı yarar sağlayacak uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi özel önem arz etmektedir.

Rusya Federasyonu'nun uzun vadede sürdürülebilir kalkınması için uygun koşulların yaratılması, tüm küresel stratejik istikrarı etkileyen faktörlerin de göz önünde bulundurarak, evrensel güvenilir ve eşit güvenliğin güçlendirilmesi yoluyla, nükleer silahlardan arınmış bir dünyaya geçilmesi, stratejik istikrarın sağlanması ve tek tip ve adil uluslararası hukuk ilkeleri temelinde gerçekleştirilebilir.

Uluslararası toplumlarla ilişkilerde, Rusya Federasyonu stratejik saldırı silahları alanında istikrar ve öngörülebilirliği sağlama ilkelerine güvenmektedir. Bu tür ilişkilerin pratikte uygulanması, stratejik saldırı silahlarının azaltılması ve

sınırlandırılmasıyla ilgili uluslararası anlaşmalara uyulması ve gerekirse bu alanda yeni anlaşmaların geliştirilmesini kolaylaştırmaktadır.

Rusya Federasyonu, stratejik istikrarın sağlanması sürecine, başta nükleer silaha sahip olan ülkelerin ve evrensel güvenliği sağlamak için ortak eylemlerle ilgilenen ülkelerin katılımını desteklemektedir.

Rusya Federasyonu, uluslararası arenada, nükleer silahların ve diğer kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesine yönelik uluslararası mekanizmaların güçlendirilmesinde, diğer devletlerle birlikte duruşunu bozmadan hareket eder. Bunların yanı sıra Birleşmiş Milletler Tüzüğü'ne aykırı olarak askeri güç kullanımını önleyen, askeri yapıdaki silah kontrolü ve silah sanayisinde yeterliliğe bağlı bir pozisyonda yer almaktadır.

Rusya Federasyonu, stratejik istikrarını korumak için:

- Uluslararası hukuk sisteminin parçalanmasının, zayıflatılmasının, seçicilik uygulamasının, istikrarsızlık ve çatışmalara yol açmasının önlenmesine ve istikrarının korunmasına katkıda bulunur;
- Silahların sınırlandırılması ve azaltılması alanındaki uluslararası anlaşmaların hükümlerini yerine getirir ve dahası ulusal çıkarları karşılayan yeni anlaşmaların geliştirilmesine ve sonuçlandırılmasına katılır;
- İkili ve çok taraflı anlaşmalar temelinde, nükleer potansiyellerin azaltılması konusunda daha fazla görüşmelere ve çözüm önerilerine açıktır. Ayrıca uluslararası güvenlikten ve stratejik istikrardan ödün vermeden nükleer silahların azaltılması için doğru koşulların oluşturulmasına yardımcı olur;
- Konvansiyonel silahlı kuvvetlerin azaltılması ve sınırlandırılması, askeri alanda güven artırıcı tedbirlerin geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerine katılarak, bölgesel istikrarın güçlendirilmesine katkıda bulunur;
- Uluslararası barışı korumada silahlı çatışmalar sorununun çözülmesinin etkili bir araç olduğunu düşünerek, Birleşmiş Milletler Tüzüğü ilkelerine uygun olarak bu kurumun güçlendirilmesini destekler;
- Uluslararası bilgi güvenliği sisteminin oluşumuna katkıda bulunur;

- Doğal ve insan kaynaklı felaketleri ve diğer acil durumları ortadan kaldırmak için ve dahası bu durumlardan etkilenen ülkelere insani yardım sağlamak için, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılır.

Rusya Federasyonu, uluslararası alanda stratejik istikrar ve eşit çok taraflı etkileşimin sağlanması için, stratejik saldırı silahları alanında caydırıcılık potansiyelini en düşük maliyet seviyesinde tutmak için gereken her türlü çabayı göstermektedir.

Rusya Federasyonu'nun ile NATO arasındaki ilişkilerde belirleyici olan etken, ittifakın askeri faaliyetlerini arttırması ve askeri altyapısını Rusya sınırlarına yaklaştırması, füze savunma sistemi oluşturması ve uluslararası hukuka aykırı olarak ittifakı küresel fonksiyonlar (blok dışı ülkeler) ile güçlendirme girişimlerinde bulunmasıdır.

Rusya Federasyonu, Avrupa-Atlantik bölgesindeki genel güvenliği güçlendirmek için eşitlik temelinde NATO ile ilişkiler geliştirmeye hazır durumdadır. Bu tür ilişkilerin derinliğini ve içeriğini, ittifakın Rusya Federasyonu'nun askeri-politik planlamasını ve meşru çıkarlarını dikkate göz önünde bulundurması ve uluslararası hukukun normlarına uymaya hazır olup olmadığına karar verecektir.

İşbu Stratejinin Uygulanması İçin Gerekli Olan Bilgilendirmeler, Organizasyonel ve Yasal Temeller:

Rusya Federasyonu devlet politikasının ulusal güvenlik alanındaki uygulaması, Rusya Federasyonu Başkanı'nın öncülüğünde, Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi'nin koordine edici rolüyle ve güvenlik sisteminin tüm unsurlarının ortak eylemleri ile gerçekleştirilmektedir.

İşbu Strateji, devlet otoritelerinin ve yerel yönetimlerin çabalarını ve kaynaklarını birleştirmesiyle ve sivil toplum kuruluşlarıyla etkileşimlerini geliştirerek ve tüm bunların yanı sıra Rusya Federasyonu'nda stratejik planlamanın

bir parçası olarak görülen; politik, örgütsel, sosyo-ekonomik, yasal, bilişim, askeri, özel ve diğer önlemlerin kapsamlı bir şekilde kullanılmasıyla planlı bir şekilde uygulanmaktadır. Stratejinin hükümleri, tüm devlet otoriteleri (kurumları) ve yerel yönetimler için bağlayıcıdır. Yine bu strateji, Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenlik ve sosyo-ekonomik gelişimi ile ilgili stratejik planlama belge ve programlarının ve ayrıca devlet kurumlarının faaliyetleriyle ilgili belgelerinin düzenlenmesi ve geliştirilmesi için temel oluşturur. Rusya Federasyonu'nun ulusal çıkarları ve stratejik ulusal önceliklerinin uygulanmasını sağlamak amacıyla stratejik planlama dahilinde, katılımcı olarak Merkez Bankası'nın faaliyetleri yürütülmektedir.

İşbu Stratejinin uygulanma sürecinin kontrolü, ulusal güvenliğin durumunun devlet tarafından takip edilmesi çerçevesinde gerçekleştirilir; Elde edilen sonuçlar, Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi Sekreteri'nin ulusal güvenlik durumuyla ilgili ve ulusal güvenliğin güçlendirilmesine yönelik hazırlamış olduğu yıllık raporda, Rusya Federasyonu Başkanı'na sunulur.

İşbu Stratejiyi uygulamak amacıyla, Rusya Federasyonu Başkanı'nın öncülüğünde, kamu yönetim sisteminin iyileştirilmesi, ulusal güvenlik ve Rusya Federasyonu'nun sosyo-ekonomik gelişiminin sağlanması alanlarında stratejik planlanmalar yapılır. Stratejik planlar belgelere dökülerek, gelişimi ve uygulanması sağlanır. Ayrıca ulusal güvenlik ve stratejik planlama alanlarında nitelikli uzmanlar yetiştirmek amacıyla gerekli işlemlerin gerçekleştirilmesi sağlanır.

İşbu Stratejinin uygulanması için bilgilendirme, eyalet ve yerel yönetimlerin bilgi kaynakları, dağıtılmış durum merkezleri ve devlet bilimsel kuruluşlarını içeren stratejik planlama federal bilgi sistemi tarafından gerçekleştirilir.

İşbu Stratejinin uygulanmasında, stratejik ulusal öncelikler göz önünde bulundurularak bilgi güvenliğinin sağlanmasına özel önem verilir.

İşbu Stratejinin uygulanmasına yönelik bilgilendirme ve analitik-bilgilendirme desteği, Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi'nin koordinasyonu ile her altı yılda bir yapılan devletin ulusal güvenliği üzerinde önemli bir etkiye sahip

olan değişiklikleri dikkate alarak uygulamasının ve izlenmesinin sonuçlarını göre gerçekleştirilmektedir.

Devletin Ulusal Güvenliğinin Temel Göstergeleri

Ulusal güvenlik durumunu değerlendirmek için gerekli temel göstergeler şunlardır:

- Vatandaşların anayasal hak ve özgürlüklerinin korunması aynı zamanda kişisel ve mülkiyet çıkarları derecesine ilişkin memnuniyetleri;
- Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri'ndeki modern silahların, askeri ve özel teçhizatların payı ve diğer birlikler, askeri oluşumlar ve organların rolü;
- Beklenen yaşam sresindeki gelişim;
- Kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla;
- Decile (gelir farklılığı) oranı (en zengin nüfusun gelirinin yüzde 10'u ile düşük gelirli nüfusun gelirinin yüzde 10'unun oranı);
- Enflasyon oranı;
- İşsizlik oranı;
- Bilim, teknoloji ve eğitimin gelişimi için harcamaların gayri safi yurtiçi hâsıladaki payı;
- Kültür harcamalarının gayri safi yurtiçi hâsıladaki payı;
- Rusya Federasyonu evre standartlarına uymayan topraklarının payı.

Devletin ulusal güvenliğinin temel göstergeler listesi kendi izleme sonuçlarına göre ayarlanabilir.

* * *

İşbu Stratejinin uygulanması, ulusal ekonominin gelişmesini teşvik etmek, vatandaşların yaşam kalitesini yükseltmek, toplumda siyasi istikrarı güçlendirmek, ülkenin savunmasını, devlet ve kamu güvenliğini sağlamak, Rusya Federasyonu'nun rekabet gücünü ve uluslararası saygınlığını arttırmak için tasarlanmıştır.

ÖZ GEÇMİŞ

Havva AVCU, 08.01.1992 tarihinde ADANA/Karaisali’da doğdu. İlköğrenimini Salbaş İlkokulunda, orta öğrenimini Ramazan Atıl Anadolu Lisesi’nde, lisans eğitimini ise 2011-2015 yılları arasında Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde tamamlayarak mezun oldu. Lisans öğrenim sürecinde Erasmus ve Mevlana değişim programlarından yararlanan Havva AVCU, Polonya ve Arnavutluk’ta eğitim görmüş olup, Avrupa ve Balkanlar coğrafyasında incelemelerde bulundu.

2017 yılında Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrasya Araştırmaları Anabilim Dalı’nda Tezli Yüksek Lisans öğrenimine başladı. Öğrenim sırasında Rusça ve Kazakça öğrenen Havva AVCU, Türk Dünyası Gençler Yaz Okulu kapsamında Orta Asya coğrafyasına giderek, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan Cumhuriyetlerinde bitirme çalışmasına katkı sağlayacak materyal topladı.

Temmuz 2019 yılında “Rusya’nın Ulusal Güvenliğinde Orta Asya’nın Rolü ve Önemi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini tamamladı.